

**НАС  
ВІТАЮТЬ**

**З ІСТОРІЇ  
ЧАСОПИСУ**

**ТВОРЧІСТЬ  
МИКОЛИ  
ЛЕОНТОВИЧА**

**СТОР 3**

**СТОР 12**

**СТОР 18**

**№ 1-4 2023 НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЖУРНАЛ**

# **МУЗИКА**

**МУЗИКА**



**100**  
**НАШОМУ  
ЧАСОПИСУ**

**1923**





**Ювілейний випуск об'єднаних номерів журналу вийшов у світ завдяки  
благодійній підтримці добродіїв: Павла Гунька (Англія), Каріни та Ірини  
Черненко (Канада), Лесі Дичко, Світлани Острової, Наталії Посісеєвої,  
Дмитра Радика, Олени Кавунник, Людмили Шумської, Галини Тимошенко,  
Наталії Іваник, Сергія Голуба, Миколи Шкурка, Івана Нетечі та членів  
Ніжинського міського відділення  
Національної всеукраїнської музичної спілки.**

**Технічну допомогу у випуску об'єднаних номерів часопису надав відомий  
журналіст і письменник, Почесний краєзнавець України,  
лауреат Премії імені В'ячеслава Чорновола за кращу публіцистичну  
роботу в галузі журналістики Євген Букет.**

# **МУЗИКА**

**МІСЯШНИК МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

**ЗМІСТ:**

Від Редакції.— Ол. Чапківський. Микола Леонтович  
(життя, творчість, смерть).— П. Козицький. Твор-  
чість Леонтовича.— Ян. Буцний. Музика в  
творчості життя.— К. Квітна. Ритмічні па-  
ралелі в піснях слов'янських народів.—  
Б. Манжос. Марксизм і музика.—  
Огляд музичного життя.— Хроніка  
мистецького життя.— Дописи.—  
Інформаційний відділ.—  
Обкладинка роботи  
художника Ю. Ми-  
хайлова



**ВИДАЄ МУЗИЧНЕ Т.ВО ІМ. ЛЕОНТОВИЧА**

**Ч. 1**

**Квітень**



### 3 НАС ВІТАЮТЬ

#### З ІСТОРІЇ ЧАСОПИСУ

12 Журнал «Музика»: крізь терни 1920-х

18 Творчість М. Леонтовича

21 Про Фастів і Фастівщину...

23 Як зберегти і примножити...

#### СЕНСАЦІЯ

25 Пісенний «Кобзар».

#### СЕМІОТИКА МУЗИЧНА

27 України слава стане...

#### КОНФЕРЕНЦІЇ

29 Романтик із мороку...

#### ПРЕЗЕНТАЦІЇ

31 У рамках КиївМузикФесту: книжки...

33 «Камертон долі»...

37 Непереспівана мелодія душі.

#### КОНКУРСИ, ФЕСТИВАЛІ

41 Хор «Знамення»...

#### ОПЕРА

45 «Запорожець за Дунаєм»...

49 «Я співала Кармен...»

#### БАЛЕТ

54 Юні артисти — на європейській сцені

#### НОТНИЙ СТАН

56 «Весняна рапсодія» Євгена Станковича

#### ВІТАЄМО!

61 Хор Верьовки – наш світовий бренд.

64 Передає слово Кобзаря...

67 «За Україну помолось»

71 Творче крещендо

73 Єжи Станкевіч про В. Сильвестрова

75 Молодіжному хору «Світич» - 30!

78 Назустріч ювілею хорової капели

79 Фаховий музичний коледж...

82 У славній когорті музикантів-духовиків України.

#### МУЗИКОЗНАВСТВО

83 Музикознавство і музична критика

#### У КОНЦЕРТНИХ ЗАЛАХ

87 Органні і хорові проекти...

#### ТВОРЧІ ПОРТРЕТИ

93 Творчість диригента-хормейстера...

#### УКРАЇНЦІ У СВІТІ

96 «Українська артистична пісня»...

99 Три статті-відгуки зарубіжної преси про

Національний ансамбль танцю ім. Вірського

#### СКАРБИ НАШІ

102 Тезаурус Ніжина.

#### КНИЖКОВА ПОЛІЦЯ

105 Роман про Соломію Крушельницьку

108 І мелос народний у тих верлібрах...

111 Поезії О. Гордона

113 Музичний код творчості поетеси...

#### НЕЗАБУТНІ

115 Людина-інститут

120 Хормейстер від Бога

126 Залюблений у небо України

### ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Нинішній випуск об'єднаних номерів журналу «Музика» незвичайний, бо ювілейний, адже нашому виданню виповнилося - 100 років з часу заснування!

Тому й розпочинаємо його із численних привітань, які надійшли на адресу редакції журналу від славнозвісних національних мистецьких колективів, музичних академій, оперних театрів, філармоній, а також композиторів, музикознавців, виконавців, науковців, письменників, митців української діаспори та найщиріших поціновувачів вітчизняної і світової класичної музики.

Не меншу зацікавленість викличе у читачів стаття Пилипа Козицького про геніального українського композитора Миколу Леонтовича та його вершинний творчий доробок, що була опублікована у першому числі журналу «Музика» за 1923-й рік. Зокрема, роздуми П. Козицького про дохристиянську колядку «Щедрик» в геніальній обробці Миколи Леонтовича, яка полонила композиційною довершеністю не лише європейців, а й численних поціновувачів його творчості на всіх континентах земляної кулі. Як і під час триумфальних гастролей Української Республіканської Капели за кордоном під орудою видатного хорового диригента і композитора Олександра Кошиця понад сто років тому.

Не менш інтригуюча стаття і музикознавиці Ірини Шеремети, де мовиться про видавничу долю часопису «Музика», починаючи з 20-х років минулого століття.

А кого не порадує інноваційне дослідження доктора філософії мистецтва Валентини Кузик про сакральну сутність Державного гімну України, що вміщена під рубрикою «Семіотика музична»? Чи ж стаття відомого есеїста і літературознавця Олександра Шокала про унікальний проект Пісенний «Кобзар», яку публікуємо під рубрикою «Сенсація».

А про те, як зберегти і примножити життя легендарному часопису «Музика», дізнаєтесь із статті автора цих рядків.

Маємо і ряд публікацій, що приурочені 100-літтю від дня народження видатного музикознавця Михайла Головащенко і 90-літтю визначного хормейстера сучасності Анатолія Авдієвського.

Про відзначення 80-річчя заснування Національного хору ім. Г. Верьовки читайте у статті кандидата мистецтвознавства Ірини Сікорської, як і її ж аналітичну статтю про оперну виставу «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського у талановитій інтерпретації Львівської національної опери.

Доповнить цей же ряд ексклюзивних публікацій інтерв'ю відомої журналістки і культурологині Валентини Самченко з солісткою Національної опери України Анжеліною Швачко.



Маємо у випуску й оригінальне дослідження відомого музикознавця, голови Дрогобицької організації НСКУ, лауреата премії ім. М.В. Лисенка Володимира Грабовського про вагомість музичної критики в історії української музичної культури та його ж статтю про всесвітньо знаного оперного співака Павла Гунька.

Та про все це й інше, вельми пізнавальне, читайте далі...

**ВОЛОДИМИР КОРНИЙЧУК,**  
головний редактор



НАУКОВО-  
ПОПУЛЯРНИЙ  
ЖУРНАЛ

**МУЗИКА**

1-4 (454) 2023

Рік заснування - 1923

**Засновник і видавець:**

Товариство з обмеженою відповідальністю «Видавничий дім «Українська культура»

**Юридична адреса:**

03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1

**Головний редактор**

Володимир КОРНИЙЧУК

**E-mail: volodymyr248@ukr.net**

**Реєстрація:**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 23729-13569Р від 14.02.2019.

**Засадничче:**

Редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає авторський погляд

Усі права застережено:

© Музика, 2023

Передрук і відтворення текстових та ілюстративних матеріалів журналу тільки з письмового дозволу видавця

**На обкладинці**

Перший номер журналу «Музика»

**На звороті обкладинки**

Сцена з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського

**Дизайн і верстка**

Наталія ПАРЕЦЬКА

Віддруковано з оригінал-макету замовника

ФОП Лисенко М.М.

16600, м. Ніжин Чернігівської області,  
вул. Шевченка, 20

Тел.: (067) 4412124

E-mail: vidavec.lisenko@gmail.com

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 2776 від 26.02.2007 р.

Наклад 1000 прим. Ціна договірна



# ВІТАЄМО!

Зичимо вам невпинного руху вперед, успішного здійснення всіх задумів, а людська шана хай буде Вам подякою за плідну працю на ниві висвітлення історичного шляху розвитку музичної культури в Україні, а також відображення досягнень сучасного українського музичного мистецтва.

**Колектив Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Г.Г. Верьовки в повному складі**



Національна заслужена капела бандуристів України імені Г. Майбороди – колектив з більш, ніж столітньою історією – щиро вітає найстарше періодичне, наше фахове видання – редакцію журналу «Музика» зі 100-річчям від дня заснування.

Починаючи від перших днів свого існування з 1923 року донині – на сторінках видання з'являлися цікаві, глибокі, змістовні матеріали, написані на високому професійному рівні. Від загибелі славетного композитора Миколи Леонтовича, закордонних успішних гастролей хорової капели Олександра Кошиця, що принесли українським музикантам світову славу, до наших нелегких днів існування, журнал «Музика» залишався вірним собі – пропагував українське музичне мистецтво глибоко, всебічно, фахово.

Нам, як і іншим творчим колективам, особливо приємно відзначити, що журнал «Музика» ніколи не оминав своєю увагою роботу нашого кобзарського гурту. А навпаки – прискіпливо і доброзичливо висвітлював його творчість, музичні досягнення. Розповідає про талановитих особистостей колективу, славетних співаків – Бориса Гмирю, Діану Петриненко, Анатолія Кочергу, Дмитра Гнатюка, Анатолія Солов'яненка, Марію Стеф'юк, Сусанну Чахоян, Сергія Магєру, Тараса Штонду та багатьох інших, які спільно творили славу української музики.

І цей інтерес до нашої кобзарської творчості особливо посилюється з приходом до керма журналу відомого письменника і фахового журналіста Володимира Корнійчука.

У ці святкові і водночас напружені дні, зичимо редакції журналу процвітання. І надалі, глибоко і фахово висвітлювати події українського музичного життя. Тонко вловлювати нові течії і тенденції світової і національної музичної культури, прославляти кращі творчі колективи, і допомагати нашим воїнам Збройних сил України боротися за Перемогу на полях боїв своїм трепетним, люблячим словом! Зичимо здоров'я, наснаги, здобуття нових творчих журналістських вершин у вашій нелегкій праці.

**З повагою і від імені колективу Художній керівник і головний диригент, народний артист України Юрій КУРАЧ**



Сердечно вітаю редакційний колектив журналу «Музика» зі славним великим ювілеєм – 100 років!

Щиро бажаю Вам нових звершень, безмежної творчої енергії, оптимізму, наснаги та наполегливості.

Хай джерело вдячності читачів за вашу діяльність не вичерпується, а тиражі журналу «Музика» збільшуються з року у рік.

**З повагою Генеральний директор – художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського, Герой України, народний артист України, лауреат Національної премії України ім. Т.Шевченка, професор, академік Мирослава ВАНТУХ**

Сьогодні уже стало очевидним, що культурний фронт України (разом з воєнним, дипломатичним, інформаційним, економічним...) – надзвичайно важливий у боротьбі за незалежність країни.

Також стало очевидним наскільки наша культура є потужною та самодостатньою, залишилося тільки розгорнути її скрізь на мапі планети, бо цей фронт не знає кордонів. Величезний пласт тисячолітньої історії української професійної музики має стати надбанням усіх народів.

Цю місію впродовж ста років невтомно втілює журнал «Музика», очолюваний головним редактором Володимиром Корнійчуком.

Вітаю редакційну колегію журналу та пана Володимира особисто зі сторіччям та з побажаннями міцного духу, віри та успіхів і, звичайно, Перемоги усім нам над російським агресором в ім'я миру та історичної справедливості!

**Микола ГОБДИЧ народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, директор Камерного хору «Київ»**



Один із найдавніших і найавторитетніших часописів України журнал «Музика» та її редакційний колектив, щиро віншую із поважним ювілеєм – 100-річчям з часу заснування!

Часопис «Музика» гідно репрезентує українську духовну культуру впродовж століття, вагомо заповнюючи собою культурологічний та інформаційний простір нашої суверенної держави.

Бажаю і в наступні сто років гідно представляти численним читачам різножанрові музичні здобутки України і світової музичної культури.

**Євген САВЧУК,**

**Художній керівник і головний диригент  
Національної заслуженої академічної  
капели України «Думка», голова Національної  
всеукраїнської музичної спілки,  
народний артист України, Шевченківський лауреат,  
Герой України, академік НАМУ**

Сердечно вітаємо наш дорогоий часопис «МУЗИКА» з чудовим ювілеєм!! Глибоко переконані у його гострій необхідності, вагомості, масштабності, актуальності, творчому довголітті!!

Неможливо уявити культурно-мистецький простір нашої держави без цього високопрофесійного цікавого часопису. Залюбки приєднуємось до численних привітань і бажаємо нових музичних відкриттів та достойної державної підтримки.

**З повагою і надією**

**За дорученням музикантів Закарпаття  
Віктор ТЕЛИЧКО, композитор, піаніст, педагог  
Голова Закарпатської організації НСКУ,  
доцент, Заслужений діяч мистецтв України,  
Лауреат Всеукраїнської премії ім. М. Лисенка**

Колективу журналу «Музика»  
з нагоди 100-річчя діяльності

Вельмишановні колеги!

Щиро вітаю всю шановну мистецьку громаду – творчий колектив журналу «Музика» з великим і преславним Ювілеєм – 100-річчям занування! Надсилаю найсердечніші вітання від членів Правління Асоціації «Всеукраїнське хорове товариство імені Миколи Леонтовича» Національної всеукраїнської музичної спілки, а також від сотень талановитих хормейстерів та тисяч хороших співаків України – членів Товариства! Саме Музичним товариством імені Миколи Леонтовича, спадкоємцями якого є сучасне Хорове товариство його імені, у далекому 1923 році було засновано цей улюблений музикантами України часопис!

Віхою тепер вже нашої спільної, – сучасного Товариства і колективу часопису, – історії став перший вихід у світ журналу, яким розпочалася творча, іноді надто складна діяльність журналу, але попри всі складності історичних умов – дуже потрібна мистецькій громаді України.

Наша Асоціація «Всеукраїнське хорове товариство імені Миколи Леонтовича» об'єднує сотні талановитих хормейстерів і всі вони добре знають, якої високої мистецької вартості є журнал «Музика»! Неможливо уявити українського хормейстера, який не читає журнал, що став вже всеукраїнським брендом!

Нинішній Ювілей, переконаний, – це всеукраїнська урочистість нашої культури. Віримо також, що 100-річчя журналу «Музика», його існування і творча діяльність, стане знаком близької Перемоги світла й добра над мороком і невіглаством! Разом з творчим колективом журналу щиро радіємо та вітаємо всіх причетних до цієї знакової і дуже помітної на українському мистецькому виднокопі події!

**З повагою,**

**Олександр ТАРАСЕНКО**  
**голова Асоціації «Всеукраїнське хорове товариство імені Миколи  
Леонтовича»  
Національної всеукраїнської музичної спілки,  
хормейстер Національної опери України,  
доцент кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського,  
заслужений діяч мистецтв України**





## Шановні друзі!

Прийміть найщиріші вітання із вашим славетним ювілеєм – 100-річчям виходу в світ журналу «Музика», який є одним з найстарших і найповажніших серед українських періодичних видань. Ваш журнал позначається високою культурою, просвітницькою діяльністю, інформативністю, професіоналізмом.

Упродовж довгої складної історії, переживаючи разом із державою усі драматичні політичні зміни, журнал міцно тримає прапор музичного мистецтва, яке резонує з найважливішими процесами життя суспільства. Не всі відомі й популярні видання пережили об'єктивні складності сучасних реалій, але вашому колективу вдалося якісно переформатуватися в інтерактивному просторі, зберегти магістральну лінію, якій притаманна повага до спадщини й аналітичний підхід до розкриття проблем сьогодення.

Важко переоцінити внесок вашого видання у розвиток незалежної України, у її культурне відродження. Ваші публікації дають найяскравішу яву про велику академічну музичну культуру України.

З великою приємністю відзначаємо ваші глибокі й надзвичайно цікаві публікації з питань музичного театрального мистецтва, зокрема про творче життя Національної опери України, про видатних оперно-балетних майстрів нашого театру та талановиту молодь, про диригентів, хореографів, хормейстерів, режисерів, художників театру, про визначних українських композиторів, про численні міжнародні музично-театральні форуми, які висвітлюють потужну інтеграцію вітчизняного мистецтва у світовий творчий простір.

Бажаємо колективу журналу і кожному журналісту творчих успіхів, наснаги та натхнення. Нехай цей ювілей, який віншує 100 років мистецько-просвітницької діяльності, освітлює вашу вічну творчу молодість.

**З глибокою повагою,  
генеральний директор-художній керівник Національної опери України  
П. Я. ЧУПРИНА, народний артист України**



## Безмежний світ музики у сторічній історії «Музики»

Вчена Рада, ректорат і весь колектив професорів і студентів Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка сердечно вітає Всеукраїнський журнал «Музика» зі славним сторічним ювілеєм.

«Спочатку було Слово» – з цих слів, як відомо, починається Біблія, і саме роль слова, а вірніше – слова інформативного, критичного, уважливого, ущипливого, рефлексивного, а загалом такого необхідного в інфраструктурі музичного життя варто би поставити у центр коротенької юбіляції до сторіччя єдиного на сьогодні фахового журналу «Музика». Заснований на хвилі національного піднесення в 1923 р. з ініціативи Товариства ім. М. Леонтовича, журнал героїчно протримався до початку радянського етапу Другої світової війни – до 1941 р., витримавши всі ідеологічні утиски і переслідування української інтелігенції. Прикметно, однак, що після закінчення війни комуністичні служби не кваліфікували з поновленням єдиного українського музичного журналу і лише активні дії митців – «шістдесятників» змусили партійну верхівку все ж якось зареагувати на ситуації і аж в 1970 р. поновити його видання. Очевидно, планувалось, що він стане лише вірним рупором «доленосних» рішень компартії. Зрозуміло, що таких матеріалів там теж не бракувало, але попри них з'являлись важливі й історично значущі публікації, присвячені видатним подіям і особистостям національної музичної культури.

Завоювання Україною Незалежності в 1991 році принесло, як в самому мистецтві, так і в критиці, хвилю ейфорії, породжену правом відроджувати те, про що раніше можна було згадувати лише пошепки, а тепер відкрито писати та оцінювати, вільно спілкуватися з цілим світом. Це справді радикально змінило стиль музично-критичних статей часопису, який залишається найважливішим джерелом інформації про українську музичну культуру, висвітлюючи як актуальні події, так й історичні пласти минулого.

Особливо ж пристрасно і динамічно відегується журнал на трагічні події сучасності, в час повномасштабної російсько-української війни, окреслюючи місце музичного мистецтва як «посла доброї волі» нашої Батьківщини у світовому просторі і, за традицією музичного літопису, детально представляючи об'ємну панораму найважливіших подій нашого музичного життя.

Оскільки в часі ювілеїв прийнято надсилати побажання з великою надією на їх успішне здійснення, то дозволимо собі підтримати цю прекрасну традицію і побажати: розширити обсяг журналу до імпазантного об'ємного видання; випускати англійську версію журналу, щоби з нашими музичними подіями могли знайомитись читачі й меломани всього світу; постійно дивувати своїх шанувальників новими ідеями, незвичними формами подачі матеріалу, багатством інформації й діалогами з культурними центрами всього світу. Відкриваємо друге століття журналу «Музика» з великими надіями, сподіваннями і впевненістю на його майбутній розквіт.

**Ігор ПИЛАТЮК,  
ректор, академік НАМУ, народний артист України, професор**





## 100 років в авангарді мистецького життя України.

Журнал «Музика» – перший україномовний журнал з питань музичного мистецтва, що заснований у 1923 році в Києві як друкований орган Всеукраїнського музичного товариства імені Миколи Леонтовича. Це – рідне українське фахове періодичне видання, до якого впродовж століття долучалися провідні музикознавці, педагоги, композитори, музиканти, творча молодь та ціла низка дописувачів з різних куточків України і закордону. Як і раніше й сьогодні саме ними висвітлюються нагальні питання щодо вектору розвитку української мистецької політики, дискусійні моменти якості української музичної творчості та виконавства. Вартує згадати першого головного редактора Пилипа Козицького (1923-1925, 1927), а серед інших Едуарда Яворського (1970-2003), Тетяну Швачко (2004-2009), Ольгу Голінську (2010-2015).

Сьогодні ми пишаємося щедрою творчою нивою, яка дала нам славетні імена українських митців, котрі своїм талантом і неосяжним покликанням збагачували і тепер прославляють велич української музичної культури. У свою чергу вдячні журналу «Музика» за популяризацію їх творчості.

З січня 2016 року головний редактор журналу «Музика» – Володимир Корнійчук, український письменник, журналіст, музикознавець. Музична громадськість високо цінує Ваш, шановний Володимире Петровичу, багатогранний талант, особливу турботу про сьогоднішнє і майбутнє музичної галузі. Працюючи в авангарді Мистецького Олімпу України, Ви достойно репрезентуєте національну музичну культуру, закладаєте сучасні тенденції розвитку, піклуєтесь про збереження цілющих духовних джерел для наступних поколінь.

Від усієї душі бажаємо Вам міцного здоров'я, подальшої плідної творчої і громадської діяльності під мирним небом України!

З повагою

Секретар Національної всеукраїнської музичної спілки,  
голова Асоціації діячів музичної освіти і виховання ВМС,  
заслужений діяч мистецтва України,  
професор **Д. В. РАДИК**

Керівництво і колектив Національної філармонії України щиро вітають із сонцяєсним СТОЛІТНІМ ювілеєм колективів ушлавленого журналу «МУЗИКА».

Вражають не тільки цифри – 100 років, а перш за все – змістовність і наслідки діяльності. Навіть неможливо уявити, скільки поколінь пройшло крізь культуру-творче горнило журналу «Музика» за вік, що минув. Натомість неможливо не пишатися набутими за століття значущими культурними здобутками – виховними, просвітницькими і духовними, бо саме вони складають основне ідейно-естетичне кредо нашої культури і мистецтва – виховувати, просвіщати і духовно розвивати. Простір української культури значною мірою збагачений плідною високотворчою художньо-мистецькою діяльністю славетного Ювіляра – колективу журналу «Музика». Певною мірою можна стверджувати, що за рівнем творчої діяльності він посідає одне з найвизначніших місць у сучасному культурному розвої України. Тож щиро зичимо Ювіляру – колективу журналу «Музика» – миру і натхненної та надихаючої творчості в ім'я процвітання держави і славетного народу України.

Многая літа!  
**Михайло ШВЕД,**  
Генеральний директор  
Національної філармонії України

Вельмишановні колеги!

Вчена рада, ректорат і колектив Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського щиро вітають вас із знаменною подією – 100-літтям від року заснування!

Журнал «Музика» – одне із найстаріших і найповажніших спеціалізованих видань в Україні, перший номер якого побачив світ у квітні 1923 року як друкований орган Всеукраїнського музичного товариства імені Миколи Леонтовича. Біля його витоків стояли провідні діячі української культури Пилип Козицький, Микола Грінченко, Михайло Вериківський, Климент Квітка, Борис Яновський, Павло Тичина, Григорій Верьовка та інші.

Часопис має велику й славу історію, творцями якої були видатні майстри музичного мистецтва України. Він завжди висвітлював події музично-творчого життя держави в усьому його розмаїтті, важливу частину якого завжди становила НМАУ ім. П.І. Чайковського.

Журнал і консерваторія професійно щільно поєднані, адже його автори і герої публікацій – наші випускники. І ми пишаємося цим. Упевнені, наш плідний взаємозв'язок триватиме й надалі.

З нагоди визначного ювілею бажаємо виданню і його команді благополуччя! Миру й добра вам у наш складний час!

Ректор  
**М.О. ТИМОШЕНКО,**  
доктор філософії, професор,  
заслужений діяч мистецтва України,  
член-кореспондент НАМ України

Вітаю редакцію, видавця та всіх підписників із знаменною ювілейною датою!

Пронести протягом цих катастрофічних 100 років єдиний на ті часи вогник нагадування – насамперед всім нам, а відтак і світові – про існування такого феномену, як українська музика, коли заперечувалось і втоптувалось у грязюку саме поняття української нації – було завданням майже безнадійним, майже нездійсненним. Але – пронесли!

І от – Україна не зникла з мапи світу, вона живе і перемагає у жорстокій борні зі світовим злом, а нові журнали й веб-сторінки різного штибу, присвячені музиці України, багаторазово збільшують розголос про неї, ця музика, якої начебто ніколи не існувало – починає віднини звучати у концертних залах не лише Європи, але й інших континентів.

Отже, бажаю журналові плідної аналітично-інформаційної роботи в цій царині ще протягом як мінімум – століття наступного!

**Леонід ГРАБОВСЬКИЙ**





Щиро вітаю поважний часопис «Музика», який і досі залишається своєрідним камертоном сучасного музичного мистецтва, до якого завжди уважно прислухаються як професійні музиканти, так і широке кола шанувальників музичної культури.

Не зважаючи на нинішні вкрай важкі часи для нашої держави, журнал «Музика» продовжує радувати своїх вдячних читачів новими і новими вітчизняними музичними здобутками.

Маю надію на те, що цей часопис і надалі існуватиме у часі і просторі, не дивлячись ні на які соціально-політичні, економічні й фінансові труднощі, адже Музика – вічна!

**Євген СТАНКОВИЧ,**  
композитор, народний артист України,  
лауреат Національної премії України  
імені Тараса Шевченка, Герой України,  
академік Національної академії мистецтв України

**Шановна редакціє науково-популярного журналу «Музика»!**  
З нагоди 100-літнього ювілею часопису висловлюємо щирі вітання від дирекції та колективу Львівської національної опери!

Музичний ілюстрований науково-популярний журнал «Музика» увійшов в історію української видавничої справи як один із найавторитетніших спеціалізованих фахових періодичних видань про музично-культурне життя України.

Історія журналу «Музика» – це також сузір'я яскравих композиторів, виконавців, музикознавців та музичних діячів, які дають можливість тримати руку на пульсі сучасного мистецтва та поглиблювати свої знання у світі класичної музики.

Бажаємо вам наснаги та невичерпної енергії. Нехай ваша діяльність, особливо в новітній час боротьби і становлення України та її музичної культури, і надалі буде скерована на збереження та продовження кращих культурних традицій та подальший розвиток музичного мистецтва України.

**Василь ВОВКУН,**  
Генеральний директор-художній керівник  
Львівської національної опери, народний артист України,  
професор

Звісно, що Україна віддавна славиться своїми величезними духовними надбаннями, як і прадавньою музичною культурою, про що й розповідає активно на своїх сторінках авторитетний ювіляр – сторічний часопис «Музика».

За свою багатолітню історію журнал широко висвітлював і досі висвітлює вагомі здобутки українських композиторів і 20-30-х років минулого століття, і сучасних композиторів. Особливо ж детально журнал розповідає про репресованих й раніше замочуваних тоталітарним режимом талановитих митців минулого...

Хоча й сьогодні маємо чимало проблем із виходом журналу «Музика», адже, навіть у ювілейний рік, часопис позбавлений державного фінансування, котре мав упродовж півстоліття з часу свого відновлення 1970-го року.

Хочу побажати також і нашим молодим музикознавцям активніше долучатися до висвітлення на сторінках журналу всеукраїнських і міжнародних музичних конкурсів, фестивалів, знакових авторських концертів, котрі мають європейський і світовий резонанс.

А нашому поважному часопису «Музика», зичу і в майбутньому творчому житті – многа пта!

**Леся ДИЧКО,**  
композитор, народна артистка України,  
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, професор,  
член-кореспондент Національної академії мистецтв України

**Відгук та побажання приурочені до 100-річчя журналу «Музика» під редактуванням В. П. Корнійчука**

Прийміть наші щирі побажання з нагоди 100-річчя журналу «Музика» від ваших вдячних читачів Каріни та Ірини Черненко з Торонто (Канада) / (дочки Юлії Костянтинівни Федякіної, викладача кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Київської консерваторії упродовж 32 років).

Ми були приємно вражені якістю та змістовним рівнем цього журналу, де можна знайти цікаві матеріали відносно музики, історії, танцювального та оперного мистецтва і культури загалом у різних її аспектах.

Особливо хотілося б відзначити цінність історико-бібліографічних статей, які знайомлять читача журналу з незаслужено-забутими іменами музикантів, співаків, композиторів та інших митців. І це дуже важливо для нашої історії, коли зберігається спадкоємність поколінь у мистецтві, що надихає нові молоді сили артистів продовжувати величні професійні традиції і самим тримати високий рівень у своїй художній діяльності.

Бажаємо журналу «Музика» та його співробітникам творчої наснаги, нових досягнень та подальшого розвитку у справі освіти та розширення кругозору ваших читачів у галузі музики, балету, народної творчості та інших мистецьких напрямків.

**Каріна ЧЕРНЕНКО, Ірина ЧЕРНЕНКО**

**P.S.**

Познайомившись нещодавно з журналом «Музика», під редактуванням В. П. Корнійчука, з приводу розміщення в ньому статті про нашу матір, Юлію Костянтинівну Федякіну, викладача Київської консерваторії, я була приємно вражена якістю та змістовним рівнем цього журналу.

По-перше, з технічної точки зору, журнал має дуже високу друковану якість – гарний папір, дуже вдалі художні ілюстрації та змістовно підібрані фотографії.

Все це прикрашає і наповнює візуальною красою найцікавіші статті цього журналу, які стосуються музики, історії, танцювального мистецтва та взагалі культури у різних її проявах.

Щодо змістовності та якості викладу матеріалу в статтях, то на мою думку, вони являють собою справді культурний, науково-популярний та бібліографічний інтерес.

Дуже пізнавальні статті про артистів та про навчальні заклади з різних куточків нашої України. Це вельми розширює кругозір та «географію» ваших читачів, які знайомляться з різними фахівцями у галузі музики, балету, народної творчості та інших мистецьких напрямків.

**Каріна ЧЕРНЕНКО**



Мої щирі вітання творцям журналу «Музика», кожний номер якого нагадує мені неповторну культурно-мистецьку прем'єру!

Адже в кожному номері я читаю фахові огляди музично-театрального життя України і не тільки України. Журнал, як на мою думку, не обходить жодної знакової культурно-мистецької акції.

Вражає і подивовує ентузіазм творців журналу, особливо ж у цей складний період національної історії, коли Україна захищає не лише свою територію, а й свій національно-духовний простір.

Ваш журнал відкриває читачам, передусім, духовні горизонти культурного світу і місце та роль національного музичного, вокального і театрального мистецтва, презентуючи Україну у світі.

Вітаю редакційний колектив журналу «Музика» та її авторів, яких об'єднує висока відповідальність за гідну презентацію музичного мистецтва не тільки в Україні, а й світі.

**Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,**

**академік Національної академії наук України, професор, доктор філологічних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, директор Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України**

*Перемагають і живуть!*

Маю за честь і особливу приємність привітати творців і читачів журналу «Музика» зі славним ювілеєм.

Рідко яке періодичне видання витримує таке випробування часу: 100 років минає нашому часопису, а він і досі в українському інформаційному просторі, в непростих умовах і нині натхненно творить свою неповторну біографію.

Тож нехай щастить тобі, «Музико», в усіх добрих справах!

*Перемагають і живуть! Будьмо!*

**Микола ЛУКІВ,**

**поет, заслужений діяч мистецтва України**

З нагоди 100-річчя часопису «Музика» дозвольте усіх вас привітати із цим поважним ювілеєм і побажати подальшої плідної творчої праці на користь Української культури.

Ваш часопис є вагомим внеском в інформаційний простір України, й навіть у цей складний час журнал активно сприяє подальшому розвитку есесвітньо відомої Української класичної музики.

**Слава Україні!**

**Павло ГУНЬКА, оперний співак і Артистичний Директор «Ukrainian Art Song Project»: <https://ukrainianartsong.art> (Англія)**

Микола Грінченко, видатний діяч української культури, фундатор часопису «Музика», якому виповнюється 100 років, був ровесником іншої рівновеликої постаті нашої музичної культури – Василя Барвінського (1888-1963).

Наше бурхливе сьогоднішнє, позначене вибухом цифрових технологій, не перешкоджає, однак, подальшому розвитку традиційних видань, у т. числі культурологічних і музичних. Думається, що кийський часопис «Музика», вступаючи в друге 100-річчя, підтвердить і примножить наші здобутки на славу Української культури!

**Володимир ГРАБОВСЬКИЙ**

100 років – це розквіт, це авторитет, це вільний сплеск натхненних думок, це велич і сила, мудрість і краса...

З прекрасним ювілеєм вітаю науково-популярний журнал «Музика» з його талановитою творчою командою на чолі з Володимиром Петровичем Корнійчуком!

Многая літа!

**Світлана ОСТРОВА,**

**заслужений діяч мистецтва України, композитор, член НСКУ, лауреат Всеукраїнських конкурсів композиторів, органістка, засновник та художній керівник першого в Україні фестивалю української органної музики, хормейстер, артистка Народної академічної хорової капели ім. П. Чубинського**

Журнал «Музика» – одне з небагатьох видань, що від початку було українським за духом, попри те, що засноване вже в радянський час. Мабуть, причина в феномені Музичного товариства імені Миколи Леонтовича, що ініціювало видання журналу. Авторами першого номера «Музики» були Олесь Чапківський, Пилип Козицький, Климент Квітка, Анатолій Буцький і Борис Манжос – видатні діячі, які не потребують додаткового представлення. У наступні роки, що разом склалися в ціле століття, до числа співтворців журналу долучилися сотні знаменитих композиторів, музикознавців, фольклористів, педагогів, критиків, дотичних до світу музики громадських діячів і журналістів, які формували обличчя цілої галузі української культури. Тішуся, що серед них у літописі журнальних публікацій є й моє ім'я.

Те, що Ви тримаєте в руках ювілейний номер журналу «Музика» – справжнє диво. Попри всі труднощі – недбале реформування, епідемію covid-19, гарячу фазу російсько-української війни – видання не зупинило свій випуск і долучилося до почесної когорти столітніх довгожителів. У цьому особиста заслуга головного редактора – знаного українського письменника, театрального критика, журналіста, хореографа, музикознавця Володимира Корнійчука.

Щиро вітаю Володимира Петровича та весь творчий колектив журналу «Музика» з надзвичайно поважним столітнім ювілеєм! Побажати в цей час можна лише одного – якнайшвидшої Перемоги України в абсолютно справедливій захисній війні проти російського агресора. Хочеться вірити, що після Перемоги унікальний спеціалізований журнал «Музика» продовжить виходити в світ і, як попередні сто років, допомагатиме читачам бути в курсі подій сучасного мистецтва та поглиблювати знання у безмежному світі класичної музики.

**Євген БУКЕТ,**

**Почесний краєзнавець України, член НСПУ і НСЖУ**

*Дорогі друзі!*

Щиро вітаю всіх зі 100-літнім ювілеєм нашого провідного журналу Музика. Многая літа всім тим, хто дає життя цьому непересічному виданню в такі доленосні для України часи. Низький вам уклін і шана!

**Олександр ЯКОВЧУК, композитор**



## Публікації у журналі «Музика» як щабельки формування музикознавчого мислення

Це був тепер вже такий далекий 1975 рік, коли Микола Максимович Гордійчук, на той час заступник директора Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії (нині мистецтвознавства, фольклористики та етнології) імені М. Т. Рильського НАН України (тоді НАН УРСР) запропонував – а швидше наказав з далекоглядною думкою – нам трьом молодим науковцям з відділу музикознавства Лесі Олійник, Галині Степанченко й мені подумати про вступ до Спілки композиторів України (через рік до групи під'єднали й Марину Колицю). Але в ті часи ця процедура відбувалася зовсім не так, як нині. Ми повинні були пройти випробувальний кандидатський термін (ніщо не нагадує?) та довести своє право знаходитися поміж «небожителів» Музичного Олімпу. Нас передали під безпосередню опіку Едуарда Никифоровича Яворського, на той час головного редактора журналу «Музика», з тим, щоб він підготував нас до публіцистичної діяльності. Адже тоді ще не існувало в консерваторських програмах курсу музичної критики, то ж у студентські роки ми не могли набратися хоча б перших навичок такої роботи, тим більш, що Г. Степанченко була за фахом хормейстером, а Л. Олійник – піаністкою. Куди кого послати, на який концерт, про що писати – все було на розсуд Едуарда Никифоровича. А так, як мене взяли на роботу в ІМФЕ під соціальне замовлення «пісенна творчість», то вся тематика під цією назвою на довгий час стала моєю.

Загалом у журналі «Музика» до цього 2023 року мною було надруковано 41 статтю. Першою стала «У пісенному жанрі» до 30-річчя Перемоги (1975, № 2, с. 9) і далі продовжили тему майже 20 публікацій про пісенність українських авторів. Саме «Музика» розпочала публікацію моїх розвідок по ревуцькознавству (12). Перша – про Левка Ревуцького – «Несподівана знахідка» (ташкентський період життя митця: 1989, с. 7–8). Статті про Дмитра Ревуцького з'явилися вже у 1990-х роках: «Знімаємо тавро мовчання» (до 110-років Д. М. Ревуцького; 1991, № 2, с. 19–21). Знаковою віхою історії журналу стало спеціальне видання розширеного й значно збільшеного тиражем журналу «Музика», присвяченого 125-річчю композитора-класика (2014, № 1). Це був перший з триптиху випуск «персоніфікованого»

видання, що продовжили номери про Б. М. Лятошинського та М. В. Лисенка (на той час головною редакторкою журналу була Ольга Голинська).

Від 1996 року журнал почав друкувати мої статті про М. Леонтовича: «Стаavimo крапку над „і“» (про загибель композитора; 1996, № 3, с. 21–23), графічні візерунки знакових творів Подільського Майстра, і на його сторінках вже за головного редактора Володимира Корнійчука було проголошено появу нового відгалуження українського музикознавства «Леонтовичезнавство: Новий простір наукового пошуку» (2018, № 1, с. 35–38) та висвітлено 100-річний ювілей мистецького урядування «Всеукраїнське музичне товариство імені Миколи Леонтовича: Стратегія виживання» (2021, № 1–2, с. 3–8).

Журналу «Музика» завдячую підтримку мого культурологічного проєкту «Музичний меморіал», який я розпочала 1994 року й продовжую донині. На його сторінках було надруковано статті «Справа Радіокомітету. Рік – 1937 (1994, № 3, С. 22–24), «Митець і система. До 80-річного ювілею В. П. Пільового» (2007, № 5, с. 24–26) та ін.

У різні часи поодинокі в журналі друкувалися мої статті про ряд відомих митців України – композиторів М. Лисенка, П. Майбороду, О. Білаша, Я. Цегляра, М. Мяскова, В. Годзяцького, О. Яковчука, диригентів Д. Ахшарумова, М. Канерштейна, хормейстера Н. Городовенка та інших (деякі статті виходили під прізвищем Гетьман – моєї мами). Писала про фестивалі імпрези, окремі показові концерти.

Загалом, щиро вдячна журналу «Музика» за можливість сформуватися мені як музичному критику й публіцисту майже півстоліття – 48 років! – і анонсувати полівекторні тематики моїх музикознавчих пошуків (про якісний рівень моєї роботи чекаю оцінки інших моїх колег). З нагоди 100-річного ювілею бажаю лише одного, щоб наш спеціалізований музичний журнал, не був кинутий на маргіналії суспільно-культурного життя і не перебував майже півстоліття (43 роки!) у латентному стані, а пульсував потужною думкою. Зрештою, як і мистецтво МУЗИКА загалом, з глибокою повагою до всіх, причетних до створення журналу – починаючи від Миколи Грінченка – наступних головних редакторів, секретарів, авторів-дописувачів, героїв розвідок і нарисів, читачів –

Валентина КУЗИК

Вельмишановний Володимире Петровичу! Цього року свій сторічний ювілей відзначає одне з провідних музичних видань України – журнал «Музика». Заснований 1923 року, він став тоді головним фаховим виданням вітчизняної музичної культури Наддніпрянського регіону. На його сторінках було надруковано великий масив наукових розвідок, які у своїй сукупності свідчили про утвердження музикознавчої думки як галузі наукового знання в той час, обговорювалися найактуальніші питання національного музичного мистецтва, виступали критики й публіцисти не лише України. У надзвичайно складних реаліях сьогодення лише завдяки Вашій подвижницькій праці видання продовжує існувати й відігравати важливу роль у музичному процесі. У ньому розкривається зв'язок із кращими традиціями минулого, висвітлюються події поточного музичного життя, обговорюються актуальні проблеми сучасності, ешановуються митці, творчість яких є гордістю національної культури, відводиться належне місце нашій музичній історії. Можна лише пишатися тим, що у нас є настільки віддані своїй справі діячі, як Ви, високошановний Володимире Петровичу. У Вас має вчитися наша молодь, студенти музичних вишів ставленню до своєї професії. Здоров'я Вам, нових творчих ідей, духовної стійкості в такий непростий для всіх нас і журналу час, а очолюваному Вами виданню – вистояти і, незважаючи ні на які екстремальні обставини, продовжувати бути яскравим зірком у просторі української музичної культури.

З повагою, О.М. НЕМКОВИЧ



Ухвала Товариства ім. М.Леонтовича про утворення журналу «Музика» сто років тому свідчила про розуміння важливості цього виду мистецтва для суспільства. Відзначаємо 100-річчя журналу «Музика» в умовах війни і припиненого державного фінансування. Тим не менше, журнал продовжує свою культурницьку місію через перебування в інтернет мережі. Дякуємо шановному Володимирі Петровичу Корнійчуку – хореографу, театрознавцю, письменнику і поету – за подвижницьку працю у сприянні продовження існування цього знаменитого і так необхідного суспільству бренду – журналу «Музика»!

Щиро вітаємо всю мистецьку громаду з цією подією і закликаємо боротися за нашу культуру! Музи не мовчать! Так – Переможемо!

**В.о. голови Правління Київської організації Національної спілки композиторів України – СТЕПУРКО В.І.**

Сторіччя заснування журналу «Музика» спонукає мене замислитися про його значення для нашої музичної культури. Започаткований у 1923 році діячами Всеукраїнського музичного товариства ім. М. Леонтовича, журнал став першим виданням на теренах України, що висвітлювало її сучасний музичний контекст в умовах відсутності власної державності. Незважаючи на історичні обставини, ініціативні і насажені члени редколегії Пилип Козицький (головний редактор), Микола Грінченко, Михайло Вериківський, Климент Квітка, Борис Яновський, Павло Тичина, Григорій Верьовка змогли втілити цей задум, надали йому рис справжнього літопису. І сьогодні ці давні примірники – дуже цінні джерела для дослідників вітчизняного музичного мистецтва 1920-1930-х років.

Водночас, простеживши історію існування журналу, бачимо, наскільки складним виявився його шлях до нинішнього ювілею. З початком Другої світової війни він перестав виходити, проте після її закінчення умов до відновлення «Музики» не склалося. Тобто на державному рівні не було вирішено питання про поновлення і функціонування журналу аж до 1970-го року. Унаслідок цього, період 1941 – 1969 років залишився без можливості розмаїтого опису, його фактично було закреслено. Врешті-решт, від 1970 року журнал «Музика» відновив свою роботу, виконуючи свою суспільно-мистецьку роль у фіксації сучасних подій та публікації матеріалів, присвячених важливим персоналіям і фактам минулого. Його головні редактори від того часу – Едуард Яворський, Тетяна Швачко, Ольга Голинська, Володимир Корнійчук – продовжили започатковану у 1920-их традицію розвитку вітчизняної музичної культури, концепційно її оновивши. На жаль, протягом останніх років через відсутність державного фінансування журналу «Музика» знову загрожує припинення його виходу до читачів. Чи ми повторюємо вже пройдено помилку? Мені б не хотілося.

**Ольга КУШНІРУК,**  
кандидат мистецтвознавства

Вельмишановну редакцію і читачів україноцентричного журналу «Музика» сердечно вітаю з віковим ювілеєм!

Часопис «Музика» є не лише літописцем української музичної культури, а й величезним внеском у неї.

Бажаю журналу продовжувати й розвивати славні традиції української музичної культури.

**З роси і води Вам!  
З глибочюю повагою  
Анатолій КАЛЕНИЧЕНКО,**  
кандидат мистецтвознавства

На початку 1980-х років я був запрошений до співпраці в «Українську енциклопедію», якою тоді керував Микола Бажан і, щоб розширити свій інформаційний горизонт, я почав учащати і в читальний зал музичного відділення бібліотеки академії наук України, яке тоді знаходилося в старому академічному корпусі Могилянки. Серед джерел для пошуку забутих і репресованих музичних діячів я переглянув багато видань і в першу чергу української музичної періодики, починаючи з журналу «Музика» (перший номер журналу за 1923 рік я придбав у букініста), а далі й «Радянська музика», яка виходила до 1941 року.

Після війни музична громадськість, особливо Спілка композиторів, згодом і Музичне товариство все частіше ставили питання про відновлення в Україні музичного журналу. Я в цей час випускав музичні журнали з Берліна, Варшави, Праги, знайомився з музичним життям тих країн і світу, а в Україні, на жаль, такого журналу не було, не зважаючи на те, що музичне життя та музична історія України давала б багатший матеріал для публікації.

Нарешті в 1970 році крига скресла і журнал «Музика» поновився. Ця подія викликала великий ентузіазм в музичній громадськості, про що свідчить тираж в 20 тисяч примірників і який став рекордним для подібних видань

Очолював журнал відомий музикознавець і лібретист Едуард Яворський, який перед тим працював заступником директора з творчих питань Київської опери, де я тоді стажувався.

Вже в перший номер журналу я подав інформацію про концертний сезон Донецької філармонії, де я керував симфонічним оркестром. Коли восени 1970 року я повернувся в столичну оперу, то з Едуардом Никифоровичем я почав часто зустрічатися в редакції чи то на Хрещатику, чи в Лаврі, ми обговорювали плани, тематику, автуру, я був запрошений в редколегію журналу, і запропонував журналові рубрику «Вісті з-за кордону», де подавав інформацію про значні музичні події з багатьох країн світу. З відходом з журналу Е. Яворського мої контакти послабшали, але я інколи друкував деякі статті про забутих корифеїв українського диригентського мистецтва, а також передплачував журнал.

Проте на хвилі національного відродження в незалежній Україні керманічі культури двічі закривали «Музику». Після першого закриття зміна влади поновила журнал, а за другим разом Міністерство культури у 2018 році повністю призупинило вихід журналу, бо українцям не потрібна музика, тим більше культурологічні журнали. Тож часопис «Музика» і досі тримається на ентузіазмі видавців.

Але ми надіємося, що після перемоги України в кривавій війні до влади придуть нові культурні діячі-патріоти і журнал «Музика» відродиться й гордо ввійде у своє друге 100-річчя.

**Іван ГАМКАЛО,**  
оперний диригент, професор кафедри оперно-симфонічного диригування, дійсний член (академік) НАМУ, член-засновник Європейської академії музичного театру, народний артист України, член 3-х національних творчих спілок.  
Київ, 8.V.2023.

Щиро вітаю колектив редакції журналу «Музика» з ювілеєм! Низький уклін вам за відданість музиці, поширення класичного мистецтва, високий професіоналізм.

Бажаю усім успіхів, миру, злагоди, натхнення.

**Ольга ДМИТРЕНКО,**  
заслужена артистка України, органістка, піаністка, викладач-методист Київської дитячої школи мистецтв № 5



*Вельмишановний Володимире Петровичу!*

*Прийміть від численної когорти музикантів Ніжина найщиріші вітання з нагоди 100-річчя журналу «Музика» - славетного видання України!*

*Ваш невгасимий творчий оптимізм, загартований досвідом багаторічної праці з авторами статей в «Українській музичній газеті», власними дослідженнями пов'язаних з Ніжином незабутніх Марії Заньковецької, Анатолія Авдієвського, вражає й надихає до співпраці з часописом «Музика»!*

*Ваш внесок безцінний у збереженні традицій попередників-редакторів «Музики», у інноваціях щодо реєстру авторів з великих та малих міст, осіб, Чернігівщини. І це єднає Україну!*

*На Вашу каденцію головного редактора журналу випала нелегка доля: скорочення штату, коштів, приміщення, воєнний стан через боротьбу України з ворожою країною-сусідкою.*

*Але, завдяки саме Вам ми маємо цей ювілей!*

*Низький уклін, щирі побажання здоров'я, сили духу й тіла, Божої благодаті Вам на мною і благії літа!!!*

**З повагою,**

**Сергій СМАГА – заступник міського голови Ніжина,  
Тетяна БАССАК – начальник управління культури і туризму  
Ніжинської міської ради,**

**Сергій ГОЛУБ – голова ніжинської філії Національної всеукраїнської  
музичної спілки, заслужений працівник культури України, хормейстер,  
Олена КАВУННИК, кандидат мистецтвознавства,  
доцент НДУ ім. Миколи Гоголя, лауреат Обласної Премії  
імені Григорія Верьовки**

*До 100-річчя журналу «Музика»*

*Прем'єри, фестивалі і гастроли,  
Цікаві зустрічі і діалоги,  
У «Профілях» різноманітні ролі,  
З вистав, естрад репортажі розлогі,  
Концерти камерні й видовища парадні...  
У дзеркалі численних презентацій  
Пізнаєте новинки авангардні  
І будете у курсі всіх сенсацій!  
Це «Музика». Журнал уже 100 років  
Високо стяг мистецтва підіймає.  
Бажаю я нових успішних кроків,  
Хай вищого стандарту не втрачає.  
В цей час, коли вигукують гармати  
Гучніше за биття людського серця,  
Мистецьку планку мусимо тримати  
І тим наддати ворогові перцю.  
Від самого початку і донині  
Нас ЗСУ рятують другий рік.  
Героям слава! Слава Україні!  
І слава нашій «Музиці» навік!*

**Альбіна БУТУК, музикознавець,  
телерадіожурналіст**

*Вже сама дата: 100 років, говорить про незвичайну життєвість і необхідність вашого видання.*

*Я поздоровляю весь колектив журналу з цією недосяжною для багатьох інших видань датою й сподіваюся, що ми і надалі із задоволенням будемо читати ваш часопис і радіти успіхам наших численних колег.*

*Вітаю!*

**Галина БУЛИБЕНКО,  
заслужений діяч мистецтв України,  
професор, керівник органного класу  
в Національній музичній академії України,  
лауреат Національного конкурсу  
органістів України**



*Шановні творці журналу «Музика»!*

*У цей ювілейний для часопису рік, зичу всьому редакційному колективу й надалі творити неповторне і прекрасне мистецьке обличчя України як у Європі, так і в світі!*

*Міцного здоров'я усім вам, позитивних емоцій і щоденного натхнення, яке творить дива!*

**Ніна ДИКА,  
кандидат мистецтвознавства,  
доцент кафедри камерного ансамблю та квартету  
і кафедри загального та спеціалізованого  
фортепіано Львівської національної  
музичної академії імені М. В. Лисенка**

*Від щирого серця хочу привітати весь колектив та головного редактора Володимира Петровича з таким святом – 100 років від дня заснування українського журналу «Музика». За цей час були світлі сторінки життя і не дуже, але завжди він працював та висвітлював музичне життя нашої країни.*

*100 років, це ціла епоха, століття. Такий журнал повинен і надалі існувати, працювати та висвітлювати музичне життя країни, писати про композиторів, музикознавців, музикантів, диригентів тощо. Хочу побажати процвітання, державного фінансування та міцного здоров'я усьому творчому колективу журналу та постійно висвітлювати всі сторінки музичного життя нашої любої країни.*

**СЛАВА УКРАЇНІ!**

**Відповідальний секретар Одеської організації Національної спілки композиторів України, доктор філософії,  
лауреат Всеукраїнської Премії ім. В. Косенка,  
композитор Олег ПОЛЬОВИЙ**

# Журнал «Музика»: крізь терни 1920-х...

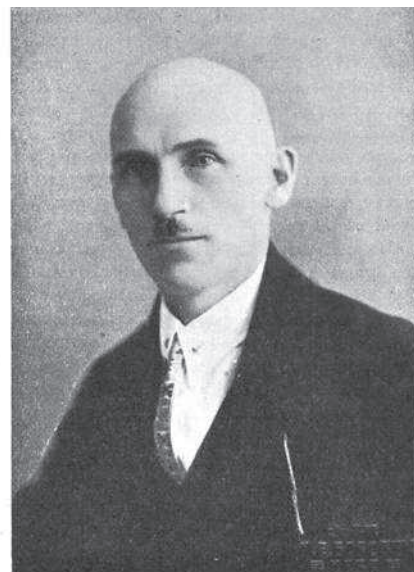


Період від 1918 до 1929 року був одним із найпродуктивніших в історії української культури. Короткочасне відродження державності вкупі з ін'єкцією українізації дали поштовх до інтенсивного

розвитку національного мистецтва й літератури та культурної самосвідомості українців загалом. У царині музичного мистецтва знаковим явищем часу став фаховий періодичний журнал «Музика», що виходив у Києві впродовж 1923–1925-го й 1927 року, – вершинний часопис у цій ділянці протягом першої третини ХХ століття. Видавало його Всеукраїнське музичне товариство ім. М. Леонтовича (ВМТЛ) – унікальне за складом об'єднання української інтелігенції, що постало після підступного вбивства композитора світового рівня Миколи Леонтовича. Діяльність Комітету пам'яті М. Леонтовича (так спершу називали Товариство) швидко охопила всі галузі музичної культури в Україні, спричинила їх активізацію та інтенсивний розвиток.

Одним із пріоритетів роботи Комітету стала видавнича справа. Для цього у квітні 1921 року було утворено Видавничу комісію, до складу якої ввійшли М. Бурачек, С. Васильченко, М. Вериківський, В. Дурдуківський, М. Качеровський, К. Квітка, Ю. Михайлів, О. Харченко і Г. Яструбецький. Роботу Комісії спершу було зосереджено на популяризації постаті Леонтовича та його творчості; згодом вона почала видавати ноти, навчально-методичну літературу, рекламно-інформаційні матеріали і, врешті-решт, журнал «Музика». Свою роль тут зіграла й ухвалена в жовтні 1921 року урядова постанова доби НЕПу «Про приватні видавництва», завдяки якій уже впродовж найближчих двох років кількість українських періодичних видань стрімко пішла вгору.

З архівних джерел відомо, що за підготовку майбутнього журналу відповідало кілька осіб – т. зв. «п'яторка». Очевидно, туди входили М. Грінченко, М. Качеровський, П. Козицький, Ю. Михайлів і О. Чапківський. Упродовж листопада–грудня 1921 року з'явився орієнтовний план музичного щомісячника. У січні наступного року було затверджено його назву, зібрано чимало матеріалів для друку та запрошено до співпраці «найкращі



Ректор Інституту М. О. Грінченко.

Секретар і редактор часопису М. Грінченко

сили». Тоді ж Товариство одержало від Всевидаву дозвіл на видання, а в лютому зареєструвало «Музику» в Київському Крайвидаві. Упродовж 1922-го було опрацьовано програму й наповнення журналу, натомість його друк затримувався через постійний брак коштів. Нарешті,



Будинок Всеукраїнського музичного товариства ім. М. Леонтовича, у якому містилася редакція «Музики» (Велика Підвальна, 15)



Члени редколегії журналу «Музика» П. Козицький, О. Чапківський, Ю. Михайлів, М. Качеровський, а також секретар Загального відділу ВМТЛ Д. Коліух





Зміст першого числа журналу

«одержавши у лютому [1923 року. – І. Ш.] грудневу субсидію 2500 карб. Товариство вирішило перевести в життя давнішу свою думку про місячник «Музика». Кредитуючись в друкарні та у авторів, припинивши всякі виплати, Товариство видало 12 квітня перше число «Музика»<sup>1</sup>. Однак державна субвенція не була регулярною, до того ж надходила «в дуже обезціненій валюті» й не покривала всіх видатків редакції.

У програмному зверненні до читачів у першому числі журналу по-авангардному було окреслено передумови його появи, тематичне коло нового часопису та мету й завдання: «Повстав день. День боротьби за велику перебудову життя. Руйнується старе. Нові художні цінності куються. Утворюється майбутнього культура. Перед



Пропозиція співпраці з журналом «Музика» від редактора видання «The Musical Times» М. Кальвокорессі

<sup>1</sup> Цит. за: Музика 3–5 (1923): 40.

мистецтвом, як перед одним із проявів людського творчого духу, відкрились незнані далі, обрії нечувані. Перед мистецтвом сила нових проблем. <...> «Музика», як журнал спеціальний, переважаюче місце даватиме тим проблемам, які торкаються тонального мистецтва. <...> Внести ясність в сучасну ідеологічну плутанину артистичного життя – це найперше. Далі, накреслити принципи й шляхи в сфері науково-теоретичного студювання, утворити в товщі мас нову естраду музичну, лабораторію нову. Піднести музичний рівень нашого громадянства, виховати у нього смак і почуття музичної краси, виплекати свідомо-критичне відношення до творів музики. А разом з цим рішуча боротьба з тим безпросвітним дилетантизмом, що міцними путами сковає поступ мистецтва; боротьба з несерйозним аматорством та хатнім патріотизмом – ось наші найближчі завдання»<sup>2</sup>.

Із передовиці видно, які великі надії пов'язували з новим часописом його творці. Окрім конкретики розроблених завдань нового журналу, бачення місії «Музика» було позначене й деяким романтизмом. Про це, а також про особливе значення видання для ВМТЛ, свідчило, приміром, редакційне звернення до В. Пухальського: «Вельмешановий Володимире Вячеславовичу. Музичне товариство імени Леонтовича схиляє радісно своє чоло перед ВАМИ, патріархом музичної освіти і просить ВАС прийняти на знак глибокої пошани і поваги примірник першого числа щомісячника «Музика», овіяної мріями, зогрітої любові»<sup>3</sup>.

Вихід першого числа журналу збігся в часі з XII з'їздом РКП(б), де було ухвалено більшовицьку стратегію коренізації в національних регіонах Радянського Союзу, що в українських умовах було замасковано під назвою «українізація». Українська мистецька еліта щиро сприйняла таку ініціативу, ринувши творити високовартісну національну культуру, часто в жалюгідних матеріально-технічних умовах. Коли ж невдовзі влада почала тиснути на активних діячів українізації, творці часопису були змушені виправдовуватися за своє захоплення «нечуваними далями й обріями» і за відсутність «єдино-правильної» ідеологічної позиції. Відтак початковий період життя часопису – від № 1 за 1923 рік до № 4–6 за 1924-й – Ю. Масютин і П. Козицький (який на той час був редактором, а секретарями – почергово

<sup>2</sup> Музика 1 (1923): 5.

<sup>3</sup> ІР НБУВ, ф. 50, № 1584, арк. 1.



Одна з авторок «Музики», поетеса і перекладачка В. Черняхівська

М. Грінченко і Ю. Меженко) згодом назвали періодом «шукань», а сам журнал – «академічним» і «аполітичним».

Означення «академічний» відповідало дійсності. Журнал «Музика» став центром музикознавчих студій, відобразивши інтенсивний розвиток усєї музичної науки: фольклористики, історичного музикознавства, теорії музики, музичних естетики, психології та соціології, ком-



Перший редактор журналу «Музика» П. Козицький

плексу допоміжних музично-історичних дисциплін. Часопис висвітлював широкий спектр поглядів на музичне мистецтво, оскільки друкував матеріали учених, багато з яких уособлювали ту чи ту ділянку тогочасної науки. Бібліографічний відділ журналу систематично документував поточний книжковий і нотний репертуар. Із кінця 1923 року у виданні з'явилися ще й навчально-методичні напрацювання, орієнтовані на читачів-педагогів. Галузь музичної критики в перший рік видання часопису було представлено невеликими інформаційними жанрами (повідомленнями-хроніками, замітками) і поодинокими публіцистичними – есе, нарисами-замальовками.

«Аполітичним» часопис був лише почасти. Публікації марксистів Б. Манжоса та Г. Когана свідчили про тимчасовий демократичний плюралізм думок, а патріотично налаштована редакція в інформаційній політиці сповідувала україноцентричність (хоча її й не декларовано у програмній передовиці «Музики»). Наприклад, повідомлення про музичне життя з-поза меж України часто супроводжували відповідними акцентами: «У березні ц. р. мистецькі установи Москви одсвяткували 25-ліття артистичної діяльності славетного Л. В. Собінова. Варт тут зазначити, що свою артистичну кар'єру Л. В. розпочав з партії Петра в "Наталці Полтавці" в трупі Садовського»<sup>4</sup>.

«Мовне питання» було ще одним маркером україноцентричності редакції, що особливо яскраво відображено в редакційному листуванні. Приміром,



Шарж секретаря часопису Ю. Масютіна, відповідального за роботу з музичними кореспондентами («Доповідь "Обов'язки музикора"», 1925 рік)

<sup>4</sup> Там само, 1 (1923): 27.

московська співачка українського походження М. Дейша-Сіоніцька отримала таку рішучу відповідь: «Дуже просимо вибачити, що довго не відповідали на Вашого листа. Справа в тім, що 1) ми друкуватимемо лише українською мовою [тут і далі підкреслення згідно з оригіналом. – І. Ш.] на сторінках нашого часопису. <...> Якщо Ви досі не знайшли видавця, просимо надіслати нам Вашу статтю, ми її надрукуємо укр. мовою, але нічого не матимемо проти того, щоб її друкувалося десь іншою мовою»<sup>5</sup>.

Авторський колектив часопису загалом дотримувався засад харківського правопису або «скрипниківки». Усі схвалені до друку російськомовні тексти українською перекладали працівники редакції – Масютин, Чапківський та ін.

Окремі числа «Музики» 1923 року було присвячено передчасно загиблим композиторам Леонтовичу, Стеценкові та Степовому. Один із текстів зазнав жорсткої політичної цензури: йдеться про статтю Олександра Чапківського «Микола Леонтович. Життя. – Творчість. – Смерть», надруковану в першому числі з обірваною кінцівкою. Цей випадок, як і знищення офіційного звіту відкомандированого до Тульчина Г. Яструбецького про обставини загибелі композитора та згорання детальних планів Товариства видати збірки статей і брошуру про його життя і творчість, вкотре засвідчив, що справу про вбивство Леонтовича було оперативно засекречено.

У частині накладу першого числа було вклеєно аркуш із надрукованими в типографії ім'ям і прізвищем отримувача примірника часопису – своєрідна адресна промоція «Музики» на ринку українських періодичних видань. Загалом маркетингова стратегія редакції була орієнтована на читачів Радянської України (журнал отримувала мережа губполітосвіт, агітпропів губкомів, Інститутів народної освіти і педкурсів, різноманітних хорових колективів та інших організацій і значна кількість фізичних осіб), почасти – республік тодішнього Союзу, а також закордону. В Австрії, Великій Британії, Італії, Канаді, Китаї, Німеччині, Польщі, США, Франції, Чехословаччині «Музика» надходила до редакцій майже тридцяти музичних часописів, кількох мистецьких організацій на чолі з Інтернаціональним музичним товариством і окремих приватних осіб. У Галичині журнал передплачували В. Барвінський, Ф. Колесса, С. Людкевич.

<sup>5</sup> Там само, № 1596, арк. 18.



Портрет Я. Степового роботи Б. Періха, уміщений у № 8–9 «Музики» за 1923 рік

Поширення «Музики» за межами України було важливим для редакції й передбачено в умовах передплати журналу. Її приймали й у карбованцях – в СРСР – і в доларах – для закордону – за курсом 1:1. Право на 30 % знижки при передплаті мали працівники «Музики», члени ВМТЛ і музикори. Окремі категорії «читачів» отримували журнал безкоштовно – для ознайомлення журнал надсилали в Політбюро ЦК РКП(б), Відділ друку ЦК КП(б)У, представництво УСРР у Москві. Наклад часопису поступово сягнув півтори тисячі примірників.



Дарчий підпис О. Чапківського на зшитку примірників журналу «Музика» М. Грінченкові (зберігається в колекції бібліотеки ІМФЕ ім. М.Т.Рильського)





3-тя сторінка журналу "Музика" (1923, Число 1) з портретом М.Леонтовича, що передував статті про нього О.Чапківського

Вартість «Музики» зросла з 40 копійок 1923 року до 95 – 1927-го, проте кошти від реалізації часопису не покривали витрат, пов'язаних із його підготовкою і друком. Фінансова ситуація була важка, однак ВМТЛ намагалася утримувати свої видання в дешевій цінній категорії й удоступнити якнайширшому колу читачів.

Через хронічне безгрошів'я редакція неодноразово зверталася до різних інституцій та осіб із проханнями про допомогу – як фінансову, так і натуральну (папером, наприклад). Проте ці заходи не сприяли стабільності й регулярності видання

«Музики». Перші серйозні труднощі далися взнаки вже у травні 1923 року, тому третє, потроєне, число журналу (№ 3–5) Товариство змогло випустити лише всередині літа. Набір у кредит першого числа за 1924 рік розпочали допіру наприкінці березня, а його розповсюдження – на початку літа. Останнє число «Музики» за 1925 рік з'явилося у квітні 1926-го. Навіть на початку 1929-го Всеукраїнське товариство революційних музик (реформоване ВМТЛ) мало 326 крб 51 коп. боргу перед ДВУ за видання «Музики», що тоді вже понад рік не існувала, за що йому загрожував судовий позов.

Попри всі труднощі редакція намагалася витримати високий рівень культури друку, дбаючи про гармонійну єдність змістового й художнього компонентів журналу. Автор його художнього оформлення – художник-символіст, перший голова ВМТЛ Ю. Михайлів – продовжив традиції українських митців початку ХХ століття (В. Кричевського, М. Бойчука, особливо ж Г. Нарбута), які витворили оригінальний стиль книжкової графіки. В обкладинці «Музики» було відображено дух і зміст часопису, наголошено на національному чинникові в його концепції. Як і в інших роботах Михайліва того часу, тут панував лаконізм інтерпретації традицій українського народного мистецтва. До стилізованого квітково-рослинного орнаменту згодом було додано виноградне гроно й ноти. Загалом же орнаментальне вирішення обкладинки журналу апелювало до необарокових стилізацій Нарбута. Дизайн окремих елементів перших чисел (як-от «трикутне» – в дусі кубізму – оформлення змісту) свідчив,

що мистецькі пошуки творців часопису були співзвучні часові.

Невдовзі увиразнилися дві рівнобіжні дійсності: більшовицька українізація мала цілком прагматичну пропагандистську мету – укріпити комуністичну владу в регіоні, натомість українська інтелігенція розгорнула бурхливу національно-культурну роботу. У Москві, остерегаючись втрати контролю над процесом, взяли за посилену централізацію – цього вимагав і взятий курс на форсовану індустріалізацію і насильницьку колективізацію країни, – а також за очищення радянської культури від «соціально чужих елементів».

Критико-публіцистична галузь музикознавства завжди була своєрідним барометром – саме вона найпершою реагувала на нові суспільно-політичні виклики. У випадку з «Музикою» влада не могла оминати й не використати істотний пропагандистський потенціал єдиного українського музично-періодичного часопису, зі сформованим авторським колективом, видавничою базою і своїм колом передплатників. Редакція почала готуватися до можливих змін у журналі. Чи не у відповідь на кілька системних постанов ВУЦВК («Про радянське будівництво», «Про сільське господарство», «Про споживчу кооперацію» тощо), що їх було ухвалено в Харкові 17 квітня 1924 року, президія ВМТЛ 29 квітня розглянула можливість переорієнтації журналу згідно з новими ідеологічними віяннями, однак «подачу меморандуму про "Музику"» наразі було визнано передчасною.

8 травня 1924 року в Харкові відбулося об'єднане засідання Колегії Відділу мистецтв Головополітосвіти УСРР і вищих репертуарної та музичної рад. На ньому зі звітом про роботу ВМТЛ виступив секретар його президії О. Чапківський. У відповідь отримав настанову «представити производственный план на ближайшую четверть года. При намечении работ учесть конкретные потребности переживаемого момента, состояние украинской муз[ыкальной] культуры и потребности общественно-политического характера, а также необходимость установления более тесной связи с пролетарскими рабочими и крестьянскими массовыми организациями»<sup>6</sup>. (Ідеологічний диктат ставав неминучим, тож несхильний до компромісів Чапківський відмовився від будь-яких керівних посад у Товаристві, а згодом мусив вийти із ВМТЛ.)

<sup>6</sup> Там само, № 315, арк. 1, 2.



1-2.Добірка випусків журналу "Музика" за 1923 рік

## З ІСТОРІЇ ЧАСОПИСУ

Після офіційного проголошення декларації «Жовтень – у музику» у вересні 1924 року Товариство остаточно прийняло новий ідеологічний курс. Було переобрано президію, змінено статут і завдання, переглянуто персональний склад ВМТЛ. Музичний часопис із № 7–9 увійшов у новий, «жовтневий», період свого існування. Радикальність повороту, що відбувся в житті видання, відображено в постанові президії Товариства від 1 жовтня 1924 року: «Назву та обгортку “Музики” визнано необхідним змінити в зв’язку з іншим напрямком та змістом місячника»<sup>7</sup>. Проте це було втілено лише за кілька років – із появою часопису «Музика – масам».

Відповідальним за зміни став П. Козицький – саме його особисто, а не колективну колегію, як зазвичай подавала «Музика», було заявлено редактором першого числа оновленого журналу. 15 листопада 1924 року секретарем часопису «під наглядом т. Козицького» став Ю. Масютин, а у грудні редактором було призначено М. Грінченка, у зв’язку з переїздом Козицького на керівну роботу до тодішньої столиці УСРР – Харкова. Там він залишився уповноваженим Товариства й журналу, а восени 1925 року навіть вимагав, щоб окремі відділи «Музики» доручили редагувати Харківській філії Товариства (себто йому ж), однак у Києві цю справу дипломатично відкляли до майбутнього пленуму ВМТЛ.

У «жовтневому» часописі головний доти науково-теоретичний відділ було значно зменшено на користь нових: «Музичне знання – масам» і «Музичне життя трудящих мас». «Мы пытаемся сделать “Музику” “организатором”, организатором масс, их работы, быта, их музыкального сознания», – писав у листі до С. Гінзбург’а Ю. Масютин. У руслі загальнодержавної програми з ліквідації неписьменності (яку партія розглядала як одну з передумов соціалістичного будівництва) було розгорнуто роботу з підвищення музичної грамотності «низових музпрацівників».

У журналі з’явилося багато критико-публіцистичних текстів про найпроблемніші ділянки музичної культури, що мало безпосередній вплив на розвиток виконавства, музичної освіти, композиторської творчості. Із посиленням зв’язку з периферією на сторінки нахлинув масив кореспонденції, що порушило структурну стрункність часопису, тому невдовзі редакція запровадила панорамні

тематичні огляди музичного життя. З’явилися дискусійні й полемічні тексти, іноді в’їдливо-викривального характеру. Певний час видання навіть мало риси «бойового музичного листка» – через поширення пропагандистських гасел-закликів. Водночас 1925 року під час літературної дискусії «Музика» вчинила неупереджено й підтримала М. Хвильового, хоча хтозна, чи роком пізніше відважилась би на таку позицію.

За взірцем роб- і сількорів часопис ініціював потужний музкорівський рух. Спершу музкори допомагали збирати інформацію про музичне життя країни. Згодом їм доручили активнішу музично-громадську працю на місцях – піднімати рівень мистецької грамотності серед населення, виявляти музичні потреби трударів тощо.

Музичні кореспонденти утворили своєрідну творчу спілку – Об’єднання музкорів. 1 лютого 1925 року відбулися його перші організаційні збори. Представником редакції «Музики», який курував роботу Об’єднання музкорів, став секретар журналу Масютин. Він підготував розгорнутий інструктивний матеріал – «Музкор і його обов’язки (про що писати і як писати до “Музики”», що всебічно регламентував діяльність музичного кореспондента. До Об’єднання могли входити всі охочі музкори, які були представниками масових музичних організацій і регулярно дописували до періодичних видань. Для підвищення їхнього фахового рівня було засновано «Бібліотечку музкора» й запроваджено вивчення теорії музики й основ журналістської діяльності.

На 1925–1926 роки було заплановано утворити музкорівські осередки при філіях Товариства. Щоб долучити якнайширший загал до музичного руху започатковано три допоміжні медіа-проекти: «живу газету», «мандрівну живу газету» і «стінну газету». Перша висвітлювала актуальні явища тогочасного музичного життя (в інших галузях функціонували подібні ЗМІ – «жива економічна газета», «жива медична газета», «жива газета “Гарту”»). «Видавали» її у вигляді творчих вечорів, що відбувалися у приміщенні Товариства. Завданням «мандрівної живої газети» була агітація за утворення музкорівських



Добірка чисел журналу “Музика” за 1924 рік

осередків і музичних об’єднань на місцях. Усі медіа-проекти були під прискіпливим контролем губполітосвіти. Інститут музкорів став дієвим посередником поміж владою і суспільством у музичній ділянці. Водночас це був один зі способів втягнути широкий загал в орбіту комуністичної ідеології.

Після хлібозаготівельної кризи 1924–1925 років, що вплинула на багато сфер суспільного життя УСРР, фінансове становище ВМТЛ вкотре погіршилося. Щоб подолати перманентну збитковість «Музики», її редактор М. Грінченко 13 листопада 1925 року запропонував президії Товариства стратегію диверсифікації – перехід до видання наукового тримісячника і популярної газети, що підтримувала б журнал матеріально. 8 грудня було затверджено структуру нової газети-



Обкладинка журналу “Музика”, 1925 рік, Число 1.

<sup>7</sup> Там само, № 274, арк. 4.



двотижневика з апробованими в «Музиці» складниками й рубриками: передовицею на актуальну тему поточного музичного життя, науково-популярною й методологічною статтями, матеріалом із царини музичного лікнепу, дописами, хронікою, бібліографією і «поштовою скринькою».

Півтора місяця видання «Української музичної газети» (таку назву отримав цей критико-публіцистичний двотижневик) не принесло очікуваного фінансового успіху, а «голодний» – через зменшення державної субсидії – кошторис Товариства тріщав по всіх швах. 15 лютого 1926 року президія доручила Ю. Масютину, О. Раїнському та Г. Тарану роздобути засоби для видання газети, почавши друкувати в ній рекламні оголошення. Редакція ж продовжувала самовіддану працю: 18 лютого було ухвалено збільшити 1926 року обсяг тримісячника «Музика» до шести аркушів і готувати до друку черговий випуск «Української музичної газети». Однак матеріальне становище не покращувалось, а борги у друкарнях зростали. Відтак 1 березня голова Товариства М. Вериківський запропонував на якийсь час призупинити видання газети, а технічних працівників перевести на інші роботи.

11 квітня 1926 року на загальних зборах членів ВМТЛ у Києві обговорювали фінансову кризу, у яку щораз глибше занурювалося Товариство (безвихідь становища відображена навіть у скупій мові протоколів), а наступного дня президія Товариства ухвалила «видавати Музику як не періодичний часопис по змозі».

Економічно скрутний 1926 рік став іще й початком кінця українізації. Червневий пленум ЦК КП(б)У визнав, що партійне керівництво республіки втратило контроль над ситуацією в галузі національного будівництва, а українізація досягла небажаних результатів. Відтак Шумського усунули з посади головного редактора «Червоного шляху», а Хвильовий, разом із двома іншими членами ВАПЛІТЕ – О. Досвітнім і М. Яловим, написав до газети «Вісті ВУЦВК» першого покаянного листа.

Наприкінці 1926-го державне фінансування Товариства збільшилось. Упродовж жовтня 1926 – лютого 1927 років науковий відділ ВМТЛ поновив видання часопису. Останній річник дещо нагадував «Музику» першого періоду – «шукань»: йому було повернуто структурну стрункість, збільшено кількість наукових публікацій, особливо в останньому, «писенківському» номері, а в репортажі з Міжнародної музичної

виставки у Франкфурті-на-Майні Козицький обурено описував, як Кремль ігнорує й загарбує здобутки українського музичного мистецтва (втім, цей виступ був дрібним і малозначущим). Водночас в одному з чисел журналу у змісті «загубились» прізвища авторів, немов готуючи до поступового нівелювання індивідуальності, вийшло кілька директив, що мали регламентувати й уніфікувати творчу діяльність на місцях, а в одній із передовиць з'явився випад проти «зажерливої "культури" войовничого імперіалізму Заходу»...

Упродовж 1927 року вийшло п'ять випусків журналу. Членами редколегії передостаннього числа зазначено директора Харківської опери А. Воробйова, сільінспектора НКО А. Миколюка, завідувача Культвідділу ВУРПСу Н. Рабічева, члена ВМТЛ Ю. Ткаченка, завідувача Відділу мистецтв НКО УСРР М. Христового. Такий склад редколегії свідчив, що в редагуванні часопису творчий чинник став поступатися адміністративному. У двох останніх числах «Музики» місцем видання заявлено Харків, однак їх змістове наповнення розробляли в Києві.

Попри утиски, кияни будували подальші творчі плани. Друкований орган Товариства мріяли розділити на популярну «Музику» й наукові «Записки Музичного товариства ім. М. Леонтовича» (на взірєць аналогічного видання Наукового товариства

імені Шевченка). Вони мали з'явитися наступного, 1928 року. Плани були утопічними: у пролетарській дійсності не знайшлося місця для видання, що застало «незнані далі» й «нечувані обрії» доби українізації. В останньому числі «Музики» тихо попрощалися зі своїми читачами анонсом нового журналу «Музика – масам», що розпочав період цілковитої заїдеологізованості української музичної періодики.

За п'ять років вийшло 22 випуски «Музики» загальним обсягом майже півтори тисячі сторінок і 6 номерів восьмисторінкової «Української музичної газети». Попри короткочасність видання, фінансову скруту й ідеологічний натиск, журнал зробив якісний внесок в українське культурно-мистецьке відродження 1920-х років. Часопис був виданням європейського рівня і став кульмінацією довгого процесу формування української фахової музичної періодики. Завдяки його різномірним міжнародним зв'язкам вітчизняне музичне мистецтво впроваджувалось у світовий культурний процес. «Музика» й «Українська музична газета» охоплювали різні ділянки музичного процесу й засвідчили гостру потребу у вузькоспеціалізованих музично-періодичних виданнях.

ІРИНА ШЕРЕМЕТА



Обкладинка журналу «Музика» роботи Ю. Михайліва (№ 1 за 1927 рік)11-12.



Обкладинка останнього числа журналу за 1927 рік

# Творчість Миколи Леонтовича

Вміщуємо статтю Пилипа Козицького про геніального українського композитора Миколу Леонтовича, відхід у засвіти якого спричинив появу Всеукраїнського музичного товариства його імені (1921), а саме Музичне товариство спричинило, згодом, появу часописів «Музика» (1923) й «Української музичної газети» (1926), фундатором яких став видатний музикознавець, фольклорист і педагог Микола Олексійович Грінченко.

Стаття була надрукована у першому числі журналу «Музика» за 1923-й рік. Правопис двадцятих збережено.



орми художнього викладу української пісні перебули певну революцію. Художники до-Лисенкової доби (Єдлічка, Коціпинський та інші) дивилися на цю справу дуже примітивно: голос народної пісні – то є мелодія, до якої, керуючись абстрактними формулами гармонії, можна підставляти акорди. Властивості пісні та її душа їх не цікавили. Тому то українська пісня, яку вони одягали в примітивне, штучне, неприродне убрання,

така вийшла в них бідна, без краси, без аромату. У Лисенка (теж в його наступників) ми бачимо більш уважливий підхід до роботи. Він намагався форми викладу наблизити до стилю мелодії, а для цього вводив у другі голоси розкладок везерунки головної мелодії, додержувався в гармонії тих співзвуччів, які на його думку лежали в основі звукоряду пісні, широко користувався формами т. зв. „народної розкладки“ (каденції, заспіви, контрапункт та инш.). Тому стиль його викладу набув певної індивідуальності, краси і зовнішнє наблизився до народної пісні. Але, з другого боку, цей стиль став занадто сухим, інтелектуальним, зовнішнє – етнографічним. В ньому проступали наперед вигадані прийоми і не було заглиблення в душу пісні.

Леонтович значно відійшов од такого формалістичного підходу. Він інтуїтивно відчув ту істину, яку висловив П. Сокальський: „всяка розкладка народної пісні на наші ноти, такти і гармонію, уже кладе початок переробці народної музики. Все питання полягає тут не в схоластичних заборонах та правилах, а в смакові і талановитості розкладача („Русск. Народн. музыка“ Харьков 1888, гл. 17)“. В його розкладках нема ригористичного додержування певного ладу, (що дуже збіднює звукову зовнішність твору), в них панують такі звукові сполучення, такі гармонії, яких вимагало естетичне чуття композитора, незалежно від напередудзятих гадок. Для нього його праця над розкладками народних мелодій не була механічною, машинною роботою, – то був творчий процес. Він вклонявся не мелодійному везерункові, а суті: „душі“ шукав пісенної і її мріяв відбити в звукових символах розкладки.

Тут ми зустрічаємо у Леонтовича дуже цікавий підхід – трактовку голосових партій в струментальному стилі. Ми розуміємо ті численні контрапунктичні везерунки, що співають або з замкненими устами, або на який-небудь вигук: „гей, ой!“. По ідеї вони начеб-то нагадують давно вже відомі в українській літературі факти „вокальної оркестровки“, яка так буйно розцвіла в творах Давидовського (зустрічається і в Кошиця в його „Гобеленах“), і яку серйозна критика вважає нехудожньою занадто примітивною формою. Але в той час, коли „оркестр“ „Бандури“ Давидовського дає імітацію гри на „гітарі“, – „оркестр“ Леонтовича має інший естетичний зміст. За винятком „Дударика“ (де тягла квінта в басів на слова „мій“ має наслідувати звукові народнього струменту „дуда“), та „Прялі“ (рух прялки), – по всіх інших розкладках струментові штрихи мають відтінити зміст пісні. Річ у тім, що одним голосом пісні, який повторюється на кожному куплетові, дуже трудно виявити все багатство емоціонального змісту її. Щоправда, зовнішні гармоничні та контрапунктичні везерунки дуже багато допомагають цьому, але й вони не можуть дати всього того, що дає голос у безслівній мелодії. Голос людини (без слів) може показати найглибші, найтонші нюанси тих процесів, що хвилюють її душу (найкращим доказом може служити емоціональна насиченість звуку скрипки чи іншого лучкового струменту). Отже, там, де мелодія та її гармоничний фон не в силі показати всю глибину змісту пісні, Леонтович висуває „оркестр“, який неначе чарівний лихтар освітлює, виявляє всю глибинність емоціонального змісту данного уривку.

Ось кілька прикладів. Мати виражає в москалі замість батька свого сина. Син не хоче йти... „чим я маю, моя мати, на коню роз'їзжати, лучче буду, моя мати, та пшениченьку жати, („Ой, у лісі“). Голос у басів, альти ж з дискантами дають голосіння, яке прекрасно малює паничний страх парубка перед військовою службою:





Подібні форми викладу ми зустрічаємо в „Ой, у полі та туман димно“, „Черчик“, „За городом качки пливають“, „Як не женився“, „Над річкою“, „Ой, темная та невидная ніченька“. Але найбільшого розвинення емоціонального фарбування ці спроби досягають в прекрасній по своїй трагічній динаміці пісні-реквіємі: „Ой, з'за гори сніжок летить“. Поступове наростання драматизму, жаху, горя, що закінчується повними надриву й крові звуками, досягається вищенаведеним „оркестровим“ елементом (пісня має куплетову будову).

Сина вбито. Лежить він у полі. Вітер з рідної сторони. Кінь над ним самотний... Якийсь стогін чути в партії тенорів під час репліки тенора Solo („не плач, коню, надо мною“):

Наростання жалю на словах: „не плач, мати, не журися, бо вже твій син оженився, та взяв собі паняночку, в чистім полі земляночку“, освітлено такою теноровою фразою:

Горе матері, яку втішають словами: „як той пісок тобі зйде, тоді твій син з війська прийде“, – передано оркестровою реплікою всього хора:



Цей прийом використання струментового звуку, не як імітації, а як для збільшення виразності, освітлення емоціонального змісту пісні, – є новий цінний крок уперед.

І не примха, не вигадка композитора прийом цей. Він має, на наш погляд, одну природу з голосінням народнім, яке є типовою народньою формою для виявлення ліризму. Прийом, що геніально зв'язує з стихією народньої пісні такі вільні „не стильові“ по зовнішності розкладки Леонтовича. Бо в ньому чути не звуки „гітари“, а глибокий стогін народньої душі. В ньому пояснення „народности“, що віє від Леонтовича, в ньому популярність пісень.

Ще щодо форми обробки пісень. Леонтович наперед узятих міркувань не любить. Коли в раскладках Степового ясно проглядає певна шкільна штампованість, одноманітність, що своєю нарочитістю руйнує внутрішній ассонанс по між піснею та формою її викладу, – то в Леонтовича навпаки. Ще за життя він висловився був так, що „роскладати пісню по певних зразках, типах, дуже легко, але завдання художника інше – шукати нових форм, які б найкраще виявляли ідею пісні“. До кожної пісні він ставився, як до окремого художнього завдання, і в самій пісні шукав він ідей, щодо її обробки. Тому його раскладки дивують нас багатством та різноманітністю своїх фарб.

В них ясно відчувається те, що думка композитора йде „горизонтально“, а не „вертикально“, себто в творчому процесі головна увага творця припадала не на акордову схему (як у колядках Стеценка або ж у Степового), а на контрапунктичну сітку, на голосоведіння. Тому то у Леонтовича так багато імітаційних вступів від елементарних форм до широко розробленої

чотирьохголосної імітації („Ой, темная та невидная ніченька“ і др.), каноничного викладу („Над річкою беріжком“), оргельпункти в різних положеннях (– Ой, у городі“, „Над річкою“ і др.), подвійного контрапункту („Піють півні“) і др.

Контрапунктична метода музичного думання дала змогу Леонтовичу уникати шаблянових гармонічних зворотів, т. зв. „общих мест“, надаючи його творам гармонічної свіжості та інтересу. Леонтовича не лякають гострі дисонанси, що виникають з голосоведіння („Коза“, „Дударик“ і др.). Прекрасний, зручний виклад, інтересний орнамент, гра тембрами окремих голосів і цілих групувань, іскорки цікавих звукових сполучень, а над усім – прекрасне чуття форми, ладу, смаку і – талану, талану без кінця!.. ось прикмети музичного викладу Леонтовича.

Коли ми почнемо розгортати зошити хорових аранжировок українських пісень, то всюди зустрінемося з формою куплету (на одну мелодію – усі слова пісні). Правда, композитори часом намагаються перемагти його одноманітність, вносячи у виклад його деякі зміни (передавання мелодії іншим голосам, відміни в гармонічному фоніві), як це зустрічаємо в Лисенка та Кошиця. Часом прагнуть до вищих форм: напр., спроби обробки обрядових пісень у Лисенка, де виконана форма „вінка“, – та форма, що збудована по принципу „музичного попури“; зміни тональності („Ой, на горонці“ – Стеценка), контрапунктичного з'єднання двох пісень (в „колядках та щедрівках“ Лисенка). Але здебільшого, ці спроби під зором законів форми – дуже низького гатунку, „Попури“ по естетичній істоті своїй – є нехудожня форма; варіанти у викладі, досягаючи певної різноманітності, не виривали пісні з обійм куплету: „фарбували кубики, але з них нічого не складали“.

А тимчасом, елемент форми є один із найважливіших елементів для музики. І форма – то не є лише певне тематичне об'єднання, то є певна логика ладових моментів, де виявляють себе всевітні закони тяжіння та числа, де дана боротьба контрастів, де дано рух. Рух – то істота музичної форми. Є рух – музика живе, нема – ніхто її не слухатиме. В музиці, як і по всевіту, рух є рідний син закону тяжіння, звуковою формулою якого є так звана „односкладова система“ (закон Б. Яворського). В цій „системі“ наш слух ясно відчуває, що співзвук „сі-фа“ („шестиполутоновое отношение“) коли звуки його взяті разом, тяжить до співзвуку „до-мі“. Коли в першому почувається елемент хитання, „неустойчивости“, то в другому навпаки – елемент заспокоєння. Сполучення цих контрастних елементів (+ і -) дає певний рух, а рух є тим нервом, що оживлює музику, дає ті чинники, що творять форму.

З погляду цих функцій ладу (держкі і недержкі моменти) – куплет – то є дуже дрібне (що до обсягу) виявлення форми, а сполучення різнофарбованих, але одного ладового змісту, куплетів, – форми в нашому розумінні не буде. Повстає, таким чином, проблема „подолання куплету“, проблема перетравлення (ладового) матеріалу у виші ладові схеми.

Творчість Леонтовича і дає дуже цікаву картину шукання нових вищих форм на тлі матеріалу народньої пісні.

Формою куплету Леонтович користується дуже широко, вживаючи поруч з однокуплетовою конструкцією, двокуплетові і многокуплетові групування (що мають однаковий ладовий виклад), де він широко користується формами мелодикоритмічного фарбування, динамічних контрастів і т. д.



Але поруч з цим у Леонтовича ми знаходимо спроби відійти від куплету в бік вязання окремих куплетів в цілі угруповання. В пісні „По-під терном“, куплети звязані чисто механічно: на останній співзвук куплету („гей!“) накладається початок другого, він, таким чином, і кінчає куплет і разом починає другий. Теж ми бачимо в пісні „Над річкою“ де зв'язком є звук „ре“ у тенорів. В пісні „Калино-малино“ ми зустрічаємо спробу ладового звязування: в останній акорд вставлено дісонансний звук, який вводить наш слух до початкової гармонії:



А в пісні „Мак“ окремі моменти куплету звязано новим мотивом:

Цей мотив вносить по між двох аналогічних (періодичних) з музичного боку уривків куплету певну симетрію ладових моментів, що тісно звязує їх в одну міцну ладову форму. Тут вже рел'єфно проступає той принцип „подолання куплету“, який починає все більш та більш почуватись у Леонтовича в його розкладках.

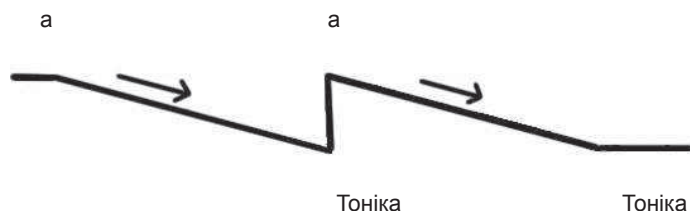
В пісні „Як не женився, то й не журився“, вже помітна триколінна форма, де середні куплети покладені в строй субдомінанти (g-c-g) Ще більш триколінна ладова форма проступає в „Козі“ (I - g; II - e; III - g + coda). „Дударик“ має ще більш складну, ладову схему: D+D + h + Fis + h (= S + S + Ds + D + T.). Тут, між іншим, у всій силі виявилось чуття ладового ритму Леонтовичем: поява тоніки h серед форми мусила констатувати припинення руху і тим закінчення форми, але для того, щоб уникнути цього, Леонтович вводить на h мелодію, яка, лежучи на звуках домінанти (тризвука: fis,-ais,-cis) позбавляє тоніку її сталости і тим підтримує ладовий рух:

І тільки після частини, що викладена в строю домінанти (Fis), наступають два такти тоніки, що дійсно заспокоюють, завершують форму.



Але вищим досягненням Леонтовича, щодо форми, є його „Щедрик“. В основу „Щедрика“ покладено однотоковий мотив, який протягом всього твору проведено на одній ладовій височині (лише його співають різні голоси). Послідовне провадження єдиного мотиву надає всій пісці єдності матеріялу, але воно ж, здавалось, мусило внести одноманітність. Щоб уникнути цього, композитор влив весь звуковий матеріял в дивну ладову схему, естетична логика якої в данному випадкові полягає в тяжінні до тоніки, яке все збільшується, і заспокоюється лише в останніх тактах твору. Тоніка „Щедрика“, то g-mol; З початку, поки мотив висловлює лише один голос (1-4 т.) – тоніка майже не виявлена. В слідує чотирьох тактах чується Es-dur, далі (9-16) c-mol 3 17 - по 24 появляється g-mol, який однако не має сталости (бо її порушують звуки e, f, чергування g і c в 23-му) весь час міняє своє ладове значіння (то чується домінанта то тоніка). І лише в 25 - 28 т. появляються ознаки домінанти (звук Fis), що підготовлюють слухача до тоніки, яка однак наступає лише на 32 т. Але твір не закінчено, бо раптом на кінцевий акорд покладено початок (пісня знов повторюється), і слухач, що ледві дочекався тоніки, мусить чекати її знов і лише вдруге Леонтович дає чотири такти тоніки, які цілком заспокоюють чуття ладового тяжіння.

Таким чином, мудро підбраною ладовою схемою Леонтович об'єднав бідний одноманітний тематичний матеріял у цільну, естетичну, високої художньої активності, форму, динаміс (рух), логіку якої можна показати в такий лінійній схемі:



Коли до цього додати прекрасну звучність (послідовність звукового наростання), симетричність динамічного елементу, красоту голосоведіння, то ми маємо право визнати цей твір за шедевр в осягненні вищих музичних форм у межах пісенного матеріялу. „Щедрик“ – то не розкладка пісні, то самоцінний музичний твір, який осяяно промінем генія і який вартий заняти (і займе) не останнє місце в світовій музичній скарбниці.

Від куплету до „Щедрика“ – ось той шлях, який пройшов Леонтович і який на довгий час буде давати напрямок українській музичній творчості.

П. КОЗИЦЬКИЙ



# Про Фастів і Фастівщину в перших числах журналу «Музика»



У квітні виповнилося 100 років з часу виходу в світ першого числа журналу «Музика» – друкованого органу Всеукраїнського музичного товариства імені Миколи Леонтовича.

Це Товариство було засноване 1 лютого 1921 року під назвою «Комітет пам'яті М.Д. Леонтовича» по завершенні концерту на його честь у Київському музично-драматичному інституті ім. М.В. Лисенка. Одним із фундаторів Комітету став Кирило Григорович Стеценко – видатний український композитор, хоровий диригент

і громадський діяч, протоієрей УАПЦ, який останні роки життя провів у Веприку на Фастівщині.

Головою Товариства (в яке Комітет реорганізували 26 лютого 1922 року) був Юхим Михайлів – художник-символіст, поет, мистецтвознавець; заступником голови – Пилип Козицький – композитор і педагог; секретарем – Олесь Чапківський – журналіст і мистецтвознавець. Це була чи не найавторитетніша громадська організація України в перші роки радянської влади. До складу Товариства входили найвизначніші національні діячі того часу, тому зараз його дуже часто називають феноменом культури українського відродження 20-30-х років ХХ століття.



**Стеценко бурсачок.**

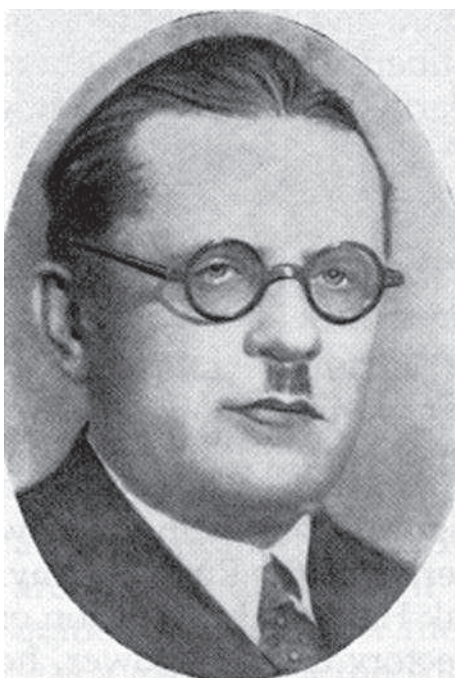
*Дитяче фото К. Стеценка. Журнал «Музика», ч. 2, 1923 рік*

І хоч в умовах окупаційної радянської влади такий виразно український проект був приречений на животіння, все ж йому вдавалося проводити надзвичайно активну діяльність, яка знаходила відображення на сторінках часопису «Музика». У першому ж числі журналу надруковано «Короткий звіт діяльності музичного товариства імені Леонтовича», в якому знаходимо цінну інформацію про діяльність Товариства на Фастівщині та внесок у організацію похорон і вшанування пам'яті Кирила Стеценка:

*«25 квітня Товариством було одержано із села Веприка під Фастовом звістку про нездужання члена Товариства композитора К.Г. Стеценка. Негайно було організовано медичну допомогу хворому. Виїхав до Веприка також секретар Товариства для організації зв'язку*



*Олесь Чапківський*



*Пилип Козицький*

з Києвом та допомоги на місці. По смерті К. Стеценка було командировано до с. Веприка 3 членів Президії для участі в погребінні композитора.

16 травня в театрі імені Шевченка було упорядковано Товариством вечір пам'яті К. Стеценка. Першою частиною вечора було урочисте жалібне засідання Товариства пам'яті композитора. Заслухано було три доклади: М. Качеровського «Про життя К.Г. Стеценка», О. Чапківського «Про смерть та погребіння К.Г.» та доклад Козицького «Про творчість композитора Стеценка». В концертному відділі вечора взяли участь найкращі артистичні сили м. Києва, а також «Думка» (капела під орудою Нестора Городовенка). Вступ на цей вечір був безплатний. Науковим, мистецьким та шкільним установам було надіслано Товариством безплатні квитки. Запрохано було також всіх діячів мистецтва м. Києва.

Щоб якнайкраще вшанувати пам'ять К. Стеценка, Товариство заклало у травні місяці Музично-теоретичну Бібліотеку імені покійного композитора, потреба в якій відчувалась вже давно. Завдяки пожертвам, кількість нот і книжок досягла 1700 назв. Відкрито було бібліотеку після закінчення систематизування лише у вересні місяці.

27 травня було упорядковано Товариством, силами хору ім. Стеценка,

концерт, де уперше українською мовою було виконано: «Stabat mater» Гайдна та «Requiem» Моцарта.

У місяці червні найзначнішим виступом Товариства була подорож на могилу К. Стеценка.

Протягом місяця Товариство готувалося до подорожі. Було зібрано спеціальний хор зі співаків різних хорів, котрий працював безплатно і вивчив 10 найкращих хороших пісень композитора. Вокальним квітетом було виготовлено низку солоспівів К. Стеценка.

17 червня Президія Товариства з хором та артистами виїхала до Фастова та Веприка. Того ж дня відбувся у Фастові вечір пам'яті К. Стеценка. Перед концертом відбулося прилюдне засідання Президії Товариства, на котрому т. т. Чапківський та Козицький зробили доклади про життя й творчість композитора. На вечорі було понад 300 осіб, переважно робітників залізниці. На другий день у с. Веприку відбулося прилюдне засідання Президії Товариства, присвячене К.Г. Стеценкові, а потім концерт з творів композитора. Аудиторія складалася з селян.

Сподіваюся, ця інформація стане в нагоді дослідникам Фастівщини. Адже згадок про концерти пам'яті Кирила Стеценка, що відбулися в червні 1922 року, в краєзнавчій літературі мені зустрічати не доводилося.

Між іншим, доповідь Пилипа Козицького, виголошена у Фастові та Веприку, була надрукована в 2-5 числах журналу «Музика» під заголовком «Кирило Стеценко (спроба критично-біографічної характеристики)». Вона є першим дослідженням про життя і творчість композитора. Як ілюстрацію до неї подано малюнок голови Товариства імені Леонтовича Юхима Михайліва «Хата в с. Веприку, де помер К. Стеценко». Також у ч. 2 «Музики» надруковано нарис музикознавця, майбутнього ректора Музично-драматичного інституту в Києві та професора Київської консерваторії Миколи Грінченка «Гайдамаки» К. Стеценка», в якому автор наголошує, що «в історії української музичної культури Стеценко після Лисенка найвидатніший її репрезентант: Леонтович та Степовий значно пізніше з'явилися на українському музичному обрії».



Хата в с. Веприку, де помер К. Стеценко (з малюнку худ. Ю. Михайлова).

Ілюстрований науково-популярний журнал «Музика» видається донині й допомагає читачам бути в курсі подій сучасного мистецтва і поглиблювати знання у безмежному світі класичної музики. Його творчий колектив продовжує традиції, закладені ще на початку 1920-х років Всеукраїнським музичним товариством імені Миколи Леонтовича. З 2016 року журнал очолює Володимир Корнійчук – відомий театрознавець і хореограф, заслужений журналіст України, лауреат премії Президента України «Українська книжка року» та премії в галузі театрознавства й театральної критики Національної спілки театральних діячів України.

СВГЕН БУКЕТ



Микола Грінченко



Юхим Михайлів



# Як зберегти і примножити життя легендарному часопису «Музика»?!

*Нині ми відзначаємо столітній ювілей легендарного і завжди актуального журналу «Музика», з чим я Вас, шановні читачі й автори часопису, вітаю!*



Таки справді легендарного, адже **перший в Україні професійний музичний журнал заснований далеким 1923 року видатним українським музикознавцем, фольклористом і педагогом**

**Миколою Олексійовичем Грінченком (1888-1942), якому нині виповнилося 135 років від дня народження.**

І заснований при Всеукраїнському музичному товаристві імені Миколи Леонтовича, до складу якого тоді входили видатні особистості національної культури: Кирило Стеценко, Пилип Козицький, Климент Квітка, Дмитро Ревуцький, Михайло Вериківський, Яків Степовий, Григорій Верьовка, Нестор Городовенко, Павло Тичина, Валер'ян Поліщук, Лесь Курбас, Гнат Хоткевич, Сергій Єфремов та інші відомі митці.

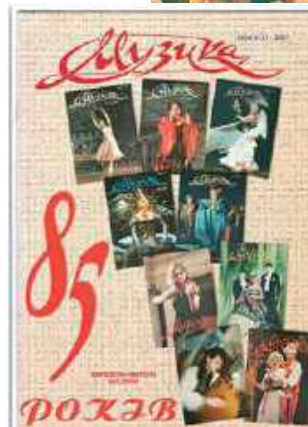
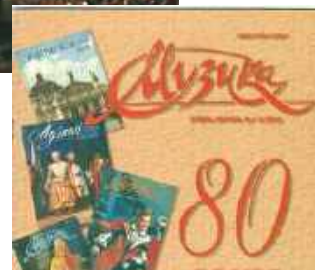
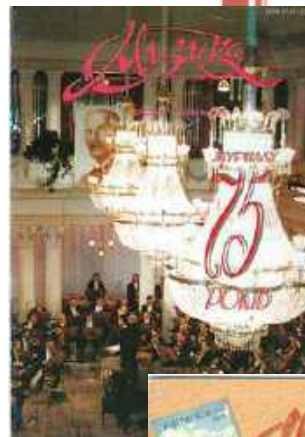
Упродовж тих переважних і пекельних ста років – журнал, через сумнозвісні ідеологічні перепони радянського тоталітаризму, то щезав, то з'являвся в інформаційному просторі України. А відтак, часто змінював свою назву: то «Музика – масам», то «Музика мас», а то «Радянська музика». Проте, в усіх 450-и редакційних номерах, талановиті українські музикознавці високопрофесійно висвітлювали головне – становлення і розвиток національного музичного мистецтва з часу зародження і до наших днів. Й свідченням тому стала перша фундаментальна монографія засновника цього часопису Миколи Олексійовича Грінченка «Історія української музики». До речі, М. О. Грінченко був і фундатором і першим директором нинішнього Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

Наш часопис і нині інтенсивно висвітлює найважливіші і найактуальніші культурологічні події України, розповідає про міжнародні конкурси і фестивалі, подає рецензії на прем'єри оперних і балетних вистав, інформує читачів про заходи, що відбуваються у різних концертних залах суверенної держави та за її межами, зосібна, в українській діаспорі; вміщує творчі портрети відомих сучасних митців і визначних музичних діячів минулого.

Аналізуємо ми і наукові праці авторитетних українських музикознавців, а в рубриці «Нотний стан» друкуємо твори сучасних українських композиторів.

Відзначаємо і ювілеї видатних вітчизняних диригентів, композиторів, музикознавців і виконавців зі світовим ім'ям. Не забуваємо порушувати й сучасні соціально-культурологічні проблеми, що виникають у мистецькому повсякденні, відшуковуємо і шляхи їхнього подолання. Друкуємо також роздуми про фольклор і сучасну естраду, а в одній із найцікавіших журнальних рубрик «Книжкова полиця», рецензуємо інтригуючі та найгучніші музикознавчі праці.

Окрім того, в рубриці «Сенсації», розповідаємо про нововіднайдені архівні матеріали музичних діячів минулого, друкуємо твори видатних українських композиторів, які за горезвісного радянського режиму вважалися «втраченими», або ж навмисне «загубленими». Зосібна, в № 1-2 за 2021 рік, у рубриці «Сенсації», опублікована стаття доктора мистецтвознавства Ольги Шумиліної про геніального українського композитора Максима Березовського, з нагоди його 275-ліття від дня народження, у якій йшлося про новознайдені автором статті концерти визначного композитора і про партитури, які були нею ґрунтовно реконструйовані і які вперше прозвучали на «Київмузикфесті» 2020 року у виконанні муніципального камерного





Президія ВМТЛ з діячами музичної культури. 1924 р., Київ (ІР НБУВ, Ф. 50, № 826).  
Сидять (зліва направо): К. Квітка, П. Козицький, Ю. Михайлів, О. Чапківський, М. Грінченко.  
Стоять: К. Левицький, М. Вериківський, Д. Ревуцький, М. Качеровський

хору «Київ», під орудою Шевченківського лауреата Миколи Гобдича.

Приміром, в № 5-6 за 2019 рік, доктором філософії мистецтва Валентиною Кузик опублікована стаття «Рукописи не горять», де йшлося про те, як музикознавицею Ніною Дикою і хранителькою бібліотеки Львівської філармонії Ульяною Синівською була віднайдена першооснова Симфонії № 2 Левка Ревуцького, що досі вважалася втраченою.

А в не менш цікавій рубриці «Репресована симфонія», що у № 4 за 2016 рік, доктором мистецтвознавства Оленою Роценко розповідалось про сумнозвісну історію створення українським композитором Дмитром Клебановим Першої симфонії, яку він приурочив пекельним мученикам Бабиного Яру, і яка упродовж семи десятиліть горезвісного радянського тоталітаризму замовчувалась, як «небезпечна» тогочасному режиму.

...Отже, у не такому вже й далекому минулому, виникало безліч гострих і небезпечних для життя митців проблем та ідеологічних перепон. На превеликий жаль, не менше їх і сьогодні.

Й одна із них полягає в тому, що журнал, починаючи з кінця 2018 року, не має державної фінансової підтримки, яка була за діяльності Державного підприємства «Національне газетно-журнальне видавництво», що функціонувало під егідою Міністерства культури України. Того Міні-

стерства, котре наприкінці 2018 року, з невідомих причин, припинило діяльність Національного газетно-журнального видавництва, позбавивши його фінансування і приміщення, в якому видавництво перебувало.

**А це видавництво, упродовж півстоліття, випускало у світ аж сім найвідоміших і найпопулярніших в Україні видань: журнали «Українська культура», «Пам'ятки України», «Музика», «Український театр», «Театрально-концертний Київ» та газети «Культури і життя» і «Кримська світлиця».**

Окрім того, журнал «Український театр» і газета «Культура і життя» вже відзначили свої столітні ювілеї...

Слід наголосити й на тому, що часопис «Музика» був відновлений 1970 року культурологом Едуардом Яворським, який згодом став його головним редактором. І відновлений був журнал з неймовірними труднощами, оскільки з початку 40-х минулого століття не виходив. Фактично – був заборонений.

... Тож після припинення Міністерством культури фінансування діяльності Національного газетно-журнального видавництва, новостворене Товариство з обмеженою відповідальністю «Видавничий дім «Українська культура», на початку 2019 року, перереєструвало у Міністерстві юстиції майже всі журнали і газети, зокрема,

часописи «Музика», «Пам'ятки України», «Українська культура» і газети «Культура і життя» та «Кримська світлиця».

Але через відомі глобальні соціальні катаклізми – ковід і російсько-українську війну, названі видання відчутно втратили своїх передплатників, тому нині часопис «Музика» виходить у світ лише завдяки авторським і благодійним фінансовим надходженням, а головний редактор і досі працює на громадських засадах.

Тож зрозуміло, що такий поважний і необхідний усім нам науково-популярний часопис «Музика», у такому фінансово невизначеному стані, довго виходити у світ не зможе.

**Тому й постає логічне запитання: як зберегти і продовжити життя легендарному часопису «Музика»?**

**Як на мою думку, то нам слід створити авторитетний громадський комітет, до складу якого повинні увійти відомі діячі української музичної культури, які зможуть офіційно апелювати своїми вагомими зверненнями до владних структур нашої країни, з метою відновлення державного фінансування часопису «Музика» і збереження його для прийдешніх поколінь.**

Наостанок, наводжу кілька статистичних даних, які мають спонукати нас до конкретних роздумів.

Приміром, у Польщі виходить у світ понад 30 музичних видань. В Німеччині – 8. У Франції – 9. В Італії також – 9. В Англії – 12. У США – 10. В Австралії – 6.

А в Україні, на тридцять п'ять мільйонів населення, виходить друком... всього-навсього два журнали: ювілейний науково-популярний часопис «Музика» і Львівський науковий журнал «Українська музика», який, фактично, адресований переважно науковцям, а не широкому загалу поціновувачів вітчизняної і зарубіжної класичної музики.

Звісно, що дехто може мені закинути, мовляв, нині ж війна, небачені руйнації і горе, чи ж нам до передплати газет і журналів? І чи ж до культури взагалі?

**Тому мені хочеться нагадати таким «добророзумцям» крилатий вислів Вінстона Черчилля, який так відповів міністерському чиновнику, коли той сказав, мовляв, навіщо нам фінансувати культуру, коли бомбардують Лондон (це під час Другої світової). Тож Черчилль відповів: «Якщо у нас не буде культури, тоді за що ми воюємо?»**

**ВОЛОДИМИР КОРНІЙЧУК,**  
заслужений журналіст України,  
лауреат Президентської премії  
«Українська книжка року – 2016»,  
почесний громадянин міста Вишневе.



# Пісенний «Кобзар» – новина у шевченкознавстві й музикознавстві

*Благодійний фонд «Хорова школа Павла Муравського» завершив у 2023 р. Комплексне нотно-звукове видання Пісенний «Кобзар». Хорова Шевченкіана, здійснене за Всеукраїнським мистецьким проектом «Україна співає «Кобзаря».*



Шевченків поетично-пісенний феномен – унікальне явище в українській і світовій поезії й музиці. Тарас Шевченко – єдиний у Світі поет, майже вся поетична спадщина якого живе у співі. На основі «Кобзаря», який містить 237 поетичних творів, написано понад 300 авторських хорових творів і записано близько 100 народних хорових пісень. У цілому на Шевченкову поезію написано понад 3 000 композиторських інтерпретацій

різних форм і жанрів од солоспівів до хороспівів, кантат, симфоній, опер, ораторій, балетів. Це неперевершене поетично-музичне явище у світовій культурі.

Хороспіви й вокально-симфонічні твори на поезію Тараса Шевченка являють собою *Хорову Шевченкіану* – надзвичайно багату й маловивчену сферу Шевченкознавства та українського музичного мистецтва.

*Комплексне нотно-звукове видання Пісенний «Кобзар». Хорова Шевченкіана* **вміщує в собі:**

**1. Перше найповніше, систематизоване Зібрання хорових творів у семи томах Тараса Шевченка. Пісенний «Кобзар».** *Хорова Шевченкіана*, де зібрано майже всю хорову музику на Шевченкову поезію від середини XIX до початку XXI ст. *Видання містить* 283 твори 155 композиторів і аранжувальників та 12 народних хорових пісень. Усі твори семитомного нотного зібрання розподілено на три групи: *твори а капела* – 1, 2, 3 томи; *твори з інструментальним супроводом* – 4, 5 томи; *твори великої форми з симфонічним оркестром* – 6, 7 томи. Загальний обсяг семитомника – 2 252 сторінки.

**2. Перше систематизоване, масштабне Аудіовидання Тараса Шевченка. Пісенний «Кобзар».** *Хорова Шевченкіана*, **записане на основі Зібрання хорових творів у семи томах.** *Видання містить записи* 110 творів 86 композиторів і аранжувальників. Обсяг аудіовидання – три музичні альбоми (по три CD в кожному): перший – *твори а капела*; другий – *твори з інструментальним супроводом*; третій – *твори великої форми з симфонічним оркестром*.

**3. Тарас Шевченко. Пісенний «Кобзар».** *Хорова Шевченкіана. Вибране* – **однотомний нотний додаток до Аудіовидання.**



*До Вибраного* дібрано з *Семитомника* 83 твори 72 композиторів і аранжувальників та шість народних пісень; *обсяг* – 352 сторінки.

*Пісенний «Кобзар»* – унікальне видання, результат багаторічної праці фахівців з шевченкознавства, мистецтвознавства й хорового мистецтва, які здійснили дослідження, виконання й популяризацію творів *Хорової Шевченкіани* на основі нотного матеріалу, укладеного видатним українським хоровим диригентом і педагогом Павлом Івановичем Муравським (1914–2014).

Над *Комплексним нотно-звуковим виданням Пісенний «Кобзар».* *Хорова Шевченкіана* працював понад 10 років на безоплатній основі авторський колектив фахівців Благодійного фонду «Хорова школа Павла Муравського» з мистецтвознавства й хорового виконавства – учні й послідовники П. І. Муравського: Л. В. Бухонська (уже покійна), І. Д. Гамкало, М. І. Гулковський, А. Г. Масленнікова, Т. В. Миронюк, І. Я. Павленко та шевченкознавець, автор

ідеї видань і супровідних текстів, головний редактор видання О. А. Шокало. У записові *Пісенного «Кобзаря»* взяли участь на благодійних засадах 45 провідних хорових колективів з 17 міст України й української діаспори під орудою учнів і послідовників маестро П. І. Муравського.

У 2014–2017 роках БФ «Хорова школа Павла Муравського» видав **500 комплектів трьох томів а капела з Зібрання хорових творів у семи томах** за кошти добровольця Олександра Григоровича Шпака та безоплатно передав бібліотекам вищих і середніх музичних навчальних закладів і музичних шкіл. У 2017–2018 роках Фонд видав 200 комплектів трьох томів а капела і 200 примірників записаного на їх основі аудіоальбому а капела (три CD) на замовлення Світового Конгресу Українців та передав українським культурно-освітнім осередкам у 32-х країнах Світу.

У 2019 році БФ «Хорова школа Павла Муравського» за ґрант Українського культурного фонду видав 1 000 комплектів трьох музичних альбомів *Аудіовидання Тарас Шевченко. Пісенний «Кобзар»*. *Хорова Шевченкіана* та безоплатно передав їх вищим і середнім музичним навчальним закладам, спеціалізованим музичним школам, навчальним, професійним і самодіяльним хорам та обласним навчально-методичним центрам закладів культури і мистецтва з цілої України для освітньої й хорової роботи.

У 2020 році БФ «Хорова школа Павла Муравського» на прохання музичних педагогів і хормейстерів видав 1 000 примірників однотомника *Тарас Шевченко. Пісенний «Кобзар»*. *Хорова Шевченкіана*. *Вибране*, що є нотним додатком до *Аудіовидання*. Видання здійснили за фінансової підтримки українців зі США Аскольда Лозинського й Лариси Лозинської-Кий – брата й сестри в пам'ять про своїх батька Євгена й матір Марію. *Вибране* також безоплатно передали музичним навчальним закладам, навчальним, професійним і самодіяльним хорам та обласним навчально-методичним центрам закладів культури і мистецтва.

І ось у 2023 році, в скрутну воєнну пору, київське Видавництво Ліра-К за власні кошти надрукувало цілісне семитомне видання *Пісенного «Кобзаря»*. Семитомник зверстано за фінансової підтримки добровольців: Тараса й Катерини Миронюків (томи 1–3), Євгена Драп'ятого (томи 4–5), Даниїла

Сікори й Ігоря Дем'янця (том 6), Мирона Миронюка й Ігоря Тилика (том 7). Особливо треба відзначити дійову підтримку директора видавництва – Віталія Зарицького, який узявся за публікацію цього суспільно значущого видання. У видавництві можна замовити весь семитомник або окремі томи: тел.: (050) 462-95-48, (067) 820-84-77; ел. адреса: [zv\\_lira@ukr.net](mailto:zv_lira@ukr.net)

Визначальна особливість *Пісенного «Кобзаря»* – його практична цінність для сучасної музичної педагогіки у вищих, середніх музичних навчальних закладах, спеціалізованих музичних школах, для концертно-виконавської діяльності хорових колективів та для збагачення бібліотечних фондів.

*Комплексне нотно-звукове зібрання Пісенний «Кобзар»* є наймасштабнішим музичним виданням за всю історію незалежної України та має велику пізнавальну й мистецьку цінність. Унікальний комплексний характер, що поєднує нотний матеріал та аудіозаписи, робить це видання надзвичайно ефективним у здійсненні його культурно-освітньої місії, відкритті нових рівнів сприйняття й осмислення геніальної Шевченкової поезії, потужно посиленої українським хоровим співом – базовим мистецтвом української культури. ґрунтовний довідковий додаток містить біографії композиторів, бібліографію нотних і музикознавчих видань, дискографію, алфавітний покажчик творів, що підтверджує статус зібрання як академічного мистецтвознавчого видання.

*Пісенний «Кобзар»* пройшов успішну апробацію в навчальному процесі й хоровому виконавстві, отримав схвальні відгуки вищих і середніх музичних навчальних закладів, мистецтвознавчих інституцій та обласних навчально-методичних центрів закладів культури і мистецтва з цілої України, а також **українських культурно-освітніх осередків і мистецьких колективів з діаспори**.

*Комплексне нотно-звукове зібрання* надолужує нестачу нотних видань і якісних записів академічної музики та сприяє через освітній процес розвитку музичної культури молодого покоління й українського суспільства в цілому.

*Пісенний «Кобзар»* у усьому розмаїтті співаної Шевченкової поезії є потужним мистецьким морально-духовним чинником пробудження історичної пам'яті й розвитку національної самосвідомості, самотності українців та формування нашої національно-культурної ідентичності й утвердження державного суверенітету України,

що особливо важливо в нинішню тяжку пору Всеукраїнської визвольної війни, коли Український народ відстоює свою самотність і виборює свою державну самостійність.

*Пісенний «Кобзар»* як наймасштабніше комплексне музичне видання новітнього часу започаткував новий напрям у шевченкознавстві й музикознавстві – *Хорову Шевченкіану* та став унікальним пісенним пам'ятником Великому Кобзареві України.

**ОЛЕКСАНДЕР ШОКАЛО,**  
шевченкознавець, культуролог,  
автор ідеї й  
головний редактор видань,  
керівник Всеукраїнського  
мистецького проекту  
«Україна співає „Кобзаря“»





# «України слава стане поміж народами» — сакральна сутність Державного гімну України



Незадовго до відзначення 32-ї річниці Дня незалежності України у вітчизняних ЗМІ вкотре промайнула інформація про те, що Центром світової спадщини ЮНЕСКО Державний український гімн визнано найкращим у світі – *the Best National Anthem in the World*. При оцінці враховувалося чотири показники – загальна милозвучність, гармонічний синтез музичної та вербальної складових, оригінальність і цілісність форми твору.

Загалом до рейтингу було залучено державні гімни 193 країн світу, з-поміж яких і такі всесвітньо знані як великобританський «*God Save the King*», американський «*O say can you see*» та французька Марсельєза. Ця інформація спонукала мене зробити окрему музикознавчу розвідку щодо музично-поетичного змісту нашого національного гімну та «заарканити» (тобто вловити) його мелодичну лінію і перевести її в графічну площину: *audioline* → *graphicline*.

До історії створення гімну України, його пасіонарної долі зверталися відомі дослідники – історик Володимир Трембіцький, літературознавці Федір Погребенник і Дмитро Чередниченко, музикознавець Олександр Зелінський. Та, на мою думку, найбільш ґрунтовне дослідження за цією темою зробила видатна музикознавиця, знана дослідниця життя й творчості Михайла Вербицького, незабутня Марія Загайкевич, написавши окрему книжечку «Державний гімн України. Популярний історичний нарис» (Київ, «Музична Україна», 2006).

Поява Гімна на історичному обрії ще бездержавного, але вже національно свідомого українства була знаковою, символічною і навіть дещо містичною. Адже у вирії тих революційно-демократичних зрушень 1860-х років на східних землях Європи (про що не зазначалося у жодному історичному підручнику тоталітарної доби) потрібно було створитися такій зрештою непередбачуваній ситуації, коли вірші, створені 1862 року в Наддніпрянській Україні поетом, істориком і народознавцем Павлом Чубинським, було надруковано (без зазначення автора) у Галичині у львівському віснику «*Мета*» (1863, № 4) у підбірці віршів самого Т. Шевченка. А на музику ці рядки поклав священик, хоровий диригент і композитор-аматор з Перемишлянських країв Михайло Вербицький. Окремо наголошу для читачів молодшого покоління – автори твору були підданими двох різних імперій, відмежовані державними кордонами та з суттєвою різницею норм суспільно-політичного життя.

Перший шкід твору було написано М. Вербицьким для голосу у супроводі гітари (музика був вправним гітаристом) та одразу ж зроблено хорову розкладку на чотири голоси. Її як патріотичну пісню співали в Перемишлі вже в 1863–1864 роках. Пісня поширювалася і вже 1864 року прозвучала у Львові зі сцени «Руської бесіди» у п'єсі «Запорожці» Кароля Гейнча (Гінча). Неймовірний успіх вона мала

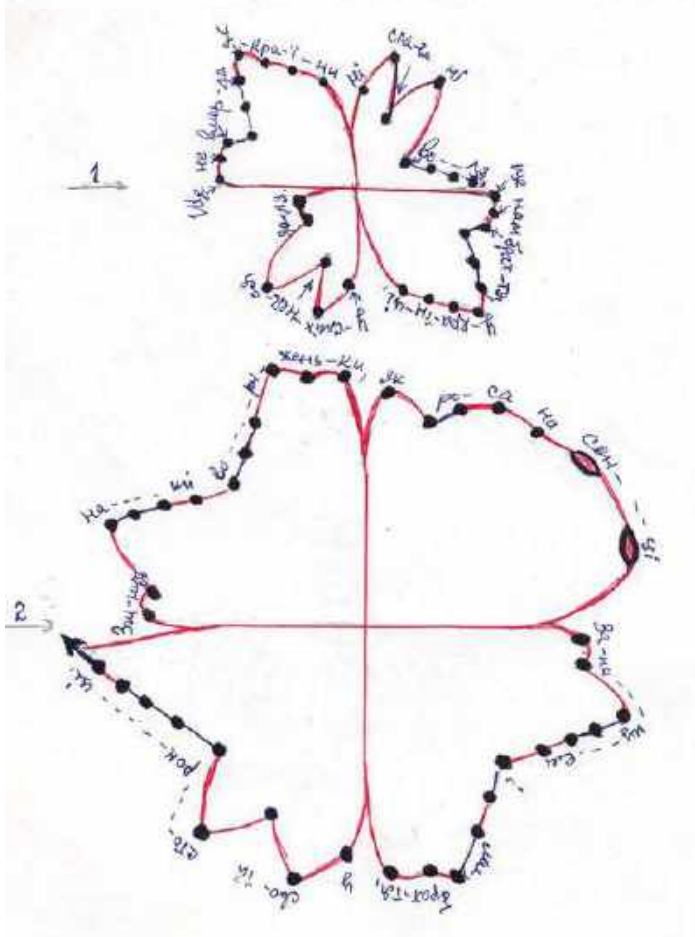
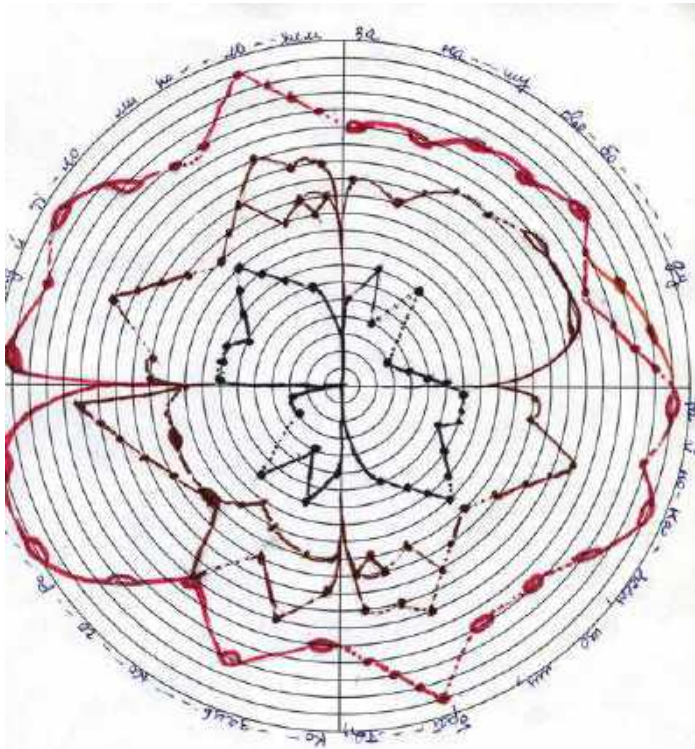
Варіант для дво-триголосного хору:

Ще не вмер - ла У - кра-ї - ни ні сла - ва, ні во - ля,  
це нам, брат - тя у - кра-їн - ці, у - сміх - не-ть ся до - ля!  
Зви-нуть на - ші во - рі - жень-ки, як ро - са на сон - ці!  
За - па - ну - см і ми, брат - тя, у сво-їй сто - рон - ці!  
Ду - шу й ті-ло ми по - ло - жим за на - шу сво - бо - ду,  
та й по-ка-жем, що ми, брат - тя, ко-зачь-ко-го ро - ду! // ро - ду!

у першому в Перемишлі (березень 1865) концерті, присвяченому Тарасові Шевченку.

А тепер містичний штрих, на який звертаю увагу: вперше патріотичну пісню «Ще не вмерла Україна» за редакцією Анатолія Вахнянина та Порфирія Бажанського було опубліковано у Львові в збірці «Кобзар» 1885 року. І того ж року, в тому ж Львові вперше було надруковано «Молитву. Гімн на жіночі голоси» Миколи Лисенка на слова Олександра Кониського, що ми визнаємо, як наш другий духовний/сакральний гімн. Тобто, за велемудрим роздумом всіма шанованої пані Історії українству й світові було хронологічно одночасно представлено в публікаціях два дорожочіні символи української нації. Містика!

З утворенням Української Народної Республіки уряд країни 1918 року затвердив хор «Ще не вмерла Україна» Державним Гімном. Після 1920 року з мандрами Українського Національного Хору під орудою Олександра Кошиця цей гімн став знаним у багатьох країнах Європи й Америки. Але в самій Україні за радянських часів гімн було заборонено, за його спів можна було втратити свободу й життя. Хоча політична роль і звучання гімну поверталися при проголошенні Карпатської України (1939) та відновлення Української державності (Львів, 1941, червень). Зрештою 24 серпня 1991 року після прочитання «Акту проголошення незалежності України» гімн «Ще не вмерла Україна» прозвучав і в стінах Верховної ради України (думаю, що у багатьох патріотично налаштованих людей, які бачили це по телебаченню, викликало здивування й почуття гіркоти, як мало хто з народних депутатів, присутніх у залі, підхопили спів Народного хору під орудою Анатолія Авдієвського, який був на балконі). Сьогодні ситуація докорінно змінилася – цей гімн живе в серцях українців, воїнів, ветеранів, юнаків і малечі. Його



спів надихає до супротиву ворогові, наповнює груди почуттями свободи й переможності.

А що ж до заявленого аркану *audioline* → *graphicline*? Відповідно розробленого мною інструментарію, що налічує 4 типи такого вловлювання/"заарканення" (два основні – Меандр і Мánдала; два похідні – Вільна і Синтетична форми), Гімн «Ще не вмерла України» (нова редакція тексту) найвідповідніше розглядати за методикою Мандала, що будується за аналогію з графіками Полярної системи координат; у такому разі лінії нотоносця утворюють кола диску, а тактові риси стають радіусами. Графічна лінія ґрунтується на мелодії твору (взяла найбільш уживаний варіант; на жаль, нині існує кілька мелодичних версій, особливо відчутні відхилення у кадансових зонах). Текстова/вербальна основа розподіляється за трьома елементами, де кожний об'єднує два поетичні рядки . **Перший:** «Ще не вмерла України ні слава, ні воля. / Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля» – цей елемент вміщено у центр ядра диску (зелений колір). **Другий:** «Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці. / Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці» – середина диску (ноти виписуються відповідно звуковисотності, колір помаранчевий).

**Третій** елемент, по суті – рефрен/приспів, що повторюється двічі: «Душу й тіло ми положим за нашу свободу, / І покажем, що ми, браття, козацького роду». Для зафарбування цього елемента використала синій колір. Зауважу, я не вдалася до повторного дублювання мелодії (хоча, можливо, будуть бажані це зробити, вітаю!), адже утворена **трійця**, думаю, найбільш логічна за креативними задумами як поета, так і композитора.

Визначивши всі елементи на площині диску, вбачаємо, що Мандала Гімну утворює дивовижну сакральну квітку в опуклій красі її розкритих пелюсток. Ця квітка з яскравого вінка тих квітів-самоцвітів, що несить у собі життєдайну силу первісної енергетики планетарного буття, дарують благо, вселяють почуття гармонії людини й природи, людини й всесвіту.

## ВАЛЕНТИНА КУЗИК,

музикознавиця, кандидат мистецтвознавства, доктор філософії мистецтва, старший науковий співробітник відділу музикознавства та музичної етнології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, член Національної спілки композиторів України, лауреатка мистецьких премій України імені Миколи Лисенка, імені Миколи Леонтовича та Міжнародної літературної премії «Сад божественних пісень» імені Григорія Сковороди





# Романтик із мороку тоталітарної ночі

1 червня н. р. в Національній музичній академії ім. П. І. Чайковського відбулися мистецькі заходи із вшанування пам'яті видатного українського композитора Мирослава Скорика, в рамках яких проведена Міжнародна наукова конференція "Ціннісні виміри культурно-мистецької діяльності Мирослава Скорика (до 85-ліття від дня народження).

У заходах брали участь ректор НМАУ, доктор філософії, професор Максим Тимошенко, дружина композитора, доктор мистецтвознавства Адріана Скорик, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, академік Микола Жулинський, директор науково-дослідного Інституту українознавства Василь Чернець, інші поважні гості. У Великому залі імені Героя України Василя Сліпака відбувся концерт, у якому звучали твори композитора у виконанні відомих музикантів Києва, Харкова, оперних зірок і Студентського симфонічного оркестру під орудою заслуженого діяча мистецтв України Ділявера Османа.

Друкуємо промову відомого громадського діяча й літературознавця, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, академіка НАНУ Миколи Жулинського, яку він виголосив під час проведення Міжнародної наукової конференції.



## Згадуючи Мирослава Скорика

Як нині, бачу біля Національної опери повільно крокуючого Мирослава Скорика. Похилена голова, губи, здавалося, щось вишіптували, очі заховані за великими окулярами. Невже, подумав я, маєстро згадує «Молитву, вишептану в ностальгії» свого друга Івана Драча? Тільки, мабуть, замість молитовного звернення до Слова, композитор сповідається музиці:

Ніжносте, Музико,  
Лютосте, Музико,  
Вічносте, Музико,  
Я твоя мить.

І ось, бачу, музикант входить до Національної опери – до Храму – до серця Музики, де запалахкотить вогонь його творчості.

Коли ця мить відчуття ніжності, лютості й вічності музики торкнулася його душі? Тоді, коли його батьки, залюблені в музику, вдома, в родинному колі музикували?

Звучала скрипка, фортепіано, лунав спів геніальної оперної співачки Соломії Крушельницької, яка й спрямувала юного Мирослава на навчання у Львівській музичній школі-десятирічці. Внучатий небіж славетної Батерфляй, яка з великим тріумфом виконала арію гейші в 100 виставах «Мадам Батерфляй», все своє творче життя її пам'ятав і написав музику до балету «Повернення Батерфляй» (2006 р.). Саме в цій школі завдяки викладачеві з сольфеджіо Григорію Терлецькому десятилітній хлопчина відчув магію компонування. І тому, перебуваючи на засланні з репресованими батьками в Сибіру, він мав рідкісну для цих умов, але щасливу нагоду продовжувати навчання музиці: грі на фортепіано в учениці самого С. Рахманінова Валентини Канторової та на скрипці під керівництвом Володимира Панасюка.



*Мирославу Скорика пощастило повернутися, правда, лише йому одному, без батьків, до Львова і вступити до Львівської державної консерваторії імені М.В. Лисенка. Там він особливо ретельно почав студіювати під керівництвом славетного Станіслава Людкевича теорію музики та композицію, яку згодом після навчання в аспірантурі викладав і у Львівській консерваторії, і в Київській.*

*Як відзначають дослідники творчості Мирослава Скорика, фахові музикознавці композитор продовжив і розвивав традиції львівської композиторської школи, майстерно поєднуючи модерне музичне трактування як традиційного, переважно карпатського, фольклору і розвинутого в 20-30-ті роки ХХ століття міського, звісно львівського музичування, захоплюючи сміливо в цей сучасний популярний динамічний ритм джаз.*

*Композитор Скорик, на мою думку, з особливою творчою прихильністю сприймав естетику романтизму з його культом почуттів і вивільненням, вірніше, виявленням природного начала в людині завдяки свободі самовираження, а отже, внаслідок творчого самоздійснення.*

*Адже романтична система універсальна. Для романтизму характерна висока духовність, яка найбільш повнокровно виявляється в синтезі мистецтв. Особливо чуйно реагував композитор на поетику слова, на образну систему кінематографа, органічно з'єднуючи свою музику з літературою, фольклором, живописом та іншими видами мистецтв. Його музичні переживання збагачуються романтичними інтонаціями, відчуття і відтворення прекрасного набуває нового сенсу і модерного вираження.*

*Поетика багатьох його музичних творів – музично-театральних, вокально-симфонічних, і суто симфонічних, як концертів, камерно-інструментальних, вокальних – формується на творах літературних, на образах і символах українського фольклору, на прикметних фольклорних кодах. Саме тому Мирослав Скорик із таким великим творчим успіхом творив*

*балет «Каменярі» за І. Франком, оперу «Мойсей» за тим же Франком, романси та солоспіву на слова Шевченка, музику до драматичних фільмів, передусім до «Тіні забутих предків» (1964), кантати для хору і симфонічного оркестру – «Весна» на вірші І. Франка, «Людина» на вірші Едуарда Межелайтіса, поему-кантату «Гамалія» та слова Шевченка.*

*Гадаю, що Мирослав Скорик передусім неофольклорист, неоромантик, який органічно «перелив» ключову властивість музичної культури романтизму – синтез мистецтв в новаторську постмодерну виражальну систему акордики. Про це композитор писав в одній із своїх теоретичних статей, правда, не аргументуючи власною творчістю.*

*Згадаймо, як Мирослав Скорик саме в дусі романтизму передає, відтворив в сюїті «Гуцульський триптих», в «Трьох українських весільних піснях», в «Карпатській рапсодії», в циклі п'єс «В Карпатах» такий органічний для романтиків народний дух, народну душу, відчуття та сприйняття природи як оберега і як караючого фатуму. Природи як органічного вияву вільного духу, як своєрідної духовної криниці, із якої людина черпає сили для того, щоб розрадити свою душу, звільнити тягар із серця, наповнитися добротою і людяністю, вірою в саму себе, в свої можливості й творчі сили. Мимоволі згадується «Музичний етюд» Івана Драча, який, правда, не адресований славетному композитору, але в ньому, в цьому вірші, «вчитується» творчий образ Мирослава Скорика:*

*Вибухають сонати високо  
В епіцентрі твоєї журби,  
І симфонії чорні соколи  
Гострять крила об чорні дуби.  
І троянд неціловані жмутьки  
Посивіли з чиеїсь вини.  
І по клавішах сивого смутку  
Ходять сині сумні слони.*

**МИКОЛА ЖУЛИНСЬКИЙ**





# У рамках КиївМузикФест'2023: книжки про українську музику та її творців



Видання відділу музикознавства та етномузикології ІМФЕ НАНУ



Близько 80-ти книг, що є результатом 20-річної праці відділу музикознавства та етномузикології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України, було презентовано 2 жовтня в рамках круглого столу «Українське музикознавство: сучасний стан і перспективи розвитку».

Серед представлених видань – шість томів «Української музичної енциклопедії», багатотомна «Історія української музики», тритомний корпус зразків українського епосу «Українські народні думи», п'ятитомна «Регіонально-жанрова антологія» українського музичного фольклору, 10-томна серія «Українські народні пісні»

(упорядкування Л. Єфремової), низка ґрунтовних колективних та індивідуальних (С. Грица, Л. Єфремова, А. Іваницький, О. Летичевська, Н. Костюк, О. Немкович, Л. Пархоменко, А. Терещенко, М. Хай та ін.) монографій, публікації невідомої чи забороненої у радянський час української музичної та музикознавчої спадщини (як, наприклад, ораторія «Скорбна мати» Я. Яциневича), заснований відділом періодичний збірник наукових праць «Музична україністика: сучасний вимір» – єдине періодичне видання, спеціально присвячене питанням музичного українознавства, та багато інших.

Сукупність цих книг стала відображенням повноти і різноманіття української народної і професійної музичної культури, виконує надважливе й актуальне сьогодні завдання по дослідженню, упорядкуванню та збереженню культурної спадщини.

## ПРЕЗЕНТАЦІЇ

У пропонуваніх дослідженнях розкривається нове концепційне осмислення історії української музики, що сприяє створенню нового образу сучасної України, отже, вони мають загальнонаціональне значення.

Доробок відділу став своєрідним звітом перед музичними вишами та громадськістю України. Завдяки тому, що захід відбувався одночасно у конференц-залі Інституту та онлайн форматі, у ньому змогли взяти участь зацікавлені фахівці практично зі всіх значних центрів розвитку наукової музичної україністики, представники всіх вищих музичних освітніх закладів України. Це – Національна музична Академія України, Львівська та Одеська Національні музичні Академії, Харківський Національний Університет мистецтв, Дніпропетровська Академія музики, а також Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України, Прикарпатський Національний Університет, Національна Спілка композиторів України та інші організації.

Круглий стіл відкрила директор Інституту, академік НАНУ Г. Скрипник. Вона наголосила, що робота колективу над цими фундаментальними науковими розробками відбувається в умовах жорсткого недофінансування Академії наук. Однак науковці Інституту свідомі, що потрібно допомогти державним книгозбірням оновити бібліотечні фонди, які містять іще чимало застарілої літератури радянської доби. У них бракує україністичних видань, у яких би з погляду сьогодення подавалися концепти культуротворення на українських землях, що є основою формування нової української ідентичності, виховання поваги до власного народу, створення оптимістичних перспектив

подальшого культуротворення. Відтак тільки за останній місяць у рамках програми «Національна академія наук – бібліотекам» Інститут відправив у провідні наукові бібліотеки різних регіонів України великий корпус книжкових видань, підготовлених та видрукованих Інститутом, а саме понад 3000 праць, серед яких помітне місце належить напрацюванням відділу музикознавства та етномузикології.

Усі присутні на Презентації відзначали непересічну цінність представленого музикознавчого доробку для науки, освіти, сучасного суспільства, його виняткову актуальність у сучасних драматичних умовах екзистенційних викликів, що постали перед Україною, та потребу поширення як в українській, так і в міжнародній культурній спільноті.

Ініціаторкою і ведучою цього заходу була завідувачка відділу музикознавства та етномузикології ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України, доктор мистецтвознавства Олена Немкович.

Інститут складає подяку за сприяння та технічне забезпечення заходу, що в режимах офлайн і онлайн об'єднав представників різних регіонів України, Національній музичній академії України, а також небайдужим працівникам Інституту, які допомогли здійснити відеопрезентацію видань та їх експозицію в конференц-залі Інституту.

Учасники заходу висловили підтримку Національній академії наук і її гуманітарним інститутам за виконання фундаментальних проєктів дослідження національної культури і наукову книжкову презентацію.

**ВОЛОДИМИР КОРНІЙЧУК**



*Директор ІМФЕ НАНУ академік Ганна Скрипник (у центрі) і співробітники відділу музикознавства та етномузикології Інституту*



# «Камертон долі»: презентація фільму і нових нотних видань Лесі Дичко



Цьогорічний XXXIV Міжнародний фестиваль Київ МузикФест – 2023, який проходив від 30 вересня до 8 жовтня за підтримки та організації Міністерства культури та інформаційної політики України і Національної спілки композиторів України подарував шанувальникам української музики чимало приємних зустрічей з мистецтвом звуків, видатними композиторами і виконавцями сучасності.

Серед 26 мистецьких акцій фестивалю – концерти, круглі столи, презентації видань, перегляд документального фільму, онлайн проєкт Київ – Харків: «Вирок!!! Вонавець сучасної музики – Кат, Жертва чи Бог?», «Зустрічі в Плютах» (Архівно-музейний комплекс «літературно-мистецькі Плюти»).

Чимало концертних програм відлунювали темами жорстокої війни, підступного нападу росії на нашу державу, величезними людськими втратами і стражданнями: «Україно, молюся за тебе» (концерт з творів українських композиторів); «Музика в облозі: полюси» – у програмі твори сучасних українських композиторів; «Музика, народжена війною» (прозвучали хоріві твори Г. Гаврилець, І. Небесного, В. Степурка, В. Сильвестрова, В. Польової у виконанні камерного хору «Київ» – диригент М. Гобдич); «Україна. Музика війни» (закриття фестивалю) – концертна програма зі світовими прем'єрами однойменного твору Є. Станковича для симфонічного оркестру і хору, композицій І. Щербаківа («Тривоги наших ночей»), О. Скрипника («Симфонія № 3 «Галина») і В. Польової («Буча. Lacrimosa»). Цікаві злободенні теми і роздуми прозвучали в рамках Всеукраїнського круглого столу на тему «Український фестивалний рух в умовах війни як один із найвагоміших важелів музично-історичного процесу», який торкнувся важливих проблем і викликів сьогодення й подальшого розвитку українського музичного мистецтва.

Посеред барвистої фестивальної музичної палітри відбулась цікава мистецька акція, присвячена творчості видатної композиторки сучасності – Лесі Дичко. Проте, насамперед варто наголосити, що музика мисткині звучала у різних програмах цьогорічного фестивалю. У Концерті-відкритті (30 вересня) лунала світова прем'єра твору, написаного в часі війни на біблійні тексти, які тонко відлунюють у душі й серці мисткині. «Ораторіум» на тексти з Книги псалмів («Духовні етюди», 2022-2023) для солістів, мішаного

хору та симфонічного оркестру у шести частинах (переклад з давньогрецької о. Рафаїла Турконяка) прозвучав у виконанні симфонічного оркестру Українського радіо (головний диригент Володимир Шейко) та Академічної хорової капели Українського радіо (головна диригентка Юлія Ткач).

У концертній програмі «Хоровий калейдоскоп» (1 жовтня) лунали: солоспів «Колискова новонародженому киянину» (поезія Бориса Олійника) у виконанні Олени Кумановської та «Пісня про вечірній Київ» (на вірш Дмитра Луценка) у виконанні тріо бандуристок Українського радіо у складі Т. Маломуж, О. Нищоти і К. Ковбик. Дві частини з кантати «Чотири пори року» – «Петрівочка» і «Обжинкова» (1973) та Хоровий триптих «Казка» (2018) на вірш Володимира Коломійця (частини) у виконанні Академічного камерного хору «Хрещатик» – диригент Павло Струць прозвучали в програмі хорового концерту «Україно, молюся за тебе» (8 жовтня).

6 жовтня 2023 року відбувся перегляд документального фільму «Камертон долі» (авторка сценарію і режисерка – Ольга Терешкун,



Л. Дичко і Є. Махновець після лекції у Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І. Франка. 2009



Леся Дичко і Євген Махновець у Дрогобичі. 2009

заступниця голови Івано-Франківського осередку Національної спілки кінематографістів України), присвяченого творчості Лесі Дичко і презентація нових нотних видань композиторки. Стрічка, яка вийшла 2022 року, побудована на основі розвитку двох ліній. Насамперед вона ввібрала в себе оповіді про різножанрову творчість композиторки та її організаційно-громадську діяльність на підтримку українського музичного мистецтва голови Дрогобицької організації Національної спілки композиторів України, музикознавця Володимира Грабовського, які наче продовжуються особистими рефлексіями Лесі Дичко про процес творення оперної, хорової, духовної музики, про пієтетне ставлення до козацької епохи, яку мисткиня називає «героїчною, великою добою (періодом) і гордістю України», а також до творчості Артемія Веделя, опрацювання двох хорових концертів якого здійснила композиторка. До розмови у фільмі долучається і чоловік Лесі Дичко – знаний культуролог Євген Махновець, який розшукав невідомі рукописи цих хорових концертів і сьогодні залишається одним з небагатьох дослідників-біографів А. Веделя. Друга лінія фільму – розгортання художнього сюжету, що відображає зростання композиторки від маленької дівчинки (роль маленької Лесі – Ірена Коржан), якій Доля (Тетяна Гірник) дарує камертон і веде яскравою мистецькою стежиною до зрілості в житті і творчості (Леся Дичко – Ольвія Кухтарук). Ця частина фільму наповнена звучанням музичних творів Л. Дичко зі змістовною їхньою візуалізацією до прикладу фортепіанного циклу «Писанки», образу Катерини Білокур (до музики з балету, присвяченого художниці, акторка Оксана Трегуб-Мілашевич) тощо. У стрічці брав участь струнний ансамбль «Quattro Corde» (Тетяна Гірник, Ольвія Кухтарук, Анжела Приходько).

Цікаво, що у вересні 2023 року в Івано-Франківську відбулася захоплива виставка «Концепт кінокадру», присвячена 25-річчю заснування спілки кінематографістів України. У краєзнавчому музеї, де проходила виставка, поряд з ретро-камерами, кіноафішами і світлинами з різних знімальних майданчиків експонувалися костюми, виготовлені до нового документального фільму «Камертон долі» про творчу діяльність композиторки Лесі Дичко.

Перегляд фільму, в якому звучить чимало фрагментів з різножанрових композицій Л. Дичко («Лісові далі», «Червона калина», хорова опера «Золотослов», балет «Катерина Білокур», «Літургії», «Писанки» та ін.) плавно перейшов у презентацію нотних збірок славетної композиторки, опублікованих у 2021-2023 рр. у дрогобицькому видавництві «П'освіт», яке стало одним із небагатьох центрів нотодрукування в сучасній Україні (дирекція – Андрій і Лариса Лесишини). Варто зауважити, що Леся Дичко належить до тих сучасних авторів, які, розуміючи цінність публікації нотного тексту заради точної фіксації усіх тонкощів музичного твору самим творцем музики та для ширшої популяризації сучасної української музики, займається виданням своїх композицій. Сьогодні залишається чимало авторів, які вважають, що комп'ютерний набір нот вирішує подібні проблеми, він зручніший, легше передається сучасними технічними засобами та соціальними мережами, проте, опубліковані збірки стають національним культурним надбанням і цінним джерелом у науковому і творчо-виконавському поступі.

Загалом слід нагадати, що ще 2012 року в Дрогобичі (видавництво «П'освіт») вийшла друком монографія про творчість Л. Дичко пера Софії Грици «Леся Дичко в житті і творчості», в якій авторка



так охарактеризувала музичний доробок мисткині: «Її музична творчість є естетикою добра, яку не просто відстояти в сучасному світі знецінення життєвих принципів... Її твори не на один день, не данина тимчасовій моді...її музика належить до елітарної української культури нового часу».

Неодноразово Леся Дичко була в Дрогобичі, зокрема й у Франковому університеті, музичному коледжі ім. В. Барвінського, де відбулося чимало авторських концертів, творчих зустрічей і лекцій визначної мисткині. Згодом композиторка почала публікацію своїх музичних творів у дрогобицькому видавництві при вагомому сприянні й допомозі голови Дрогобицької організації Національної спілки композиторів України, музикознавця Володимира Грабовського. Тож варто наголосити, що у Дрогобичі опубліковано вісім нотних збірок композиторки. Перші дві (кожна у 2-х томах) ввібрали хоріві й вокальні твори Л. Дичко, які вже здобули визнання і популярність, а також композиції, написані вже у XXI ст.

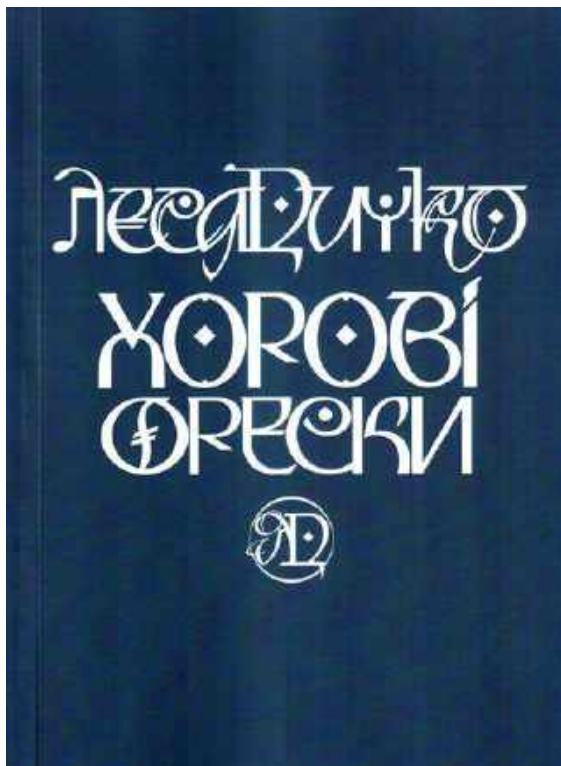
У презентації нотних видань Л. Дичко наголошувалося на чотирьох виданнях 2021-2023 років. Перше з них – це два духовні концерти Артемія Веделя «Помолихся лицю Твоєму всем сердцем моим» (для мішаного хору та струнного оркестру) і «Тебе, Бога,

хвалим» (для солістів, мішаного хору та симфонічного оркестру у п'яти частинах) в опрацюванні Лесі Дичко. Обкладинка видання оздоблена фрагментом меморіальної дошки А. Веделя на фасаді Києво-Могилянської академії, здійсненої скульптором Ігорем Гречаником. Ноти цих невідомих перлин творчості українського композитора кінця XVIII – початку XIX ст. культуролог Є. Махновець віднайшов у Москві та в Сибіру і здійснив власну редакцію тексту першого з них. Леся Дичко, достовірно зберігши мелос А. Веделя, його стиль і традиції українського хорового мистецтва, зокрема партесного концерту XVII ст., вдихнула у ці твори свіжий колорит поєднанням хорового співу з проникливим оркестровим супроводом, підсилюючи виразність змісту твору – «звернення людини до Бога, стремління до очищення через віру...». Метою видання духовних концертів А. Веделя в опрацюванні Л. Дичко, за означенням упорядника видання В. Грабовського стало «прагнення підкреслити глибину української духовної музики, її цілісність, красу і незнищений талант українського народу».

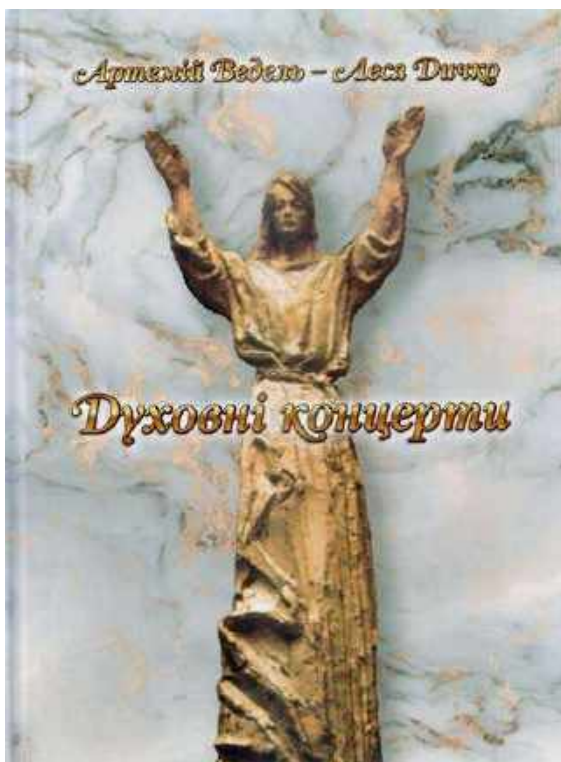
У 2022 році вийшов друком вокальний цикл Л. Дичко «Пісні кохання» («Ти починаєшся з очей») на вірші Юрія Сердюка, до якого увійшло сім солоспівів для сопрано, тенора та симфонічного оркестру (1993-1994), який композиторка назвала «симфонія-кан-



*Леся Дичко у колі учасників презентації фільму і нових видань музичних творів. Київ, 6 жовтня 2023 року*



Обкладинка Хорових фресок



Обкладинка Духовних концертів А. Веделя - Л. Дичко

тата» з яскравими ознаками синтезу жанрів. Важливо, що текст вокального циклу опублікований у двох версіях – партитура і клавір.

Наступним виданням стала публікація у 2022 році інструментально-вокальних композицій під загальною назвою «Київські голоси», серед яких: настроєво-ліричні цикли «Настрої» і «Пейзажі» (обидва для сопрано та камерного оркестру) на слова А. Короліва, О. Палажченка, Лесі Українки, М. Вінграновського, М. Сича, В. Стефаніка, а також «Київські голоси» у чотирьох частинах та «Французькі імпресії» – для камерного оркестру в шести частинах, в яких подаються колористичні музично-архітектурні картини стародавніх замків Франції – Анжерського, Шенонсо, Вілландрі, Ене-ле-Вьей і Шамбор. Цікавою і суголосною з опублікованими творами видалася обкладинка видання, оздоблена фрагментом роботи відомого українського сучасного композитора і художника Святослава Крутикова «Таємний острів».

У 2023 році вийшов у світ збірник Лесі Дичко «Хорові фрески», який представляє оновлену редакцію хорових циклів композиторки (Іспанські, Французькі та Швейцарські фрески). У цих хорових творах, багатих на розлоге застосування звукообразжальних, тембрових, теситурних особливостей голосів, композиторка використовує супровідну канву органу, дзвонів, ударних інструментів, а також надає важливого значення читцеві, який виголошує тексти французьких, швейцарських та німецьких поетів у перекладі українською мовою. Обкладинка видання, як і збірки «Пісні кохання» – робота відомого українського художника-графіка Василя Чебаніка.

Куратором цього цікавого видавничого проєкту став упорядник усіх згаданих видань Володимир Грабовський. Презентацію нових видань Лесі Дичко змістовно, інформаційно насичено і захопливо провела кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. Чайковського Олена Таранченко.

Авторка композицій, представлених на презентації, героїня фільму «Камертон долі» – композиторка Леся Дичко висловила сердечну вдячність усім, хто допомагав у створенні фільму (режисер, сценарист, оператор, монтаж – Ольга Терешкун, оператор Віталій Лунів, звукорежисери – Олександр Богак, Олег Колублев, Олег Пономарьов, організатор кіновиробництва – Юліан Яковина) і появі нотних видань (упорядник – Володимир Грабовський, редактор – Світлана Грабовська, літературний редактор – Лариса Лесишин, набір нотного тексту – Катерина Соболева, дизайн обкладинки – Олег Лазебний, технічний редактор – Василь Герман).

Тож побажаймо славної композиторці, авторці національно наснажених композицій нових творчих звершень, концертних виконань і нових збірок для збагачення української музичної культури високохудожніми зразками. Як зазначила дослідниця Оксана Письменна: «Суперечливі й неоднозначні художні процеси української музичної культури, розділені між двома протилежними полюсами – апелювання до ідеалів минулого і потяг до радикального оновлення – знайшли в доробку Лесі Дичко вельми своєрідне втілення. Її твори цілком природно відображують тенденцію до відродження прадавнього, первинного, сутнісного для духовного буття будь якого покоління».

**ОЛЕКСАНДРА НІМИЛОВИЧ**



# Непереспівана мелодія душі



*Б. Пономаренко та І. Мельниченко*



славленому колективу Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Григорія Верьовки не звикати до різних мистецьких заходів, але

в середу 10 травня усі хористи ще зранку зібралися в залі для репетицій і готувалися до знакової події: за кілька годин мала відбутися презентація чудової книги під назвою «Непереспівана мелодія душі» про п'ятдесятирічну історію незрадливої співпраці співачки хору, концертмейстерки та хормейстерки, а тепер ще й талановитої композиторки, яка вже подарувала



*Зліва направо: А. Сафронов, В. Корнійчук, П. Засенко, М. Вантух*



## ПРЕЗЕНТАЦІЇ



*І. Мельниченко, Б. Пономаренко, П. Засенко, І. Курилів*



*Вітання від М. Вантуха*



*Благословення від архієпископа Андрія*

Україні кілька десятків своїх пісень і далі активно працює, збагачуючи нашу пісенну скарбничку. Мова йде про Ірину Андріївну Мельниченко – заслужену артистку України, заслужену діячку мистецтв України, нагороджену також державним орденом «За заслуги».

Враховуючи, що авторка книги активно співпрацює з НСПУ, часто бере участь в різних спільних заходах та пише пісні на твори поетів спілки, голова НСПУ Михайло Сидоржевський доручив Петру Засенку, Борису Пономаренку, Ігорю Куриліву та Володимирі Корнійчуку взяти участь у запланованому заході.

Нарешті ведучий Борис Пономаренко оголосив про початок презентації, коротко, але тепло привітав ювілярку та запросив її до слова. Помітно хвилюючись, Ірина Андріївна розповіла про своє непросте дитинство, згадала добрим словом батьків, усю свою родину, вчителів і вклонилася світлій пам'яті Анатолія Тимофійовича Авдієвського, який підняв славу Національного хору ім. Григорія Верьовки до найвищого світового рівня.

Кілька десятків років вона працювала поруч з ушавленим Майстром, виконувала його доручення і системно записувала його теоретичні та практичні настанови для вдосконалення пісенної майстерності хористів. Фактично, її книга є не лише багаторічним літописом ушавленого колективу, а ще й настільною книгою, чудовим посібником для серйозної роботи з усіма хоровими колективами.

Ведучий запрошує до слова архієпископа Андрія, який благословив і подякував Ірині Андріївні за духовну творчість і підкреслив, що з дитинства її характер формувала київська віруюча православна родина.

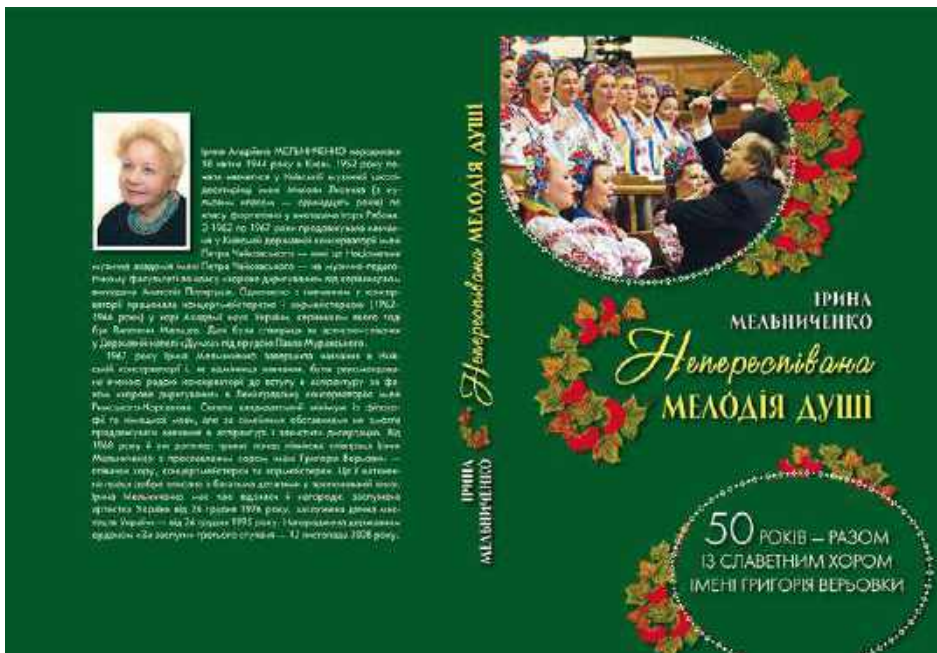
А далі надзвичайно тепло ювілярку привітав Герой України, народний артист України і генеральний директор – художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. Павла Вірського Мирослав Вантух. Він пригадав довгі роки своєї дружби з Анатолієм Авдієвським, його вимогливий характер.

– І завжди з ним поряд була ви, Ірино Андріївно, бо він вам повністю довіряв і доручав складну роботу. За ці роки ви стали своєрідним оберегом вашого неперевершеного хору. І подяка сьогодні вашим керівникам, що вони вас цінують









і сприяють вашій діяльності, як композитора. Хай Бог вас береже і допомагає в творчості!

П'ятнадцять років спільної роботи пов'язують з Іриною Андріївною народного артиста України, професора Зеновія Корінця. Він щиро її привітав, подякував за її талант і відповідальність, а ще підкреслив, що в неї відкрився справжній композиторський талант, а деякі пісні вже впевнено доповнили репертуар ушлявленого хору.

– Ми чекаємо ваших нових пісень, бо це чудово, коли в колективі народжуються свої чудові твори.

Добрими спогадами поділився член НСПУ Володимир Корнійчук, який понад двадцять років очолював "Українську музичну газету", котру з ініціативи голови Національної всеукраїнської музичної спілки Анатолія Авдієвського відновив у 1993 році, а нині редагує науково-популярний журнал «Музика» і який ще раніше написав книгу про А. Авдієвського та Національний хор ім.Г.Верьовки під назвою "Маестро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки", що вийшла друком у столичному видавництві «Криниця» 2012 року.

Він також побажав ювілярці успішної творчої роботи і на майбутнє.

Відведений час спливав і ведучий запросив заслуженого працівника культури, голову приймальної комісії НСПУ Петра Засенка та народного артиста України, члена НСПУ Ігоря Куриліва виконати доручення голови НСПУ Михайла Сидоржевського і вручити Ірині Андріївні Почесну грамоту НСПУ. Після вручення нагороди Петро Засенко тепло привітав і побажав їй надалі реалізувати свій талант літератора, а потім урочисто зачитав власний вірш-присвяту чудовій Майстрині.

Зворушена увагою, ювілярка тепло подякувала всім своїм колегам по хору та присутнім гостям за високу оцінку її творчості та закликала в тяжкий час військової агресії проти України єднатися, зберігати твердість духу та робити все для нашої великої Перемоги над жорстоким ворогом...

А за її спиною вже звично лаштувалися хористи і слово взяла заслужена артистка України Тетяна Пирогова. Вручаючи квіти ювілярці, вона назвала її «мамою всього колективу» та щиро побажала їй довгих і щасливих літ творчого життя.

Натомість, під орудою Ірини Андріївни хор виконав кілька її авторських пісень. Особливо ж тепло слухачі зустріли пісні композиторки на воєнну тематику, а також пісні, присвячені батькам...

Хор співав ще «Многая літа...», ювілярку обіймали розчулені глядачі, просили автографи на її книзі, а у вікна заглядало травневе сонце, яке лише тепер пробилось крізь хмари і немов увінчало своїм промінням чудову подію вдячності славній Майстрині...

Гарної та щедрої Вам Долі, шановна Ірино Андріївно!

**БОРИС ПОНОМАРЕНКО**



# Хор «Знамення»:

## сила маленьких кроків заради великої мети



**З**

початку повномасштабного вторгнення росіян на наші землі українці воюють на усіх фронтах – захисники боронять кожен клептик рідної землі, волонтери відшукують необхідне

для воїнів та допомагають людям, котрі втратили домівки та постраждали від бід війни. Важливим є адвокація України у світі та просування позицій нашої держави на міжнародній арені. Потужним інструментом, що допомагає голосно артикулювати у світі ідеї нашої боротьби, є культурна дипломатія – митці, колективи, представники різних інституцій використовують для цього усі можливі культурні, мистецькі, творчі інструменти.

Свою частинку музичної душі у хорovому співі подарував сусідньому польському глядачеві архієрейський хор «Знамення» Свято-Покровського та Свято-

Воскресенського кафедральних соборів м. Рівне Православної Церкви України на 41-му Міжнародному фестивалі-конкурсі церковної музики «НАJNÓWKA 2022». Важливо, що участь колективу у конкурсі відбулася з благословення і за підтримки архієпископа Іларіона – керуючого Рівненською і Острозькою єпархією ПЦУ.

Фестиваль-конкурс відбувся наприкінці вересня у м.Білосток (Польща) під патронатом Президента Польщі Анджея Дуди, та під артистичним патронатом спілки польських композиторів. Міжнародне журі складалося із поважних та відомих музикантів, серед яких композитор, професор Ромуальд Твардовський (Prof. Romuald Twardowski), професорка Віолетта Мілковська (Prof. dr. hab. Wioletta Miłkowska), диригент Єжи Шурбак (Rev. Jerzy Szurbak), хормейстер та педагог Євген Савчук (Prof. Yevhen Savchuk), диригент та педагог Повілас Гіліс (Prof. Povilas Gylys), диригент та педагог Станіслав Кравчинський (Prof. Stanisław Krawczyński).

Конкурсному дню у м.Білосток передавав виступ колективу у польській

столиці: у Варшавському Євангелістсько-Аугсбурзькому костелі Святої Трійці відбувся благодійний концерт «Від джерел до сьогодення» в рамках 31-го Варшавського концерту церковної музики під патронатом мера м.Варшави. У концерті представили також свою конкурсну програму хорові колективи з Вірменії, Румунії та Палестини.

У фестивалі-конкурсі «НАJNÓWKA 2022», що має давню історію, традиційно було заявлено кілька номінацій, у яких брали участь колективи з десяти країн світу – Іспанії, Палестини, Македонії, Молдови, Вірменії, Словаччини, Сербії, Єгипту, Румунії та України – хор «Знамення» змагався у категорії парафіяльних, тобто церковних, хорів. Участь у цьогорічному конкурсі була особливо хвилююча ще й тому, що 2017 року наш колектив вже отримав перемогу у цьому конкурсі. І, згідно правил та умов проведення фестивалю, лише цього, 2022 року, хор знову мав право брати участь у конкурсі та змагатися за звання найкращого.

У конкурсному дні усі заявлені колективи представляли обрану для змагання



## КОНКУРСИ, ФЕСТИВАЛІ



програму, що обов'язково мала тривати не більше 20-ти хвилин і репрезентувати національну церковну музику та кращі зразки світової духовної хорової спадщини. Конкурсна програма хору «Знамення» складалася з піснеспівів «Під кров Твій, Владичице» Знаменного розспіву (аранжування Наталії Іваник), «Блажен муж» Артемія Веделя (солісти – Жанна Рибак, Ірина Пасічник), «Хваліте ім'я Господнє» Кирила Стеценка, «Благослови, душе моя, Господа» Наталії Іваник, «Боже, во ім'я Твоє» Ромульда Твардовського, «Достойно є» Лесі Дичко.

Забігаючи наперед скажемо, що архієрейський хор «Знамення» виборов I місце у номінації парафіяльних (церковних) хорів, блискуче виконавши конкурсну програму та отримавши схвальні відгуки членів журі й гарячий прийом польських глядачів. А голова журі – знаний композитор, професор Музичного Університету Фридерика Шопена у Варшаві Ромульда Твардовський, твір якого виконував хор у конкурсній програмі, відзначив, що це було найкраще виконання його композиції.

Важливо, що конкурсна програма хору завершувалася виконанням твору сучасної української композиторки, педагога, громадського діяча, заслуженого діяча мистецтв УРСР, народної артистки України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, Кавалера Ордена Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого, орденів Святого Володимира III ступеня та княгині Ольги Лесі Дичко – незмінного члена журі конкурсу у попередні роки, великого друга та порадника хору «Знамення». Варто вказати, що саме «з легкої руки» шановної Лесі Василівни хор «Знамення» взяв участь у цьогорічному конкурсі: коли організатори звернулися за порадою до композиторки з питанням пошуку українського хору для участі у конкурсній програмі, Леся Дичко, не вагаючись, рекомендувала саме архієрейський хор «Знамення», як один з найкращих релігійних хорів України. Пишаємося, що хор підтвердив високу оцінку поважної мисткині, гідно представивши Україну на міжнародному рівні.

Особливий вир емоцій захлиснув усіх учасників на урочистому гала-концерті, де виступ хору «Знамення» був фінальним. Після щирих слів подяки дружньому польському народові за підтримку України у цій жажливій війні, з якими звернувся прото-диякон Володимир Іваник, на сцену вийшли



усі учасники конкурсу і під орудою регента хору «Знамення» виконали «Молитву за Україну» Миколи Лисенка та «Многоліття» Дмитра Бортнянського. Співаки з Іспанії та Словаччини, Палестини та Молдови, Румунії та Вірменії щиро молилися за кожного воїна, котрий нині боронить українську землю, та, по суті, стоїть на захисті цивілізованих демократичних основ. Глядачі вигукували слова підтримки Україні і разом із нами не стримували сліз: емоції переповнювали усіх і кожного, хто був того дня на фінальному гала-концерті 41-го Міжнародного фестивалю-конкурсу церковної музики «HAJNÓWKA 2022».

Окрім диплома переможців хор «Знамення» виборов і грошовий приз. Ні у кого з учасників колективу не було сумніву щодо необхідності допомоги нашим захисникам не тільки молитвою, участю та перемогою у важливому Міжнародному конкурсі, а й фінансовою підтримкою – свою винагороду архієрейський хор «Знамення» спрямував на підтримку Збройних Сил України для більшої мобільності наших розвідників.

В атмосфері творчої здорової конкуренції учасники колективів різних країн висловлювали підтримку українському народу, різко засуджуючи широко-масштабний наступ Російської Федерації. Особливий щем та надзвичайні емоції були відчутні тоді, коли колектив із Молдови в рамках конкурсної програми серед тисяч духовних творів обрав і виконав «Молитву за Україну» Миколи Лисенка. До того ж, виконання було українською мовою. За кулісами, після конкурсного виступу молдовського хору, співаки хору «Знамення» щиро подякували колегам-музикантам, ледь стримуючи сльози. Свою підтримку Україні висловлювали усі керівники та учасники колективів з географічно далеких та близьких країн, акцентуючи, що чужої війни не буває й розуміючи – яку важку, трагічну та важливу сторінку історії переживає нині Україна.

Символічно, що ця перемога хору «Знамення» стала заслуженою винагородою та подарунком, адже саме восени 2022 року колектив відзначив своє 25-річчя. Упродовж чверті століття хор «Знамення», що складається зі співаків Свято-Покровського та Свято-Воскресенського кафедральних соборів м. Рівне, супроводжує богослужіння у цих храмах. Серед співаків, які віддано співають во славу Божу, є люди різних спеціальностей та роду

занять – студенти, педагоги, підприємці, представники соціальної сфери, медійники та ін. Цінно, що в колективі співають кількома поколіннями – батьки та діти, і усіх їх об'єднує любов до хорового церковного співу та прагнення служити людям.

Незмінними натхненниками архієрейського хору «Знамення» – учасника багатьох фестивалів та конкурсів, хорових імпрез та концертних виступів – є подружжя Наталії та Володимира Іваників, які упродовж 25-ти років віддано керують хорами Свято-Покровського та Свято-Воскресенського кафедральних соборів ПЦУ міста Рівного. Володимир Іваник – диригент, хормейстер, протодиякон, з 1997 р. – регент архієрейського хору Свято-Покровського кафедрального собору, а з 2007 р. ще й керівник студентського хору Рівненського Православного Богословського Інституту. Пліч-о-пліч у сімейному та творчому житті поруч з Володимиром Іваником ось уже кілька десятків років вірно крокує Наталія Іваник. Відома в Україні та світі композиторка, диригент, викладач, доцент кафедри хорового диригування Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений діяч мистецтв України (2019 р.), регент архієрейського хору «Знамення» Свято-Воскресенського кафедрального собору ПЦУ м. Рівне. Професійна хормейстерська робота Н.Іваник, яка розпочалася ще у часи студентства в музичному училищі та консерваторії, налічує чимало досягнень, важливим з яких є керування знаним в Україні та світі чоловічим камерним хором «Софія» Рівненського державного гуманітарного університету.

Окрему важливу сторінку творчого життя Наталії Іваник займає композиторська діяльність. Її твори, зокрема, «Херувимська», духовні концерти виконуються у православних храмах Рівного та України, лунають на вітчизняних та міжнародних конкурсних сценах. Піснеспіви «Милість миру», «У Царстві Твоім», «Благослови, душе моя, Господа» (102 псалом) та інші твори отримали високу професійну оцінку та схвальні відгуки всесвітньо відомої української композиторки Лесі Дичко, яка неодноразово висловлювала слова захоплення композиторським доробком Наталії Іваник та рекомендувала активно вводити твори композиторки до репертуару хорових колективів.

До спільної творчої скарбнички подружжя Іваників можна віднести перемогу



В.Іваник



З директором фестивалю Миколою Бужко

у численних Всеукраїнських, Міжнародних фестивалях та конкурсах: разом із своїми колективами вони є лауреатами I премії Першого Всеукраїнського конкурсу-огляду колективів Просвіти (Почесна грамота міністра культури «За внесок у створенні духовних цінностей та високу професійну майстерність»), II премії XVI Міжнародного хорового конкурсу «Франц Шуберт» (м. Відень, Австрія), I премії Всеукраїнського конкурсу молодіжних церковних хорів (м. Київ, Україна), I премії



Лєся Дичко

IX Слов'янського фольклорного фестивалю «Коляда» (м. Рівне, Україна), I премії Міжнародного хорового конкурсу «Південна Пальмира» (м. Одеса, Україна), I премії 36-го Міжнародного фестивалю-конкурсу хорової православної музики «Хайнувка-2017» (м. Білосток, Польща), I премії XXV Міжнародного фестивалю коляд і пасторальок імені Казимира Шварлика (м. Бендзин, Польща), фестивалю духовної музики «Господь посеред нас» (м. Кузнецовськ, Україна), дипломантом XI Міжнародного конкурсу духовної музики «Магутны Божа» (м. Могильов, Білорусь), Міжнародного фестивалю духовної музики «II дні музики церковної Ридзина» (м. Познань, Польща) та ін.

Із архієрейським хором «Знамення» Володимир та Наталія Іваник беруть участь у численних творчих заходах, серед яких «Хорові імпрези», що зреалізувалися в рамках проекту громадських ініціатив «Рівне – місто унікальних подій»: у рівненській обласній філармонії відбувся концерт творів Артемія Веделя (присвячений 250-річчю від дня народження видатного українського композитора) та Лєсі Дичко «Помолихся лицю Твоєму всім серцем моїм», авторські концерти Наталії Іваник у м. Рівне та на IX Міжнародній пасхальній асамблеї «Духовність єднає Україну» в Свято-Михайлівському Золотоверхому

соборі, що у м. Київ (2017 р.) та інші цікаві та важливі культурно-мистецькі події.

Із початку свого мистецького шляху Н.Іваник пробувала себе, як композитора, пропонуючи хорові аранжування різних творів, а з початку 2000-х років репрезентувала власні, авторські композиції. Відтоді ці твори неодноразово лунали у виконанні хорових колективів на Міжнародних фестивалях і конкурсах у Греції, Німеччині, Польщі, Білорусі, Угорщині, Україні. Твори композиторки були використані у документальних фільмах «Співайте Богові нашому, співайте. До 20-річчя створення архієрейського хору Знамення» (програма «Почерк долі», телеканал РТБ), «Преображення Господнє» («Вхід у храм», РТБ) та ін. Нині у творчому доробку Н.Іваник – цикл духовних творів для хору без супроводу «Святоква Літургія» (2012 р.), навчальні посібники «Духовні піснеспіви українською мовою» (2006 р., 2014 р.), «Всенічна» (автор музики, 2019 р.), «Духовна скарбничка регента» (2021 р.) та ін. Музичним редактором представлених доробків є В.Іваник. Важливим є й інший вектор діяльності – отець Володимир є засновником та членом оргкомітету фестивалю пісенно-музичного мистецтва «Різдвяні піснеспіви», який Рівненська єпархія ПЦУ вже упродовж багатьох років проводить спільно з міським та обласним

управліннями культури і туризму в храмах та концертних залах міста Рівного.

Плідна робота рівненських хормейстерів відмічена поважними відзнаками – В.Іваник нагороджений Орденом Святого Юрія Переможця «За заслуги з відродження духовності в Україні та утвердження Помісної Православної Української Церкви» (2008 р.), Орденом Святого Володимира III ступеня (2017 р.), медаллю «За вагомий внесок у будівництво Свято-Покровського собору м. Рівного, розбудову Української православної церкви Київського Патріархату» та на честь освячення собору (14 жовтня 2001 р.), грамотою Українського Православного Братства Святого Андрія Первозванного (2007 р.), удостоєний звання «Зірка Рівного» (2009 р.). Н.Іваник також заслужено нагороджена численними відзнаками – орденами Святої Великомучениці Варвари (2008 р.), Святих Кирила і Мефодія (2017 р.) Української православної церкви, благословенною патріаршою грамотою (1999 р.), грамотами митрополита Рівненського і Острозького Даниїла (2002 р.), митрополита Євсевія (2007 р., 2010 р.), архієпископа Рівненського і Острозького Іларіона (2012 р.), почесними грамотами і подяками Рівненської обласної державної адміністрації та обласної ради, ректорату РДГУ, дипломом Рівненської міської ради та виконавчого комітету за перемогу в конкурсі «Жінка року» (2003 р.), удостоєна звання «Зірка Рівного» (2009 р.) та ін. Усі ці нагороди та відзнаки надихають керівників архієрейського хору «Знамення» на маленькі кроки задля подальших звершень і розвитку колективу.

Надзвичайно важким був шлях до участі архієрейського хору «Знамення» у польському фестивалі-конкурсі, тому сьогодні, у воєнний час, перемога у ньому для колективу стала особливо цінною та хвилюючою. А спільна молитва за Україну, за звиягу та самовідданість її воїнів, котрі гідно відстоюють свободу та право на вільне життя у вільній Європі, потужно звучала голосом архієрейського хору «Знамення», усіх учасників та глядачів 41-го Міжнародного фестивалю-конкурсу церковної музики «НАЖНÓWKA 2022».

### ЛЮДМИЛА КАЗНАЧЕСВА,

співачка архієрейського хору «Знамення»,  
кандидат історичних наук, доцент  
кафедри івент-індустрій, культурології  
та музеєзнавства Рівненського державного  
гуманітарного університету



# «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського: львівське прочитання

Наприкінці червня 2023 року кияни отримали можливість власно́віч побачити нову постанову Львівської Національної опери – безсмертного «Запорожця за Дунаєм» Семена Гулака-Артемовського, що, на одностайну думку критиків, стала однією з культурних доміант минулого театрального сезону.

Лібрето: Микола Бровченко, Оксана Тараненко  
Музична редакція: Олександр і Дмитро Саратські

#### **Постановча група:**

Диригентка-постановниця – Ірина Стасишин  
Режисерка-постановниця – Оксана Тараненко  
Художник-постановник – Тадей Риндзак  
Художниця костюмів – Людмила Нагорна  
Хормейстерка-постановниця – Ірина Коваль  
Балетмейстер-постановник – Олексій Бусько  
Художник світла – Олександр Мезенцев  
Постановник боїв – Олександр Дідик  
Керівник проєкту – Василь Вовкун



Хоча, за словами головного режисера-генерального директора Львівського театру опери та балету Василя Вовкуна, нова версія «Запорожця» планувалася ще в «доковідні» часи, здійснити її вдалося лише зараз (прем'єра відбулась у травні). Утім, як відомо, нічого випадкового в житті не буває! Цілком логічно, що «пазл» зі збору всіх ланок такого складного «механізму», як оперна вистава, а саме: постановчої групи, члени якої прибули з різних міст (докладніше про це – трохи згодом), сценографії, костюмів тощо – склався саме в 2023 році. Адже ця дата (з трійкою наприкінці) є сакральною для «Запорожця» та її автора: життя Семена Степановича Гулака-Артемовського обмежено 1813–1873 роками; прем'єра нашої першої україномовної «великосценічної» опери відбулася 14 квітня 1863 року. Навіть екранізації опери було здійснено в 1938 (режисер Іван Кавалерідзе) та 1953 (режисер Василь Лапокниш) роках!

Наявність «Запорожця за Дунаєм» у репертуарі будь-якого театру (оперного, а чи й музично-драматичного, як у мандрівних трупах Марка Кропивницького та інших корифеїв, чи в театрі «Руська бесіда», у першому стаціонарному українському театрі Миколи Садовського, а чи в недалекому минулому в Черкасах за режисерства незабутнього Сергія Проскурні) – завжди є запорукою успіху й гарантованого аншлагу. І це не зважаючи на те, що різного роду критики пополамали безліч списів у дискусіях про його «вторинність», «епігонство», «шароварництво» тощо.

«Запорожця» час від часу «осучаснювали»: найбільш радикальну його переробку було здійснено в 1920-х роках, коли, за оновленим лібрето Остапа Вишні, головні герої опери як емігранти в Марокко грали класичного «Запорожця» для тубільців, аби заробити «на хліб». Дописувалися й окремі номери: зокрема, низку вокальних та інструментальних номерів, використавши теми популярних романсів, народних пісень, модних танців та джазові мотиви дописав харківський композитор Михайло Тіц; музику до вставного акту «Карась у Султана» в Київській постановці 1930-х років написав Володимир Йориш тощо. Певною мірою «перелицювали» «Запорожця» задля відновлення антрепризи в театральній компанії «Бенюк і Хостікоєв», змінивши навіть назву – «Задунаєць за порогом». Але, в тому чи іншому вигляді, твір залишався найпопулярнішим і улюбленим у багатьох глядацьких поколіннях, тож



«Запорожця» з повним правом можна вважати нашим національним оперним шлягером. Таким чином, нинішня Львівська постановка, що називається, «била без промаху»: вшанувала всі зазначені ювілейні дати, здійснила черговий свій «прорив» (постановка цілковито вписується в загальну концепцію оголошеної в театрі програми «Український прорив» авторства Василя Вовкуна) та збагатила репертуар компактною «виїзною» виставою.

Київським гастролям передувала прес-конференція в «Укрінформі», після якої нам вдалося поспілкуватися з головними постановниками.

Василь Вовкун: в історії Львівської опери це вже восьмий «Запорожець». Тобто опера була репертуарною в усі часи. Проте, ми внесли суттєві корективи в лібрето (автор – Микола Бровченко), підсилюючи патріотичну лінію. Ми відмовилися від

нав'язаної російськими ідеологами трактовки образу головного героя Карася як п'янички-гультая, перетворили його й Андрія на підпільників: Карась не з гульок повертається, а з підпілля. Андрій теж звідти. Його хапає варта. Козаки рвуться на батьківщини, хоча для них і створено гарні умови для життя. Ми також дуже посилили турецьку лінію в сенсі шанобливого спілкування, високої оцінки працьовитості українців та їхнього героїзму. Виходячи із нинішніх обставин, коли потрібен героїзм, і народ стає головним героєм, Карась і Одарка на своєму прикладі ментально пояснюють, що це за характери, як і Андрій і Оксана, – ось тоді ми маємо образ України, а не якийсь водевіль чи буфонада. І тоді все стає дуже серйозно. Для постановки ми запросили режисерку з Одеси Оксану Тараненко: наш вибір було обумовлено її яскравими постановками останніх років з урахуванням





саме оперної стилістики. Оксана Тараненко змінює ці акценти, не змінюючи сутності, додає нових акцентів.

Наш «Запорожець» – свого роду свідомо провокація. Адже давайте згадаємо, що у Гулака партитури не було. Її створив Костянтин Лядов (батько відомого російського композитора – І. С.). Тоді, давайте говорити про те, що кожне нове покоління має право робити свою партитуру й мати свободу придумувати трактування цього матеріалу, своє бачення.

Ми ж хочемо, щоб нові покоління йшли в театр, і могли порівняти з тим, що бачили, якщо не вони самі, то їхні батьки. Адже Паторжинський у ролі Карася – це одне, когось другого – це інше, різні якості. Навіть Паторжинський, як ми знаємо, не завжди погоджувався з «традиційним» трактуванням цієї ролі. Зокрема з тим, що у фільмі його змушували грати із сулією горілки, яку треба було з шароварів «добувати» і т. д. І тоді були люди розумні. Але на той час радянська ідеологія намагалася утвердити в загальній свідомості саме такий образ українця.

Оксана Тараненко: «Запорожець» – це перше моє «входження» до колективу Львівської опери як вільного художника. Але з Василем Володимировичем Вовкуном ми часто перетиналися

на різних українських і світових форумах, тому в нас давно склалося розуміння команди й того, що ми дивимось в один бік. До того ж для мене ця пропозиція стала цікавою можливістю зустрічі з солістами та легендарним Тадеєм Риндзаком (він із художницею Людмилою Леонідівною Нагорною створили класну команду однодумців, підтримували одне одного). Звісно, найголовнішою була єдність художньо-творчого розуміння завдань. Щоправда, підготовка трохи затягнулася в часі: спочатку ковід, потім «повномасштабне вторгнення», бюджетні питання – життя, як всюди. Та й «комендантську годину» й відключення світла у Львові ніхто не відміняв, і ще багато чого ставало на заваді... Надихала масштабність проекту: великий бюджет, багато музики, багато танців, багато костюмів. Адже раніше до «Запорожця» було ставлення (і це знов ознака меншовартості!) як до чогось легкого й ненав'язливого, що завжди має бути в репертуарі (поруч із «Наталкою Полтавкою»). Відтепер я сподіваюся, що ця наша етапна робота забезпечить інакше ставлення до опери (особливо це стосується тих, хто старого «Запорожця» не бачив).

Людмила Нагорна: Я дуже щаслива львівським запрошенням, рада можливості

співпраці з Львівською оперою – це також мій перший досвід в якості художника костюмів. Щаслива співпрацю з Тадеєм Йосиповичем. Звісно, такий тривалий підготовчий період не міг не позначитися на концепції. Адже попервах ніхто не збирався вдаватися до таких масштабних змін. Але, коли вже почали працювати над проектом, то стало зрозуміло: якщо вже братися, то треба – то треба робити «Запорожця» зовсім іншим. Тому й підхід до костюмів, з одного боку, був дуже історичним, а з другого – узагальнений образ. Я хотіла донести його на традиційному костюмі. Звісно, це було нелегко: режисер хотів радикальніших результатів... Зараз же відбуваються «битви» не на життя, а на смерть, під гаслом: «Геть від „шароварщини“!» Але ж це період якраз шароварів, що їх носили козаки! І нікуди від них не дітися! І термін «шароварщина» означає домінування «маскультурних штампів». Ми зберегли крій давнього вбрання, силует, більшість елементів тогочасного одягу, лише переосмислили його з позицій сучасності (зокрема, звертають увагу стильні плахти з «шахматними проріхами» на місці тканих узорів, майстерно закручені намітки, сорочки тощо).

Олександр Саратський: «Запорожець за Дунаєм» – це культова українська



опера. Але за останні понад двісті років її сценічного життя українська культура традиційно сприймалась як малоросія, щось меншовартісне, а опера козаки-п'яки, дородна Одарка... Перед нами з Дмитром (моїм сином) замовники поставили амбіційне завданнями: прибрати лубок, малоросію, «меншовартість» і зробити щось більш сучасне. Усе це ми намагалися відобразити в партитурі. До музики С. Гулака-Артемовського ми підійшли з надзвичайною пошаною, але суттєво її перекомпонували. При тому зберігши майже на 90 відсотків. Всі «хіти» ми залишили без змін, деякі обережно підкреслили, дещо скоротили «затягнуті» на наш погляд фрагменти, переставили акценти. Залишилися і мелодії, і текст, але він набув дещо іншого розуміння. Адже новий Іван Карась – не якийсь старий дядько, а молодий козак, сповнений бойового духу, який бореться за свободу поневоленого рідного краю (що, до речі, сьогодні актуальне, як ніколи!). Нового введено дуже мало. Ми прибрати деякі опереткові сторінки. Наприклад, фінальний квартет: у Гулака його написано в мажорі, і він звучав ну зовсім по-оперетковому. Я залишив нотний текст без змін, але в мінорі, і він зазвучав зовсім по-іншому. Те саме відбулося з фінальним хором, який ми позбавили «залихватської» танцювальності, а переписали його «в дусі Лисенка». Ще ми дописали кілька номерів, – адже тут уведено нових персонажів, зокрема козака -коментатора. Дописали також музику до східних танців – чоловічого

й жіночого, але і в них використано авторський матеріал. Сподіваємося, що наша партитура сприятиме новому прочитанню й новому сценічному життю «Запорожця за Дунаєм».

І ось вечір вистави. Неабиякий натопв перед МЦКМ «Жовтневий Палац». Запитують зайвий квиток. Здається, що тут зібрався увесь театральньо-музичний бомонд. Багато знайомих облич, зокрема й офіційних осіб від культури. Переаншлаґ. Чекаю на виставу з певним упередженням і острахом – занадто люблю «класичного „Запорожця“», особливо в геніальній оркестровці незабутнього Мирослава Скорика. Звучить Гімн України. Піднімається завіса.....

На сцені – корабель, на якому козаки збираються повернутися на батьківщину з підібраними вітрилами. У небі – космічні «вихори» закручених людських доль та «яснії зорі», до яких звертається Оксана. На авансцені – пара турецьких вартових. Вистава розгортається стрімко й динамічно. Головний герой – Андрій. Саме тому його арія «Ангел ночі» звучить на самому початку. Один за одним звучить увесь «набір запорожцевих шлягерів», але «перетасованих» в іншому порядку: перший куплет аріозо Оксани, дуєт «...між камінням», хор «владика Неба...» під час сутички з турками... Вихідна арія Карася (бас Тарас Бережанський служить у теробороні; його відпустили спеціально для участі у виставі) – хвацького молодого козака, який лише прикидається гульвісою. Молода й гарна Одарка – енергійна, хвацька, жвава

й водночас ніжна й пристрасна. Чудові молоді голоси солістів. Злагоджений хор, граціозний балет.

Завдяки легким «мережаним» рухомих конструкціям та підсвітці сцена швидко перетворюється то на Карасеву мазанку, то на султанський палац, а чи на зловісні дунайські плавні. Чудові стильні, яскраві костюми.

Хрестоматійно відомі оперні номери змінюють один одного, немов у калейдоскопі. Дія вкрай «спресована» до двох дій з напруженим темпоритмом. А герої немов «граються в театр», додаючи певний момент відчуження від оперних образів. Загалом, варто відзначити дуже делікатне поводження з «гулаківським» авторським музичним текстом. Зазвичай його відтіняють тембрально: бойовим «гуркотом» литавр (козацьких тулумбасів), значно урізноманітненою групою ударних, «східними» награваннями гобоя тощо. Міру «делікатності» можна простежити на прикладі фінального хору «Там за тихим, за Дунаєм»: завдяки метро-ритмічним змінам хор позбувся танцювальності, замість «пейзанства» на перший план вийшли мотиви туги за поневоленим рідним краєм. Не обійшлося без «вставних номерів» – додано історичну пісню «Ой сів пугач на могилі» та похідну «Їхав, їхав козак містом» з адаптованим текстом, у бойовому гопаку вчуваються мотиви відомих козацьких пісень «Ой на горі та й женці жнуть», «Наливаймо, браття, кришталеві чаші» та ін.

Найрадикальнішої редакції зазнав вербальний текст опери, особливо розмовні діалоги із введенням слівечок на кшталт «пластунівської паланки», «голобородька» та «урахамії»; роздумів про підступність будь-якої влади, а ще – колаборант у зеленому кафтані... Розумію, що постановники бешкетують, «осучаснюють» виставу, апелюючи до політичних реалій і глядацьких алюзій... але чомусь знову мимоволі пригадався той «остапо-вишневий» «Запорожець» із тубільцями....

У фінальній сцені на кораблі розпускають вітрила. «Це – символічний ковчег» – пояснюють постановники. –" Ми дали українцям можливість сісти в цей ковчег, а ось куди він впливає?..." Побажаймо львівському «Запорожцю» щасливого плавання й привітаймо всіх причетних. Загалом це вийшло дуже достойно!

ІРИНА СІКОРСЬКА



# Анжеліна Швачка: «Я співала Кармен у 18 країнах світу»

На фотографії з юності оперна діва Анжеліна Швачка – солістка Національної опери України, народна артистка, Шевченківська лауреатка – дуже схожа на польську суперпопулярну виконавицю Анну Герман, яка свого часу полонила мільйони слухачів словами про «довге відлуння одне одного». Та схожість сягала навіть тембру голосу. Тому спочатку юнка собі наміряла шлях в естраду, який підтримували усі захоплені її співом та образом знайомі. А потім у театрі їй випало вперше в житті побачити оперу – і це змінило плани настільки, що Анжеліну Швачку уже понад пару десятиліть називають однією з кращих Кармен Європи.

Уже восени 2021 року Анжеліна Швачка представляла у Києві двохсоте виконання партії в опері, яка стала її візитівкою. Загалом мецо-сопрановий репертуар вокалістки – різноманітний та дуже несподіваний: із улюбленою Попелюшкою включно і Котом у чоботях, якого заспіває у прем'єрі опери вже наприкінці нинішнього жовтня в опері сучасного українського композитора Юрія Шевченка.

#### 45 ОПЕРНИХ ПАРТІЙ ТА 12 МОВ

– Пані Анжеліно, у Національній опері у столиці на більшості вистав зали заповнені, усі квитки розкуплені. Чи може київська сцена з часом, після завершення повномасштабної війни, стати майданчиком, постановки якого би входили до маршрутів іноземних затятих опероманів?

– Питання не зовсім до мене. Бо я виконавець, як і решта наших вокалістів, інструменталістів та артистів хору. Вважаю, що театр уже знаходиться на такому високому рівні, коли перед глядачами не постає питання: слухати чи не слухати, дивитися чи ні.

Я уже 30 років служу в театрі (тут не кажуть «працюю»). Багато обізнаних людей, зокрема й іноземців, не раз із захопленням констатували, що таких голосів і такого рівня виконавців вони



не чули навіть у театрах Ла Скала і Метрополітен. Тому що там бувають різні касти. А в нас зібрана дуже потужна вокальна група, яка тягне на собі весь репертуар. У нас не буває такого, що хтось не співає якусь виставу. Я співаю меццо-сопрановий репертуар і в «Доні Карлосі», й у «Попелюшці»; я співаю і маленькі партії, й великі. Думаю, це дуже добре. Щоб людина, як кажуть, не розслаблялася.

Коли я тільки прийшла у театр, пам'ятаю: народні артисти співали одну, ну, максимум дві вистави за місяць. У нас лише п'ять меццо-сопрано у штаті, 5-6 баритонів. Тобто виконавців не так багато. Усі повинні бути постійно «запряжені» у весь репертуар: пам'ятати уже добре знані партії та вчити нові.

Скажімо, з великим успіхом проходила у нас вистава «Казки Гофмана», концертне виконання. І потужні вокалісти, які співали (Валентин Дитюк, Тарас Штонда, Ольга Фомічова, Тамара Калінкіна, інші), і друзі-глядачі сказали, що не чули на Заході такого блискучого виконання.

– Вас називають однією з кращих Кармен Європи. Як до цього ставитесь?

– Вважаю, що «найкращий виконавець» чи «найкраща вокалістка» – це завжди справа смаку кожного слухача чи глядача. Комусь я подобаюсь в образі Кармен, іншому – інша артистка: більш худорлява, маленька, чорненька, жвава. Мені інколи навіть некомфортно було читати про себе, що я одна з найкращих Кармен Європи. Хоча, якщо людина володіє усім комплексом, який має бути у справжньої оперної співачки, – то чому ні?

Був випадок, коли чоловік зі Швеції купив квиток у нашу київську Опери на улюблену оперу «Кармен», хоча нічого особливого не сподівався побачити. Дочекався мене після закінчення, щоби сказати про своє захоплення: «Кращої Кармен я не чув!»

– Як і з уже понад 200 виконань партії Кармен вам запам'яталися найбільше і чому?

– Я співала Кармен у 18 країнах світу. Дві сотні вистав, вважаю, це не так і багато. Я ще молода жінка, могла б заспівати ще 100 разів і більше. Це можливо, якщо є бажання, наснага, і – тримати себе в формі.

Зрозуміло, найбільше запам'ятовуються виконання в неординарних постановках. Така, наприклад, була в Естонії. Класичні вистави схожі поміж собою. На жодну іншу не подібна постановка, яку співала до всіх подій російської агресії в Україні у Большому театрі: я була в кайданках, напівголена, а ля 1950-і роки. Якщо чесно, вистава мені не дуже подобалася.

– Чим особлива «Кармен» Національної опери України? Її прем'єра відбулася два десятиліття тому, наприкінці 2001 року.

– Це дуже дорога для мене постановка, тому що вона була одним із перших моїх виконань Кармен уже після того, як я цю партію співала в оперній студії, у Баку, Казані, Анкарі. Тому я влилася у цю виставу як «бувала».

Класична постановка для мене завжди цікава тим, що вона не відходить від задуму композитора. Тому я більше люблю класичні постановки. Коли йдуть постановки модерні: «два стільці, один стіл» і Кармен сидить на мотоциклі чи на ровері, чи на ковзанах стоїть – це все може бути; але мені





це нецікаво, бо все таке вже пройшла у житті.

**– Чи був хтось із виконавиць для вас зразком, стиль чи риси якого ви трохи доєднували до власного образу Кармен?**

– Багато вокалісток мені імпонують. Утім жодна виконавиця не подобається як цілісний образ Кармен. Чиясь манера виконання партії близька, в іншій виконавиці сцена ворожіння на картах приваблює. По голосу мені дуже подобається Ірина Архіпова. Ще для мене приклад – Галина Опанасівна Туфтїна, моя викладачка, яка ще українською мовою записувала Кармен. На жаль, на сцені я її не застала у великих партіях. Те, що слухала на платівках у запису – вона для мене одна з найкращих Кармен.

**– Останні роки не припиняється дискусія про те, чи потрібно відомі зарубіжні опери співати українською мовою. Ви до якої думки схиляєтесь?**

– Тільки мовою оригіналу! Бо порушується мелодика і музична думка, зміщуються акценти, які закладали автори. Ми не маємо права переробляти на інші мови. Коли вистава з речитативами, діалогами, тоді вони можуть виконуватися зрозумілою мовою, а співаний текст – мовою оригіналу. Коли, наприклад, я співала французькою мовою у Большому театрі, у Словенії,

в Осло, Мінську – діалоги я могла б виконувати мовою, яку розуміє місцевий глядач.

**– Скількома мовами ви співаєте?**

– Дванадцятьма. Нещодавно ми підраховували з моєю колежанкою Іриною Семененко, з якою у нас багато було, понад десяток, спільних сольних концертів. Це німецька, французька, італійська, іспанська, латинь, українська звичайно. Грузинською співали і казахською. І навіть китайською, хоча й дуже непросто це було.

**– Як довго вчили твір китайською мовою?**

– Це була китайська народна пісня. Для учасників українсько-китайської конференції партнерам вирішили зробити сюрприз. Вчили твір дуже швидко: десь годину вчили, ще одну – співувалися.

**– Чи підраховували колись: скільки ролей зіграли на сцені?**



– Нещодавно підраховувала. Партії Музи та Нікляус у «Казках Гофмана» – це у мене 45 оперна партія.

**БЕРТА ІЗ «СЕВІЛЬСЬКОГО ЦИРЮЛЬНИКА» – З «МУШКОЮ» МЕРІЛІН МОНРО**

**– Чи з кожною роллю однаково прощається як виконавиця? І чому? Ви якось розповідали про «Травіату», яку поставив ще Дмитро Гнатюк 1994 року. Уже понад рік ви – виконавиця в новій постановці режисера Анатолія Солов'яненка-молодшого.**

– У мене є така риса характеру, на жаль чи на щастя, – я ніколи ні за чим не сумую.

У мене багато партій, які я можу виконувати, – це Кармен, Авнеріс в «Аїді», принцеса Еболи в «Доні Карлосі». Навіть Попелюшка, бо це абстрактна героїня «поза часом», якій може бути і 15, і 45. Так як і дійові особи «Травіати».

Я можу підійти до режисера і сказати, що вже не відчуваю себе в партії. Я вокалістка, яка може подивитися на себе зі сторони.

**– Трохи побешкетувати, посміятися і порадіти хеппі-енду, який так нечасто буває в операх, – це про «Севільського цирюльника». Як працювати з режисером-постановником Анатолієм Солов'яненком? Чи одразу був той ваш образ Берти, який бачить глядач? Чи він народжувався поступово?**

– По-перше, я людина на підйом дуже легка. Можу заспівати будь-яку партію і зіграти. Дуже люблю драматичні образи,





як в «Аїді» і «Кармен», де мене весь час вбивають чи ріжуть, чи топлять, чи душать. Утім, врешті-решт, скільки можна? Я вже хочу позитиву, хеппі-енду. Коли мені запропонували співати Бертю – весела партія: вона трохи «під шафе» весь час ходить, з батоном, кайданками, нюхає щось біленьке – я одразу сказала, що це той образ, який я хотіла втілити.

Люблю у процесі роботи над виставою додавати щось своє до образу. У Берті, найперше, – це хода: вона з келихом весь час крутить стегнами. Ця героїня у мене надзвичайно сексуальна, приваблива блондинка, дуже схожа на Мерилін Монро.

Це я сама придумала. Навіть мушку намалювала. Я придумала стиль і ходу, а Анатолій Анатолійович затвердив цей образ.

Працюючи з цим режисером, я отримую колосальне задоволення. Тому що Анатолій Анатолійович завжди робить так, щоб було зручно вокалісту співати. Вважаю, що це головне, що має бути у режисера. Я спілкувалася і працювала з багатьма, маю з ким порівняти. Коли, наприклад, постановник – балетмейстер, я не співаю, а виживаю, як-то кажуть. Мені дуже незручно: я танцюю, виконую карколомні трюки...



– Абсолютним музичним катарсисом ви назвали другу прем'єру «Казок Гофмана», концертне виконання. Ви там – Муза і Нікляус. Чому не часто бачимо в афішах цей твір, який у репертуарі театру з'явився у 2021 році?

– Нікляус – дуже велика партія, це друг Гофмана, який весь час його від якихось халеп рятує. А потім врешті-решт з'ясується, що це жінка, яка стає Музою митця, яка його весь час любила й оберігала. І неначе мав би бути хеппі-енд, але розв'язка інша: не буду відкривати завісу. Опера ставитиметься – глядачі побачать.

У постановці дуже складна музика. Дуже складна й виснажлива партія Гофмана, яку співає Валентин Дитюк. Він постійно гастролює. Коли буває у Києві – в афіші з'являються «Казки Гофмана».

– Які виступи за кордоном були для вас найцікавішими?

– Усі гастролі я люблю. Бо я людина страшно непосидюча. Як кажуть знайомі й подруги: у мене шило в одному місці, на жаль чи на щастя. Тому кожна поїздка, з колективом чи самостійно – це завжди свято.

Я дуже люблю Японію. Це країна, яку я обожнюю. У ній розумієш, наскільки люди різні. Ми туди їздили разів 30, а може – й сорок за 17 років, відколи вперше потрапила; виступали скрізь. І Прибалтику люблю, вона мені ментально близька. Дуже сподобалося місто Осло. У Норвезькій королівській опері співала Кармен, було багато показів.

– Ви були стипендіаткою Вагнерівського товариства у 2001 році. У вас є улюблені композитори? Чи від настрою ситуативно залежить улюблена музика, чи від репертуару, який у певний період співаєте?

– Це не Вагнер. Я була раз у Байройті, слухала три опери: «Лоенгрін», «Нюрнберзькі мейстерзінгери» та «Парсифаль». Можливо, я була замолода і ще тоді не доросла у музичному плані й емоційно до тих опер, вони мені, як то кажуть, не зайшли. Тільки зараз я розумію, що до Вагнера треба дорости.

Маю кількох улюблених композиторів. Це Бах: я проспівала дуже багато його кантат, ораторій, мес, – щоби все перерахувати, треба зо дві години. Дуже люблю Шумана і Шопена, зокрема, їхні романси. Найулюбленіший композитор – Малер. Для мене його творчість – це вершина.



– Кого з українських композиторів, котрі писали й опери, виокремлюєте?

– Дуже люблю Миколу Лисенка. Я виконую скрізь його романси. Співаю у «Наталці Полтавці» – це моя одна з найулюбленіших опер з українського репертуару. По-перше, вона дуже дотепна, з гумором, музично зрозуміла. Врешті-решт, я обожаю в оперних виставах хепі-енд.

Дуже люблю Гулака-Артемовського. Я вчила партію Одарки у «Запорожці за Дунаєм», прем'єра якої відбулася на початку 2015 року. Але поїхала на гастролі – і не встигла ввестися у виставу.

Ще люблю сучасного чудового композитора, з яким ми товаришували, – Юрія Шевченка, який написав багато балетних вистав, зокрема, «За двома зайцями». Скоро представлю партію Кота в його дитячій опері «Кіт у чоботях».

– Опера не є мистецтвом для масового глядача. А який ваш особистий шлях входження у професію оперного виконавства?

– Опера – не футбол, це правда. Я спочатку зовсім не думала, що можу співати в оперному театрі та й взагалі бути класичною співачкою. Бо захоплювалася естрадою. Народилася я у Дніпрі, потім ми переїхали в селище міського типу, а з 14 років училася у музучилищі на хормейстера у Дніпродзержинську (нині Кам'янське). Було дуже багато гуртків, вокально-інструментальний ансамбль. Я співала різні естрадні пісні, утім найбільше мені заходила Анна Герман – я співала її голосом, дуже схожим тембром.

– На деяких фотографіях попередніх років ви дуже схожі на Анну Герман.

– Я була неймовірно на неї схожа. Навіть перефарбувалася у блондинку. Мені всі казали «Викапана Герман співає». І тоді я бачила себе в естраді. Уже в музичному училищі я захопилася класикою. У 14 років я вперше в житті потрапила на «Кармен» в оперному театрі тепер Дніпра – і «пропала». Так визначився мій шлях.

Був період, коли я співала лише Кармен, всюди, куди запрошували, – наступних років сім чи вісім після моїх 30-ти. Потім уже з'явилися «Аїда», інші вистави. Можливо, це сприяло тому, що мене скрізь асоціюють із цим образом.

**ІЗ ПЕРШОГО КУРСУ ВЖЕ СПІВАЛА В ОПЕРНОМУ ТЕАТРІ**

– Як відбувалося ваше входження у Київ?



– У Київській консерваторії я з головою занурилася в навчання, у мене не було вільної хвилини. Це були буремні 1990-ті: й холод, і голод... Доводилося часом розмірковувати: проїхати у метро чи купити хліба на 50 копійок.

Утім трохи не кожен вечір ходила в Оперний театр та драматичні – студенти мали право безплатного входу. Дуже багато вистав передивилася в Театрі імені Лесі Українки, Театрі імені Івана Франка. Нашими прекрасними наставниками були актори, які викладали такі предмети, як сценічний рух чи сценічна мова. Я вчилася 7 років. І з першого курсу вже співала в оперному театрі.

– Ваша друга основна іпостась у нинішньому часі – викладацька. Можете порівняти: як вам вкладали у голову знання і як це відбувається тепер?

– Викладаю у консерваторії уже восьмий рік, мені дуже подобається це робити. Я вчилася у Галини Опанасівни Туфтіної, яка була ученицею Ольги Мшанської, яка в свою чергу здобувала ази майстерності в італійців. Тому продовжую цю лінію.

Намагаюся ставитися до студентів не як суворий викладач, а як мати, як лікар,

як подруга. Ніколи не підвищую голос. Але якщо мені щось не подобається, я не буду займатися з цією людиною. Якщо людина перепрошує і визнає свою провину – можемо знову починати вчитися. Але є у мене погана риса характеру: я ніколи не пробачу, нікому і нічого. Із кількома студентами розпрощалися.

Коли викладаєш: не лише передаєш майстерність, а й сама глибше розумієш навіть свої помилки також.

– Чи є партії, які би хотіли заспівати?

– Хотіла би заспівати в опері «Вертер» Жюльє Масне партію Шарлотти; Дерабеллу в опері Моцарта «Так чинять усі». Взагалі, багато легкого Моцарта. Незважаючи на те, які партії я співаю: комічні, веселі, титульні чи другого плану – до всіх ставлюся з великою повагою, усі намагаюся виконувати якомога якісніше. Тому що кожна партія для мене дуже дорога.

**ВАЛЕНТИНА САМЧЕНКО,**  
Київ

# Юні артисти – на європейській сцені



Нещодавно Київська муніципальна академія танцю імені Сержа Лифаря провела на сцені Національного академічного театру опери та балету України імені Т.Г. Шевченка звітний концерт учнів і студентів, чим і порадувала столичних глядачів – поціновувачів хореографічного мистецтва новою святковою програмою.

І той факт, що цей концерт, як і всі попередні, відбувся на професійній столичній сцені, є неабиякою перевагою для становлення майбутніх артистів балету, адже вони мають рідкісну можливість постійно набувати практичного досвіду саме на відомій європейській сцені. І для цього дирекція КМАТ ім. С. Лифаря робить все можливе, аби її вихованці дедалі впевненіше почували себе на великій сцені.

Нинішній новорічний концерт розпочався одноактним балетом «Зимова казка» І. Іващенко, Є. Досенка у новій сценічній редакції-інтерпретації його постановників – заслуженого артиста України Олександра Нестерова і балетмейстера Лілії Мельниченко за мотивами хореографії Павла Вірського. Й, відповідно, нове прочитання зnanого сценічного твору, набуло відчутної динаміки й експресії, стало поліфонічно розкутішим, чому і сприяє його образно-сюжетна трансформація.

Подібний успіх мали і па-де-труа з балету «Коштовність» Г. Форе у хореографії Дж. Баланчина і па-де-труа з балету «Зачарований ліс» Р. Дріго, в інтерпретації викладачів Київської академії танцю Надії Янченко, Володимира Лук'янця, Ольги Довгань і Володимира Прянічнікова, постановки яких вишукано втілили на сцені їхні талановиті виконавці, в чому вбачається велика праця як самих виконавців, так і їхніх педагогів.

Натомість, учениця 9 класу відділення класичної хореографії і володарка Гран-прі XI Всеукраїнського двотурового конкурсу танцю 2023 року «Ритми майбутнього» Аліна Хоменко, у варіації з балету «Есмеральда» Ц. Пуні та в адажіо з балету «Жізель»





А. Адана, продемонструвала глядачеві високу виконавську техніку і артистичну майстерність.

Коли ж мова заходить про синтез класики з модерн-танцем і джазом, то в даному випадку слід виокремити виразний фрагмент з балету «Кого це стосується?» Дж. Гершвіна у виконанні студентів II-III курсів відділення класичної хореографії та студентів II-IV курсів бакалаврського рівня вищої освіти, у якому юні артисти Київської академії танцю яскраво проявили не лише свої технічні можливості, а й легкість стилю у відтворенні елегантно-урбаністичної замальовки на тлі звучання релаксійної джазової музики.

А їхня почергова поява на сцені сприймалася глядачем як продовження й очікування міні-балету...

Оригінальною демонстрацією танцювально-жанрових синтезацій стала й хореографія заслуженого артиста України Сергія Афанасьєва на музику Г. Гаврилець «Засвічу свічу» у сценічному втіленні ученицею 9 класу класичного відділення Ульяною Красавцевою, яка в підкреслено барвистому стилізованому народному костюмі, на тлі величавої палаючої свічки, майстерно відтворила на кону вельми модернову композицію у стилі «фольк». І не лише гармонійно, а й артистично привабливо (викладач Ольга Довгань).

До жанру модерн-танцю варто віднести і постановку «Steps in the Street» Wallingford Riegger у хореографії М. Грем та сценічній трактовці студентками III курсу відділення народної хореографії і студентками III-IV курсів бакалаврського рівня вищої освіти, котрі стрімко з'явившись на кону в суцільно чорному одязі, продемонстрували глядачеві експресивну, «графічно-рублену» пластику, викликавши у глядача не лише відчуття тривоги, а й відчуття трагічності у сприйнятті сьогоденної реальності, що чітко асоціюється з нинішніми жахіттями війни, яка й досі триває на території нашої країни (викладачі заслужений артист України Олександр Нестеров і Юлія Бобровник).

А щодо танців народних, то тут слід виокремити композицію «Метелиця» А. Гнатишина в постановці Олександра Нестерова і в піднесено святковому виконанні студентами III курсу відділення народної хореографії, які вихором з'явившись на кону Національної опери у яскраво зимовому вбранні, збурили у глядача не лише зливу оплесків, а й піднесено святковий настрій. Як, зосібна, і «Сербський танець» М. Кодіч у хореографії К. Костюкова і сценічній трактовці студентками II курсу народного відділення і студентками I-II курсів бакалаврського рівня вищої освіти, які «виявили» глядачеві запальний темпоритм та іскрометні технічні можливості (викладач заслужена артистка України Наталія Головка).

І вже особливе слово слід мовити про розлогий фінальний фрагмент з балету «Лісова пісня» М. Скорульського у постановці



В. Вронського та виконанні ученицями 8-9 класів і студентками I-III курсів відділення класичної хореографії та студентками I-II курсів бакалаврського рівня вищої освіти, який викликав у глядачів справжню зливу овацій й незабутню естетичну насолоду.

Великий успіх випав і на долю виконавців головних ролей – Мавки в інтерпретації солістки балету Національної опери України, лавреата міжнародних конкурсів артистів балету Ілони Кравченко і Лукаша у трактовці випускника КМАТ ім. С. Лифаря 2012 року, нині прем'єр балету Національної опери України, лавреата міжнародних конкурсів артистів балету Олександра Скулкіна.

Чимала заслуга у святково урочистому сприйнятті глядачем балетного фрагменту з «Лісової пісні» слід завдячувати і бездоганно злагодженому «звучанні» вишуканого кордебалету, який граційно «постав» на тлі засніженого зимового лісу в образі білих сніжинок, котрі напрочуд гармонійно «підкреслили» майстерне соло головних героїв неперевіршеної драми-феєрії геніальної поетеси Лесі Українки.

Всьому сценічному успіху слід завдячувати і талановитій роботі викладача Київської академії танцю Надії Ятченко, яка доклала максимум творчих зусиль, аби цей фрагмент урочисто і майстерно був представлений на кону славнозвісної Національної опери. Як слід, також, завдячувати і високопрофесійній роботі режисера-постановника цього новорічного святкового концерту, заслуженому артисту України Владиславу Солдатенку, котрий зробив все можливе, аби незабутній новорічний концерт надовго запам'ятався вдячному столичному глядачеві.

**ВОЛОДИМИР КОРНІЙЧУК,**  
заслужений журналіст України  
фото МАРІЇ ДУКИ



Score

## "Весняна рапсодія"

присвячено Роману Вовку

Муз.: Є.Станкович

Аранж.: М.Пукаляк

Lento (♩ = 48)

Solo

The musical score is written for a full orchestra and includes the following parts and markings:

- Flute I:** Solo, *mf*
- Flute II:** Rest
- Oboe:** Rest
- Cymbal:** *mf*, *pp*, *mf*
- Triangolo:** *mf*
- Vibraphone:** *mf*, Solo
- Campanelli:** *mf*
- Harp:** *mf*
- Clarinet Solo in Bb:** *mp*, *pp*
- Violin I:** *mp*
- Violin II:** *mp*
- Viola:** *mp*
- Cello:** *mp*
- Double Bass:** *mp*

MarianPukaliakSheetMusic©  
Kyiv, 2023









10

Fl. I

Fl. II

Ob.

Perc.

Vib.

Hp.

B♭ Cl. Solo

Vln. I

Vln. II

Vla.

Vc.

D.B.

16

Fl. I *mf*

Fl. II *mf*

Ob. *mf*

Perc. 164

Vib. *f* Campanelli *mf*

Hp.

B♭ Cl. Solo 164 *p<sup>sva</sup>* *pp*

Vln. I *mf*

Vln. II *mf*

Vla.

Vc.

D.B.



# Хор Верьовки – наш світовий бренд

Національний заслужений академічний український народний хор імені Григорія Верьовки відзначив 80-річчя від дня заснування грандіозним концертом у Національному палаці «Україна» (18 листопада).



Перш, ніж описати ювілейний концерт, я спробувала з'ясувати: що означає Хор Верьовки особисто для мене... Калейдоскопічні уривки спогадів складаються в особливий пазл... Найперше пригадалося, як зовсім крихіткою по радіо почула звістку про смерть Григорія Гуровича. Як завмирала, коли по тому ж таки радіо лунало неповторне, що ні з чим не сплутаєш, звучання Хору.

Як услід за тим радіоспівом вивчала нові для себе пісні, що потім виспівувала для батьків і сусідів. Проминули роки... Незабутня Ніна Матвієнко заходить до нашого відділу Інституту Рильського: «Оце щойно з репетиції...». Іншого разу до нашої кімнати завітали хористки. І ми разом! З ними!! Співали хором!!! Яка то була

гордість! А потім – на прохання земляків-кіровоградців – перше інтерв'ю з Анатолієм Тимофійовичем Авдієвським: обіцяна книжка не вийшла, магнітофонний запис не зберігся, а розшифроване інтерв'ю – живе. Чекає свого часу. Згодом були інші зустрічі, відвідини репетицій, концертів, декілька опублікованих статей. І чітке усвідомлення: Хор – наш світовий бренд, завдяки якому упродовж стількох років махрового «совка» Україну ідентифікували у світі. Це міцна ниточка, що пов'язувала нас (тобто підрадянську Україну) з українською діаспорою (ніколи не забуду, як у вільніші часи Авдієвський переповідав, що, попри умовляння й перестороги, під час тих зустрічей все одно все закінчувалося спільним співом «А вже років триста, як козак в неволі»....)

Створюючи такий масштабний «проект» – Український хор – під час воєнного лихоліття, тодішня влада розуміла ступінь впливу української пісні на «народні маси» в сенсі підняття бойового

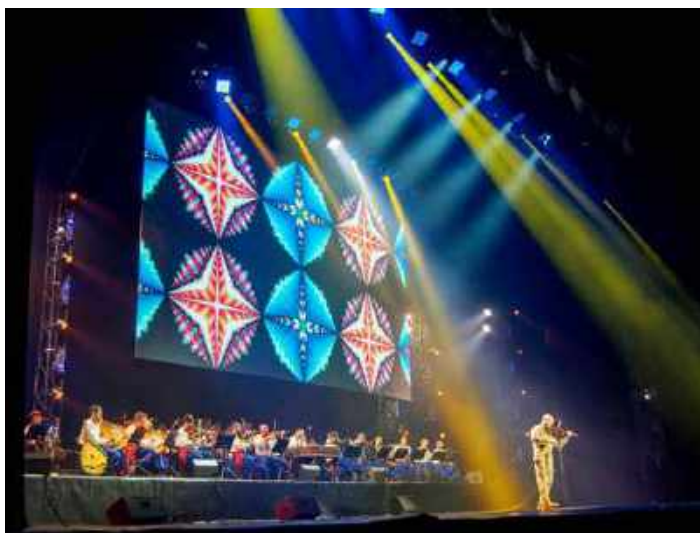


духу (як тут не пригадати розповіді покійного професора Миколи Гордійчука про його фронтіві будні в Курляндії, коли в окопах в рідкісні хвилини затишшя лунало «Ой у лузі, та ще й при березі...»). Ту саму місію виконує нині Хор, частенько виїжджаючи повним складом і окремими групами в зону бойових дій, виступаючи на лісових галявинах, у спеку й під дощем – про величезну вдячність військових неодноразово переповідають члени колективу.

### А тепер, власне, про сам концерт....

Програму ювілейного концерту було вибудовано за всіма законами видовищного шоу: упродовж двох годин, що буквально «пролетіли» на одному диханні, вокальні, інструментальні, хореографічні (або синтетичні) номери змінювали один одного pop stop. Все було продумано до найменших дрібниць: нормативні документи про створення хору, привітання відомих людей, історичні світлини демонструвалися перед початком на великих моніторах. На заднику сцени – величезний постер з емблемою Хору. З понад тисячного репертуарного списку обрано майже три десятки номерів, об'єднаних за принципом контрасту. Різномар'я автентичних костюмів та хореографічні номери представляють всі регіони України (войовничий «Аркан», граціозний «центрально-український» Козачок із бубнами, запальні лемківський «Дубо-танець», чардаш «Сусідка», обрядово-веснянковий «Кривий танець»...

При доборі пісень, що їх презентував хор, орієнтиром була, очевидно, їх упізнаваність: звучали неповторні «верьовківські» шлягери: «Бандуристе, орле сизий», «Дивлюсь я на небо», «Ой чий то кінь стоїть?», «Тихо над річкою», «Гей, соколи!» та багато інших. Кожне виспіване слово, не кажучи вже про мелодію, – знайоме й рідне, звучить в душі й серці, коли сумно й весело, в біді й у радості, наодинці й у гурті, по буднях і на свята... «Хор Верьовки» (диригент Олег Пилип) того вечора звучав бездоганно, динамічно збалансовано, вигравав неповторними чистими й змішаними тембрами, видовищності додавали елементи театралізації – завдяки їм кожен фольклорний зразок звучав як найкоштовніший діамант, як довершена сценічна мініатюра, достойна найпрестижніших світових сценічних майданчиків.





Звісно, нинішні реалії внесли свої корективи в ювілейну святковість. Першим номером, після святкового привітання від Президента (його зачитав в.о. міністра культури Ростислав Карандєєв), вручення почесних відзнак у пам'ять про полеглих Героїв прозвучав Вокаліз зі свічками – Мелодія незабутнього Мирослава Скорика в аранжуванні для хору Миколи Гобдича. Це був зачин, скорботно-епічний пролог. Він перейшов у героїчний, актуальний сьогодні гімн Січових стрільців «Зродились ми великої години»... Просигналили трембітарі, задзвеніли цимбали й ніби межі горами залунало «Гей, браття опришки!...»...

Концерт «котився» в наростаючому темпі. Завдяки експонуванню пісень у фольклорному «ключі», коли розпочинає соліст (виводчик/ця), а підхоплює хор – були представлені найкращі солісти, зокрема й ті, хто нині захищають нас у лавах ЗСУ – співак Олександр Молодик, скрипаль Василь Ігнась, соліст Національної опери (вихованець Хору) Володимир Тишков. У кульмінаційній «точці золотого перетину» на сцені з'явилася зірка світової оперної сцени, ушлявлена Людмила Монастирська, яка своїм неповторним голосом проспівала «Чотири воли пасу я»...

Вшанували верьовківці й пам'ять легендарного Анатолія Авдієвського – виконанням улюбленої пісні його батька «Ой у полі вітер віє» та кількох його обробок. А «верхом» виконавської майстерності в «академічному» жанрі стало виконання фрагментів із фольклорного хорового концерту «Гори мої» Володимира Зубицького, написаного (як і безліч інших іменитих і знамих авторів)

спеціально для цього колективу. Особливо ефектно прозвучав сонористичний «Дош», але не менш цікавою була й «Дримба».

Переполений зал Палацу «Україна» просто шаленів під час виконання чоловіками хореографічної групи бойового гопака (і повзунець, і стрибки, й двобій на шаблях, й інші карколомні трюки зустрічали окремими оплесками й вимагали «біс!»). Чимало бурхливих овацій випало й на долю оркестрової групи Хору – це справжні віртуози світового рівня, що яскраво проявлялися особливо в художніх соло – скрипки, цимбал, сопілки. Серце моє зайшлося від гордості, коли на авансцену вийшов Володимир Литвин і загравав своє знамените «швидкісне» соло в молдавській хорі (куди тому «Польоту джмеля!») – і хотілося на весь Палац, як у дитинстві, крикнути: «Це ж мій земляк!»

Логічним закінченням на загальному підйомі стала низка гімнів, що їх зал вітав стоячи й підспівував: неповторні «авдієвські» «Реве та стогне», «Ой у лузі червона калина» та «За Україну, за її волю!»

Величезна подяка художньому керівникові Хору, народному артисту України Ігорю Куриліву та в його особі всім, хто натхненно працював над ювілейною програмою – вона таки вдалася! Щирі вітання! А Хору – Многая Літа! Примножуйте Славу Української Пісні! Несіть її по світу ще багато років!

**ІРИНА СІКОРСЬКА,**  
кандидат мистецтвознавства



# Передає слово Кобзаря, як мудрий філософ

До 80-річчя від дня народження Євгена Федоровича Станковича



24 квітня 2023 року у Великій залі імені Героя України Василя Сліпака Національної музичної академії імені П. І. Чайковського відбувся концерт з нагоди 80-річчя від дня народження композитора, Героя України (2009), лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка (1977), лауреата Премії імені Бориса Лятошинського (2021), заслуженого діяча мистецтв України (1980), народного артиста України (1986), академіка, професора Євгена Федоровича Станковича.

Своє вісімдесятиріччя Євген Федорович відсвяткував ще 19 вересня 2022 року, але труднощі воєнного часу завадили належним чином привітати ювіляра. Попри все, свято музики Є. Станковича відбулося завдяки наполегливій творчій діяльності студентського симфонічного оркестру НМАУ імені П. І. Чайковського та його художнього керівника і головного диригента, заслуженого діяча мистецтв України Ділявера Османа. У програмі концерту був представлений ряд симфонічних, інструментальних та вокально-симфонічних творів композитора.

Євген Станкович – один з визначних українських композиторів нашого часу, митець світового рівня, чия музика вже понад 40(50) років звучить на міжнародних фестивалях, підкорюючи усе нові й нові сцени, митець, котрий у своїй творчості поєднав високу

духовність, сучасну музичну мову та український фольклор. Євген Станкович є автором шести симфоній, дванадцяти камерних симфоній, трьох опер, п'яти балетів, великої кількості вокально-симфонічних, камерно-вокальних та інструментальних творів.

На початку концерту прозвучав ранній твір Є. Станковича «Урочиста увертюра» (1968), з блиском виконаний під темпераментною орудою Д. Османа.

Вітальне слово ювіляру виголосив ректор НМАУ імені П. І. Чайковського, професор М. О. Тимошенко, який акцентував увагу на глибоких зв'язках музики Є. Станковича з національними народнописними витоками, підкреслив вагомий внесок творчості композитора у розвиток вітчизняної та світової музичної культури. Від імені Ректорату Максим Тимошенко вручив доньці композитора, музикознавиці Раді Станкович пам'ятну медаль НМАУ імені П.І. Чайковського. «Головне, щоб звучала музика!», – такими словами завершив своє вітальне слово ректор.

Є. Станкович є автором музики до шести драматичних спектаклів та десятків кінофільмів. Тендітні ліричні сторінки **симфонічної сюїти з музики до кінофільму «Роксолана» (1996–1997)** проникнуті українською пісенно-романсовою мелодикою, якій протиставлена «войовнича» образно-інтонаційна сфера, сповнена пунктирними ритмами та східними інтонаціями. Значне місце в партитурі свого твору композитор доручив духовим інструментам. Опусам Є. Станковича властива глибока вкоріненість в український мелос, а також зв'язок з історичними темами.

Лірико-драматична **«Українська поема» (1997)** для скрипки з оркестром прозвучала у виконанні відомого в Україні та за кордоном українського скрипаля Дмитра Ткаченка – лауреата міжнародних конкурсів, випускника НМАУ імені П.І. Чайковського та Г'лдгольської музичної академії (Guildhall School of Music and Drama) в Лондоні.

Крайні розділи поеми – ніби лірична сповідь головного героя, втіленого в партії скрипки. Насичено і трепетно, наче живий людський голос, промовляє скрипка Д. Ткаченка схвильовану, декламаційно виразну тему, насичену різноманітними мовними інтонаціями – питання, відчаю, надії... У гостро ритмізованому середньому розділі, де панують ударні тембри (ударні інструменти у сполученні з фортепіано), оркестр уособлює антагоністичну силу, створюючи образ ворожої навали. У заключному розділі твору знову ніби відроджується вокальна, наспівна природа скрипки, її світлий голос, сповнений любові і надії.





Контрастом до наспівної природи попередніх творів прозвучала гостро гротескова **Симфоніета (1971) Є. Станковича (у 3 частинах)**. Соло на тромбоні – Антон Карнаух.

Музику «Симфоніети» відрізняє динамізм, енергійний натиск, кінематографічна стрімкість зміни характерів, подій, несподівані темброві співставлення, зрима картинність. Фантастично-гротескові образи, образи-гримаси – від комічних до войовничо-агресивних – домінують у творі. Як оазис людяності, теплоти несподівано виникає кантиленна тема широкого дихання. Однак зло змітає все на своєму шляху... Для характеристики гротескових образів

композитор знаходить цікаві тембральні сполучення, поєднуючи ударні, духові інструменти з фортепіано.

Драматургічно сильний епізод III частини – скорботна сарабанда із *solo* тромбону, в якій вторгнення трьох різких, сухих співзвуч ударних справляють враження пострілів... Заключний розділ «Симфоніети» звучить як вирок: сухі пульсуючі удари малого барабана на *crescendo* і оклики відчаю у струнних. Стрімке *diminuendo* наприкінці твору створює пронизливо-трагічний ефект.



Другий відділ концерту розпочався прем'єрним виконанням **«Весняної рапсодії» для кларнету і фортепіано (2021)** в аранжуванні для симфонічного оркестру Мар'яна Пукаляка. «Весняну рапсодію» Є. Станкович присвятив заслуженому діячу мистецтв України, завідувачу кафедри дерев'яних духових інструментів НМАУ, професору Роману Андрійовичу Вовку, якому належить редакція партії кларнету. Соло виконував студент Р. А. Вовка, лауреат міжнародних конкурсів Назар Ярмолюк.

М. Пукаляк (так само вихованець Р. А. Вовка) створив надзвичайно яскраву оркестровку, яка сприяє розкриттю художнього задуму твору, і завдяки цікавим тембральним рішенням передає атмосферу пробудження весняної природи.

Експресивна, напружена, мінлива партія кларнету в «Рапсодії», подібно до партії скрипки в «Українській поемі», є уособленням авторського початку, суб'єктивного бачення світу. Партія оркестру з багатим розмаїттям засобів наслідування звукам природи (переспіви пташок у партії флейти тощо), насичена містичними, казковими образами, що асоціюються зі світом природи. В останньому ж розділі «Рапсодії» кларнет так само вдається до наслідування пташиних голосів, що ніби символізує злиття людини з природою. Хочеться сподіватися, що «Весняна рапсодія» Є. Станковича міцно увійде до репертуару кларнетистів України та світу.

Народну творчість називають «вічним двигуном та палким серцем» музики Євгена Станковича. На думку композитора, фольклорна музика – носій музичної історичної пам'яті. Один з багатьох творів композитора, в якому органічно втілилася ця характерна риса його музичної мови, – **Сюїта з балету «Майська ніч» (1988)**. Музика сюїти демонструє сміливі експерименти композитора з тембровими можливостями оркестру та окремих інструментів, з відчуттям часу в музичному творі.

Наприкінці концерту прозвучали частини з ораторії Євгена Станковича «Страсті за Тарасом» на лібрето В. Вовкуна за творами Тараса Шевченка. До студентського симфонічного оркестру під керівництвом Д. Османа долучився студентський хор НМАУ імені П. І. Чайковського під орудою художнього керівника і головного диригента, Героя України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, народного артиста України, академіка, професора Євгена Савчука і диригента Дмитра Савона.

Ораторія Є. Станковича «Страсті за Тарасом» – масштабний вокально-симфонічний твір, проникнутий глибоким символізмом: у лібрето «Страстей...» В. Вовкун використав тексти Тараса Григоровича, де розкривається драма дегуманізації суспільного життя, розпаду традиційних ідеалів та цінностей. У цьому конфлікті актуалізується і набуває найвищого сенсу шевченкова максима «Борітеся – поборете!» як єдиний шлях до визволення.

Є. Станкович передає слово Кобзаря, як мудрий філософ і тонкий психолог, лірик і трагік. Через поезію Тараса Шевченка композитор розкриває множинність змістів сьогодення, що поєднують минуле з майбутнім і співзвучні нашій духовній енергетиці. Ось як зазначав сам композитор про ораторію «Страсті по Тарасу»: *«Це для мене масштабна чисто в духовному плані робота, тому, що я взяв вірші, які втілюють дуже важливі людські проблеми, філософські проблеми».*

Ораторія складається зі Вступу і 7 частин. У концерті виконувалися Вступ «Все упованіє моє...» («Марія»), I частина – «Неначе праведних дітей...» («Пророк»), II частина «У всякого своя доля...» («Сон») і VII частина «Не вмирає душа наша» («Кавказ»). Знамениті пророчі слова з шевченкового «Кавказу» – *«Борітеся – поборете, вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава і воля святая!»* – з особливою, могутньою силою прозвучали у музичному прочитанні Євгена Станковича і всього виконавського складу твору.

Це був урочистий, піднесений фінал концерту. Хочеться висловити безмежну вдячність Євгену Федоровичу Станковичу за подаровані людям скарби своєї душі і побажати йому многа і благодатна літа життя і творчої наснаги!

ТЕТЯНА ОМЕЛЬЧЕНКО

Фото СЕРГІЯ НІКОЛАЄВА







Одеса



продовж дев'яти років військової агресії Росії проти України вражаюче розгорнувся культурний фронт всього прогресивного людства. На всіх континентах свій голос піднімають творчі діячі: кінематографісти, документалісти, художники, композитори, театральні та концертні виконавці. Художніми засобами вони відображають боротьбу миролюбної української нації безпосередньо на фронтах війни, біль і

сподівання сімей та родин, котрих торкнулося це горе.

Музика формує свідомість і суспільну думку. Ідеологічно спрямовує людство на захист базових цінностей: свободи слова, свободи віросповідання, свободи творчості та мирного життя і, врешті - решт, самовизначення націй. І надважливо, своїми засобами вона піднімає критерій людяності.

Українські митці, своїм дарованим Богом талантом стали до лав цієї боротьби. Серед них і композитори Євген Станкович, Валентин Сильвестров, Віктор Степурко, Юрій Алжнев, Ірина Алексійчук та ще цілий ряд інших.

У когорті всесвітньо визнаних музикантів вагоме місце посідає особистість українського композитора, диригента, баяніста, заслуженого діяча мистецтв України Володимира Зубицького, котрий у березні 2023 року у Колонній залі імені М. В. Лисенка Національної філармонії України за участю Національного президентського оркестру і Народної академічної хорової капели імені Павла Чубинського відзначив свій 70-річний ювілей з програмою «За Україну помолюсь».

Вищу музичну освіту В. Зубицький здобув на трьох факультетах у Київській державній консерваторії імені П. І. Чайковського – як композитор (кл. проф. М. М. Скорика), диригент (кл. проф. В. М. Кожахуря, проф. В. Б. Гнедаша), баяніст (кл. проф. В. В. Бесфамільнова).

Анна Луніна, дослідниця творчості В. Зубицького пише, що він «... композитор надзвичайно широкої та розмаїтої жанрової амплітуди, причому всі жанрові галузі його творчості – паритетні, адже в кожній композиці написано чималу кількість творів. В його доробку: музично-драматичні (3 опери – «Чумацький шлях», «Палата № 6», «До третіх півнів», 2 балети – «Задунайські жарти», «Гей, музики»), симфонічні (7 великоформатних симфоній і 4 камерних), оркестрові (симфонічні поеми, 2 концерти для симфонічного оркестру і концерти для різних солюючих інструментів і камерного оркестру, а також концерт для оркестру народних інструментів), хорові (3 хорові концерти, кантати, хори), камерні твори для різних інструментальних складів і окремих інструментів. Його музичний стиль замішаний на синтезі різних стилевих напрямків: неофольклоризму, авангардизму, неокласицизму і неоромантизму, в його творах відчутний вплив музики світових класиків – І. Стравінського, С. Прокоф'єва, Д. Шостаковича, Б. Бартока тощо. В. Зубицький продовжувач національної традиції Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, М. Скорика. Багатий на емоційно-образні барви мелос його музики має генетичне коріння в українських фольклорних джерелах.

Авторському стилю В. Зубицького властива яскраво виражена програмність. В його творчому доробку більшість творів мають програмні назви, що конкретизують і узагальнюють їх образний зміст. Сюжетність творів також розкривається шляхом посилання на різноманітні текстові джерела – літературно-поетичні (світова поезія – Ш. Бодлер, А. Рембо тощо і поезія українських класиків – Т. Шевченка, Л. Костенко, В. Симоненка, Б. Олійника, тощо), релігійно-канонічні та народно-поетичні. Композитор любить міксувати в рамках одного твору різні поетичні тексти різного походження: сполучати фольклорну поезію з авторською чи канонічно-релігійною. Завдяки цим рисам музика композитора набуває характеру візуальної образності, театралізованої яскравості, сценічної сюжетності...



В.Зубицький-баяніст. Тернопіль

У 2014 році (з перших днів війни) композитор започаткував великоформатний багаточастинний симфонічний цикл «Україна», що автором позначений як «Народна симфонія єднання». Сьогодні він складається з 12 самостійних хорових симфоній».

У рамках авторського концерту «За Україну помолюсь», приуроченого 70-річчю від дня народження композитора, 4 березня 2023 року під керуванням Володимира Зубицького була здійснена світова прем'єра хорової симфонії «Пливе кача» («Молитва за Україну») на вірші Т. Шевченка, О. Кониського, народні та канонічні тексти для мішаного хору та симфонічного оркестру із великого симфонічного циклу «Україна».

Програма виконана в Києві здобула значний резонанс в суспільстві. Актуальність та унікальність її відзначили й експерти Українського культурного фонду, затвердивши грантове фінансування на проведення міжрегіонального концертного туру «За Україну помолюсь».

В жовтні 2023 року концерти пройшли у філармонійних залах Одеси, Тернополя та Івано-Франківська. Вартує висловити теплі слова вдячності за спільну творчу працю Національному одеському філармонійному оркестру (художній керівник та головний диригент народний артист України Хобарт Ерл), зокрема директору Косяченку Івану Івановичу, Академічному симфонічному оркестру Тернопільської обласної філармонії (головний диригент народний артист України Мирослав Криль). Директорам філармоній – Зицер Галині Борисівні (м. Одеса), Лемішці Ярославу Петровичу (м. Тернопіль) та Тимківу Василю Миколайовичу (м. Івано-Франківськ).

Концерти відбулися у двох відділах, що взаємодоповнювали один одного за своїм змістом. Програму 1-го відділу можна охарактеризувати як лірична сповідь автора перед Богом і людьми. Музикою кантати «Моя Україна» у виконанні хору, камерного оркестру та солістів Володимира Зубицького (баян) і Володимира Ворончука (фортепіано) в останніх частинах (вірші Костянтини Малицької, мелодія Д. Січинського) змальовується краса української землі:

*«Чом, чом, чом земле моя так любя ти мені краса твоя»* (4 ч.); (звернення Тараса Шевченка до люду трансформованого композитором)

*«Смиріться, молитесь і згадуйте один одного.*

*Свою Україну любіть, любіть.*

*Во время люте, в останню минуту.*

*Свою Україну любіть, любіть.*

*В останню, тяжкую минуту за неї ви Господа моліть»* (5 ч.);

*«Тим, тим, тим, дитино знай,*

*Бо води ті, ліси – твій рідний край»* (6 ч.)

Хорова музика В. Зубицького по-особливому пронизана шевченківською тематикою. І слово Тараса надзвичайно споріднене з його музикою. Особливо це відчутно у творі «Праведная душе», який прозвучав у концерті.

Дуже символічно, що в крайніх частинах на фоні хорового звучання композитор сам артикулював «молитву-сповідь» із поеми «Марія».

*«Все упованіє моє*

*На Тебе, мій пресвітлий раю,*

*На милосердіє Твоє,*

*Все упованіє моє*

*На Тебе, Мати, возлагаю.*

*Святая сило всіх святих,*

*Пренепорочная, Благая!*

*Молюся, плачу і ридаю:*

*Воззри, Пречистая, на їх,*

*Отих окрадених, сліпих*

*Невольників. Подай їм силу*

*Твого мученика-Сина,*

*Щоб хрест-кайдани донесли*

*До самого, самого краю.*

*Достойно петая! Благая!*

*Царице неба і землі!*

*Вонми їх стону і пошли*

*Благий кінець, о Всеблагая!*

*А я, незлобний, воспою,*

*Як процвітуть убогі села,*

*Псалмом і тихим, і веселим*

*Святою доленьку Твою».*

Текст середньої частини запозичений із поеми «На вічну пам'ять Котляревському». Звідси походить і назва твору.

*«Праведная душе, прийми мою мову*

*Не мудру, та щиру, прийми, привітай.*

*Не кинь сиротою, як кинув діброви,*

*Прилини до мене хоть на одно слово*

*Та про Україну мені заспівай».*



В.Зубицький-диригент



Автор підсилює слово спочатку хором, а пізніше воно звучить в сольному виконанні Аліни Погосової при акордовій підтримці хорового мурмурандо.

Ліричною кульмінацією 1-го відділу став «Ліричний вальс» Володимира Зубицького написаний юнаком внаслідок спогадів батька Данила у післявоєнні роки. Дуже збентежила присутніх у концертній залі сама передмова пана Володимира: «...Невеличке містечко Знам'янка. У місцевому парку грає духовий оркестр. Кругом молоденькі дівчата, мами, бабусі та кілька хлопців, котрі вернулися з війни. Кожна з них – у черзі притулитися і покружляти вальс з хлопцем. Та при обмеженій кількості чоловіків дівчата танцюють одна з другою. Танцюють ніжно, щемливо обнімаючись, мріють про майбутню долю свою і України, мріють про мир і людське щастя. І ніхто з них, на той час, не думав, що війна знову прийде на нашу українську землю».

Після цієї оповіді Володимир зіграв вальс і так ніжно, так проникливо, що у багатьох у залі на очах були сльози.

На завершення 1-го відділу прозвучав твір «Діду мій, дударик» для мішаного та дитячого хорів і камерного оркестру на вірші Т.Г.Шевченка, Василя Симоненка і тексти українських народних пісень присвячений світлій пам'яті Миколи Леонтовича.

Міксуючи в рамках даного твору різні поетичні тексти – фольклорну поезію з авторською (Т. Шевченка, В. Симоненка), мелодичні сигменти народних пісень («Дударик», «Щедрик», «Бог ся рождає») з власними оригінальними темами композитор окреслює форму наскрізного розвитку. Завдяки творчому мисленню та композиторській техніці (використання елементів народної поліфонії, контрапунктів і співставлень, оркестрових ремінісценцій) його музика набуває характеру візуальної образності, яскравості, певної сюжетності.

У рамках творчого проекту «За Україну помолюсь», приуроченого 70-річчю від дня народження композитора, силами хорової капели імені Павла Чубинського, Одеським та Тернопільським симфонічними оркестрами за участю соліста Олега Чорнощוקова (бас) під орудою Володимира Зубицького здійснилася друга світова прем'єра його нової хорової симфонії «Пливе кача» («Молитва за Україну») на вірші Т. Шевченка, О. Кониського, народні та канонічні тексти для мішаного хору та симфонічного оркестру із великого симфонічного циклу «Україна». В Івано-Франківську передувало її звучанню промовисте звернення отця Івана Рибарука, настоятеля храму Різдва Пресвятої Богородиці ПЦУ в Криворівні до присутніх в залі. Отець Іван підкреслив важливість трудів творчості, особливу роль мистецтва в подоланні ворога і залюбки подарував всім артистам «Криворівнянську ікону Божої Матері». Її ще називають «Втілення творчих задумів», або коротко «Покровителька творчості».



*В.Зубицький. Д.Радик. М.Кріль. Тернопіль*

У 2-му відділі за диригентським пультом Володимир Зубицький. Та перш ніж змахнути паличкою, пан Володимир по-ораторськи читає вірша Василя Симоненка «Курдському братові». Створивши у такий спосіб певну синергію, автор симфонії власне сам інтерпретує свій творчий задум.

Музика, яка звучала у 2-му відділі концерту, справила на слухачів надзвичайне враження. Її симфонічний розмах, драматизм загострено вводять слухача в стан екзистенційної війни. Це війна передовсім двох матриць, двох світоглядів – добра і зла, мудрої миролюбивої української нації з споконвічно агресивною Росією. Декілька століть нас поневолювали, в нас стріляли, принижували національну гідність, викоринювали національну ідентичність. Ця війна – наш спротив не стільки мілітарний, а й ідеологічний, культурний, мовний, базово-національний.

У симфонії наскрізного розвитку цитується і майстерно трансформується тема лемківської пісні «Пливе кача». Скорботна лірика, що резонує у віршах Тараса Шевченка, Олександра



*Хорова капела ім.П.Чубинського Івано-Франківськ*

Кониського, молитовних канонічних текстах, трагічних і патріотичних словах козацьких пісень формують у слухача музичні образи глибокого філософського змісту. Війна – це трагедія людства і вона торкнулася тисячі родин у всіх регіонах України. Любов з журбою обнялися і на сході, і на заході, півдні і півночі нашої держави. Тому сама потужна музика «Пливе кача» спонукає до уявних картин героїчного спротиву агресору, картин оплакування вбитими горем матерями своїх синів-героїв, картин-баталій на полі бою і впевненості в перемозі над ворогом.

Сам твір надзвичайно потужний за своєю експресією, щільною ліричною і піднесеною без всякого пафосу драматичною кульмінацією набув виразності і переконливості завдяки надзвичайно професійному оркеструванню, високому виконавському рівню солістів, хору і симфонічних оркестрів та диригентській майстерності Володимира Зубицького – автора та музиканта-інтерпретатора.

Симфонія «Пливе кача» («Молитва за Україну»), як і вся народна симфонія єднання «Україна» Володимира Зубицького без перебільшення займе чільне місце в історії української та світової музичної культури, звучатиме в кращих вітчизняних та зарубіжних концертних залах, досліджуватиметься науковцями, музикознавцями, вивчатиметься у музичних навчальних закладах.

Декілька слів на завершення. Емоційний, творчо-піднесений стан публіки, енергетичний заряд, який отримали як виконавці так і слухачі вартує тих фізичних, інтелектуальних затрат артистів – представників культурного фронту. Концертне турне хорової капели імені Павла Чубинського за участю вище названих симфонічних оркестрів і безпосередньо самі концерти зафільмовані. Отримано низку схвальних рецензій. Заслужений журналіст України Надія Семенкович в авторській телепередачі «Світлиця Надії» телекомпанії «Галичина» (м. Івано-Франківськ) зустрілась з Володимиром Зубицьким та провели розмову про духовність, культурно-мистецькі цінності, споконвічні архетипи української

нації, сучасну національну культуру та важливість її підтримки. Програма помережена музичними фрагментами концерту в Івано-Франківській обласній філармонії імені Іри Маланюк, запис якого було здійснено під керівництвом режисера Петра Кришталовича.

Важливо, що незліченна кількість шанувальників творчості В. Зубицького і взагалі поціновувачів високого мистецтва матимуть змогу побачити і почути концерти у вільному доступі в соцмережах.

Ми ще і ще раз завдячуємо Українському культурному фонду та Пристоличній сільській раді за моральну і фінансову підтримку проєкту і будемо готувати наступний.

Артисти творчих колективів, директори концертних установ і в особливості публіка вдячні Наталії Посісеєвій – адміністратору і концертмейстеру хорової капели, директору Великоолександрівської школи мистецтв і ремесел за підготовку проєкту «За Україну помолюсь», за її хист переконати Український культурний фонд та Пристоличну сільську раду у доцільності проведення такої мистецької акції і отримати для цього грантове фінансування. Вдячні їй за організацію концертного турне, за можливість зустрітись з гарними людьми, утішити їх в горі, поділитись радістю творчості, помилуватись красою неьки України.

«Чом, чом, чом, земле моя, так любя ти мені, краса твоя» – так, майже щоденно, співав за кермом і водій автобуса, котрий супроводжував хор на черговий концерт.

**ДМИТРО РАДИК,**

заслужений діяч мистецтв України,  
професор НМАУ імені П. І. Чайковського,  
секретар НВМС,  
голова Асоціації діячів музичної освіти і виховання НВМС,  
художній керівник та головний диригент  
Народної академічної хорової капели імені Павла Чубинського



*Хорова капела ім.П.Чубинського Івано-Франківськ*



# «Творче крещендо»

## Василю Гайдуку – 85!

# 3

акоханість в музику завжди є потужною рушійною силою істинного музиканта. Відзначаючи поважний ювілей – 85 років з дня народження – Василь Михайлович Гайдук енергійно спростовує поважність свого віку вражаючим творчим багажем, сміливістю нових творчих планів, ентузіазмом у їх реалізації, невичерпним оптимізмом. Саме музикант-універсал – диригент, співак, композитор, педагог – є вирішальною постаттю в музиці. Подібне

явище «акумуляції» в одній особі різновидів творчості традиційно характерне для української культури – пригадаймо хоча б Миколу Лисенка, Станіслава Людкевича, Миколу Леонтовича, Василя Барвінського.

Педагогічна і композиторська діяльність Василя Михайловича Гайдука, заслуженого діяча мистецтв України, ветерана Ужгородського музичного фахового коледжу імені Д. Є. Задора, члена Національної спілки композиторів України, лауреата всеукраїнської композиторської премії «Псалми третього тисячоліття» та обласної премії імені Д. Задора, заступника голови Закарпатського обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки, володаря міжнародної премії «Карпатський ведмідь», пов'язані давно, тісно і нерозривно.

Невтомно працюючи понад 48 років на викладацькій роботі у Мукачівському педагогічному та Ужгородському музичному училищах, самовіддано керуючи хоровими колективами Мукачівщини і Ужгородщини, він уже давно отримав заслужене визнання у мистецьких колах Закарпаття та за її межами.

Хорові твори В. Гайдука, його кантати, ораторії, поеми, романси, обробки пісень, дитяча музика неодноразово успішно звучали в багатьох філармонійних залах України, соборах, церквах, будинках культури, в концертах, фестивалях, конкурсах, оглядах, звітах.

У виконанні лауреатів міжнародних конкурсів Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Г. Верьовки, Національної чоловічої хорової капели імені Л. Ревуцького, заслуженої академічної хорової капели «Трембіта», камерних хорів «Хрещатик», «Кредо» (Київ), «Cantus» (Ужгород), «Відлуння» (Дрогобич), заслуженого академічного Закарпатського народного хору, Чернігівського військового камерного хору, багатьох інших колективів і солістів музика В. Гайдука знаходила і знаходить безпосередній відгук у душах і серцях тисяч шанувальників академічного музичного мистецтва.

Зокрема, концерт «Христос Воскрес» Василя Гайдука був активно включений в роботу лауреата міжнародних конкурсів камерного хору «Відлуння» м. Дрогобича і після досконалого вивчення цей твір завжди є в репертуарі «Відлуння». Вперше він яскраво



пролунав у 1999 році в Києві на конгресі духовної молоді і конкурсі духовної музики. Концерт «Христос Воскрес» успішно пролунав також в Ареццо (Італія) на конкурсі духовної музики в 2005 році. Відтоді цей твір постійно – щорічно – виконується на Великдень у Дрогобичі в Катедральному храмі Пресвятої Трійці. Не зайвим буде відзначити, що юні хористи «Відлуння» полюбили твори ужгородського композитора: в його репертуарі, хоч хор є церковним, є не тільки духовні твори. Вивчено дві закарпатські народні пісні в опрацюванні В. Гайдука з розділу «З народної криниці» його збірника: «Ой на горі», «Од Бучка», також «Колискова».

Митець оволодів найскладнішими жанрами професійного музичного мистецтва, включаючи такі, як ораторія, кантата, вокально-симфонічна поема.

Відчутним результатом багаторічної плідної композиторської діяльності Василя Гайдука є опубліковані у 2006 році об'ємні (418 ст.) поліжанрові авторські збірки «Мої скарби», «Краю мій, Карпати милі» (437 ст.), які до всього є прекрасним посібником для навчально-методичної, наукової, естетично-виховної діяльності сучасних і майбутніх поколінь професіоналів академічного та аматорського хорового мистецтва Закарпатського краю та України.

Особливе місце в творчості композитора займають 12 хорових концертів, прекрасно зінтерпретовані і записані провідним вітчизняним колективом – заслуженою академічною хоровою



капелю «Трембіта» (художній керівник і головний диригент – Микола Кулик) та опера «Зоря Біловежі» (лібрето Василя Густі), яка готується до постановки заслуженим академічним Закарпатським народним хором (художній керівник і головний диригент – Наталія Петій-Потапчук).

Композиторська, диригентська і музично-громадська діяльність Василя Гайдука є важливою складовою закарпатської професійної музичної культури та помітним явищем на музичних теренах сучасної України. Безперечно, він є фундатором основних напрямків музичного мистецтва Закарпаття, продовжувачем справи Д. Задора, І. Мартона, а його численний творчий доробок органічно вписується в національне духовне надбання.

Глибинність творчої натури, вміння працювати із людьми, високий педагогічний і мистецький хист, досконале володіння музичним фахом сподвигли Василя Михайловича Гайдука до оригінального, глибоко національного композиторського вираження в десятках кращих його творів.

Завдяки своїй яскравій, творчо-самобутній, сумлінній, багатолітній музично-педагогічній та композиторській діяльності Василь Михайлович Гайдук безперечно заслужив великої пошани та подяки.

В численних творах Василя Гайдука талановито втілені різноманітні образні сфери – героїка, мрійливість, філософська споглядальність, драматична патетика.

Музика композитора органічно спирається на карпатську народну інтонацію, поєднує в собі динамізм і багатство розвитку, творчу «родзинку» і композиторську винахідливість, тонке відчуття специфіки вокального, хорового, оркестрового звучання.

Доробок закарпатського митця включає в себе найвагоміші жанри професійної музики – концерти, поеми, кантати, ораторії, сюїти, вокальні та інструментальні цикли, музику для дітей, більше 120 романсів і обробок закарпатських народних пісень для солістів, різних складів вокальних ансамблів та хорів.

Творчість В. Гайдука відображає благодатну спадкоємність національних традицій багатьох поколінь, споріднює його музику з творчістю українських композиторів-класиків. Доречно тут провести паралелі з діяльністю Костянтина Матезонського в Закарпатті, Михайла Вербицького в Галичині. В. Гайдук як хоровий диригент і композитор якнайкраще уособлює цю спадкоємність.

У дні його славного ювілею бажаю Маестро міцного здоров'я, натхнення, успіхів, нових цікавих прем'єр!

**ВІКТОР ТЕЛИЧКО,**

заслужений діяч мистецтв України,  
голова Закарпатської організації  
Національної спілки композиторів України,  
викладач-методист Ужгородського музичного фахового  
коледжу імені Д. Є. Задора,  
доцент, лауреат Всеукраїнської премії ім. М. Лисенка





# Урочистість відзначення премією почесного члена Спілки композиторів Польщі Валентина Сильвестрова під час Загального з'їзду Спілки, 16 червня 2023 року у Варшаві

*Один із найвідоміших сучасних композиторів України – Валентин Сильвестров, користується великим авторитетом і популярністю у Польщі. Його музика неодноразово звучала на поважних фестивалях у Варшаві, Кракові та ін. містах. В. Сильвестров є Почесним членом ZKP (Спілки композиторів Польщі), а нещодавно, у червні цього року на загальному з'їзді ZKP українського композитора було відзначено почесною нагородою. З цієї нагоди на з'їзді у Польщі з привітальною промовою, яку пропонуємо, виступив віце-президент ZKP, відомий музиколог, приятель української музики – проф. Єжи Станкевіч.*

# В

алентин Сильвестров (нар. 30 вересня 1937) закінчив Київську державну консерваторію, яку очолював модерніст та реформатор Микола Рославець, та пізніше Борис Лятошинський, вихователь нового покоління українських композиторів. Б. Лятошинський, родом із Житомира, як відомо, був правнуком січневого повстанця 1863-1864 років у Польщі – видатний творець симфоній,

який komponуючи такі симфонічні поеми, як «На берегах Вісли» та «Гражина», пам'ятав про свою вітчизну. Мав численних учнів, у викладанні композиції дотримувався «традицій релятивного музичного радикалізму». В 1958-1964 роках В. Сильвестров вчився за фахом композитора під опікою Левка Ревуцького та Бориса Лятошинського, однак, як сам каже, консерваторії не закінчив.

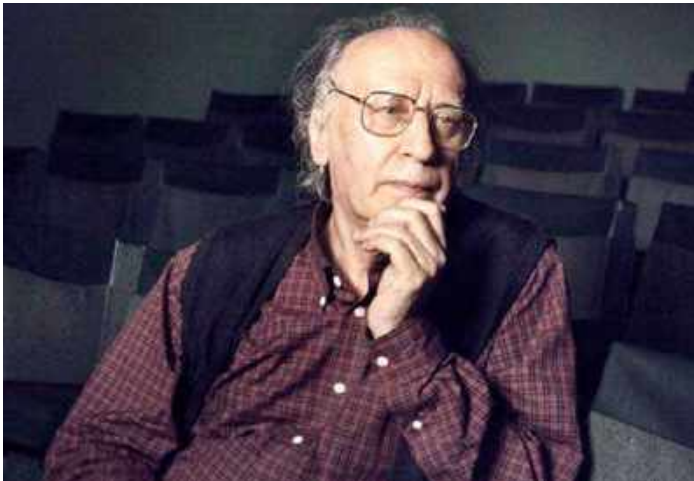
Це був час пробудження, коли советські композитори Шнітке, Денісов, Губайдуліна та ін., почали запозичувати з Заходу техніки нової музичної майстерності, заборонені диктатурою Сталіна, відомі як «буржуазний формалізм». До цього грона приєднався також В. Сильвестров, який на початку перейняв додекафонію та серіалізм від Шенберґа і Веберна. Музика, яку komponував за допомогою цих технік, стала предметом суперечок і критики, через це В. Сильвестров та його колеги були публічно осуджані. Зріст напруження призвів до виключення В. Сильвестрова зі Спілки советських композиторів. Шлях, який він обрав, є подібний до шляху Кшиштофа Пендерецького: з гострого новаторства члена київського аванґарду 60-х років до перелому – в цей самий період, тобто у 70-ті роки, що й Пендерецький – і змагань, щоб виринути з «ґетта аванґарду». В. Сильвестров залишається самостійним, нейтральним творцем, який по-іншому думає та шукає себе. З 1970 по 2022 р. був незалежним композитором, твори якого досить часто звучали в Україні, а також і в західних країнах.

Початок повномасштабного вторгнення Росії в Україну, бомбардування Києва стали причиною того, що під впливом сім'



та друзів, В. Сильвестров переїхав з України до Берліна. До того часу в нього ніколи не було прагнення покинути свій дім.

Від 70-х років, Валентин Сильвестров у рамках боротьби з «реліктом аванґарду», своєрідно розвиває західні техніки композиторської майстерності, надаючи їм краплину слов'янського характеру. Почав культивувати індивідуальну музичну мову, в якій переважає зворушлива і «переповнена меланхолією лірика, врода магічної незворушливої звукової матерії та свідомість часу, що минає». В. Сильвестров розгортає етос поєднання великої традиції й новаторства, подібно як у Пендерецького, тому він звернувся до архетипів традиційної музики, до музики, яка «серед народу». Це не був, як у багатьох, поворот до тональності, а вибір діатоніки. Завдяки його талантам і чутливості це давнє звучання отримало вигляд «сюрреалістичної елегії». Його музика прийшла до *lentamente* та почала розвиватися дуже повільно. Як у випадку Месьяна, в ній можна було почути також дуже багато ностальгії, мабуть, трішки як у Мортоні Фельдмана, але в набагато більш вразливий та тонкий спосіб.



І *Струнний квартет*, виконаний під час «Варшавської осені» 1976 року Струнним квартетом В. Дуди зі Львова, і на рік пізніше, під час авторського концерту у краківській Флоріанці Квартетом ім. Лисенка з Києва – розвивається від тонкого *Adagio*, щоб пізніше до нього повернутися, нагадуючи оповідь довгих творів пізньої класики. Цей блискучий, повний ностальгії квартетний твір, закінчується звуком, що подається слухачеві на межі чутності. У В. Сильвестрова – «грати тихо» та «музична тиша». В цій ностальгії є слов'янський жаль, мабуть, ще більш помітний у його пізніших творах. Жаль, характерний для Шостаковича і Шнітке, у В. Сильвестрова досягає ще іншого, вищого рівня проникливої, та навіть пронизливої, експресивності. Як писав, він не komponує самого ламенту, «але наполегливі спогади про нього».

\*\*\*

Я неодноразово зустрічався з Паном Валентином, особливо в 90-х роках, переважно на львівському фестивалі «Контрасти», що в той час процвітав та з яким Краків співпрацював, і в готелі «Жорж», в якому ми завше разом мешкали. Він був завжди в товаристві своєї дружини, шановної Пані Лариси, вельми милої дами, яка дуже гарно розмовляла польською, та часто підкреслювала, як сильно любить читати польські книжки. Своїй дружині присвятив один із найважливіших своїх творів *Requiem для Лариси*.

До Кракова В. Сильвестров приїхав у 1997 році. На жаль, це вже було роком пізніше по смерті Пані Лариси. В. Сильвестров приїхав тоді з музикологінею проф. Тамарою Гнатів, піаністкою Наїдою Магомедбековою та музикантами Квартету ім. Лисенка. Було відчутно, що трагедія і жаль після смерті дружини надалі були помітно відчутні. 19-го травня 1997 року композиторський концерт В. Сильвестрова в Кракові став подією. Також був добре прийнятий корпус чотирьох квартетів з першим *Quartetto piccolo*, який схвалив сам Адорно, мав у Флоріанці відмінних виконавців з Квартету ім. Лисенка. Перед закінченням відбулася узвичаєна зустріч з композитором, яку проводив учасник цих подій, посол української музики в Польщі Роман Ревакович (присутній також і сьогодні). У тому ранньому етапі поширення української музики на польських концертних естрадах цей концерт у 1997 році був однією з найважливіших подій. Концерт В. Сильвестрова в Кракові відкрив дорогу до наступних композиторських концертів Євгена Станковича, Мирослава Скорика і Михайла Шуха та презентації композиторів молодшого покоління: Ігоря Щербакова, Ганни Гаврилець, Юрія Ланюка, твори яких презентував легендарний оркестр «Київські солісти» Богодара Которовича.

\*\*\*

Не зважаючи на велике визнання виконання творів В. Сильвестрова на Заході, куди до часів незалежної України композитор не зміг виїжджати, його музику в його державі офіційно ігнорували, хоча неофіційно вона була причиною великого збудження, через що її забороняли. Багато років функціонували її ентузіасти, які виконували його твори. Серед них добре відомі в Кракові піаністи: Євгеній Громов з Києва, виконував і записав більшість творів для фортепіано В. Сильвестрова (та всі твори для фортепіано двох Реґамеїв – батька та сина) і Йозеф Ермін з Львова, який у Кракові виконав *II Sonata*, та пізніше урочисто відкривав «Варшавську осінь». На той час виконання були в нас епізодичні, однак попри те, що В. Сильвестров деякий час перебував у Познані як композитор-резидент, вони не були інтенсивними. «Моя музика є відлунням, відповіддю на те, що вже існує» – казав композитор, вважаючи, що не пише нової музики. Чи це і є оновлене обличчя полістилізму Костянтина Реґамея, яке відповідає часам постмодернізму? «*Тиха музика*» В. Сильвестрова, це українською так само як і польською: *cicha muzyka*, російською є інакше: *тихая музыка*. Назви його творів промовляють самі за себе: *Рання музика*, *Вечірня музика*, *Тихі пісні*, *Пісні без слів*. Композитор каже: «Музика завжди є піснею, навіть якщо не можна її заспівати дослівно: не є філософією, не є світоглядом. Це передусім пісня, пісня, яку світ співає про себе, це музичне свідоцтво життя». Всю його музику, а швидше «метамузику», як сам про неї говорить, проникає мелодійна стихія (це також було пріоритетом для Месьяна). В. Сильвестров стає композитором консонансів, іноді забарвлених аліквотами (як у феноменальному *Алилуя* для дитячого хору), гармонії на основі терції і секст, яка синхронізовано та сумісно прямує до завершення, до тиші... Шуберт залишає нам Сонати і нестерпні *Impromptus*, а В. Сильвестров цикли *Багателі* чи хоча б *Вальс «perpetuum mobile»*.

Вважають, що його музика це «остаточний епілог романтизму». І в цьому випадку людина, особистість і його творчість це – ціле. Композитор з природи є філософом з розробленими, своєрідними поглядами, але коли говорить про музику, найбільше промовляють його долоні. Я бачив колись Ліґеті, як він жестами пояснював технічну заплутаність своєї музики. Однак, у В. Сильвестрова це справжня пантомімічна оповідь, переконливість якої виступає надзвичай сильно. Тогорічний виконавець у Познані й у Варшаві під час *Евфонія – VIII Симфонії* В. Сильвестрова, керівник Державної філармонії Андрей Борейко каже: «Це і є музика генія, неминуша музика, яка вже належить до історії музики та культури».

\*\*\*

Вітаю Вас, Пане Сильвестров – [Ви це напевно чуєте] – тепло вітаю на Загальному з'їзді Спілки композиторів Польщі в Варшаві, вітаю Вас так само сердечно, як я вітав Вас чверть століття раніше у Кракові. Хай це польське «*witam*» прозвучить також з українським значенням: «*gratuluję*» (вітаю)! Я Вас вітаю! Поздоровляю Вас сердечно, оскільки в цей подвійний спосіб Вітаємо Пана Валентина Сильвестрова у достойному колі Почесних членів Спілки композиторів Польщі.

**ЄЖИ СТАНКЕВІЧ**

Краків, 7 червня 2023

Переклад Катажини Ґах в редакції Володимира Грабовського





# Молодіжному хору «Світич» – 30!

*фото у Малому залі НМАУ, Київ, 2018 р.*

**Ю**

вілейне 30-ти річчя молодіжний хор «Світич» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя зустрічає низкою творчих здобутків. Вони традиційні для колективу, що посідає чільне місце в сьогоденні хорової культури України. Завдяки творчості учасників, а це студенти-музиканти, природознавці, філологи закладу, «Світич» став осередком аматорського мистецтва молоді Чернігово-

Сіверщини, яку гідно представляє на культурно-мистецьких теренах в Києві, Чернігові, Львові, Вишгороді, Ніжині, Конотопі, Козельці, військовій частині смт Десна України, містах Польщі, Німеччини, Франції, Італії, Австрії, Греції, Туреччини. Він сповна відповідає своїй назві, надихаючи творчістю, співом даруючи слухачам на численних концертах яскраві емоції натхнення, піднесення, одухотворення, позитивного світосприйняття.

Перше 30-ти річчя «Світича» вражає результативністю музичного буття, впродовж якого він напрацював різножанровий репертуар з понад 400 творів українських, зарубіжних композиторів, здійснив концертні турне до 15 країн Європи, став лауреатом 80-ти міжнародних, всеукраїнських конкурсів, 25-ти фестивалів, має більше 80-ти записів у Фонд Українського радіо, 2 ліцензійні компакт-диски, безліч концертних програм до тематичних та календарних

свят. Успіхи хористів Університету у його дивізі «Labore et zelo», з латині – «працею та старанням», що стверджують лідируючі позиції «Світича» в молодіжному хоровому русі сьогодення України.

Із задоволенням відвідую концерти «Світича», мала за честь вести кожне його п'ятиріччя: 2003 р. – в Колонному залі ім. М. Лисенка Національної філармонії України, 2008 – Будинку культури, а 2013, 2018 – актовій залі Гоголівського вишу Ніжина. Унікальність цих заходів безперечно можливістю зустрічей світичан різних років, для яких хор став мистецькою родиною. Це стверджують студенти 1990-х, осібно Іван Корінь, нині диригент Національного академічного оркестру народних інструментів України; Олександр Білошапка – директор Дитячо-юнацького центру Дарницького району Києва; Оксана Нестеренко, народна артистка України, солістка Академічного ансамблю пісні і танцю Національної гвардії України, професор факультету музичного мистецтва Київського національного університету культури, Юрій Ільчук, заслужений артист України, соліст Черкаської філармонії; лауреати міжнародних, всеукраїнських вокальних конкурсів Ярослав Йотка – викладач Університету, Сергій Охонько, співак, вчитель музики, регент у Соборі Пресвятої Богородиці м. Конотоп. В ряду з численною когортою хористів різних років вони актуалізували потребу організації керівниками на базі «Світича» творчої майстерні, що нині з успіхом працює.



«Світлич» 1993 р. Ніжин, Гоголівський корпус НДУ ім. М. Гоголя.

Анатолія Лашенка. Очільниці «Світича» не тільки продовжили реєстр хормейстерів Чернігово-Сіверського регіону Лівобережної України, як-от уродженця смт Березна славетного Григорія Верьовки, незабутнього Анатолія Авдієвського, який мав генетичний зв'язок з Чернігівщиною по лінії дідуся із Авдіївки. Черкащанка Л. Ю. Шумська, ніжинка – Л. В. Костенко у сьогоденні інновацій концертно-хорової праці в Ніжині мають спільне прагнення синтезувати темброво-регістрову палітру хорового співу мішаного хору з чарівним прозорим сопрано, особіно, викладачки вокалу Алли Хоменко, органними регістрами багатотембрових баянів «ніжинського дуету баяністів» у складі професора Миколи Шумського та доцента Володимира Дорохіна з ефектними включеннями в хорову партитуру фольклорних інструментів: коса, рубель, деркач. Виконавці з успіхом демонстрували такий музично-акустичний синтез звучання на концертах в Україні, Франції, Італії, Німеччині. І на шпальтах українських, зарубіжних видань, особіно Австрії, читаємо про неймовірні враження членів журі конкурсів, численних слухачів концертів від органічного поєднанням співу й театрального дійства, посилені національним колоритом вбрання та сценічним артистизмом хористів, їх досконалою вокально-хоровою технікою.

Із матеріалів нещодавнього інтерв'ю із засновницями та незмінними керівницями «Світича» Людмилою Юривною Шумською та Людмилою Василівною Костенко – заслуженими діячами мистецтв України, професорками Ніжинської вищої школи, наводжу їх цікаві спогади з творчого життя Хору: від Л. Ю. Шумської фразу «Це столичний рівень!» Генерального директора Національної філармонії, народного артиста України Дмитра Остапенка. Фраза Л. Костенко «не може Людмила без хору» нагадує про жіночий хор «Калинонька», організований Л. Шумською на початку роботи на факультеті. А на моє запитання «хто кращий з хористів?» кожна, не зговорюючись, промовляла «Вони для мене усі найкращі!». Авторитет «Світича» за кордоном підтверджують спогади Галини Брюзгіної, піаністки, концертмейстера Хору упродовж 15 літ: «у французькому Ненсі 2018 р. у нас був ескорт з представників громади міста. Вони нам влаштовували «живі коридори» з оплесками перед виступом, після. А наш від'їзд супроводили записом з концерту обробки української народної пісні Миколи Гобдича «Ой ви донці!».

Значення диригенток зі стажем понад 40-а літ праці хормейстера, полягає в примноженні ними хорових традицій старшої генерації диригентів закладу, як-от Федора Проценка, Віктора Іконника,



Форми культуротворення колективу віддзеркалюються у ряду творчих інновацій, особіно Л. Ю. Шумської, автора щорічних проєктів «Всеукраїнський юніорський конкурс музично-виконавської майстерності» (з 2002 р.), «Ніжин-хор-фест» (з 2008), з майстер-класами «Світича» для закладів мистецької освіти I-IV рівнів акредитації. З 2019 р. всеукраїнський юніорський носить ім'я Олега Семеновича Тимошенка, першого голови журі конкурсу, академіка, народного артиста України.

У рік свого 30-ліття молодіжний хор «Світич» продовжує художньо-патріотичну ходу на культурному фронті боротьби з рашистами, робить донати на чисельних благодійних концертах для допомоги ЗСУ, чим збагачує хоровий спів як духовний скарб культури, мистецтва й освіти України.

Високого мистецького польоту Вам, славні ювіляри, незгасимого творчого вогню в ім'я України!

**З інтерв'ю ОЛЕНИ КАВУННИК**  
з диригентками «Світича».



*5 річчя хору "Світич" 1998  
Нагороди вручає академік Олег Тимошенко*



*1998 Польща*



*Київ, конкурс хорів, 2011*



*Диригенти у Маріїнському палаці на нагородженні*

# Назустріч ювілею хорової капели «Журавлик»



*До творчого 45-ти річчя 2024 року готується народна дитячо-юнацька хорова капела «Журавлик» з Кам'янка-Подільського.*



сузір'ї дитячих хорових колективів України вона посідає чільне місце як презентант пісенно-хорових традицій рідного Поділля-малої батьківщини незабутнього Миколи Леонтовича. Славетна історія колективу, удостоєного 1990 р. звання «дитяча народна хорова капела», на базі якої відкрилася 1992 р. третя в Україні дитяча хорова школа, продовжується в яскравому сьогоденні, наповненому концертами

з різножанровим репертуаром в Україні, країнах Європи .

Впродовж десятиліть зростає популярність капели. Її високу репутацію підтверджують гастролі в містах Польщі, Іспанії, Німеччини, Словаччини, Литви, Болгарії з низкою концертних програм: «Боже Великий, Єдиний», «Христос у моєму серці», «Аве Марія», «Лети, „Журавлику“, лети». Їх формуванню сприяє досвід хорового виконавства, здобутий на численних всеукраїнських, міжнародних конкурсах дитячих хорових колективів. Вони заохочують юних виконавців до співу. Зі слів Івана Михайловича Нетечі – засновника й незмінного, з 1979 р., керівника та диригента «Журавлика», з 2019 – заслуженого працівника культури України: «учні залюбки беруться до творчості. Англійською, німецькою,

польською мовами ми записали колядки, щедрівки, компакт-диск „Свято Різдва“, фонд Національного радіо України має у запису наші 4 концертні програми. Мистецька родина „Журавлика“ – більше ніж 3000 учасників за понад 40 літ творчості, що комунікують з друзями з хорів: „Щедрик“ м. Стрий, муніципальним чоловічим „Каменярем“ Стрийщини, „Сяйво“ Ніжина з Чернігівщини, хор хлопців з Мукачева, „Коралі“ – Вишгорода з Київщини, „Зоринка“ з Тернополя. З квітня 2022 р. ми даємо благодійні концерти для ЗСУ, із задоволенням співаємо героїко-патріотичних стрілецьких пісень, Гімн українських націоналістів в проєкті „Герої не вмирають, поки їх пам'ятають“, що має багато переглядів в інтернет – мережі.» Така співдружність хорів – найкраще свідчення життєвості дитячого хорового виконавства, що робить буття України краще, світ добріше, бо співають діти-наше майбутнє. З роси й води Вам й подяка за вміння творити в ім'я України!

ОЛЬГА ЗЬОМКО





Ще за часів Київської Русі музичне мистецтво відігравало важливу роль в житті суспільства і розвивалося нарівні з іншими видами мистецтва: красним письменством, малярством, зодчеством. У XVIII ст. в Україні виникають перші спеціалізовані дитячі музичні школи. Найбільш відомою стала діяльність «Школи співи та інструментальної музики», що існувала в Глухові. Давні традиції музичної освіти існували й на Чернігівщині.

У 2024 році виповниться 120 років з часу заснування Чернігівського музичного училища – нині Чернігівський музичний коледж ім. Л. М. Ревуцького, створення якого розглядаємо як важливий етап становлення професійної музичної освіти краю.

Засновником у Чернігові музичного училища 1904 р. став Кіндрат Сорокін, випускник Московської консерваторії. Митець об'єднав у закладі педагогів-музикантів, досвід професійної праці яких у подальшому сприяв розвитку музичної освіти Чернігівщини.

У дослідженні Олега Павловича Васюти, доктора мистецтвознавства, професора Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка про історії закладу читаємо: «навчальний корпус в м. Чернігові розміщувався по вулиці Воздвиженській. Першими викладачами училища були І. Красильщиков (скрипка) – учень професора Віденської консерваторії Максінсака, К. Штамм (співи) – учениця професора С.-Петербурзької консерваторії

Ірецької, О. Маслоковець (фортепіано) – учениця Київського музичного училища, А. Яцкевич (фортепіано) – учень професора С.-Петербурзької консерваторії Штейна. Дерев'яні духові інструменти викладав військовий капельмейстер І. Зісерман, теорію музики, композицію та мідні духові – К. Сорокін, культуру мови і дикцію – П. Деборій-Мокрієвич, історію мистецтва – В. Баршевський. Викладацький

склад було затверджено спеціальним наказом Чернігівського губернатора 8-го жовтня 1904 року». Учні вивчали елементарну теорію музики, сольфеджіо, гармонію, контрапункт, обов'язкове фортепіано, культуру мови, дикцію та історію мистецтв. Навчання було платним, 60 карбованців за рік. У газеті «Чернігівські губернські відомості» писали, що викладацький склад училища мав високу



Справа наліво: В. Суховерський, М. Кузик, В. Кузик, О. Голинська, М. Копиця, Т. Ревуцький (правнук Л.М. Ревуцького)

музичну фахову освіту, навчальна програма якого прирівнювалась до шести курсів консерваторії».

Відкриття училища сприяло згуртованості педагогічного складу для удосконалення освітнього процесу, а досвід перших викладачів дав поштовх їх наступникам у другій половині ХХ ст. заснувати низку музичних колективів у Чернігівській філармонії – нині філармонійний центр фестивалів та концертних програм, як-от капела бандуристів ім. О. Вересая, симфонічний оркестр, камерний хор ім. Д. Бортнянського. Творчість цих та ряду інших різножанрових колективів на зламі ХХ-ХХІ століть значною мірою сприяє розвитку музичної культури Чернігово-Сіверщини сьогодні.

Новий етап у житті закладу розпочався 27 липня 1977 р., коли з метою увічнення пам'яті видатного українського композитора Л. М. Ревуцького Рада міністрів УРСР постановила присвоїти його ім'я Чернігівському музичному училищу. А в Іржавці, в будинку, де народився наш славетний земляк, до його 100-річчя від дня народження було відкрито меморіальний музей, а з нагоди святкування 115-ї річниці композитора-класика на базі музичного училища утворено музей-кімнату Левка Ревуцького, експозиція якої висвітлює сторінки життя і творчості митця. Щороку до дня народження композитора в училищі (з 2019 року – коледж) проводиться фестиваль «Дні Л. М. Ревуцького в Чернігові». Він розпочинається науково-практичною конференцією, продовжується конкурсом молодих композиторів та закінчується фестивалем дитячої творчості «Сонечко», що проходить на батьківщині композитора. Показово, що представлені етапи фестивалю мають хронологію в розвитку кожного, що посилює культурно-мистецьку значимість, як-от фестиваль дитячої творчості «Сонечко», місцем проведення якого став меморіальний будинок-музей композитора Л.М. Ревуцького селища Іржавець, малої батьківщини митця. Ініціатором започаткованого у 1990 р. заходу був Любомир

Боднарук (1938–2009), провідний хормейстер Чернігівщини, голова обласного відділення Хорового товариства ім. М. Леонтовича, заслужений діяч мистецтв України.

Головою журі заснованого 1995 р. Конкурсу молодих композиторів ім. Л. М. Ревуцького, який від 2004 р. став щорічним, був лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Левко Колодуб – композитор, професор НМАУ ім. П.Чайковського. Він надавав учасникам конкурсу творчу підтримку, заснував номінацію «обробка народної пісні (сольна та хорова), камерні вокальні та інструментальні твори». Й донині організатором та керманічем заходу є Маргарита Демиденко – композиторка, завідувачка естрадним відділом коледжу, під натхненням і вимогливим керівництвом якої готуються до професійного випробування учасники-майбутні композитори Чернігівщини. У великій мірі цьому сприяють майстер-класи, які проводять члени журі.

Авторитетності фестивалю в Коледжі з 2009 додає Всеукраїнська науково-практична конференція «Музичне виконавське мистецтво: традиції та сучасність», цього ж року XXVIII (!). Коло її учасників становлять як молоді науковці-магістри, аспіранти так і представники наукової еліти України. Почесною та високошанованою гостею, яка протягом багатьох років постійно бере участь у роботі конференції, є Валентина Володимирівна Кузик – старша наукова співробітниця відділу музикознавства та музичної етнології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, доктор філософії мистецтва, кандидат мистецтвознавства, лауреат премій ім. М. Лисенка, ім. М. Леонтовича, ім. Г. Сковороди. Численні дослідження науковиці про родину Ревуцьких сформували нові напрями в українському музикознавстві, як-от музична геогенеалогія, ревуцькознавство. За встановленою традицією учасниками свята є учні мистецьких шкіл області – переможці



обласного «Свята хору», ще одного потужного регіонального огляду-конкурсу дитячого хорового виконавства. До участі у фестивалі залучаються студентський хор та капела бандуристів «Зачарована Десна» коледжу, вище згадана капела бандуристів імені Остапа Вересая..

Зі слів багаторічного директора коледжу, заслуженого діяча мистецтв України Володимира Михайловича Суховерського: «Директор «золотий», коли у нього кадри «золоті».

Творчі колективи коледжу гідно представляють наші різножанрові національні музичні традиції, долучаються до реалізації європейських проектів, як-от – запрошення 2007 р. студентського симфонічного оркестру коледжу на міжнародний фестиваль в Баварії. Колектив залюбки зустрічали в містах Кобург, Умерштадт. А ще організатори фестивалю згадували, що за всю історію жоден симфонічний оркестр не запрошували до країни два рази підряд. Втім географія виступів колективу цьогоріч поширилася й до міст Іспанії.

Влітку 2019 р. хор коледжу на чолі з диригентом Мариною Гончаренко представив нашу музику в литовському місті Клайпеда на Першому міжнародному фестивалі музики, пісні й танцю українсько-литовської співдружності «Мости мистецтва».

З початку повномасштабного вторгнення сусідки-агресорки камерний симфонічний оркестр коледжу на чолі з диригентом В. Суховерським виступив потужним амбасадором української культури в багатьох містах Німеччини.

Особливої уваги заслуговує благодійна діяльність музичних колективів коледжу, що беруть участь у концертах мистецько-просвітницького проекту «Академії української музики»,



заснованого 2022 р. в Чернігові для популяризації української музики, як-от світова прем'єра стрілецьких пісень у виконанні солістки Єлизавети Лудінової, викладачки коледжу у супроводі студентського симфонічного оркестру під керівництвом диригента О. Шевчука. Значення концерту 29 квітня 2023 р., посилили три симфонії М. Березовського у виконанні колективу. Кошти з концертів, учасником яких був й студентський вокальний ансамбль «Діти Могури» відділу хорового диригування, були перераховані на потреби Збройних сил України.

Націєтворчу діяльність викладачів та студентів коледжу ствердив, попри обстріли ворогом міста, концерт до 209-річчя з дня народження Тараса Шевченка, почесним гостем якого став народний артист України Василь Нечеп, у минулому випускник закладу, відомий кобзар, лірник. У актовій залі коледжу були присутні наші воїни-захисники й керівник благодійної організації «Благодійний фонд ім. С. Русової» Іван Чаус.

Дійсно, напередодні славного ювілею Чернігівський фаховий музичний коледж ім. Л. М. Ревуцького посідає чільне місце в ряду закладів музичної освіти завдяки різножанровій творчості викладачів та студентів, які гідно примножують започатковані незабутнім Левком Ревуцьким національні традиції музичного виконавства України у світі.

**ГАННА ТУПІКОВА,**  
кандидат педагогічних наук,  
завідувачка навчально-методичної  
лабораторії Чернігівського фахового коледжу  
ім. Л. М. Ревуцького



# У славній когорті музикантів-духовиків України



Ювілейним є 2023 рік для Ігоря Семеновича Гишки – талановитого трубача, науковця, педагога, яскравого оркестрового виконавця України. Творчий шлях митця – це приклад жертвовного служіння мистецтву духової музики в Україні. Наповненість 75-ти літ життя ювіляра вражає цифрами: це – 60 років трудового стажу, 55 – педагогічної діяльності, з яких 30 – на кафедрі музичного

мистецтва Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного...

Досвід наукових досліджень І. С. Гишки – кандидата мистецтвознавства, доктора філософії (музичне мистецтво), доцента, автора відомих у країнах Європи, США трьох монографій, трьох навчальних посібників, понад 70-ти статей, колеги використовують на лекціях з духового виконавства, музичної педагогіки та методики викладання гри на духових інструментах. “ За складом свого розуму І. С. Гишка – яскраво виражений вчений-дослідник”, – зазначив Володимир Миколайович Апатський, доктор мистецтвознавства, професор НМАУ Києва. Педагогічні інновації з майстер-класів І. С. Гишки впроваджують на заняттях з фахової підготовки курсантів-виконавців на мідних духових інструментах усіх ланок музичної освіти, сольо-оркестрової практики. Це стверджують й студенти його класу – лауреати всеукраїнського та міжнародного конкурсів, які зараз успішно працюють в Україні, за кордоном.



Митець й нині, попри поважний вік, присвячує свій професійно-виконавський досвід майбутнім диригентам ЗСУ, розповідаючи про щасливі миттєвості спілкування й сумісну гру на концертах у Львові зі всесвітньо відомим трубачем з України Тимофієм Олександровичем Докшицером (роки життя 1921-2005), комунікації з Валерієм Терентійовичем Посвалюком (1947-2018) – першим Президентом Гільдії трубачів України, професором з НМАУ

Києва, на наукових теренах – зі Степаном Даниловичем Цюлюпою, доцентом Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету та численною когортою виконавців-духовиків, музикознавців, які сприяють популяризації мистецтва духової музики України в світі.

Уклінно дякуємо Вам, шановний ювіляре, за творче сяйво у сузір'ї музикантів-духовиків України.

**РУСЛАНА ВАВРИК,**  
м. Львів





# Музикознавство і музична критика України: здобутки, прорахунки, перспективи

## Шкіци до теми

Пропонуючи внесення у назву статті засадничих понять – «музикознавство», «музична критика» – відомо, що у світі в цьому контексті загальнопоширеним є термін «музикологія» (muzikology – з англ.). А термін «музикознавство» на наших теренах утвердився після того, як музикологія в часи ССРСР була усунена з університетів як наукова дисципліна. Власне, музикологія покликана охоплювати сукупність усіх явищ культури, пов'язаних із музикою – музична творчість, музичне виконавство, музичні інституції, музичне виховання, засоби поширення музики тощо. Крім того, в поле зору музикології так чи інакше потрапляють явища та факти

взаємодії з іншими царинами суспільного буття: літературою, філософією, соціологією, політикою, іншими видами мистецтв, також етнологією, лінгвістикою та ін. Уважно прослідковуючи етапи становлення й змісту музикології в європейських університетах минулого й сучасності, дослідниками відзначено широту й багатоаспектність досліджень музикології.

Розуміння музичної науки розпочалося, мабуть, ще в давні часи. Можна пригадати, який поважний стосунок до музики був у стародавніх греків, а продовження її осмислення і значення відбулося в європейських університетах пізнього Середньовіччя. Найвищого рівня музикологія досягла в університетах Австрії і Німеччини, вже власне відтоді *«наукові інтереси музикології вже охоплюють широке поле тем, які стосуються музично-історичної проблематики»* (У. Граб.). Особливо у XIX сторіччі ця галузь отримала свій довершений вигляд і продовжує свій розвиток, «обростаючи» новими відгалуженнями, зумовленими сучасними реаліями. В широкому аспекті про засади, проблеми і перспективи музикознавства/музикології в недавні часи, зрозуміло, писали поважні українські дослідники, це – О.Цалай-Якименко, О. Немкович, О.Самойленко, А.Сокол та ін. Уляна Граб неодноразово порушувала цю проблему у своїх дослідженнях: «Музикологія як академічна дисципліна: витоки, розвиток, проблематика» (Львів, 2007); «Музикологія як університетська дисципліна. Львівська музикологічна школа

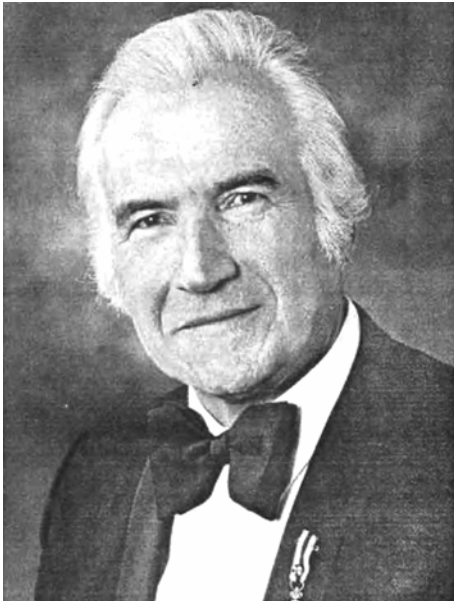


В. Барвінський

Адольфа Хибінського» (Л., Вид-во УКУ, 2009). Щодо питання відсутності окремого предмету – музикології – в сучасних університетах України, то це не означає, що він відсутній взагалі чи принаймні у вищій школі. Музикологія/музикознавство має свою історію та здобутки в Україні завдяки діяльності відповідних факультетів та кафедр консерваторій (нині музичних академій), також окремих університетів та інституцій, найперше – ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Здобутки українського музикознавства, звичайно, вагомі, хоч позначені особливостями соціально-політичних причин та обставин української історії. В першу чергу його прорахунки, які неодноразово потрібно означати як втрати, пояснюються тривалими періодами бездержавності. Відомо, що не лише музична спадщина України була привласнена або обмежена культурами інших, у першу чергу сусідніх, держав. Наприклад, зусиллями проф. О. Цалай-Якименко

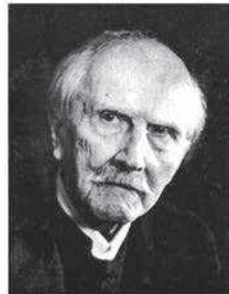


О. Цалай-Якименко



М. Антонович

в 1970-му році у Києві була опублікована «Музикійська грамати́ка» Миколи Дилецького. У 1979 р. в серії «Памятники русского музыкального искусства» цей труд виходить у Москві. Хоч редактор цього видання В. Протопопов неодноразово підкреслює в ньому українське походження киянина М Дилецького, який отримав освіту у Вільно (Вільнюсі), – у нього не виникає жодних сумнівів щодо того, що «Музикійська грамати́ка» належить до «русского музыкального наследія». Подібних прикладів можна було б навести безліч.



Миро́слав Антонович

**СТАНИСЛАВ ЛЮДКЕВИЧ:**  
КОМПОЗИТОР, МУЗИКОЛОГ

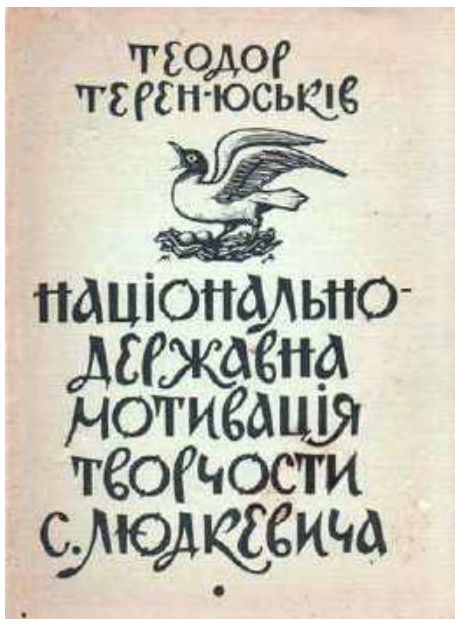
Незважаючи на несприятливі умови, ґрунтовні праці українських дослідників у сфері музики мали свої значення і вагу. У ХХ сторіччі були продуктивні спроби творення історії української музики. До перших науковців потрібно віднести Миколу Грінченка, Андрія Ольховського. У 1923 році М. Грінченко започаткував часопис «Музика» та написав «Історію української музики». Подібну працю виконав А. Ольховський, обидві вони надовго «щезли» з ужитку від 40-х років. У наш час до відновлення цих видань долучилися І. Соневицький (США) та Л. Корній у Києві.

У традиції музикознавства України передбачалась найактивніша участь музикологів у найширшій презентації української музики в суспільстві. Подібно, як композитори С. Людкевич і В. Барвінський у праці бачили широке поле застосування своїх зусиль, так і їхні окремі наступники розгортали подібний стиль діяльності: крім композиторської творчості торкалися найрізноманітніших сфер музичного життя. Варто пригадати недовготривалу історію музикології і музичної критики 30-х років,

що тривала в умовах іншої держави (СУПром, часопис «Українська музика» та ін.). У несприятливих умовах чужих держав ця історія отримала логічний розвиток: В. Барвінський, А. Ольховський, П. Маценко, Й. Хомінський, Б. Кудрик та інші продовжували писати свої праці про нашу та світову музику. Навіть 1947 року, в час перебування у таборах Австрії та Німеччини в українських діячів виникла ідея створити ОУМ (Організація українських музик). Завданням її передбачалося скупити сили на енергію на всебічні напрями музичного життя – від шкільництва, концертної сфери, до розвитку публіцистики та музичної критики на високих мистецьких засадах.

Спираючись на сучасні реалії української музичної культури, не можна оминати здобутків української музикології зарубіжжя, згодом здійснених видатними особистостями недавнього минулого. Перебуваючи в умовах цивілізованих демократичних країн, ці дослідники, ясна річ, могли, по-перше, вільно висловлювати свої думки, не озираючись на –ізми ідеологічних диктатів; а, по-друге, не забували у своїх критичних матеріалах про свою Батьківщину. Значна частина цих досліджень ставала відомою в Україні, їх авторами були В. Витвицький, П. Маценко, З. Лисько, М. Антонович, І. Соневицький, Т. Терен-Юськів, Р. Савицький-мол. та кілька інших. Їхніми зусиллями була збережена значна частина спадщини української музики минулого та новітньої доби. У полі зору українського музикознавства, як згадувалося, найважливішими були історія і здобутки української музики.

Чи варто нагадувати, що тривалий час українська музикологія в добу СРСР була «задивлена» і націлена на ідеологеми, стиль, оцінки й традиції московських чи ленінградських діячів. Не даючи оцінку окремим працям російських дослідників, в яких, звичайно, є вартісні зразки, зазначу, що в численних виданнях цього змісту – збірниках «Проблеми музыкальной науки», «Вопросы теории и эстетики музыки», навіть у: «Музыка в социалистическом обществе», а також в часописах «Советская музыка» (нині «Музыкальная академия»), «Музыкальная жизнь» – українській музиці приділялося вкрай недостатньо уваги. Про це аргументовано писав Василь Витвицький. До цього варто додати про мізерну зацікавленість істориків і теоретиків України зарубіжними музикологічними здобутками, в першу чергу найближчих







Зліва направо: Ф. Колесса, Л. Ревуцький, В. Барвінський, С. Людкевич

сусідів – Польщі, Чехії чи Словаччини. До речі, що ми знаємо про музичну культуру Білорусі?

Центральна постать в академічній (професійній, «вченій») музиці – композитор – у світовій музикології, зрозуміло, займає вагоме місце. Не торкатимось тут сфери літературних творів про видатних композиторів, яких у світовій белетристиці чимало і яких, на мою думку, бракує в українському мистецтві слова. Костянтин Богуславський, Василь Барвінський, Василь Верховинець (Костів), Михайло Гайдай, Олександр Горелов (Горілий), Валентин Костенко, Валерій Полевой (Польовий), Богдана Фільц, Володимир Флис, Георгій Фоменко, Таїсія Шутенко, Володимир Щепотьєв... Що спільного в цьому, далеко не повному переліку імен композиторів України? Ці особистості зазнали репресій від тоталітарної влади СРСР. На сьогодні про

декотрих із них вже є певна інформація про життєпис і творчий доробок, але здебільшого про них немає обґрунтованої відповіді за що вони зазнали переслідувань, репресій і заборон, що саме інкримінувала їм злочинна комуністична влада? Музична біографістика в добу постмодерністських пошуків відкриває нові перспективи вільного і змістовного музикознавства. Можливо, саме зараз прийшла пора українським дослідникам заповнити та розкрити й ці сторінки нашої музичної історії. *«В цьому найбільш перспективному жанрі музично-історичного дослідження в українському музикознавстві мала б стати „інтелектуальна біографія“»,* – вважає проф. У. Граб.

Щоправда, ситуація кардинально змінюється і цьому сприяють не лише успіхи сучасних українських композиторів, музика яких дедалі потужніше й ширше звучить у Польщі, Німеччині, Швеції, США, Канаді

та ін. країнах. Важливими також є плідна участь українських дослідників у наукових конференціях зарубіжжя, як і публікації в наукових часописах і збірниках.

Історично склалося так, що низка талановитих музикантів, серед них і композиторів, змушені були творити поза межами Батьківщини. Дециця з їхньої спадщини вже стає відомою музичній спільноті, проте, імена деяких авторів все ще чекають обґрунтованого аналізу і запровадження їхніх здобутків у цивілізоване мистецьке життя. Юрій Фіала, Семен Богатирьов, Мар'ян Кузан, Ігор Соневицький, Микола Фоменко, Анатолій Мірошник та ін. – композитори різного ступеня обдарованості й таланту, розмаїтій жанрової амплітуди – їхня спадщина мала би бути поверненою із забуття. Тривалі періоди бездержавності України, які значною мірою, за quasi-державності – УРСР – негативно відбилися на загальному стані



Зліва направо: В. Барвінський та О. Лисенко

досліджень і пропаганди як української, так і світової музичної культури. Ідеологічний диктат, соціалістичний реалізм, «руській мір» не могли не відкласти нещадний відбиток на загальній панорамі нашого мистецтва. Так чи інакше українська музика була аналізована й отримувала певний розвиток. Можемо собі уявити, яких зусиль потрібно було докласти музикознавцям цієї доби, щоб здійснити задумане та оминати переслідувань і звинувачень у причетності до УБН (українського буржуазного націоналізму). До цієї когорти потрібно віднести імена науковців, наполеглива і цілеспрямована діяльність яких у непростих умовах тоталітаризму залишила по собі спадок, який не можна просто перекреслити – потрібно критично і дбайливо використати зроблене на користь майбутнього. Кілька імен – О. Шреєр-Ткаченко, Н. Герасимова-Персидська, В. Довженко, М. Гордійчук, Л. Архимович, М. Білинська, М. Загайкевич, С. Павлишин, І. Ляшенко, А. Муха, С. Грица... В останні десятиріччя відбулися значні зміни у подоланні чи усуненні прорахунків і втрат минулої доби. Роль музикознавства, як і музичної критики і в цьому плані значна.

Музична критика – невід’ємна частина музичної культури, науки про музику. У цивілізованих країнах, незважаючи на природні зміни в різних ділянках культури у суспільстві, викликаними цивілізаційними зрушеннями, музична критика продовжує відігравати важливу роль у розвитку

музичного мистецтва. Ясна річ, для цього повинні існувати необхідні передумови її дискурсу та запиту від зацікавленого соціуму: періодика, радіо- та телетрансляції, конференції, матеріали яких публікуються вчасно, змістовно і вичерпно тощо. В Україні, звичайно, усі перелічені чинники мають свої закорінення. У парадигмі музичної культури важливою є сукупність дій різних її «дійових осіб» – не лише музикологів, культурологів, але й журналістів, педагогів... У порівнянні з найближчими сусідами – насамперед із Польщею – де у згаданій сфері функціонують десятки музичних часописів – наукових, навчально-освітніх, інформаційно-розважальних і т. д. В Україні вони теж мали більш-менш певну присутність, але в жодному випадку не можуть відповідати належним потребам. Можуть заперечити – в добу інтернету, цифрових технологій у цілому світі відбувається переорієнтація, зменшення – але не знищення! – паперових видань. Але як так сталося, що єдиний музичний науково-популярний часопис «Музика» в нас уже тривалий час перебуває у стані шагреневої шкіри, тобто невпинного затухання? Питання до широких кіл музично-зацікавлених громадян – не лише професійних музикантів – як не допустити припинення життя журналу «Музика»? Щодо подальшого нормального розвитку музичної критики, напевно, не варто чекати моменту відкриття нових інституцій, що сприяли б цьому – газет, журналів наукового чи популярно-публіцистичного спрямування. Музична культура нації/

держави має бути виповнена напруженою і талановитою працею музичних критиків, культурологів, що в цьому ключі бачать сенс своєї творчості. Україна втратила чимало: зникли літературні та ін. часописи, на шпальтах яких публікувалися матеріали про музику. Серед інших, пригадаю лише «Сучасність», засновану за межами країни, повернену в рідні сторони і... втрачену – чи назавжди? Згаданий В. Витвицький в минулі десятиріччя опублікував на сторінках «Сучасності» понад 40 статей, що своїм змістом та актуальністю можуть бути зразком для сучасників. Тут доречно подати його слова в листі до А. Ольховського: «...коли ми хочемо тепер втримати лад у цій ділянці нашої культури, то нам слід з більшою уважністю слухати голосів наших фахових критиків навіть тоді, коли нам ці голоси не подобаються».

В останні десятиріччя відбулися значні зміни в осмисленні значення музичного мистецтва в Україні. У царині музикознавства/музикології з’явилися нові імена сучасних освічених дослідників, що обцяють у найширшому контексті докорінно змінити зміст цієї науки. Хочеться вірити, що, як стверджується в Енциклопедії Сучасної України (в статті «музикознавство/музикологія» О. Гнатишин), «музикознавство в Україні – важлива галузь гуманітарного знання, що впродовж понад століття репрезентує українську науку та культуру, демонструє свій шлях розвитку і способи буття».

**ВОЛОДИМИР ГРАБОВСЬКИЙ**



# Органні та хорові проєкти Світлани Острової 2007–2022 років

Із набуттям державної незалежності у 1991 році Україна почала відходити від жахливих наративів, які понад триста років нав'язувалися українському суспільству, спочатку російським імперським урядом, а згодом тоталітарним радянським режимом. Поступово почали відкриватися архіви, відновлюватися історична справедливість, стрімко популяризуватися національні мистецькі здобутки, про які довгі роки замовчували або які підпадали під жорстку цензуру.

У цьому культурному відродженні не стало винятком і музичне мистецтво. Від початку 90-х і до нинішнього часу, активно репрезентується творчість видатних та призабутих композиторів минулих століть, заповнюються лакуни донедавна невивчених фактів їх біографій та творчості. За тридцятирічний період Незалежності на території України було організовано та проведено численні фестивалі, концерти, науково-практичні заходи, де звучала хорова та інструментальна музика митців XVII–XXI століть – твори Миколи Дилецького, Генріха Левицького, Івана Домарацького, Максима Березовського, Дмитра Бортнянського, Артемія Веделя, Степана Дегтярьова, Олександра Кошиця, Левка Ревуцького, Бориса Лятошинського, Віктора Косенка, Мирослава Скорика, Богдани Фільц, Валентина Сильвестрова, Євгена Станковича, Лесі Дичко, Ганни Гаврилець, Михайла Шуха, Богдани Фроляк, Ігоря Щербакова, Богдана Кривопуста, Вікторії Польової, Ірини Алексійчук та багатьох інших. Їх композиції звучать на мистецьких платформах України та Світу, й гідно репрезентують українську музичну культуру, яка має глибоке коріння, славиться винятковими національними традиціями.

До плеяди талановитих і знаних українських митців кінця ХХ – перших десятиліть ХХІ ст. належить Світлана Василівна Острова – композиторка, органістка, хормейстер, артистка академічної хорової капели ім. П. Чубинського, педагог, громадська діячка, заслужена діячка мистецтв України, членкиня Національної спілки композиторів України, лауреатка міжнародних фестивалів, Всеукраїнських конкурсів композиторів та вокально-педагогічних конкурсів імені І. Козловського та К. Стеценка.

Народилася Світлана Острова у творчій родині, у місті Києві, однак родові коріння мисткині виходить з Полтавщини. Свої головні професії майбутня композиторка обрала ще у ранньому дитинстві. Потяг до імпровізації відчула з чотирьох років, а у вісім років написала свої перші п'єси для фортепіано, у десять років – для органу і хору. В десятирічному віці Світлана наважилася зізнатися у тому, що пише музику, і показати перші твори своєму першому вчителю з фортепіано, доценту Київської консерваторії



Обкладинка одного із дисків «Антології українських органів»

імені П. І. Чайковського Лазарю Мільману. Саме він напропорочив їй велике майбутнє композиторки та виконавиці. З його ініціативи ранні фортепіанні п'єси Світлани Острової прозвучали на учнівському концерті у Малому залі консерваторії. Саме там юна мисткиня познайомилася й уперше доторкнулася до дивовижного інструмента органа<sup>1</sup>. Видається, що це стало знаковою подією для її подальшого творчого життя, адже з того часу Світлана Острова із цим старовинним та унікальним інструментом практично нерозлучні.

Професійну музичну освіту з відзнакою мисткиня отримала у Київському державному музичному училищі (нині муніципальна академія музики) імені Р. М. Глієра та у Київській консерваторії (нині Національна музична академія України) імені П. І. Чайковського. У КДМУ імені Р. М. Глієра С. Острова здобула спеціальність «хорове диригування» у класі заслуженого працівника культури України

<sup>1</sup> Степанченко Г. Музичний Всесвіт Світлани Острової. Київ : НСКУ, 2016. С. 4–5.

## У КОНЦЕРТНИХ ЗАЛАХ



Орган будинку органної та камерної музики, м.Самбір



Орган костелу св. Лаврентія, м. Жовква

Володимира Конощенка. У Київській консерваторії займалася з фаху композиції у класі композитора та доцента Якова Лапінського, а органний клас закінчила у заслуженої діячки мистецтв України, вихованці засновника української органної школи Арсенія Котляревського – Галини Булибенко. Окрім цих талановитих музикантів та педагогів, у Київській консерваторії Світлана Острова отримувала знання та навички і в багатьох інших видатних вчених, композиторів та музикантів – Мирослава Скорика, Геннадія Ляшенка, Віталія Лисенка, Юлії Федякіної, Олександри Малозьомової та багатьох інших. Саме від своїх наставників – як в училищі, так і в консерваторії – Світлана Острова навчилася самовідданості та любові до мистецької справи, перейняла багатий досвід, який вони передали їй у період навчання, а також під час теплих творчих зустрічей у подальші роки, за що їм безмежно вдячна.

Свою педагогічну та концертну діяльність Світлана Острова розпочала у дитячій музичній школі села Мар'янівка, що на Київщині. Село Мар'янівка є батьківщиною видатного українського співака Івана Козловського, і саме там С. Острова познайомилася з великим майстром вокального мистецтва, який опікувався школою, всіляко сприяв розвитку творчої та вокальної майстерності. У музичній школі села Мар'янівка Світлана Острова створила вокальний ансамбль хормейстерів «Щедрівочка», який Іван Козловський неодноразово запрошував із концертами на різні мистецькі платформи. Враження від концертних турне, спілкування з видатними представниками музичного мистецтва заклало підвалини для подальшої активної концертної діяльності, якою мисткиня не припиняє займатися і сьогодні.

Композиторська творчість Світлани Острової вельми цікава та багатогранна. Вона наповнена любов'ю, чистотою та високою духовністю, неперевершеними моральними якостями, споріднена із загальнолюдською радістю та болем. Музика мисткині виконується на міжнародному рівні, звучить у різноманітних концертах, фестивалях як в авторському виконанні, так і у виконанні

визначних колективів і митців України та зарубіжжя, входить до фондів записів українського радіо<sup>2</sup>. Відома музикознавиця Галина Степанченко підкреслює: «Світлана Острова у своїй творчості спирається на глибинні витоки української народної та професійної музики, тонко відчуває її мелос. Це і стародавня архаїка, і знаменний розспів, і дума, і традиції народної імпровізації, і хорова творчість А. Веделя, М. Березовського. І все це в поєднанні із сучасною композиторською технікою дає своєрідний стильовий сплав»<sup>3</sup>. Думку Г. Степанченко поділяє докторка мистецтвознавства, професорка кафедри історії української музики та музичної фольклористики Національної музичної академії імені П. І. Чайковського Тетяна Гусарчук, яка зауважує, що «однією з питомостей авторського стилю С. Острової є його глибинна закоріненість у жанрово-інтонаційну природу національного музичного мистецтва»<sup>4</sup>. На жаль, дотепер творчість мисткині не отримала належного висвітлення в музикознавчих дослідженнях, а факти її біографії та концертної діяльності лише фрагментарно висвітлені в окремих літературних джерелах<sup>5</sup>.

Світлана Острова працює у різноманітних жанрах: вокальна музика, твори для органа та фортепіано, для ансамблів різних складів, композиції для камерного та симфонічного оркестрів, музика для дітей. Чільне місце у її творчості посідає духовна музика. Однак слід зазначити, що основні сфери діяльності мисткині – органна та вокально-хорова творчість, тому її вважають органною композиторкою та майстром хорового письма<sup>6</sup>. Значне місце у творчості

<sup>2</sup> Степанченко Г. В. Світ музики Світлани Острової. Українська музична газета. 2011. № 4.

<sup>3</sup> Степанченко Г. В. Музичний Всесвіт Світлани Острової. Київ : НСКУ, 2016. С. 8.

<sup>4</sup> Гусарчук Т. В. Діалог століть у «Хоровому концерті пам'яті Артемія Веделя» Світлани Острової на тексти Григорія Сковороди. Молодий вчений : науковий журнал. № 3 (55). Київ, 2018. С. 16.

<sup>5</sup> Там само. С. 14.

<sup>6</sup> Там само.



С. Острової посіли жанри хору а саррелла, хорового концерту, рапсодії, обробки народних пісень, поліфонічні форми тощо.

Серед композиторського доробку мисткині, який користується значним попитом у музичних колах, два хорові концерти для мішаного хору на вірші Григорія Сковороди – «Пам'яті А. Веделя» та «Катарсис», інші хорові та вокально-інструментальні композиції: «Віночок щедрівок», «Віночок веснянок», «Реквієм», «Різдвяна ода» для мішаного хору і симфонічного оркестру, «Шевченківські акварелі» для дівочого хору, «Ой стуманилися та дніпряні води» – дума в обробці для баса в супроводі фортепіано або оркестру народних інструментів, «Купальські сцени» для симфонічного оркестру, кантата «Безсмертя» для мішаного хору, солістів і камерного оркестру; твори для органа, зокрема «Чакона», «Пасакалія пам'яті старовинних майстрів», поема «Весна», «Симфонія творіння», «Голгофа і Євхаристія» (диптих), «Візантійський наспів» (в обробці), «Туман над озером» (за однойменною фотокартиною В. Острового) і та ін. Багато творів композиторки опубліковано, зокрема збірки: «Перед Твоїм престолом» (авторські хорові твори, 2000), «Музика для органа - I» (Київ, 2007), «Органна музика для дітей та молоді» - навчальний посібник (2012), «Нотний альбом в стилі популярної музики, або музика для душі; 11 п'єс з Дитячого альбому» для фортепіано (Київ, 2011), кантата «Безсмертя» (2019) та інші. У 2007 році Світлана Острова очолила видання збірки «Українська сучасна духовна музика» для хорів а саррелла. До збірки увійшли духовні твори сучасних композиторів. Автори збірки – Світлана Острова, Катерина Кучерява, Павло Сидько, Дмитро Щириця, Оксана Ярмук – зробили вагомий внесок у розвиток сучасної духовної музики, збагативши її різножанрову палітру глибинними традиціями християнських піснеспівів. А в 2011р. були випущені 2 відео-диски з вокальними і хоровими творами С. Острової у виконанні солістів та академічних хорів.



Орган костелу Народження Діви Марії, м. Стрий

Як уже зазначалося, з дитинства серце і душу Світлани Острової полонив орган – дивовижний, старовинний, винятковий за своєю сутністю інструмент. Позаяк вона є високодуховною особистістю, поціновувачкою національної історичної та культурної спадщини, не виникає питань, чому саме органне мистецтво посіло чи не головне місце в її житті. Органна творчість С. Острової охоплює різноманітні жанри, форми, стилі – це композиції барокового напрямку, твори неокласичного плану, музика з рисами імпресіонізму, твори з досить складною гармонічною і ладовою технікою тощо. Вона представлена у різних напрямках: органна композиція та імпровізація, органне виконавство та аранжування. Авторка зазначає: «Орган – незвичайний. І все звичайне – не для нього існує. Цей неповторний музичний інструмент, здібний нести катарсис в кожну душу, в будь-який простір, в минуле, нинішнє і майбутнє – скрізь і завжди!»<sup>7</sup>.

Любов до мистецтва, зокрема до органної музики, спонукала Світлану Острову до активної концертної діяльності. Як органістка вона бере участь у різних Міжнародних музичних фестивалях, виступає з концертами у столиці та інших українських містах. Пріоритет надає західним регіонам нашої держави, оскільки, з огляду на проєвропейську міжкультурну комунікацію, для Західної України органне мистецтво є більш питомим в історичній ретроспективі. На жаль, в Україні органна композиторська творчість не стала домінантою у жанровій парадигмі, органна музика вважається одним із наймолодших явищ української музичної культури. Вона сформувалася набагато пізніше європейської, та не зважаючи на це авторитет органної сфери в українській музиці постійно зростає. Відбувається невпинний процес формування українського органного фонду, значну частину якого становить творчий доробок Світлани Острової.

<sup>7</sup>Цит за: Степанченко Г.В. *Музичний Всесвіт Світлани Острової*. Київ : НСКУ, 2016. С. 16.



Орган Санктуарію Летичівської Богородиці, м. Летичів

## У КОНЦЕРТНИХ ЗАЛАХ



Орган костелу св. Петра і Павла (Волинська філармонія), м. Луцьк

Активна органна концертна діяльність С. Острової розпочинається в перші роки ХХІ століття. У 2000 році в костелі Св. Олександра пройшов Великодній концерт, де мисткиня виступила з юнацьким симфонічним оркестром і хором під керівництвом Дмитра Гершковича. У програмі концерту у виконанні Світлани Острової прозвучали твори Йогана Себастьяна Баха, Георга Фрідріха Генделя, Вольфганга Амадея Моцарта. Також Світлана записала орган Малого залу НМАУ ім. П. Чайковського, виконуючи, окрім зарубіжної музики, власні композиції, а 2007 р. було випущено перші її два аудіо-диски: «Музика для органа - I», де репрезентовано авторські твори композиторки, які вона виконала на органах Києва та «Великодній концерт; орган Малого залу НМАУ».

Відтоді Світлана Острова віддано популяризує органне мистецтво, організовуючи численні концерти у різних містах України, які супроводжуються відео-записами. Виконавський діапазон органістки – від давнини до сучасності. На цих концертах вона не лише демонструє слухачеві виняткове звучання органа, а й знайомить публіку з творчим доробком композиторів України та зарубіжжя. У концертах, організованих мисткинею, звучать композиції Й. С. Баха, В. А. Моцарта, Джакомо Селітто, Антоніо Солера, Станіслава Монюшка, Франца Шуберта, Доменіко Ціполі, Людвіга Ван Бетховена, Мікалоюса Чюрльоніса, Фелікса Нововейського, Едгара Арро, Максима Березовського, Дмитра Бортнянського та багатьох інших. Поряд з доробком митців минулих століть виконуються твори в її аранжуванні для органа українських композиторів ХХ–ХХІ століття – Миколи Колесси, Ігоря Соневицького, Романа Верещагіна, Богдани Фільц, Михайла Шука, Валентина Сільвестрова, Віталія Кирейка, Євгена Льонка, Якова Степового, Ганни Гаврилець, Володимира Зубицького, Мирослава Скорика, Андрія Штогаренка та інших, що репрезентує інтенсивний



Орган костелу Христа Царя, м. Івано-Франківськ

розвиток українського органного мистецтва, яке останнім часом набирає значних обертів.

Упродовж десятиліття українська скарбниця музичного мистецтва поповнилася дисками із творчих вечорів Світлани Острової. Це відео-диск, на який записано авторський органний концерт С. Острової (Київська лютеранська євангелічна церква, 2011) та два відео-диски – I «Органна і камерна музика» та II «Твори для академічного хору і камерного оркестру», які репрезентують концерт, що відбувся на честь ювілею мисткині в Малому залі Національної музичної академії імені П. І. Чайковського в Києві (2011р.), ще відео-диск наступного ювілейного творчого вечора, який пройшов в НСКУ (2016р.). В авторському ювілейному вечорі композиторки та органістки С. Острової (2011) взяли участь відомі українські колективи та виконавці, а саме: Академічний хор імені П. Майбороди та Заслужений академічний симфонічний оркестр Національної радіокомпанії України під керівництвом заслужених артистів України Юлії Ткач та Володимира Шейка, заслужена діячка мистецтв України, органістка Галина Булибенко, піаністка Олена Арендеревська, вокалісти Оксана Шкурат, Наталія Яців, Людмила Горностаєва, Юрій Вольбин, жіночий вокальний ансамбль «Ангельорус» під керівництвом Тетяни Стефанишин. У 2012 році був випущений відео-диск «Світлана Острова. Органні композиції та імпровізації, твори за участю органа», на якому записані фрагменти з різних концертів на органах України. Відео-диск представляє композиторський доробок С. Острової для органа в її власному виконанні та у виконанні її педагога-наставника, професора, органістки Галини Булибенко.

У 2014 році, на тлі драматичних подій, що відбувалися у нашій державі, Світлана Острова організувала концерт-реквієм, який пройшов у рамках Міжнародного фестивалю «Музичні прем'єри



сезону», організованого Національною спілкою композиторів України. До програми концерту увійшла драматична органна музика українських та зарубіжних композиторів, у тому числі й Світлани Острової. Концерт відбувся 29 травня 2014 року у церкві Св. Катерини у Києві. У рамках концерту була проведена перша фотовиставка в пам'ять про діяльність батька мисткині Василя Острового, відомого українського фотохудожника, державного стипендіата в галузі фотомистецтва. Цій події було присвячено запис двох дисків, – відео й аудіо, – на яких представлено органну музику С. Острової та інших композиторів у сольному виконанні, а також у виконанні з вокалістами та музикантами-інструменталістами.

У 2015 році Світлана Острова організувала великий проєкт, присвячений 330 річчю від дня народження Й. С. Баха. На відео-диск «Й. С. Бах і його творча династія», який представляє цей захід, записано музику не лише Й. С. Баха, а й Й. М. Баха, Й. Х. Баха, В. Ф. Баха та Ф. Е. Баха. Концерти, присвячені цій події, відбулися у різних містах України, де у виконанні С. Острової, співаків та інструменталістів прозвучала неповторна органна музика XVII–XVIII століть.

Окрім традиційних органних концертів в Україні, Світлана Острова організувала вельми цікаві та незвичні проєкти – це Новорічно-Різдвяні концерти, які відбулися упродовж років в різних органних залах. До програм цих концертів, окрім музики українських та зарубіжних авторів, увійшла вокально-хорова музика, оригінальні органні твори композиторки, її аранжування для органа та обробки українських колядок і щедрівок за участю органа, що є ексклюзивом для Різдвяних концертів. Цим концертам С. Острова присвятила серію видань новорічної і Різдвяної музики, зокрема три відео-диски – «Різдвяний концерт» та «Радій Всесвіт – I, II». На дисках записано концерти, які відбулися в церкві Св. Катерини, в Малому залі Національної музичної академії імені П. І. Чайковського та в Будинку актора (м. Київ), у Харківській філармонії, в Органному залі міста Черкаси, у Домініканському соборі та Будинку органної музики (м. Львів).

У червні 2016 року в концертній залі Національної спілки композиторів України відбувся концерт хорової і вокально-симфонічної музики Світлани Острової, в якому взяли участь провідні українські колективи: Камерний хор «Хрещатик» – диригент заслужений артист України Павло Струць, Національний ансамбль солістів «Київська камерата» – художній керівник народний артист України Валерій Матюхін, вокальний ансамбль «Ангельорус» – керівник Тетяна Стефанишин, чоловічий хор Київської Трьохсвятительської духовної семінарії – керівник Тетяна Стефанишин, почесні гості з села Мар'янівка, що на Київщині, лауреат всеукраїнських конкурсів, жіночий вокальний ансамбль «Мальви» – художній керівник Марія Луценко. У програмі концерту прозвучали наступні твори композиторки: «Реквієм», два хоріві концерти на слова Григорія Сковороди – «Пам'яті Артемія Веделя» та «Katarsis», «Візантійський наспів», фрагмент з «Різдвяної композиції», обробки українських народних пісень тощо.

Окрім активної виконавської діяльності, С. Острова не припиняє займатися композиторською творчістю, яка посідає вагомий місце у її житті. 2017-2018рр. вона створила кантату «Безсмертя» для мішаного хору, солістів та камерного оркестру. Твір написаний на тексти українського поета Миколи Боровка і присвячений

світлій пам'яті народного артиста України, хорового диригента, засновника і художнього керівника Народної академічної хорової капели імені Павла Чубинського (з яким Світлана співпрацювала в хорівій та педагогічній сфері) – Олександра Зюзькіна. Видання партитури кантати здійснила піаністка, викладач та директор Великоолександрівської школи мистецтв і ремесел, яку свого часу заснував О. Зюзькін, Наталія Посісеєва. Прем'єра твору у виконанні Народної академічної хорової капели імені П. Чубинського та ансамблю класичної музики імені Б. Лятошинського відбулася у Київській мерії 16 березня 2019 року, диригував заслужений діяч мистецтв України Дмитро Радик.

2020 рік став знаковим для історії та розвитку українського органного мистецтва. У цьому році відзначалися дві непересічні мистецькі події – п'ятдесятиріччя становлення органної школи в Україні і 110 років від дня народження її засновника, професора Арсенія Котляревського. У рамках святкування цих двох подій Світлана Острова зініціювала заснування першого в Україні фестивалю органної музики і стала художнім керівником цього заходу. Її артистичну ідею підтримала низка виконавців, які, не зважаючи на світову пандемію COVID 19, уможливили для мільйонів поціновувачів музичного мистецтва прекрасну нагоду, почути у форматі online звучання різних органів України, а також віртуально побачити самотність архітектурних споруд, де вони знаходяться. Ця подія докладно висвітлена у журналі «Музика» за 2021 рік (№ 1–2).

Повномасштабна війна, розв'язана Росією проти України 24 лютого 2022 року, не поставила паузу у професійній діяльності українських митців. Не стала винятком і виконавська та композиторська творчість Світлани Острової. Так склалися реалії життя, що С. Острова зі своєю колегою Тетяною Вегерінською (блок-флейта) на певний час змушені були залишити столицю. Перебуваючи у Західному регіоні України артистки виступили з кількома благодійними концертами в Калуші та в місті Івано-Франківську, в Костелі Христа Царя у квітні і травні 2022 р. У червні 2022 року творчий дует запросили до Італії на острів Сицилія. Там, у місті Монреаль, Світлана Острова та Тетяна Вегерінська виступили з двома концертами в Кафедральному соборі і в Костелі Санта Тереза. Виручені із концертів кошти були перераховані на потреби українських переселенців, які постраждали внаслідок бойових дій. А в липні 2023 року Світлана Острова та Наталія Посісеєва були запрошені до Данії для участі в міжнародному музичному фестивалі і виступу в кількох містах країни. Окрім відділення сольного органного виконання прозвучали також дуети органа і фортепіано.

Завдяки подвижницькій праці, великій любові до музики і відданості обраному шляху, Світлана Острова вирішила зайнятися створенням «Антології українських органів», тобто своєрідної колекції записів звучання органів під час концертних турне Україною. «Антологія українських органів» стане репрезентантом різного звучання цього дивовижного інструменту, а саме сольного, звучання органа з голосом, ансамблевим співом, із різними інструментами соло – скрипкою, блок-флейтою тощо.

Нині С. Острова працює над двома проєктами, які входять до «Антології». Перший має назву «Звучать органи Західної України». До цієї серії мисткиня включає звучання ряду органів, які знаходяться в різних містах Західної України. Це трубні

## У КОНЦЕРТНИХ ЗАЛАХ

й електронні органи, тобто виготовлені майстрами як минулих століть, так і сучасності.

Другий проект має виключно історичну спрямованість і називається «Історичні органи України». За другим проектом випущено перші два відео-диски, на яких записано органну музику українських та зарубіжних композиторів, що була виконана на восьми трубних старовинних органах, які були сконструйовані упродовж XVIII – середини XX століття і які перебувають у діючому стані. Записи дисків відбувалися наживо, під час концертів. Окрім органної музики, відео-диски демонструють самотню архітектуру старовинних споруд, де знаходяться органи, неймовірно чудові краєвиди українських міст, де лунала органна музика. Відеозаписи здійснювали місцевими організаціями та окремими майстрами. До прикладу, це телебачення «Галичина», відео-студія «Креатив», знімальна група Волинської філармонії, Сергій Вакарюк, Сергій Труш, Віктор Щурик, Чеслав Вйончек, Олександр Сипухін, Ростислав Сенюк та інші. Монтаж відеозаписів здійснювали київські спеціалісти Олександр Другов та Юрій Рябошапов. Перший комплект відео-дисків проекту «Історичні органи України» присвячено 50-річчю становлення органної школи в Україні. На сьогодні для «Антології українських органів» Світлана Острова озвучила двадцять інструментів з різних українських міст, таких як Львів, Стрий, Самбір, Моршин, Жовква, Мостиська, Івано-Франківськ, Кременець, Чернівці, Кам'янець-Подільський, Луцьк, Ковель, Летичів, Мукачево, Усть Чорна, Черкаси.

Впроваджуючи у життя свої мистецькі задуми, Світлана Острова зібрала навколо себе чудовий творчий колектив музикантів-інструменталістів та вокалістів, серед яких Михайло Сукало (баритон), Олег Чернощоків (бас), Інна Андріяш, Тетяна Стефанишин, Оксана Шкурат, Валентина Саввопуло (сопрано), Христина Федик (скрипка), Тетяна Вегерінська (блок-флейта). Із

2007 – по 2022 рік цей мистецький колектив на чолі з С. Островою виконав численні мистецькі програми на різних органах, які знаходяться у костелах та філармоніях Львівщини, Галичини, Буковини, Хмельниччини, Волині, Черкащини, Київщини та інших регіонів України, і подарували слухачам можливість познайомитися з неповторною органною спадщиною українських та світових митців. Відео- й аудіо-записи, які велися під час концертів, та відео-диски, що були випущені у різні роки, дають змогу віртуально відчутти живу, духовну творчу атмосферу, яка панувала у храмах, адже храми – це місце духовного збагачення.

Для повного завершення проекту «Антологія українських органів», над яким натхненно працює Світлана Острова, потрібні умови, певний час, оскільки це потребує довгої і складної роботи. Однак немає сумніву, що завдяки своєму незвичайному таланту та творчому окриленню Світлана Василівна Острова здійснить усі свої задуми, втілення яких надасть можливість мільйонам поціновувачів органного мистецтва не лише насолоджуватися незрівняним звучанням органа, а й досліджувати невідомі сторінки його історії.

**ЛЮДМИЛА РУДЕНКО,**

кандидатка мистецтвознавства,  
старша наукова співробітниця Національної  
бібліотеки України імені В. І. Вернадського.



*Орган музичного училища ім. С. Гулака-Артемовського,  
м. Черкаси*



*Орган костелу св. Антонія, м. Львів*



# Творчість диригента-хормейстера Сергія Голуба в сузір'ї митців України



Х

ормейстер Сергій Олександрович Голуб – яскравий представник музичної культури Чернігово-Сіверщини Лівобережної України порубіжжя ХХ-ХХІ століть. Творчому становленню митця сприяло навчання на музично-педагогічному факультеті Ніжинського державного педагогічного інституту (нині класичний університет) імені Миколи Гоголя, диригентсько-хоровому факультеті Одеської державної

консерваторії (нині національна музична академія) імені Антоніни Нежданової. Завдяки помноженню на досвід набутим знанням з 1977 року митець з успіхом поєднує концертно-виконавську, адміністративну, педагогічну працю в неповторному Ніжині – яскравому музичному середовищі України, уславленому іменами учнів Гімназії Вищих наук, осіб Миколи Гоголя, Євгена Гребінки, Віктора Забіли, педагогів-музикантів, театралів, вокалістів, трубачів, а також відомими митцями, зокрема такими, як Федір Проценко, Марія Заньковецька, Марія Бровченко, Тимофій Докшицер.

Незабутніми для формування педагогічного, сценічно-виконавського досвіду митця стали творчі комунікації з корифеями хорового мистецтва України, в ряду яких, особіно, в Одесі **Костянтин Костянтинович Пігров (роки життя 1876-1962)**, **Алла Петрівна Серебрі (1927-2022)**, у Києві – **Павло**

**Іванович Муравський (1914-2014)**, **Анатолій Тимофійович Авдієвський (1933-2016)**, **Олег Семенович Тимошенко (1932-2010)**, **Анатолій Петрович Лашенко (1941-2007)**, **Володимир Іванович Рожок (1946-2020)**. Тому закономірно, що музично-просвітницька діяльність, численні концерти з дитячим хором «Сяйво» на Чернігівщині, містах України, соціотворча діяльність С. О. Голуба – диригента, педагога-вокаліста, керівника закладу вирізняється активною мистецькою позицією. Вона сприяє популяризації ним виконавських й музично-освітніх традицій та інновацій хорових колективів закладів освіти Чернігово-Сіверщини кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Національна спрямованість життєтворчості С. О. Голуба, понад 40 літ директора й педагога класу вокалу Ніжинської музичної школи, художнього керівника й диригента дитячого зразкового хору «Сяйво», 30 літ – регента хору «Воскресіння» кафедрального Собору Всіх Святих Ніжина, тісно переплетена з традиціями родинного виховання. Саме мистецька родина уродженця селища Василівка Сумщини Сергія Голуба – сина, чоловіка, батька на генетичному рівні продовжує традиції виховання тата й мами. Співом народних пісень, грою на народних інструментах вони прищеплювали дітям любов до народної пісні, прищучивали малечу до культури співу. Це стверджують й численні в історії музичної культури України приклади родин з Чернігово-Сіверщини, особіно, незабутніх Левка Ревуцького, Григорія Верьовки, Івана





Досвід Голуба-хормейстера стверджують засновані ним в Ніжині три колективи: у 1978-1990-х роках студентський хор фізико-математичного факультету, згодом інститутський; у 1982 р. – дитячий хор «Сяйво» музичної школи; у 1993 р. – церковний хор «Воскресіння» кафедрального Собору Всіх Святих міста. Педагогічний досвід митця по вокалу підтверджує розроблена ним власна методика розвитку вокальних здібностей юних хористів. Про не менш важливий досвід Голуба-директора свідчать наступні, що друкуються вперше, факти з його творчого життя:

– 1977 р. був тенором у хорі Павла Муравського на 4-місячному стажуванні в Київській консерваторії;

– 2007 р. хор «Сяйво» співав з капелю «Думка» (диригент Євген Савчук), естрадно-симфонічним оркестром (Наталія Паламарчук) на прем'єрі ораторії Олександра Костіна «Йосиф Флавій» у Колонній залі ім. Миколи Лисенка Національної філармонії України;

– 2012 р. брав участь у проєкті «Битва хорів»: батл хору «Сяйво» з хором Українського радіо (Юлія Ткач);

– 2014-2015 рр. потрапляв на «музичні марафони» із «Сяйвом», даючи 2-3 концерти вдень, як-от у м. Конотоп: концерти духовної музики в Соборі Різдва Пресвятої Богородиці, духовної й світської – Актівій залі Гімназії № 1 міста; у м. Лебедин: на 10 годин – концерт на Меморіалі Слави воїнам, о 12-ій – на Площі міста, о 18-ій – у рідній Василівці; що за 25 км.

– За 40 літ організував три мистецькі родини: рідна-дружина, донечка; педагогічна – з колег музичної школи, улюблена-хор «Сяйво»;

– У 2005-2021 рр. сприяв організації та проведенню для ніжинців, гостей міста у музичній школі з продюсером з Києва Олександром Пирієвим концертів піаністів з Франції, Німеччини, Австрії, скрипалів – Іспанії, Японії, саксофоністів, баяністів – України, Швеції.

– У 2022-2023 р. дав 8 благодійних концертів й понад 180 тисяч гривень з Хором, колективами школи на підтримку славетних ЗСУ!!

Понад півстоліття музичної творчості заслужений працівник культури України С. О. Голуб із хором «Сяйво» продовжує стверджувати самобутність й неповторність мистецтва хорової музики в світі.

У векторах музично-педагогічної освіти, різножанрової концертно-виконавської хорової культури України сьогодні митець становить гідний приклад для наслідування учням, які продовжують набувати музичну освіту в мистецьких закладах II-IV рівнів акредитації України, як-от колишня хористка, нині – піаністка й концертмейстер колективу Ольга Синельникова – наступниця Тетяни Олександрівни Спіліотті – першого концертмейстера «Сяйва» зі стажем 28 років (!)

Численні друзі, колеги, особно, заслужена артистка України Тетяна Копилова, засновниця й диригент Великого дитячого хору Українського радіо в Києві, заслужений працівник культури України Іван Михайлович Нетеча, художній керівник й диригент дитячо-юнацької хорової капели «Журавлик» з Кам'янця-Подільського, заслужений працівник освіти України Дмитро Якович Зільберштейн, засновник й диригент дитячого хору Гімназії № 1 м. Конотоп у ході гастролей до Ніжина на сцені Гоголівського університету виокремлюють у вітальних промовах творчу харизму С.О. Голуба, його комунікативність, самовіддане служіння улюбленій справі – виховувати юних музикантів – майбутнє України. У такий спосіб зміцнюються багаторічні творчі контакти, що посилюють сяйво дитячого хорового мистецтва у сузір'ї митців України.

**ОЛЕНА КАВУННИК,**  
кандидат мистецтвознавства



*Хор «Журавлик» в гостях м. Ніжин*

# «Українська артистична пісня» не має кордонів

Всесвітньо відомий співак Павло Гунька популяризує національну спадщину

Павло ГУНЬКА – відомий співак (бас-баритон). Гастролював у Парижі, Відні, Мюнхені, Флоренції, Амстердамі, Москві, Женеві, Мадриді, Лондоні, Торонто, Римі, Зальцбурзі... В оперному репертуарі співака понад 30 партій (брав участь майже в 100 операх); серед них головні ролі – Каспар («Вільний стрілець»), Гундінг («Валькірія»), Альберіх («Зігфрід»), Вотан («Золото Рейну»), Дон Альфонсо («Так поступають усі»), Томській («Євгеній Онегин»), Голо («Пелеас і Мелісанда»), Шишков («Записки з мертвого дому»), Борис («Борис Годунов»), Фальстаф, Воцек (однойменні опери) тощо. Співак вільно почуває себе як у класично-романтичній музиці (Моцарт, Вагнер, Верді, Мусоргський та ін.), так і в сучасній (Яначек, Стравінський, Берг). Фахівці відзначають високу вокальну і акторсько-драматичну майстерність. Павло Гунька співав під керівництвом відомих диригентів: Клаудіо Аббадо, Зубіна Мети, Річарда Бредшоу, Джеррі Тейта, Пітера Шнайдера та ін.



Музика – особливе мистецтво. Йому підвладний набагато ширший, аніж будь-якому іншому видів мистецтва, діапазон виразу людських почуттів. Особливо мистецтву співу – гуртового чи сольного, так властиво українській душі!

Народився Павло в Англії (Ковентрі) в українсько-англійській родині, у місцині, де була не надто велика українська громада – в основному той пласт еміграції, який вимушено опинився на чужині після Другої світової війни. Саме там, а згодом у Манчестері маленький хлопчик відчув велич і красу українського співу (греко-католицької та православної церков). Власне, літургійна музика українських композиторів – від Бортнянського, Веделя, Вербицького до Гайворонського, Соневицького та інших і була початком. Вона прищеплювала почуття віри й любові до Бога, Батьківщини, до піднесеного мистецтва. Співочі здібності юного співака сприймалися парафіянами із захопленням. Його батько – Василь Гунька, родом із Тернопільщини, не зміг отримати гідної освіти, але все зробив, щоб її отримав син. Спочатку майбутній співак попрацював адвокатом, як і його рідний брат Степан, бо в уяві батька реальні контури отримувала адвокатська фірма «Гунька та Гунька», проте не так склалося...



Гундінг - Канадська Оперна Компанія - Перстень Вагнера - Торонто

Доля розпорядилася інакше. Успішно працюючи адвокатом, Павло ні на мить не припиняв заняття музикою. Він брав постійну участь у літургіях, співав у хорах. Довелося навіть бути регентом хору «Булава». Забігаючи наперед, відзначу, що Павло Гунька й нині – вже в ранзі всесвітньо відомого оперного співака – не цурається релігійної музики. Нещодавно в Торонто його голос



чули в церквах Св. Йосафата, Св. Миколая, Св. Варвари, де він брав участь у Єрусалимській утрени під керівництвом регента Артема Панькевича.

Можливо, читачі здивуються: як це сталося, що заможний адвокат полишає правничу сферу і в 28 років вирішує кардинально змінити долю: віддати себе вокальному мистецтву. У той час Павла підтримала дружина Лариса, родина та друзі. Після навчання в Англії (Royal Northern College of Music) Гунька опиняється в Базелі (Швейцарія), де вже в ролі соліста місцевої опери продовжує своє вдосконалення в царині співу. Багато чим завдячує професору Марії Сандулеску, в минулому блискучої солістки опери в Бухаресті. Саме Базель стає місцем, де молодого співака помітили. І кожна нова партія ставала сходиною до співочого Олімпу. Нині у репертуарі Павла опери європейського та світового мистецтва (понад 30 партій, брав участь майже в 100 операх). Гунька не заспокоївся на лаврах і продовжує своє мистецьке зростання.

Одного разу співака почув диригент і генеральний директор канадської оперної компанії Річард Бредшоу і запросив у Торонто. Саме на цій сцені талант Павла заблищав різними барвами. Можна пригадати унікальну виставу видатного шедевр Вагнера за участю Гуньки: повна тетралогія «Перстень Нібелунгів», що зайняла кілька вечорів. Або не менш цікавий проєкт – модерна опера Альбана Берга «Воцтек», у якій співак майстерно справився з усіма складнощами – вокально-інтонаційними та драматичними, що буквально заворожило присутніх. До речі, досконале знання, крім української та англійської, ще й французької, італійської, російської, іспанської та інших мов, робить виступи співака неперевершеними у виставах і концертах...

Вже кілька років у Канаді успішно втілюється в життя грандіозний проєкт «Українська артистична пісня», автором ідеї та його творчим керівником є Павло Гунька. Крім нього, до повної кристалізації ідеї причетні ще кілька осіб, між іншим, ректор УВУ в Мюнхені професор Л. Рудницький, який добре обізнаний із реаліями української культури. Сутність цього проєкту полягає в тому, щоб виконати, записати на CD усі твори для голосу та фортепіано 12-ти найвідоміших українських композиторів! Активна робота над утіленням цього проєкту в життя розпочалася п'ять років тому. Першим композитором став Кирило Стеценко: 42 солоспіви було записано в Торонто на двох компакт-дисків у виконанні кращих вокалістів. Комплект супроводжувався книжечками з коментарем музикознавця-композитора Василя Сидоренка українською, французькою, англійською та німецькою мовами. Ця частина проєкту продовжувалась яскравими презентаціями альбому пісень К. Стеценка навесні минулого року в приміщенні Опері Торонто, потім побачила світ частина збірки творів М. Лисенка (у травні 2009 р.) за участі організаторів та виконавців цього дійства. Павло Гунька мав повне право заявити, що «за допомогою цього задуму поставити українську професійну пісню на світовий рівень німецької, італійської чи російської». До речі, поширене у нас означення її як романсу на Заході не сприймається, бо звужено асоціюється з романтичною музикою. Мені пощастило, у 2009 році, кілька годин поспілкуватися зі співаком. Відбулося це в студії ім. Глена Гульда (приміщенні корпорації CBC). Над утіленням «Української артистичної пісні» активно працює громадський комітет із понад ста осіб. До його складу входять відомі особистості української громади у Канаді, зокрема Леся Бабюк, Петро Яцик, Соня Потічна, Василь Жила і Галина Дитиняк. П'ять років триває співпраця співака з композитором Романом Гурком, який у цій програмі є продюсером



*Мефістофеле - Боїто - Опера Базель, Швейцарія*



*З Мертвого Дому - Яначек - Театро Массімо - Палермо*



*Запис у Глен Гулд Студіо, Торонто*



Фалстаф - Верді - Канадська Оперна Компанія - Торонто



Концерт з нагоди видання мистецьких пісень М. Лисенка.  
Курнер Гол, Торонто.

і відповідальним за досконалість української вимови у виконанні вокалістів. Мушу дещо пояснити: виконавцями українських мистецьких пісень є співаки, які не володіють українською мовою, але своїм старанним навчанням досягають дивовижних результатів. Наприклад, від самого початку Моніка Вічер, Крістіна Шабо, Расел Браун, Ізабель Байрақдарян, Майкл Шад та ще кілька артистів поставилися дуже відповідально до проекту. Чималий досвід в акції має чудовий піаніст Альберт Крайволт головний концертмейстер Опері Торонто.

– Характерно, що в акції майже немає серед співаків етнічних українців, тільки дехто у третьому чи четвертому поколінні, – зауважує Павло Гунька. – Тобто в них ті самі проблеми з українською мовою, як і в решті. Не буде зайвим нагадати, що це тривалий, але й коштовний проект. Крім Торонто, ми залучили митців із іншого міста – Едмонтона, тобто арсенал українського співу розширюється. Плануємо записати музику дванадцяти композиторів України, а це понад вісім годин музики.

Вже зараз шанувальники вокального мистецтва Павла Гунька та його друзів можуть «скачати» з інтернету твори Стеценка та Лисенка. До речі, вокальна спадщина останнього – 124 твори – вже повністю зафіксована і чекає свого тиражування. Навесні наступного року відбудеться чергова демонстрація у приміщенні опери розгорненого шестичастинного лисенківського пісенного доробку. Шість дисків із солоспівами М. Лисенка укладені тематично і мають свої назви: «Природа», «Доля», «Кохання», «Історичне», «Філософічне» і «Вокальні цикли» а науковий коментар підготували Дагмара Дувірак і Василь Сидоренко.

Я бачив, як у студії працювала творча команда: Павло Гунька, піаніст Альберт Крайволт і баритон Бред Полегато, майстерно відшліфовуючи кожну фразу, слово, а в музиці відчувається досконалість у кристалізації образу. Завершувалася робота над 199-м солоспівом. Автори мріють, що «Українська артистична пісня» вирушить у широкий світ і це буде вагомою цеглинкою у величній будові національної культури.

**ВОЛОДИМИР ГРАБОВСЬКИЙ**  
фото з архіву співака



# Зарубіжна преса про Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П. Вірського.

*Останнім часом Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П. Вірського котрий очолює видатний балетмейстер сучасності, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Т.Г. Шевченка, Герой України, академік НАМУ Мирослав Вантух, часто гастролює за межами нашої держави.*

*Тож, як відгукується зарубіжна преса про концерти Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського і піде мова.*

## The Washington Post

АВТОР ЛІЗА ТРАМЕР

### «Дві години насолодження»

Національний ансамбль танцю України ім. Павла Вірського приїхав у наше місто, і в суботу ввечері дав концерт у концертному залі імені Кеннеді. Цьому колективу потрібна була лише половина першого танцю, щоб завести публіку і заставити усіх аплодувати без перерви на протязі двох годин.

Зараз цю компанію очолює Мирослав Вантух, видатна і талановита людина. Він експерт по культурі танців України. Його формула успіху – це пекельна праця у балетному залі 5 днів на тиждень по 8 годин на день.

Він зберіг спадщину Павла Вірського і на рівні із своїми постановками він презентує світу творчість засновника і першого художнього керівника цього ансамблю, який після смерті П.Вірського був названий на його честь.

По праву цей ансамбль найкращий у світі. Такого рівня виконання Вашингтон не бачив. У концерті беруть участь 60 артистів і 15 музикантів. Під час танців артисти просто злітають над сценою, створюючи різноманітні малюнки, орнаменти. Всі рухи доведені до абсолютного рівня виконання, не зважаючи на дуже динамічну музику і складність самих рухів, артисти працюють як єдине ціле. Складається таке враження, що на сцені танцює не 60 осіб, а одна особа, настільки все синхронно. Можна подумати, що вони можуть танцювати з закритими очима і робити все ідеально точно і акуратно.

У концерті були представлені різноманітні танці по своїй манері виконання та темпу. Ми бачили і легендарних українських козаків і ліричні танці українських жінок.

Програма наповнена складною технікою, яка виконувалась просто відмінно, без найменшого натяку на помилку. Це досить складно зрозуміти, як вони це роблять

і не падають, та ще й під музику. Легше сказати – робота цього колективу – це робота часового механізму «Ролекс» – без права на помилку чи збій.

Цей колектив просто супер і номер один у світі без всяких сумнівів.

І як результат їхньої праці, глядач був просто приголомшений рівнем концерту. Вони аплодували з початку до кінця концерту, не зупиняючись ні на секунду. Глядачі просто зглуздуз'їхали. Вони закидали ансамбль ім. П.Вірського шквальними аплодисментами. А в кінці концерту, після найзнаменитішого українського танцю «Гопак» весь зал піднявся і аплодував так, що і глухий би почув.

Приходьте на наступний концерт цього легендарного і просто першокласного колективу у вашому місті. Ви отримаєте заряд енергії і позитивного настрою. Не дарма кажуть, що ансамбль ім. П.Вірського – це душа і серце українського танцю і самої України.



Мирослав Вантух

"All the News  
That's Fit to Print"

## The New York Times

Late Edition

Today, sunny, hot, humid, high 92.  
Tonight, clear to partly cloudy,  
warm and humid, low 74. Tomor-  
row, sun and clouds, hot, humid,  
high 96. Weather map, Page A18.

**АННА КИССЕЛЬГОФ**

*«Здається, що це лише фольклорний ансамбль, але насправді усе набагато складніше і дивовижніше»*

*Молоді артисти із Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім.П.Вірьського просто злітають над сценою. Вони стрибають дуже високо, і при цьому не забувають про акторську майстерність. Дивлячись на їхні обличчя можна подумати, що це дуже легко та весело робити. Таке враження, що вони просто розважаються на сцені. Що стосується стрибків, то у глядача складається враження, що артисти подолали всі можливі рубежі і начебто на них не діє тяжіння землі. Вони просто зависають у повітрі.*

*Цей колектив по праву займає перше місце серед подібних груп. Це вищий клас майстерності і привабливості.*

*Я побувала на їхньому концерті в «Лехан центрі для мистецтва і вистав» у неділю ввечері в Нью Йорку. Я була просто приголомшена концертом. На жаль, такі групи велика рідкість, колектив ансамблю ім.Вірьського комбінує*

*ліричні танці і складні трюкові номери з дуже красивою і швидкою музикою.*

*Однозначно, це єдиний колектив серед собі подібних. Високий рівень артистизму, техніка – просто приголомшлива. Слово «професіонали» – це просто недооцінка цього колективу, це просто образа для артистів цього колективу. Вони давно переступили рубіж професіоналізму і пішли набагато далі.*

*У мене просто не вистачає слів, щоб передати свої почуття і емоції. Я не можу знайти слів для опису їх майстерності. Людство ще не придумало таких слів захоплення і задоволення, які дарує ця компанія глядачам у всьому світі.*

*Якщо сказати «Браво!» «Неперевершено!» – це не сказати нічого про цей колектив, у вас просто затамовується подих, і ви не можете ні говорити, ні рухатися під час концерту. Якщо ви хочете подивитися на українську культуру, дізнатися про історію України і зрозуміти душу і серце цієї країни, то приходьте на концерт ансамблю ім. Вірьського, і ви самі все зрозумієте.*





# LE FIGARO

Щоденна газета Франції

## ОСЛІПЛЮЮЧА МРІЯ

... В фіналі зал стоячи аплодував 150 артистам Національного ансамблю танцю України, а кожен наступний танець супроводжувався вибухом невщухаючих оплесків. Ми були присутні на чудовій, ідеальній фольклорній виставі виключного рівня, який можна побачити лише раз на 10 або 20 років.

Вважається, що пік досконалості і віртуозності вже досягнуто, але ансамбль імені Вірського, яким на теперішній час керує Мирослав Вантух, приготував для нас нові сюрпризи, і поява у двох заключних танцях 24 хлопчаків та дівчаток

у віці від 6 до 10 років – один із самих чарівних з них. Ці учні хореографічної школи танцюють як дорослі і виконують ті ж самі віртуозні оберти на високому професійному рівні. Неможливо стримати емоції, споглядаючи чистоту, граціозність і талант!

**РЕНЕ СІРВІН**

Палац Конгресів, 20 год. 30 хв. до 14 квітня



# Мистецький тезаурус сучасного Ніжина



Творчість – це здивування, яке ніколи не закінчується»- народний вислів повною мірою стосується мистецького Ніжина, унікальність, неповторність мистецького середовища якого впродовж віків творили його мешканці-українці, греки, поляки, асирійці, євреї. Це засвідчують історія та сьогодення міста, в якому 1881 р. відкрився перший у світі пам'ятник Миколі Гоголю, перший в Україні пам'ятник вчительці 2001 р., перша в Україні 2007 р.

Меморіальна дошка уродженцю міста, всесвітньо відомому трубачу Тимофію Докшицеру.

Екскурсії до церков Ніжина, внесеного 2016 р. до семи чудес України, краса, зокрема, одного з трьох в Україні дерев'яного іконостасу в Кафедральному соборі Всіх святих, двоярусна церква Іоанна Богослова, наповняють благодаттю й святістю почуття, зворушать думками про тих, хто творив мистецький тезаурус Ніжина. Його цінність у взаємозв'язку мистецько-освітніх традицій та інновацій, розпочатих з відкриття 1820 р. Гімназії вищих наук. Як відомо, на сцені шкільного театру закладу до 1827 р. геніально грав, потихеньку режисрував, після занять записував у місті народні пісні гімназист Микола Гоголь. У 1880-1890-ті роки студентів Ніжина навчала акторській майстерності Марія Костянтинівна Заньковецька – актриса пересувного українського театру, а її творчий побратим (вислів актриси – ред. авт.) педагог-хормейстер Федір Данилович Проценко залучав юних хористів до виконання творів М. Лисенка, М. Леонтовича. Вони творили попри штучні й жорстокі перешкоди царсько-імперського режиму, що гальмував розвиток українського мистецтва. Для прикладу на відкритті вище згаданого пам'ятника славетному М. Гоголю попри все звучали українські пісні, твори композиторів у виконанні організованого Ф. Д. Проценком хору з 600-ти сот (!) учасників, а М. К. Заньковецька ставила зі студентами українські вистави. У 1957 р. Віктор Михайлович Іконник – педагог-диригент тоді вже Інституту народної освіти, співом студентського хору філологічного факультету на VI Всесвітньому фестивалі молоді та студентів вразив довершеністю виконання присутніх у переповненому Колонному залі столиці РФ.

У сучасному Ніжині мистецький тезаурус представлений жанрами музичного, хореографічного, театральних видів мистецтв. Динаміка наповнення його творчістю різножанрових дитячих, молодіжних, дорослих самодіяльних, аматорських, професійних колективів, солістів вражає та сприяє збагаченню мистецької скарбниці України. Йдеться як про кількісний так й про якісно потужний реєстр колективів Ніжина, самотність, неповторність кожного з яких зворушує слухачів та глядачів. Для прикладу незабутній Маєстро, Герой України Анатолій Тимофійович Авдієвський 2006 р. на фестивалі «Артеківські зорі» в Криму на врученні



Пам'ятник Миколі Гоголю. Ніжин, 1881 р.



Пам'ятник вчительці. Ніжин, 2001 р.



Гран-прі хору «Сяйво» музичної школи промовив: «Нині центр дитячого виконавства України перемістився до Ніжина», а про студентський фольклорно-сценічний гурт «Народна криниця» Коледжу ім. М. Заньковецької зі сцени Будинку культури міста митець зазначив «Бережіть цей ансамбль як зіницю ока!».

Цьогоріч виповнюється 30 літ молодіжному хору «Світлич» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, який зі слів народної артистки України, композиторки Лесі Василівни Дичко, є презентантом високого освітнього іміджу. Дійсно, названі колективи стали за взірцем для низки наступних, як-от дитячі «Промінець» з музичної школи, «Соняшник» та «Лілея» – мистецької школи при Коледжі ім. Марії Заньковецької, де також з успіхом виступають студентські академічний та народний хори. У Будинку культури діє понад 30 літ хор ветеранів й 25 – фольклорно-сценічний гурт «Ніжинська козачка», добре відомі на Чернігівщині, містах України, Литви, Німеччини, Білорусі, Туреччині...

У контексті хореографічного мистецтва ушлявлюють національні виконавські традиції України дитячі ансамблі танцю народного – «Квіти України», класичного – «Гармонія», бального – «Ритм», «Шанс», сучасного – «Astrum», естрадного – «Серпантин» з першої на Чернігово-Сіверщині хореографічної школи, а також студентські ансамблі народного танцю «Забава» – з НДУ ім. Миколи Гоголя, «Ніжин» – Коледжу ім. Марії Заньковецької та аматорський зразковий ансамбль танцю «Калинонька». Милують численних глядачів на концертах в містах України, країнах близького зарубіжжя чарівними голосами вокалісти академічного, естрадного співу, інструменталісти-піаністи, баяністи, студентські оркестри народних інструментів, духових. Захоплюють творчістю й юні ложкарі шумового оркестру з хореографічної школи міста (!), керівник якого нині є воїном ЗСУ, а його учні, рівно як й вище названі колективи, солісти донатять на потреби ЗСУ кошти від численних благодійних концертів!



*Малий зал Київської консерваторії. Вітання від хору «Світлич» академіку В.Рожку, 2018 р.*



*Хор «Світлич» в м. Нансі, Франція, 2018 р.*



*Покровський ярмарок в Ніжині. Танцюють діти*





*Дерев'яний іконостас Кафедрального Собору Всіх святих.  
Робота Олександра Кошеля. Фото Сергія Ковальова*



*Концерт хору ім. Г. Верьовки в Ніжині. Ведуча О. Кавунник  
і маестро А. Авдієвський. 2011 р.*



*Виступ В. Кузик на науковій конференції.  
Гоголівська аудиторія університету. Ніжин, 2019 р.*

Зворушують багаторічною працею в мистецтві інструментальної музики поряд з ніжинцями й митці, що почали в місті свій трудовий шлях за направленням як молоді фахівці. Це творчість впродовж десятиліть доцента-піаністки Ведди Розен (1934-2017) з Києва. Уславлюють Ніжин в Україні, за її межами професор-баяніст, оркестровий диригент, народний артист України Микола Олександрович Шумський з Хмельниччини, хормейстери – заслужена діячка мистецтв України Людмила Юріївна Шумська з Черкащини, заслужені працівники культури України Сергій Олександрович Голуб й вокалістка Наталія Дмитрівна Даньшина – Сумщини, з Донеччини вокалістка Ніна Вікторівна Крутько. Яскраве сузір'я митців становлять уродженці Ніжина: заслужена артистка України педагог-вокалістка Марія Федорівна Бровченко (роки життя 1919-2009), заслужена працівниця культури України Алла Борисівна Хоменко, педагоги-фольклористи, заслужені працівники культури подружжя Івана та Ольги Синиць, хореографи Анатолій та Людмила Баригіни, заслужена працівниця культури України Галина Львівна Тимошенко, Олександр Миколайович Пархоменко. Саме вони на зламі ХХ-ХХІ століть в мистецькому середовищі Ніжина наповнили його мистецький тезаурус численними виступами колективів у концертних залах Києва, Чернігова, Конотопа, Козельця, військової частини смт Десна й табору Артек у Криму, на сценах Прилук, Вишгорода, Львова, Вінниці, Тернополя. На порубіжжі ХХ-ХХІ століть вони органічно вписуються у загальнонаціональний та світовий музично-інформаційний простір, виступаючи з концертами у містах Франції, Італії, Польщі, Німеччини, Греції, Австрії, Болгарії, Угорщини, Литви, Естонії, Туреччини. Про це свідчать численні праці й доповіді науковців на конференціях, як-от кандидатки мистецтвознавства, доктора філософії мистецтва Валентини Володимирівни Кузик з відділу музикознавства ІМФЕ ім. М. Рильського НАНУ, газетно-журнальна періодика в «Українській музичній газеті» у 1997-2012 роках, 2016-2023 – у журналі «Музика». Цьому сприяє допомога спонсорів-благодійників, як-от від Миколи Пантелійовича Шкурка, керівника благодійного Фонду «Ніжин», за фінансової підтримки якого побачили світ книги про Ф. Д. Проценка, М. К. Заньковецьку, готуються до друку й нові праці за підтримки благодійника.

Наповнений націєтворчістю ніжинців мистецький тезаурус як скарб, зберігання досвіду, традицій для розвитку інновацій творчості містян, важливий в контексті полікультурного простору України. Різноманітна по суті, але міцна в основі націєтворення праця митців Ніжина сприяла й надалі слугує важливим джерелом культурно-мистецького середовища Чернігово-Сіверщини.

Мистецький тезаурус України на зламі ХХ-ХХІ ст., завдяки різноманітним традиціям культуротворення митців у великих, малих містах регіонів країни, українців діаспори стає надбанням світовим, що стимулює мистецькі комунікації міжнародного діалогу представників усіх континентів світу.

**ОЛЕНА КАВУННИК**



# КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

ОГЛЯД КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ

## Роман про Соломію Крушельницьку

*Балабко О. В. Кімоно для Баттерфляй. Із життя Соломії Крушельницької: Роман. Чернівці: Букрек, 2022. 320 с.: іл.*



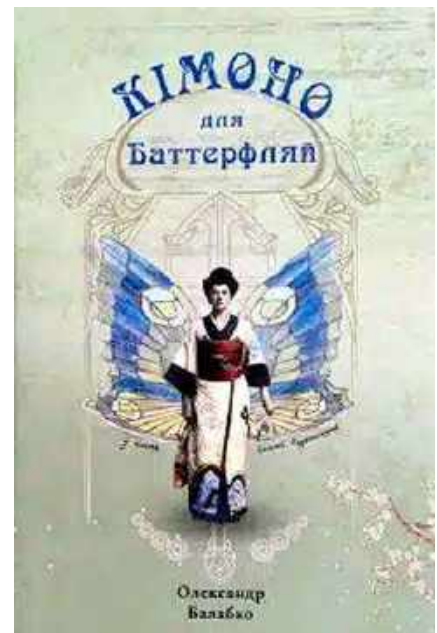
Олександр Балабко взяв на себе важливу місію: зображувати українців у світах. Є в доробку автора книги есеї про Михайла Коцюбинського, Миколу Гоголя, Марію Башкирцеву та ін. І ось

нова книжка, написана на життєвій канві славетної оперної співачки і артистки, – Соломії Крушельницької.

Письменник обирає звичну йому «мандрівну призму» та подає шлях солістки Варшавської опери до Парижа, Неаполя, Риму, Брешії, Генуї, Буенос-Айреса, Каїра, Александрії... Це не просто мандри творчої особистості, це шлях у мистецтві оперного співу (від визнання на варшавській оперній сцені до прощального оперного бенефісу 1916 року).

Поза оповіддю зостався період концертної діяльності співачки, після завершення нею оперної кар'єри (О. Балабко планує описати його в окремому романі). Моменти життя Соломії Крушельницької, що стосуються її навчання у Тернополі (Тернопільська класична гімназія), Львові (Львівська консерваторія Галицького музичного товариства) та Італії (Ф. Креспі – спів; професор Конті – драматична гра) згадуються у романі тією мірою, якою дотичні до основної дії. Отож,

твір О. Балабко не охоплює все життя мисткині, але висвітлює частину із життя Соломії Крушельницької. Очевидно, цей відрізок життя ліричної героїні роману обрано автором не випадково – адже саме винятковим поєднанням вокальних даних і співочої майстерності з неабияким умінням вживатися в роль пані Соломія здобула визнання широкої публіки і славу в професійних колах. А пригадування про велику українку, визнану світом, та популяризація її постаті – важлива в аспекті утвердження української культури



і зростання української національної свідомості та гідності.

Роман, багато ілюстрований світлинами і оприлюднений друком у видавництві «Букрек» до 150-річчя від народження Соломії Крушельницької, є не тільки подарунковим виданням з погляду поліграфії, а й справжнім дарунком поціновувачам українського та світового мистецтва. На сторінках читач зустрине імена композиторів, у оперних постановках за творами яких С. Крушельницька (сопрано) виконувала провідні жіночі



партії: А. *Бойто* («Мефістофель», Маргарита та Єлена); Ж. *Бізе* («Кармен»); Р. *Вагнера* («Лоенгрін», партія Ельзи; «Валькірія», партія Брунгільди); Д. *Верді* («Аїда», «Ернані», «Отелло», «Сила долі», «Травіата», «Фальстаф»); В. *Гнеккі* («Касандра», партія Клітемнестри); А. *Каталані* («Ла Валлі»); Л. *Манчінеллі* («Геро і Леандр»); Ж. *Массне* («Вертер»); Д. *Меєрбера* («Гугеноти», Валентина); С. *Монюшка* («Графиня», «Галька»); Д. *Пуччіні* («Тоска», «Богема», «Мадам Баттерфляй»); Ф. *Чілеа* («Андреана Лекуверер»); Р. *Штраус* («Саломея») та ін.

Значачу: безпосереднього опису музичних творів засобами словесності в романі фактично немає. Зате в ньому містяться окремі відгуки на опери, зафіксовані на сторінках газет. Погляд збоку переплітається з баченням із середини (листи Д.Пуччіні, з яких бачимо чи реакцію на успіх вистави «Мадам Баттерфляй», чи труднощі в написанні чергової опери – «Дівчина із Золотого Заходу»). Документального колориту надають і знімки афіш оперних постановок, і фото театрів та акторських і композиторських осель, і фіксація окремих кадрів гастролей.

О.Балабко не ставив за мету написати документальний твір. І його оповідь – художня, хоча на документальній основі. Роман можна кваліфікувати як *художню біографію*. Звідси і зміщення акценту із взаємодії мистецтв (опису опер засобами мистецтва слова) на спробу відтворити

психологію творчого процесу (написання опери чи її репетиції на сцені), прагнення відчутти дух часу й уявити взаємини у світі мистецтва (симпатії, антипатії, конкуренцію). Вимір художності у тексті проступає в описах почуттів ліричних героїв роману та тих персонажів, у яких вони перевтілюються на сцені.

Можна, застосовуючи одну з художніх деталей, – подарований Соломії медальйон, – уподібнити художнє полотно роману цій прикрасі: його потрібно «розкрити», щоб побачити закладену в тексті «подвійність». І ця подвійність є, щонайменше, тришарова. Перша – *стильова*: співвідношення документального з художнім (з перевагою останнього). Друга – *символічна*. Збагнути її вповні допоможе назва роману – «Кімоно для Баттерфляй». Ідеться, про оперу Д. Пуччіні «Мадам Баттерфляй». Історія сценічного життя цієї опери, до слова, теж двоїста: спершу – провал (у головній ролі з Розіною Сторкіо); далі – після переробки, здійсненої Д. Пуччіні, – триумф (головна партія – Соломії Крушельницької). Виконувалася сотню разів і незмінно з величезним успіхом у глядачів... В трагічній долі Чіо-Чіо-Сан, центральної героїні цієї опери, також переплелися антагоністичні настрої – радість кохання і біль обманутого серця. Навіть сина свого мадам Баттерфляй іменує *Долоре* (Біль) і не може назвати *Джойя* (Радість), хоча і сподівалася це зробити після того, як її коханий повернеться до неї з Америки.

Як на мене, то в цьому, позірно ліричному, конфлікті мадам Баттерфляй і Пінкертон проглядає культурна розбіжність – між Сходом і Заходом: те, що цінує молода японка (шлюб за японським ритуалом), її наречений – лейтенант американського флоту – просто ігнорує і не вважає шлюб зі співвітчизницею чимось аморальним, адже Чіо-Чіо-Сан, з його погляду – тільки «тимчасова дружина». Прагнучи щастя, вона його не знає.

В анотації автор пише: «Молодій солістці Варшавської опери Соломії Крушельницькій подарували кімоно, у якому вона наважилася виконати опереткову арію гейші. Цей епізод творчої долі співачки дозволив письменникові розгорнути захопливу оповідь про шлях до однієї з визначальних ролей – Мадам Баттерфляй». У цих словах – ключ до третьої подвійності, закладеної в романі.

Третя подвійність – *історично-біографічна*. Весь роман О. Балабко –



це шлях Соломії Крушельницької від слави (як солістки Варшавської опери) до слави світового масштабу, про що свідчать вистави в країнах Європи (Польща, Франція, Італія), Латинської Америки (Аргентина, Чилі), а ще – Азії й Африки (Єгипет). За географічним маршрутом криється глибший пласт: шлях як зміна. На рівні рольовому ідеться про чергування ролей у різних операх, а також і про постійне творче перепрочитання однієї ролі, насамперед – Мадам Баттерфляй. На рівні особистої біографії – перевтілення як творче зростання, позбавлення тих обмежень – вокальних, жанрових і психологічних, – які були притаманними Соломії Крушельницькій на початках кар'єри оперної співачки. Коли відчитати творче перевтілення символічно, найвідповідніший його символ – метелик (анг. «butterfly»). Учніство – ніби кокон, обмеження, що виявляється в надмірному озиранні на вчителів і браку певності у власних силах. Але приходять час і гусінь стає метеликом, а учениця – примую, майстром своєї справи. Одначе, *щоб стати метеликом, треба розірвати кокон*. І хоча Соломія Крушельницька на піку своєї кар'єри відчувала «крила за спиною», О. Балабко неодноразово акцентує на тому, що не почувалася вповні щасливою. Не мовиться про драму особистого життя: на відміну від мадам Баттерфляй, виконавиця її ролі, як можна припустити, була щасливою в шлюбі з адвокатом Чезаре Річчоні: обранець її розумів. Обоє тонко відчували музику,



були аристократами. Але, як і мадам Батерфляй, Соломія Крушельницька не могла б назвати свою сценічну дитину *Фелічіта* (Щастя). Й не тому, що за щільним графіком не змогла бути присутньою на похоронах батька і матері (хоч і це ятрило їй душу). Найбільшою перепорою для відчуття Соломією щастя, як випливає з тексту роману, був *кокон бездержавності української нації*, що туго її «сповивав», люто обмежував і не давав змоги до вільного розвитку – лету метелика. Попервах здається, що ця тема надто пунктирна у творі О. Балабка. Так, вона не надто педалюється в тексті, але все-таки існує в ньому, наче підводна течія.

Кілька прикладів:

– Неймовірно! Ви росіянка, чи то пак полька?

– Ні, я русинка, тобто українка, з Поділля... Співаю у Варшаві (*розмова з Жаном Філіпом Вортон, С. 11*).

– Ось ти, Солохо, вже давно тут, серед європейців... Дивлюся на них і часом заздрю: яка в них вільність, невимушеність рухів, жестів, яка легкість слова! Звісно, не завжди і не в усіх... Але все ж здебільшого в них відчувається утвердження власної особи, незаперечної гідності! А в росіянина? Ніби і душа наопашки, і серце прагне свободи... Але століття рабства – як тавро глибоке на тілі... Пусту росіянина до салону – він неодмінно переверне стілець, почне

спотикатися або розіллє чай... Чи переверне вазу з квітами, як оце я... А на якомусь бенкеті двох слів не стулить, горло йому перехопить і сяде він на своє місце, присоромлений... Але сердитий і проклинатиме «бісівські звичаї»...

– Що й казати, – підхопила Соломія, – і у вас, і у нас на Галичині люди невірні. У вас хоч панує ваша мова, а над нами і поляки, і австріяки... (*розмова з Федором Шаляпіним, С. 34*). «Чимдалі мене тортурує питання: як жити в світі, щоб потім не каються? А чи загалом є щасливі люди на цій землі? Я співала скрізь по світах на великих сценах різними мовами... Але ніколи – рідною...»

(*роздуми 27-річної Соломії, С. 140*).

За бажання той, хто читатиме роман, знайде і інші цитати, що торкаються теми бездержавності як нещастя нації та її представників. Але навіть із поданих (почасти – розлогих) стає помітно: О. Балабку йшлося, щоб наголосити на проблемі української національної свідомості. На переконання автора, вона є не тільки мовною ідентичністю, а й культурною: вибором між ментальністю європейською (вільний лет) і російською (гусинь у «коконі» імперськості). Отож, і тут – на рівні історичному – працює символ метелика, що асоціативно відсилає читача до «Мадам Баттерфляй» Соломії Крушельницької.

Повномасштабна російсько-української війна вкотре ставить питання національного самоусвідомлення, ставить гостро – як питання *modus vivendi* (з лат. «спосіб життя»). Бути завжди гусинню – не життя. Але, правду мовлячи, метеликом бути теж не хочеться. Живе він дуже коротко (як жила незалежна Україна понад століття тому, до чергового поневолення імперією – того разу «радянською»). Якщо вже бути метеликом – то вподібнитися сценічному «метелику» – Соломії Крушельницькій.

Хоч вона завершила оперну кар'єру доволі рано, та її життя в царстві світового мистецтва триває і досі, привертаючи увагу й знавців опери, і письменників. І, гадаю, не буде помилкою твердити: глибинна сутність таланту і особи Соломії Крушельницької відкриває себе, наче інша її героїня – Саломея з однойменної опери Р. Штрауса, що танцює танок семи серпанків. І цьому (пере)відкриттю сприяє роман Олександра Балабка «Кімоно для Баттерфляй. Із життя Соломії Крушельницької». Читаймо його й не проґавмо другої частини діалогії, що теж може стати черговим наближенням до видатної українки, а опосередковано – і до себе самих.

**НАДІЯ ГАВРИЛЮК,**

кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу теорії літератури Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України



# Ігор Курилів

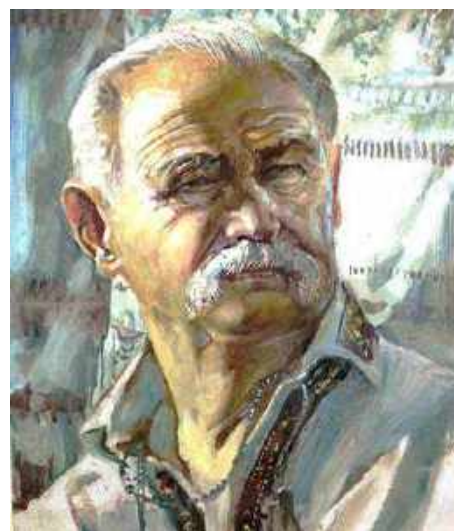
*Диригент, продюсер, культурно-громадський діяч.*

## І мелос народний вчувається у верлібрах тих предивних...

*Заслужений діяч мистецтв України, Заслужений діяч культури Польщі, Народний артист України. Лауреат міжнародної премії «Золотий Ікар» Гамбурзької академії музики за заслуги у розвитку музичного мистецтва Східної Європи. Від 1995 року директор концертних програм Софії Ротару. Організатор і продюсер низки музичних проєктів, серед яких Міжнародний конкурс скрипалів імені Д. Ойстраха, фестиваль оперного та балетного мистецтва. Директор першого Міжнародного конкурсу молодих виконавців «Крим Мюзік Фест». Нині працює директором-розпорядником Національного хору України імені Г.Г. Верьовки.*

*2016 року вийшла перша поетична книжка «Флейти на вітрах» з анотаціями Юрія Андруховича, Віталія Бориспольця та післясловом Євгена Барана.*

*2019 року у видавничому центрі «Академія» вийшла друга книжка поезій «Між берегами» з передмовою Василя Герасимюка та післясловом Дмитра Стуса*



Є поети, які входять у літературу зарані, а є поети, котрі заявляють про себе дещо пізніше. Але входять у літературу яскраво і самобутньо, зі своєю властивою лише їм образністю і метафорикою, глибинністю думки і філософічністю сприйняття буття земного.

Саме таким поетом є Ігор Курилів, у якого не лише верлібри своєрідні, а й мова різнокольорова, магічна й поліфонічно розкута. І ритмомелодика у нього неповторна, ні на кого не схожа. Й мелос народний у тих верлібрах предивних вчувається...

І то не дивно, адже Ігор Курилів професійний музикант, хормейстер, народний артист України, котрий нині очолює славнозвісний Національний заслужений академічний український народний хор імені Григорія Верьовки, якому цьогогоріч виповнилося – 80 літ з часу заснування.

І що тут цікаво, який збіг обставин: століття тому у видатного поета Павла Тичини вивершилась віршована збірка «Соняшні

кларнети», а нещодавно у талановитого Ігоря Куриліва побачила світ перша поетична збірка «Флейти на вітрах». Тож тут і там, як на мене, Музика звучить – варто лишень вслухатись у мелодіку цих збірок і їхні назви.

А зосібна, Шевченківський лауреат, поет Василь Герасим'юк, так відгукнувся на появу верлібрів Ігоря Куриліва:

“У новому столітті і тисячолітті із митців мого покоління, мабуть, найбільше здивував мене музикант і поет Ігор Курилів. Власне, про Ігоря в іпостасі поета я дізнався аж наприкінці першого десятиліття нового віку, бо як музикант, він, навіть ставши в молоді літа кілька разів переможцем тодішньої «Пісні року», що звучала на сцені і на екрані у програмі під назвою, здається, «Музичний млин», був тільки композитором, а за тексти не брався, хоч не міг не зважати на успішний приклад старшого на п'ять років Володимира Івасюка.

Звісно, не свіжістю текстів привабив автор «Червоної руги», яку співав тоді весь «союз нерушмих...», а справді свіжим диханням





українського мелосу, яке судилось відчувати і передати юнакові з Буковини, що виріс у сім'ї відомого репресованого українського письменника, тож і ставлення до слова було відповідним, себто відповідальним, хоч складається враження, що під дією трунку нових мелодій ніхто в роки розвою української естради не звертав уваги на те, про що співається мовою наче спеціально створеною найбільшим Творцем саме для пісень».

А нещодавно, у Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого, відбулася презентація третьої поетичної книги Ігоря Курилів «За Аріадниною ниткою», яку провів голова Національної спілки письменників України Михайло Сидоржевський, і в котрій брали участь письменники й читачі бібліотеки та квінтет Національного хору ім. Г. Верьовки. З промовами на презентації виступили заступник голови Київської організації НСПУ Борис Пономаренко, письменники Василь Герасим'юк, Дмитро Дроздовський, який написав післямову до книги І. Курилів під назвою «У світі «одвічних партитур» а також Вадим Крищенко, Анатолій Матвійчук, автор цих рядків й інші учасники заходу.

Нижче публікуємо добірку верлібрів Ігоря Курилів із книги «Флейти на вітрах».

**ВОЛОДИМИР КОРНІЙЧУК**

\*\*\*

*Пожовклі ноти  
з титулом у завитках  
між сторінок  
засушена фіалка  
хто вихопив її  
із рук моєї долі  
клавірить за вікном  
мінорна fuga сніговіїв*

\*\*\*

*Ворсинки зір  
лоскочуть ніздрі Зодіака  
чубатий місяць  
сторчголов в траву паде  
хмелить ямину пах  
і від тонацій солов'їних  
душа крильми  
в ліричний бубон б'є*



Ведучі презентації М. Сидоржевський та І. Курилів. Виступає В. Герасим'юк.



А. Матвійчук



## [КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ]



Квінтет Національного хору ім. Г. Верьовки



В. Корнійчук



Д. Дроздовський



\*\*\*

А зорі з вишніх партитур  
розсипались арпеджіями арф  
їм вторить хор натхненний  
у зеленім жабуринні  
і солов'їха молода не замовкає у ліщині  
лише носильниці медів  
поснули десь в молочаях  
і позіхає ніч на злежаному сіні

\*\*\*

Замовк грози хорал  
лише веселка ще відлунює над полем  
зигзиці попелясті  
у дібровах розсипають мадригали  
а над клечанням полудневим  
хоровод лелечий висне  
і коні в гоні  
жереблять шовковими лугами

\*\*\*

На чорнім крєпі  
онімілого рояля  
свічник трикрилий  
з ружєю багряною в згасанні  
чому ми так п'яніємо від щастя  
в мить  
коли безжально  
топимось в обмані

\*\*\*

Тілесний менестрель  
на шлюбному одрі із Божеством  
останній із земних  
з очима неземного світла  
магічний Моцарт  
музики христос  
безсмертя  
звуками блаженними прорік нам

\*\*\*

Відскаженіли в горах  
люті громовиці  
і стихилися покрадьки  
в віддалених світах  
лише обвуглені смереки  
із очницями пустими  
мов чорні флейти  
голосили на вітрах



# Олександр ГОРДОН:

## «Під музику Бетховена»

Гордон Олександр Богданович (нар. 01.12.1961, м. Львів) – поет, прозаїк, перекладач, літературознавець.

Директор Будинку письменників у Києві, заступник голови НСПУ (2014-2019). Автор 50 книг поезій, прози і перекладів, «Популярної енциклопедії Львова» (2009) і понад 100 статей, інтерв'ю, оглядів у періодиці та наукових збірниках. Переклав українською мовою твори Р. М. Рільке, П. Верлена, Г. Аполлінера, Е. По, Т. С. Еліота, В. Шимборської. Його вірші перекладено 15 мовами. Підготував збірку «Безсмертні ноти музики».



### МИТЕЦЬ

Мов Шуберт, Бетховен, Шопен,  
Він музику з неба отримав...  
Дарунком величних пісень  
З поезії Відня і Риму.

Симфонії мічених міст.  
Містичні апокрифи світу.  
Кохання святий оптиміст.  
Поет нескінченного міту.

\*\*\*

Я музику любові сотворив,  
Поклав її на власні вірші...  
Вона мені мелодіями рим  
Безсмертні ноти пише.

Записую поезію землі,  
Симфонію своєї долі...  
Хоч вірші, наче янголи малі,  
Та завше просяться на волю!

\*\*\*

Під музику Бетховена  
Спочине тиша снів...  
Народжена під Овеном,  
Ти виросла із див!

Під зіркою Бетховена  
Тече твоє життя.  
І місяць зачудований  
У небо й почуття.

І музики альковами  
Вступаєш ти у світ,  
Коханням подарована,  
Мов серця заповіт.

\*\*\*

Вкладаю музику ночей,  
Душі і тіла  
В поезію твоїх очей,  
Як мить назріла.

А небо вічністю росте!..  
І зорі низько  
Сердечно дякують за те,  
Що ми так близько...

На ноти музику життя  
Поклав Бетховен...  
Мені лишилось каяття  
За кожне слово!..



\*\*\*

Симфоніями слів малюю міт...  
Вони мені лиш подихом віддячать.  
Поезія літописами значень  
Складає для нащадків заповіт.

\*\*\*

Франц Ксавер Моцарт споглядає тишу  
І пише музику для львівських площ.  
Його ще Австрія любов'ю тішить,  
А він вже львівським дихає теплом.

Висока музика сердець соборів,  
Церков і синагог наснилась тут.  
Він славу батькову переповторить  
В «чарівну флейту» долі золоту.

І Львів засяє в серці, наче Зальцбург,  
Відкриється в безсмерті звуків й нот...  
Високий Замок осягне контральто,  
У вічнім небі мовчазних щедрот.

\*\*\*

Як добре, що тебе люблю у цьому світі!  
Ти – вірна почуттям. Твоя душа – жива...  
Як добре, що давно в своєму заповіті  
Для тебе я знайшов і вірші, і слова.

Любов – поезія високого польоту,  
Що не вкладається ні в строфи, ні в життя.  
Любов – це музика... Бетховен, Шуман, Моцарт  
Її вдихнули в ніжний ритм серцебиття.

Священна щирість долі та слова молитви,  
Якими світ із Богом й сонцем розмовля.  
Любов – це чистий подих щастя із повітря,  
А в небі – тихий смуток серця скрипаля!

### ЛІТОПИСЕЦЬ СЕРЦЯ

Поезія закоханих очей  
Формує бездоганність мого вірша.  
Я бачу погляд твій в пільмі ночей,  
В якому – сонячність краси найвища.

Ти ангелом з'являєшся мені,  
Висвячуєш на сан поета тиші.  
Тобі складаю оди неземні,  
А вічність музику до них допише.

Поезія – це музика очей.  
Твоє кохання – музика безсмертя...  
Поет – засновник тисячі учень,  
Хоча насправді – літописець серця.

\*\*\*

Послухаю Баха, Бетховена, Моцарта...  
Для віршів – відвага, для музики – почесні...  
Весна подарує поетам емоції.  
Словам їхнім затишку творчості хочеться.

Закоханий в тебе, для тебе озвучую  
І сонце, і небо, і пристрасні вулиці...  
Міста, наче долі, бувають болючими,  
А вірші до музики радісно туляться.

Епоха тиранів іще не закінчилась.  
Довіртесь поетові, ангелам, Богові!  
Бо кожен із нас тільки Словом увінчаний –  
Поезії затишком і перемогою.

Хтось стане безсмертним у пошуках вічності,  
Хтось серце своє відігріє в поезії...  
Усі ми зі світу живої античності:  
В поетів – святої, в тиранів – помпезної...

\*\*\*

Поезії просвітлена дорога...  
І музики просвітлена печаль.  
Мистецтво покаєння перед Богом.  
Архітектура золотих мовчань.

Живопис слова із небес не стерти...  
Живопис долі – в нескінченних днях.  
Скульптура почуттів, як вічність серця!..  
Ландшафт історії – в глибоких снах...

А думка проривається у космос  
І творчість вироста у височинь...  
Життя, як світу мелодійний поступ,  
І власного безсмертя гідний чин!

\*\*\*

Коли записую твою красу  
У нотах слів на партитури духа,  
Люблю божественний вечірній сум,  
Який один лиш я в тобі підслухав.

І музику – поезію душі,  
Що дихає в космічний вільний простір...  
Я знову наближаюсь до вершин,  
Хоча лечу до твого серця в гості.

І ти мені симфоніями снів,  
Сонатами Бетховена і Баха  
Звучиш, неначе вічність з берегів...  
Неначе пісні піднебесна птаха...



# Музичний код творчості поетеси Наталії Горішної

Ще два століття тому Віктор Гюго наголошував: «Наука безперервно рухається вперед, перекреслюючи саму себе. Наука – сходи. Поезія – помах крил... Шедевр мистецтва народжується навіки. Данте не перекреслює Гомера».

Форми, мова, ритм, мелодії і зміст поезії оновлюються постійно – кожним пророком і кожним поколінням. Згідно з Полем Валері, «опанувавши мистецтвом, романтик стає класиком». Романтична юність, розправивши свої крила, завше дорослішає з висоти власного польоту, досягаючи безсмертної зрілості небес, зірок і сонця. Історія людства обростає «класичними трояндами» слова, наче небеса світилами.

Окрилені, летючі вірші проникають у Всесвіт і, як стверджує поетеса Наталія Горішна, примирюють гріховний і вищі світи:

*Летючий вірш, як скрипка скрипалю –  
І поміч, і опора ув одчаї.  
Я ним із вами й Богом розмовляю,  
Гріховний світ із вищими мирю.*

Так зринає безсмертна, піднебесна музика слова – Поезія Вічності. Перефразовуючи відомий вислів Теодора Адорно: «Не ми слухаємо музику – музика слухає нас», – можемо стверджувати: не ми слухаємо поезію – а вона нас. Саме Поезія з висоти небес, слухаючи нас, дозволяє нам записувати мелодії наших розмов із Всесвітом. А ми – лише інструмент – ота «скрипка» божественного Скрипаля, який водить смичком Слова по наших душах. Поезія – океан нашої підсвідомості у міжпланетних високогір'ях Музики і Духа. Поезія – атмосфера мови, вона – небесне тяжіння людства, яке оберігає наші душі й тіла від народження до смерті та воскресіння. Недаремно наші погляди так часто спрямовані в небеса, виманюючи-висмикуючи з них крихітні зорі Поезії та нотні зернини Музики.



Кожна книга віршів – це небеса Поезії... І коли розгортаєш її перед собою – розкриваєш небо, в яке незабаром полинеш крізь відчинені вікна віршів.

Леонардо Да Вінчі говорив: «Поет нескінченно поступається художнику в зображенні видимого і музикантові – в зображенні невидимого». Сучасна українська поетеса з Черкас Наталія Горішна, членкиня НСПУ, авторка більш як 20 поетичних збірок, лауреатка близько десятих міжнародних і всеукраїнських літературних премій, у двотомнику своїх вибраних творів «Крик дощу» виявила хист не поступатися ні художникам, ні музикантам – як у зображенні видимого, так і невидимого. Енергетика, мелодика інтонацій і пластика слова у її віршах досягають своєї довершеності, мов у симфоніях Бетховена чи скульптурах Родена. Музика, ритм, зміст і пластика кожного рядка відтворюють неповторну мелодію почуттів та образів, і вірш зринає перед нами, наче «фантомна» музика небес:

*Фантоми голосу твого,  
Фата-моргана...  
Міраж тремкий, немов вогонь?  
Свята омана?..  
Що звук? – Лиш був і вже: «Агов!..»  
Як флер туману.  
Відплив в ядро світобудов,  
Поцез, розтанув.  
Фантоми голосу твого,  
Вечірнє древо...  
П'янки, як добрий алкоголь  
Із міста Лева.  
Стрілець! Мисливець! Птахолов!  
Ой, леле-леле...  
Привчив. Впокорив. Поборов.  
Царю – цареве!*

«Фантомна» алітерація звуків «ф», «н», «м», «в» у першій строфі замінюється у другій – на дзвінку ліричну «з», «л», «в», створюючи своєрідний лірично-пісенний мелодійний малюнок. Причому уся ця алітерація перегукується паралельно з п'янкою, вибухово-святковою, переможною, майже маршовою, смисловою інтонацією останніх двох строф.

Освячена музикою, поетична творчість Наталії Горішної вже має у своєму активі понад 30 написаних і виконуваних пісень та романсів: від композиторки Наталії Саух («Твої слова», «Абрикосова ніч», «Наснися мені, коханий», «Піснями лебединими», «Кольору осінньої трави», «Різдвяна ніч», «Остання любов», «У вечірній таїні», «Цієї ночі думала про Вас», «Зелений кісник» та ін.); композитора Миколи Ведмедері («Ти – Україна», «Святвечір»); композитора Анатолія Ковбаси («Святвечір»); композиторки Катерини Александрової («Святвечір»); барда Наталки Кузьменко («Ніжність», «Наснися мені, коханий», «Маргарита», «Осінь» та ін.); барда Олександра Шаніна («Бджола на асфальті»).

Як бачимо, авторкою музики до більшості пісень і романсів на слова Н.Горішної є композиторка, членкиня Національної Всеукраїнської музичної спілки та творчої Спілки діячів естрадного

містечтва України, лауреатка Всеукраїнського конкурсу сучасного романсу «Осіньне рандеву» Наталія Саух, яка створила загалом понад 400 різножанрових пісень (на слова відомих київських і черкаських поетів, серед яких В. Затуливітер, Г. Білоус, В. Коваленко та ін.) і яка гармонійно поєднує талант композиторки, музиканта, співачки і педагога. Пісні на музику Н.Саух взяли до репертуару Черкаський народний хор, капелла бандуристів, тріо «Барви», дует Василя і Діани Матющенко, ансамбль «Веселка», дитяча вокальна студія «Пріма».

Романс Наталії Саух «Цієї ночі думала про Вас», написаний на слова Наталії Горішної, неодноразово звучав по українському радіо, він охоче виконується різними музичними колективами, він встав в один ряд з класичними ліричними українськими піснями, такими як «Дивлюсь я на небо», «Ніч яка зоряна» чи «Намалюй мені ніч».

У доробку Наталії Горішної є такі чудові романси й пісні, як: «Час відсіяв легке», «Забула я, що я тебе люблю», «По вишеньках розхлюпав червень» та ін. А є ж іще напрочуд мелодійні поезії, які поки що не покладені на музику, як то: «Рондель опори», «Рондель чекання», «Вежа любові», «Під ноктурн Фредеріка Шопена», «Під мелодію Шумана» та багато-багато інших.

Як видно навіть із назв перелічених пісень поетеси музична енергетика кожного її рядка ніжно-плинно, лірично-разуче впливає на свідомість слухача не тільки джерельно-чистою співучою українською мовою, щирою цнотливістю української душі, але й добірною, часом пророчною думкою (як, наприклад, в рядках пісні: «Ти – Україна і я – Україна, //Іншої долі нам в світі нема»), чи жіночою лагідністю й патріотизмом Берегині українського роду та його традицій, як, скажімо, у пісні «Святвечір», яка уже тричі покладена на музику різними композиторами:

*На день народження Ісуса  
Несе дари цнотливий сніг,  
Своїм крилом, як білий бусол,  
Світ затуляючи від лих.*

Нехай же ці ніжно-інтимні, яскраво-ліричні пісні завше оберігають наші душі від життєвих лих і горя щоденних воєнних буднів. Музика й Слово – це також генерали нашої Перемоги, які гартують дух і міць усього українства!

То ж чекатимемо на нові музично-поетичні перлини від Наталії Горішної у тандемі з Наталією Саух та іншими уже згаданими і ще не згаданими композиторами й бардами.

**ОЛЕКСАНДР ГОРДОН**



# Людина-інститут

З нагоди 100-ліття від дня народження  
Михайла Головащенко (1923-2005)



імнадцять років тому, у видавництві «Музична Україна», вийшла друком остання фундаментальна й раритетна книга видатного українського музикознавця, журналіста і громад-

ського діяча, заслуженого діяча мистецтв України та багаторічного (майже піввіку!) очільника відділу музичного мистецтва редакції газети «Культура і життя» Михайла Головащенко «Феномен Олександра Кошиця» (К.: «Музична Україна»; 2007.-588 с.: іл.).

Упродовж усього творчого життя Михайло Головащенко видав ряд унікальних і вагомих музикознавчих праць про знакових українських співаків зі світовим ім'ям: Соломію Крушельницьку, Олександра Мишуту, Михайла Роменського, Модеста Менцинського, інших відомих митців.

Свого часу і мені пощастило знати цього видатного Майстра слова, непересічного ерудита й одержимого шанувальника тисячолітньої національної музичної культури.

І не лише знати, а й творчо спілкуватися з ним ще коли навчався на театрознавчому факультеті Київського інституту театрального мистецтва ім. І.К. Карпенка-Карого, і коли почав друкувати свої статті за редакцією Михайла Івановича у тоді вельми популярній газеті «Культура і життя» (в 70-х роках минулого століття).

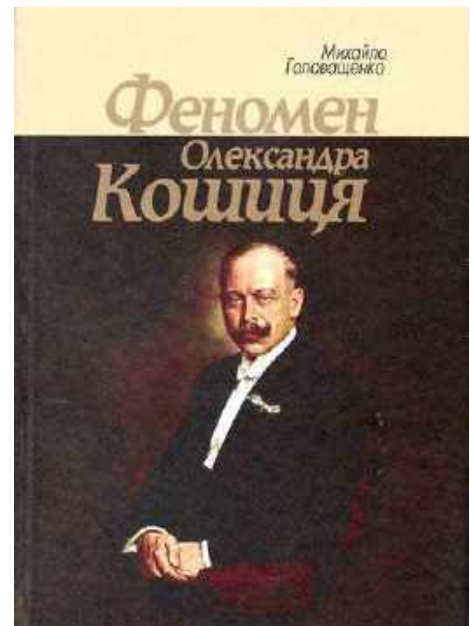
А вже згодом, коли мені пощастило волею Господа відновити 1993 року «Українську музичну газету», яка заснована видатним музикознавцем Миколою Грінченком 1926 року при Всеукраїнському музичному товаристві імені Миколи Леонтовича, і яка того ж року була заборонена тоталітарним радянським режимом, то я мав щасливу нагоду, упродовж багатьох років, друкувати ще й талановиті статті Михайла Івановича в «Українській музичній газеті»: про всеукраїнські хорові конкурси і фестивалі,



визначних композиторів і диригентів, співаків та виконавців, інші культурологічні події, що відбувалися тоді у нашій суверенній державі.

... Але повернімося до згаданої і раритетної на сьогодні книги Михайла Головащенко «Феномен Олександра Кошиця», де у передньому слові до книги, редактор видання Тетяна Моргун, так поважно мовила про її незабутнього автора:

Ця книга «ексклюзивна, дорогоцінна й насправді неперевершена праця блискучого і всесвітньо відомого українського музикознавця Михайла Головащенко. За багатством поданого тут матеріалу, за якістю ретельного й тактовного його опрацювання вона не знає собі рівних. Сучасні романісти, уклавши вигідні контракти, примудряються писати по три книжки на рік. Михайло Іванович поклав понад п'ятнадцять років на глибоке й усебічне вивчення життя, творчої, наукової та громадської діяльності геніального Олександра Кошиця, на збирання, систематизацію, літературне опрацювання та упорядкування матеріалів, документів, ілюстрацій, які й склали задуманий ним двотомник.





Українська Республіканська Капела. Барселона, Іспанія. 1921 рік.



Українська Республіканська Капела в Чехословаччині. 1920 рік.

Недаремно один музикознавець сказав про М. Головащенка: «Це – людина-інститут». Нині, охоплюючи подумки безпрецедентно величезний арéal матеріалу, підготовленого автором для двотомника «Феномен Олександра Кошиця», мимоволі думаю, що така робота й справді по силах хіба що інституту. А якщо додати науководвідковий апарат книги, над яким він

завжди працював мало не суворо і який в усіх інших працях М. Головащенка складено з математичною точністю!

Тим, хто близько знав Михайла Івановича, добре відомо, що Майстер лишав собі для сну хіба дві-три години на добу, працював не шкодуючи сил і здоров'я. Ним рухало єдине полум'яне бажання: залишити рідній Україні, сучасникам і нащадкам ще одне

ім'я велета національної музичної культури. Щоб пишалися своїм походженням, своєю обраністю й значущістю у світі, знали, чийх батьків діти.

Михайло Іванович почав працювати над першою версткою першого тому, коли його настигла тяжка, тривала й невиліковна хвороба. Він незрівнянно мужньо опирався їй, намагаючись не полишати праці над цією книгою... Проте невблаганна смерть забрала від нас цю незабутню світлу людину. Це сталося 12 грудня 2005 року.

Дорогий читачу! Ще раз хочу привернути Вашу увагу до кількості зібраного тут матеріалу, що буквально рясніє іменами та прізвищами, соціальними статусами сотень персонажів, датами, назвами країн, міст і містечок, найрізноманітніших періодичних та книжкових видань, різного роду організацій, закладів по всьому світу.

Водночас глибоко переконана в тому, що праця «Феномен Олександра Кошиця» сама по собі є феноменальною й унікальною настількою, що з повним правом стане окрасою золотого фонду вітчизняного музикознавства, збагатить кожного, хто з нею ознайомиться, ставши просто-таки неоціненним внеском в його ерудицію та високі патріотичні почуття.

Від усієї вдячної за багатолітню дружбу з автором цієї книги душі тішуся думкою, що мій скромний внесок у цей грандіозний проект Михайла Головащенка ляже простою польовою квіткою в яскравий вінок вистражданої і заслуженої ним вічної пам'яті і слави».

Нижче друкуємо кілька фрагментів з передмови до книги Михайла Головащенка про видатного хормейстера, композитора, фольклориста, педагога і громадського діяча Олександра Кошиця, якому нещодавно виповнилося 145 років від дня народження (фото також публікуємо із цієї книги).

## ВОЛОДИМИР КОРНІЙЧУК

*Світлій пам'яті Володимира Климківа, який надихнув мене на написання цієї книги, присвячую*

## СВІТОВА СЛАВА ЛИЦАРЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ

*Ars longa, vita brevis est*

*(життя коротке, а мистецтво вічне)*

Мабуть, у цілому світі немає такого народу, талановиті сини і дочки якого, здобувши європейське, а то й світове визнання і славу, були б майже невідомі на Батьківщині.

До числа «ворогів народу» зараховувалися всі, хто волею долі опинився за межами



советської імперії. А таких, як відомо, було сотні й сотні тисяч, і серед них – багато талановитих співаків, музикантів, композиторів, артистів, письменників, поетів, учених. У тому числі й наш геніальний земляк, славетний диригент, видатний композитор, вчений-фольклорист, історик і етнограф, музикознавець-теоретик, Олександр Кошиць (1875-1944). Його ім'я впродовж десятків років заборонялося навіть згадувати, а на творчий доробок було накладене суворе табу.

Якщо деякі пречудові його обробки українських народних пісень інколи й виконувалися, то ім'я їхнього автора не називалося. Його ж власні світські і духовні твори не звучали взагалі: це вважалося неабиякою кривою...

І це тоді, коли в широкому світі Олександр Кошиць увійшов у свідомість мільйонів шанувальників хорového співу і рядових слухачів – представників різних рас і народів – як людина-легенда. А виступи Української Республіканської Капели та Українського Національного Хору (так згодом стала називатися Капела) під орудою Олександра Кошиця у країнах Європи, Північної і Південної Америки були воістину триумфальними, викликали в слухачів не просто небувале захоплення, а майже містичне зачудування чимось незвіданим, нечуваним, небаченим – стан, близький до шоку.

Найвимогливіші, найприскіпливіші музичні критики та слухачі називали його Маестро найвищого рангу, аристократом

у музиці, творцем священного ритуалу Краси, диригентом-чарівником, хор якого не просто співає, а розмовляє з Богом, заклинателем, який дві години тримає публіку у своїй кулаку і на кінці пальця, скульптором у ритмах, магом, чаклуном, гіпнотизером, алхіміком, вродженим філософом з широким і глибоким знанням культури та історії України.

Олександр Кошиць уперше показав народам світу красу, велич і багатство українських народних пісень у класичних обробках вітчизняних композиторів – як найвище художньо-естетичне досягнення нашого народу. Він привернув увагу цілого світу до нашої, віками гнобленої Вітчизни, примусив заговорити про неї та про її багатовікову багатющу культуру всерйоз.

Завдяки цьому великому речнику, народи десятків країн на різних континентах не лише розумом, а й душею осягали, що є на земній кулі така держава – Українська Народна Республіка, є українська нація, і вона – не вигадка.

Отже представники різних націй і народностей, слухаючи спів Української Республіканської Капели з Кошицем на чолі, поступово переходили від захоплення до зацікавленості, а відтак – до глибокого усвідомлення окремішності нашого народу, значущості й величчї України як держави. Завдяки Кошицю для народів світу це стало незаперечним фактом, очевидною реальністю. І досяг він цього виключно за допомогою української народної пісні-перлини, завдяки

неперевершеному її виконанню і вмінню створювати наддивовиж глибокі, правдиві, повнокровні образи. Численні слухачі обох континентів, навіть не розуміючи нашої мови, відразу поринали в українську музичну стихію, захоплюючись і милуючись її красою та багатством. Безмежно вражені почутим і побаченим (йдеться не лише про неповторний спів та мелодійне багатство



*М. Головащенко (ліворуч) та А. Болгарський*



*М. Головащенко і В. Корнійчук*



*Верхній ряд (справа наліво): М. Головащенко, В. Климків, П. Гончар.  
Сидять: друга справа Н. Матвієнко.*



Олександр Кошиць

такого генія в царині музичного і зокрема хорового мистецтва, як наш славетний Олександр Кошиць, то про нього були б написані і видані монографії, романи, знято документальні і художні кінофільми, не кажучи вже про популяризацію його імені через телебачення, радіо, в усіх інших засобах масової інформації.

Нині, коли Україна здобула незалежність, поступово повертаються імена сотень, тисяч славних синів і дочок нашого народу, їхній музичний, літературний, образотворчий і науково-технічний доробок.

Така нагода настала і для імені славетного Олександра Кошиця та його творчої спадщини.

З ініціативи відомого хорового диригента в діаспорі, нині покійного Володимира Климківа, завдяки фінансовій підтримці українських організацій Канади і моїм старанням у Києві перевидано Кошицеві «Спогади», щоденник «З піснею через світ» і невеличку, але дуже цікаву книжечку «Слово про українську пісню й музику». Гадаю, що згодом будуть надруковані і його світські та духовні твори, численні пречудові обробки народних пісень. Буде перевезено на Батьківщину, до Києва, і його прах: адже так заповідав Великий Маєстро.

\*\*\*

«Писати про Олександра Кошиця, – читаємо в одній з рецензій, – все одно, що грати мелодію на найвищих нотах, що їх можна видобути з найдосконалішого музичного інструмента. Це вимагає постійного вживання найвищих похвал і найвишуканіших епітетів». Тож, щоб бути максимально достовірними, звернімося при цій нагоді до друкованих джерел, до думок і оцінок найвимогливіших критиків світу.

«Визнаю своє безсилля висловити ті почуття, що я пережив під час... двох концертів, які були для мене годинами найчистішої насолоди. З перших акордів губишся і не знаєш, де ти, забуваєш мізерний зал і уявляєш собі, що ти у якомусь храмі, де відбувається священний ритуал вічної Краси» (Жорж П'єрфіт, «Вереске», Тулуза, Франція, 21 листопада 1919 року).

«Український Хор закінчив у нас свої гастролі зі справжнім апофеозом. Він не тільки досяг своєї поважної мети, а й переконливо довів, що Україна має античну цивілізацію, пречудовий і багатющий фольклор, що переконливо підтверджує високу культуру раси. Він довів більше – незвичайну досконалість співу» («L'Avenir», 25 січня 1921 року, Париж).

наших пісень, а й про вишукані національні строї співаків, гармонійно дібрані веселкові кольори вишиванок і високу культуру поведінки хористів та диригента на сцені), вони захоплено повторювали: «Так ось вони які, українці! Так ось які їхні чарівні пісні-самоцвіти, неповторні золоті голоси! Так ось вона яка, їхня Україна!» Ще вчора terra incognita, Україна ставала для народів світу знайомою, близькою, зрозумілою і невідворотно привабливою.

Читаючи численні рецензії світової преси, мимоволі переконаєшся, що Олександр Кошиць зі своїми хорами зробив для популяризації України як держави, українського народу як одного з найбільших і найдавніших народів Європи, народу з багатющою культурою набагато більше, ніж усі посольства, консульства, дипломатичні місії і представництва та дипломати разом узяті.

Якби будь-який інший народ, інша країна, навіть з так званого третього світу, мала



Писемничий Зриваний-Проклятий і його друзі: Микола Давидович, Зоя Коваленко, О. Пилипчук, С. Лебедюк, М. Виноград, 1910 рік.



«Хоч як ми не шануємо наші великі хори, але рівного цьому не маємо. З хором і в хорі живе його диригент Олександр Кошиць. Це, власне, не диригент у загальноприйнятій значенні цього слова, він є справжній чарівник» («*B.Z. am Mitta*», Берлін, 7 квітня 1921 року).

«Мені бракує слів, щоб передати враження й емоції, викликані концертом Українського Національного Хору. Першою ж піснею аудиторія була зворушена до глибини душі. В очах багатьох блищали сльози, а коли завмерла остання нота, то всі ніби пробудилися після чарівного сну. Аплодували, доки не опухли руки, не втомилися ноги бити об підлогу...» («*Times Herald*», Даллас, США, 5 грудня 1922 року).

«Коли я йшов на цей концерт, настрої мав песимістичний. Мені доводилося чути хори світової слави, як-от хоча б Сикстинської Капелли, Пречистої Діви у Лоретто в Італії, та Лурду у Франції – хори, визнані усім світом. І гадалося мені, що ніколи не зможу почути чогось більш досконалого. Проте, з великим задоволенням і вдячністю з перших номерів програми переконався, що стою перед чимось чарівним і просто надприродним! Я ніскільки не перебільшую, вживаючи цих характеристик, – це все чистісінька правда. Ніхто не міг уявити собі, що людські голоси здатні зробити таке перфектне враження оркестру. Додам до цього – оркестру бездоганного! Я ніби чув гаму скрипок, віолончелей і контрабасів, що звучали чисто й чітко.

Пречудові сполучення кресендо на зразок Россіні, які могли б видобути тільки Паганіні. Казальс або Донатті. Пречудовий

спів цього хору, в порівнянні зі згаданими вище, полягає в тому, що ті перші роблять монотонне враження, тим часом як Український Хор своєю винятковою тембральною і динамічною багатобарвністю якнайкраще відтворює все багатство і красу виконуваних пісень. Для того, щоб описати правдиво враження, яке довелося пережити, треба було б знайти нові, незнані досі слова». («*El Herald*», Мексика, 22 грудня 1922 року).

«... Ми буквально сп'янали, були просто приголомшені і захоплені тембровим багатством і завершеністю динаміки. Невимовне замилування охопило наші душі, які ніби купалися у кришталевих джерелах непорочно чистої слов'янської творчості. Ми були сповнені гордості за те, що слов'яни мають чим похвалитися перед світом... Але Український Хор з цього погляду робить найбільшу послугу, насамперед тому, що репрезентує хорове мистецтво, в якому українці визнані найвищими, а подруге, тому, що знайомить світ з великими оригінальними цінностями української національної музики, яка не тільки може рівнятися, але, поза сумнівом, перевищує найкращі народні витвори Заходу! Послухавши Український Хор, переконуєшся в правдивості твердження одного критика, що „слов'яни перевищують в музиці італійців!“. Що стосується народних мелодій – вони, без сумніву, перевищують. Український Національний Хор один із могутніх чинників, які знайомлять цивілізований світ з його Батьківщиною – Україною» («*The American Srbobran*», Пітсбург, США, сербська газета, б/д).

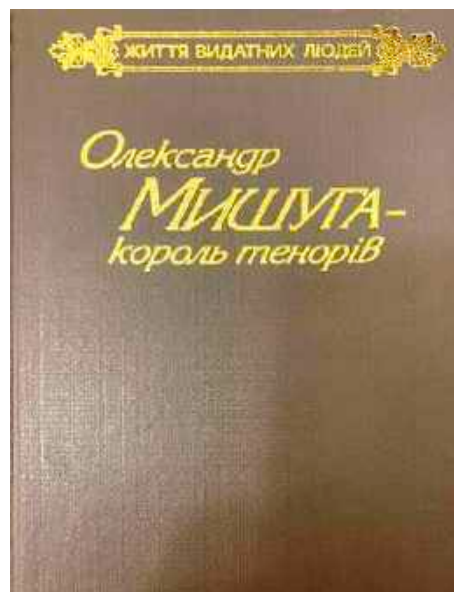
Тут слід сказати, що таких захоплених рецензій, лише зібраних і виданих свого часу (1929 р.) в Парижі окремою книжкою – понад 350. А скільки їх розкидано на шпальтах світової періодичної преси – ніхто не знає.

Резюмуючи, хочу ще раз наголосити, що заслуги Олександра Кошиця перед Україною й українським, а зрештою й перед світовим музичним мистецтвом воістину грандіозні.

... У той час, коли Україна зазнавала страшних мук конання, наша велика чарівниця-пісня, пісня-благівісниця на повен голос лунала над світом у виконанні Української Республіканської Капелли, а пізніше – Українського Національного Хору під орудою Олександра Кошиця і несла представникам десятків країн і націй радість пізнання нового, невідомого для них музичного матеріалу та його геніального творця – українського народу, радість від зустрічі з неперевершеним хоровим мистецтвом українців, а відтак і несподіване й щасливе відкриття для багатьох і самої України, існування якої сотні років було вкрите мороком невідомості.

Впродовж власного буття на землі Олександр Кошиць цілковито здійснив свою високу місію: він прийшов у мистецтво, аби завдяки йому і через нього робити світ і людей кращими, добрішими, сіяти зерна правди про свою прадавню і разом із тим молоду Вітчизну. Він прийшов, щоб назавжди лишитися в нашій національній музичній скарбниці, у вдячній пам'яті як своїх сучасників, так і наступних поколінь.

**МИХАЙЛО ГОЛОВАЩЕНКО,**  
заслужений діяч мистецтв України



# ХОРМЕЙСТЕР ВІД БОГА

*З нагоди 90-річчя від дня народження Анатолія Авдієвського та 80-ліття з часу заснування Національного хору ім. Г. Верьовки*

**М**

абуть, не помилюся коли скажу, що в історії вітчизняного хорового мистецтва не знайдеться іншого хормейстера, який би понад п'ятдесят літ очолював один і той же хоровий колектив...

Таким видатним хоровим диригентом був народний артист України, Шевченківський лауреат, Герой України, академік Національної академії мистецтв України Анатолій Авдієвський (1933-2016), який понад піввіку очолював славнозвісний Національний заслужений академічний український народний хор імені Григорія Верьовки. І котрий із цим же хоровим колективом побував на гастрольях у понад 70-ти країнах Європи й Америки, повторивши мистецький подвиг легендарного хормейстера і композитора Олександра Кошиця, котрий далекого 1919 року, виїхавши на гастролі з Українською Республіканською Капелою із молоді

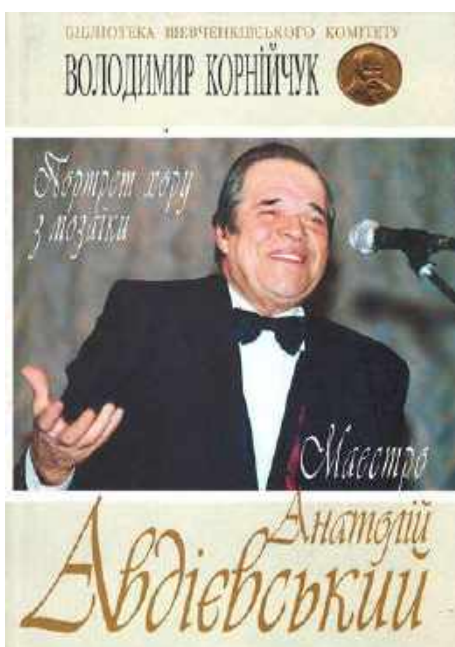


УНР до країн Європи, Північної і Південної Америки, подивував світ неперевершеною у своїй досконалої і глибинній духовності – українською народною пісню. І в прямому розумінні слова – ошелешив світ ще нечуваним досі національним духовним багатством й вишуканим мелосом як європейського, так й американського слухача, виступаючи у найпрестижніших концертних залах Європи і далекого американського континенту, як те свого часу здійснив і Національний хор ім. Г. Верьовки під орудою визначного диригента Анатолія Авдієвського (у 1996-му й 2000-му роках).

Про все це і йдеться у моїй не так давно виданій книзі (2012), під назвою «Маестро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки», що побачила світ у столичному видавництві «Криниця», двотисячним накладом та обсягом у 496 сторінок, із численними світлинами й розлогою дискографією хору, у серії «Бібліотека Шевченківського комітету», завдяки неабияким зусиллям директора видавництва «Криниця», народного художника України, лауреата Національної

премії імені Тараса Шевченка Леоніда Андрієвського, який, зокрема, у своїй передмові до книги зазначив:

«Із самотніх новел-мозаїк автора, численних спогадів, інтерв'ю, монологів і роздумів безпосередніх учасників хору – співаків, музикантів, хормейстерів, диригентів, хореографів, балетмейстерів, що в різний час працювали й працюють у відомому в світі колективі; із численних статей, рецензій, вражень та відгуків визначних вітчизняних і зарубіжних музичних критиків, мистецтвознавців, музикознавців та широкого кола поцінувачів славнозвісного українського народного мелосу, зосібна: Миколи Гордійчука, Алли Терещенко, Михайла Головащенко, Юрія Станішевського, Марії Загайкевич, Михайла Гринишина, Сергія Козака, Анатолія Пашкевича, Марії Пилипчак, Любові Мацько, Галини Степанченко, Ірини Сікорської, Олени Кавунник, Наталії Зінченко, Анни Луніної; Теодора Терена-Юськіва, Володимира Боднара, Кетлін Беннон, Дженніфер Фішер, Шері Фей зі Сполучених Штатів Америки та інших авторів із різних країн світу, перед читачами – вперше





в історії українського музикознавства – вимальовується поліфонічно-гармонійний, багатогранний і мозаїчний творчий портрет як самого Маестро Анатолія Авдієвського, так і очолюваного ним колективу впродовж півстоліття напруженої, активної творчої діяльності (1966-2016 рр).

На сторінках книги читач (на чому знову слід особливо наголосити – вперше!) – зустрінеться зі спогадами видатних сучасних оперних співаків, які свого часу починали творчий шлях у прославленому на всіх континентах хоровому колективі: народних артистів України, лауреатів Національної премії імені Тараса Шевченка Миколи Кондратюка, Героїв України Дмитра Гнатюка, Євгенії Мірошниченко, Ніни Матвієнко; диригента, народного артиста України, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка, академіка, Героя України Євгена Савчука. А також читач довідається про творчу співпрацю Маестро із такими визначними композиторами сучасності, народними артистами України, лауреатами Національної премії імені Тараса Шевченка, як Лесею Дичко та академіком і Героєм України Євгеном Станковичем, що свого часу, спільно з художнім керівником і головним диригентом Народного хору А. Авдієвським, творили й нині примножують гордість та славу національного музичного мистецтва.

У подальших розділах своєрідної літописної книги В. Корнійчука читач віднайде цікаві факти й відгуки світової преси про ушлявлений хор імені Григорія Верьовки та його художнього керівника Анатолія Авдієвського. Pozнайомиться з вагомою дискографією колективу та переліком оригінальних авторських творів визначного Маестро, його обробок українських народних пісень та пісень на слова відомих поетів України, музичних обробок пісень народів світу, музичних обробок для народного хору духовних творів і творів видатних композиторів. А також із переліком концертної диригентсько-постановочної діяльності Анатолія Авдієвського, його основних наукових, музикознавчих і публіцистичних праць, зокрема – зарубіжних концертних маршрутів, із хронологічним життєписом хормейстера тощо.

Читача порадують і численні фотоілюстрації, які так рясно і щедро доповнюють видання: у книзі використані світлини відомих фотомайстрів України – народного артиста України, багаторічного співака,



*П. Муравський і В. Корнійчук*



*Зліва направо: А. Кушніренко, М. Головащенко, Т. Микитка, Л. Дичко, М. Гринишин, В. Корнійчук*



*Зліва направо: П. Гончар, Н. Матвієнко, В. Корнійчук*



Маестро в задумі

директора музею й фотокореспондента хору, члена Національної спілки фотохудожників України Анатолія Сафронова; членів Національної спілки фотохудожників України Василя Артюшенка, Анатолія Селентія, фотокореспондента Анатолія Камінського та інших.

Оглядаючи творчий багаторічний шлях Анатолія Авдієвського на чолі Народного хору імені Григорія Верьовки, хочеться особливо відзначити, що він оту всесвітню славу української пісні не тільки зберіг, а й багатократно примножив."

А вже по виході книги, у пресі, в рецензіях на книгу, зокрема, відомої музикознавиці, яка свого часу очолювала журнал «Музика» Ольги Голинської («Книга про Маестро») та кандидата мистецтвознавства Галини Степанченко («Книга про видатного Маестро») й доктора мистецтвознавства Богдана Сюті («Книжка про великого майстра»), зазначено наступне:

«Музична (і не тільки!) громадськість України отримала чудовий подарунок – у серії «Бібліотека Шевченківського комітету» вийшла в світ ілюстрована книжка «Маестро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки» (Київ, видавництво «Криниця», 496 сторінок). «То що ж тут особливого? – може запитати не обізнаний читач. – Про Анатолія Авдієвського – Героя

України, народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, професора, академіка, володаря численних урядових і неурядових, міжнародних і всеукраїнських премій і нагород має вже бути написано стільки!..» Але це, на жаль, не так. Як не дивно, за понад 60 (вдумайтеся в цифру!) років творчої діяльності славетного, широко знаного в усьому світі Маестро стало фактично перше масштабне видання про нього.

Тож у день презентації видання в концертній залі Національного хору імені Григорія Верьовки, що на бульварі Шевченка в Києві, у повному сенсі слова не було де яблуко впасти. Люди сиділи на підвіконнях, стояли в проходах, довелося кількома «порціями» заносити додаткові стільці... «Винуватців» події прийшли привітати відомі державні діячі, композитори, письменники, музиканти-виконавці, журналісти, викладачі та студенти навчальних закладів – усіх годі й перелічити.

Пролунало безліч щирих, добрих слів і побажань. Серед тих, хто виступив у той вечір, були, зокрема, видатний український поет, голова видавничої ради «Бібліотеки Шевченківського комітету» Борис Олійник, режисер театру і кіно,

голова Національної спілки театральних діячів України Лесь Танюк, художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського Мирослав Вантух, ректор Національної музичної академії України імені Петра Чайковського Володимир Рожок, видатні композитори сучасності Євген Станкович, Леся Дичко, провідний український музикознавець Галина Степанченко, директор видавництва «Криниця», знаний художник Леонід Андрієвський і багато-багато інших поважних гостей.

У відповідь до присутніх зі словами вдячності звернувся Володимир Корнійчук, але найцікавішим був виступ самого Анатолія Авдієвського. Маестро так оригінально коментував усі попередні висловлювання, змальовував цікаві епізоди свого творчого, багатого на події життя, що присутні завмерли, намагаючись уловити кожне слово.

Презентація завершилася справжнім майстер-класом. Національний хор імені Григорія Верьовки виконував обробки українських народних пісень різних авторів. Демонструючи ювелірну роботу з колективом, Анатолій Авдієвський зупинився детальніше на трактуванні безсмертних «Дударика» і «Щедрика» Миколи Леонтовича. Свою майстерність представили також оркестр, солісти й танцювальна група хору.»

**ОЛЬГА ГОЛИНСЬКА,**

газ. «Культура і життя»,  
номер 7, 15 лютого, 2013 р.

«Нещодавно в серії «Бібліотека Шевченківського комітету» вийшла друком художньо-документальна повість «Маестро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки».

Автор цього літописного видання – заслужений журналіст України, театральний критик, хореограф Володимир Корнійчук – до виходу цієї масштабної роботи ішов кілька років. Ось уже два десятиліття він очолює «Українську музичну газету» і весь цей час працює разом із героєм своєї повісті Анатолієм Авдієвським у Національній всеукраїнській музичній спілці. Володимир Корнійчук у книзі виступає і як письменник, створивши 22 мозаїки до портрета Національного заслуженого академічного українського народного хору





*Головний редактор «Української музичної газети» Володимир Корнійчук поміж двома Героями України під час парламентських слухань з проблем української культури: зліва — Маестро Анатолій Авдієвський, праворуч — художній керівник Національного ансамблю танцю ім. П. Вірського — Мирослав Вантух. Хол Верховної Ради України. 20 квітня 2005 р.*

імені Григорія Верьовки, і як упорядник величезної кількості матеріалів із преси за 70 років існування колективу та майже 50 років художнього керівництва цим хором видатного хормейстера сучасності Анатолія Авдієвського.

Перше враження від книги приголомшує. Насамперед захоплює її інформаційна насиченість — так і хочеться написати,

що це енциклопедія сучасного музичного життя України. Кожний розділ сприймається як окрема частина майбутньої багатотомної праці про Народний хор і його очільника.

Через жанр інтерв'ю, спогадів Володимир Корнійчук виводить на сторінках видання такі унікальні, незабутні постаті в українській культурі, як Євгенія Мірошніченко, Михайло Головащенко, Микола Гордійчук, Михайло

Кречко, Микола Кондратюк. Своїми думками про особливості творчого стилю Анатолія Авдієвського та універсалізм створеного ним хорового дива діляться Герої України Євген Станкович, Євген Савчук, Ніна Матвієнко, — їхнє життя було тісно пов'язане з Народним хором імені Григорія Верьовки. Це — яскраві штрихи до портрета Маестро в інтер'єрі сучасного хорового мистецтва України.





Л. Андрієвський і В. Корнійчук

Окремо відзначу п'яту частину книги «Дискографія». Тут відомі колекціонери Михайло і Мар'яна Зьоли з науковою точністю зібрали всю дискографію легендарного Українського народного хору з 1964 року. Володимир Корнійчук доповнив її даними за 2006-2012 роки. Цей розділ безцінний для справжніх шанувальників колективу.

Охарактеризувати значення праці Володимира Корнійчука важко. Адже з першого прочитання досягнути цей величезний обсяг інформації просто неможливо, тому, гадаю, істинна цінність книги вималюється з часом.

Видання також приваблює читача багатством ілюстративного матеріалу. В майстерних світлинах Анатолія Сафронова та інших фотографів документально відтворюються численні сторінки життя Народного хору та його славетного керівника.

Хочеться виголосити слова подяки колективу видавництва «Криниця», який зробив прекрасну і важливу справу. Вони першими опублікували мистецтвознавчу роботу про Анатолія Авдієвського та Національний заслужений академічний

український народний хор імені Григорія Верьовки. Тож чекаємо на появу інших книг про видатних митців сучасної України.

**ГАЛИНА СТЕПАНЧЕНКО,**  
журнал «Музика», № 4, 2013

«Поява вартісної книжки – велика подія для шанувальників рідної культури. Коли ж таке видання присвячено непересічному явищу в нашому мистецтві, воно відразу стає бестселером і... бібліографічною рідкістю. Тому бажання мати примірник у власній бібліотечці чи просто прочитати залишається для багатьох нездійсненою мрією...

До розряду таких належить праця Володимира Корнійчука «Маестро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки», що побачила світ у видавництві «Криниця» на початку 2013 року – саме до славного 80-річчя видатного диригента сучасності. Автор скромно визначив жанр книжки як «художньо-документальна повість». Я б назвав її точніше: «роман життя». Життя у хорі, для хору, для мистецтва, для України... Життя і невтомної плідної щоденної праці.

Книжка надзвичайно цікава і за змістом, і за формою. Головні герої – маестро Анатолій Авдієвський і очолюваний ним колектив постають зі сторінок цього «роману життя» у всій своїй красі, унікальності, досконалості й неповторності.

Композиція книги складна: це своєрідна симфонія у словах, світлинах, документах і свідченнях. Лаконічна, поетична і по-театральному образна PRELUDIA вводить читача у світ мозаїчних переливів великого і самодостатнього у своїй різнобарвній всеохопності «Портрета хору з мозаїки». Оцей «портрет» – голосна й самодостатня балада про хор і його керівника. Написана із залученням музичних алюзій («мозаїки» звучать по-музичному: «Головна партія», «Cantus firmus», Bel canto, Andante cantabile, Adagio з численними Crescendo, модуляціями і кульмінаціями), по-романтичному широко і на диво життєво. Усі

«мозаїки» – водночас своєрідні портрети тих музикантів чи діячів культури, чії життєві долі перетиналися з творчими стежинами фундаторів і керівників Національного хору ім. Г. Верьовки, в чисму житті залишив помітний відбиток і сам Хор. У цьому величому панно – імена справжніх майстрів, велетнів української культури: Д. Гнатюка, М. Кондратюка, Є. Мірошніченко, Н. Матвієнко, Є. Савчука, Лесі Дичко, Є. Станковича, Г. Верьовки, а також тих, хто пліч-о-пліч крокував у житті з маестро Авдієвським...

POSTLUDIA, що завершує виклад, сформована з п'яти влучних висловів про Анатолія Авдієвського видатних представників української музичної культури. Зокрема хормейстер і хоровий диригент сучасності Михайло Кречко сказав: «Дякуємо Вам, Анатолію, що на крутозламах історії України, на крутосхилах творчості Ви не тільки зберегли наш хор, але силою Вашого таланту підняли його на вищий щабель професіоналізму, на верховини світової слави». Повніше і змістовніше годі сказати.

Завершує фундаментальну книжку Подяка автора усім, чия праця увійшла складником до цієї культурологічної праці.

Щоб написати таку книжку, треба не просто знати хор і його очільника, потрібно їх любити. Любити музику, мистецтво, український хоровий спів і неповторного диригента. Усі ці якості у Володимира Корнійчука є, і є в достатку. Адже не в останню чергу саме завдяки йому як головному редактору вистояла і пройшла скрізь усі бурі й незгоди «Українська музична газета» – чи не найдавніше і найавторитетніше вітчизняне періодичне музичне видання. Він, як журналіст, завжди «на вістрі» останніх подій у світі музики й мистецтва. З-під його пера щораз частіше з'являються нові праці про мистецтво і духовність.

**БОГДАН СЮТА,**  
газета «Слово Просвіти»,  
8-14 серпня, 2013

«... Книги В. Корнійчука про Марію Заньковецьку та Анатолія Авдієвського вже встигли стати бестселерами посеред шанувальників театрального і хорового мистецтва».

**БОГДАН СЮТА,**  
доктор мистецтвознавства,  
(газ. «Культура і життя», № 40-43, 2019)



\*\*\*

## POSTLUDIA

Анатолій Авдієвський, як на мою думку, – диригент світового рівня. І саме у звучанні народного хору. Хоча, я завжди відчував і відчуваю нині його постійний потяг до академічного хорового співу. І коли говорити про творчі можливості народного академічного хору, то саме в академічного – вони значно ширші, бо ж академічний має неабиякі можливості виконувати твори якраз великої форми: ораторії, кантати, реквієми, хори з опер, великий і малі хори акапельного співу.

### ПАВЛО МУРАВСЬКИЙ,

*народний артист України, Герой України,  
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка,  
хормейстер*

А. Авдієвський, як на мою думку, – визначна особистість, помічена рукою геніальності. І хоча дехто нині вважає, що подібні оцінки не прийнято давати людині при житті, я на те їм принагідно зауважу: усім нам слід чесно і відкрито зізнатися в тому, що ми таки маємо справу із особистістю непересічною, унікальною і неординарною...

### МИКОЛА КОНДРАТЮК,

*народний артист України,  
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка.*

Жоден у світі чоловік не має такого колосального терпіння щодо пояснення пісні, її мелодики, розшифрування внутрішнього емоційного заряду. Ні, ні, жоден! Наскільки людина збагачується, перебуваючи на репетиції всього лише чотири години... Як важко йому з нами! Видобуває один акорд дві години



*Ніна Матвієнко (1980-і рр.)*

такими колосальними духовними затратами, перетворюючись у видовище, явище-унікум. І як він радіє, коли макові часточки золота прояснюють його ідеальний слух, і як він у відчай, о, Боже, б'є руками по столу, розводить руками, коли ми їх при повторі розсипаємо. Це нагадує непосильний труд шахтаря... А любить його хор, любить, бо як приходить до нас, то ніби всі на очах ростуть, вирівнюється. І «горбата» пісня, яку язлили інші диригенти, стає легкою, молодю музикою. Боже, це ж Церква, а не чоловік!

### НІНА МАТВІЄНКО,

*народна артистка України, Герой України,  
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка*



# ЗАЛЮБЛЕНИЙ У НЕБО УКРАЇНИ

*Уже давненько Віктор Женченко на сторінці своєї книги «У присмерку долі» написав: «Петре, ми з тобою таку дорогу разом пройшли, що аж паморочиться!!! Як же все далеко... Добра тобі, творчого неспокою. Довголіття!*

*З повагою, подякою і любов'ю дружньою Віктор Женченко.  
29.11.2011р.»*



Зліва направо: П. Засенко і В. Женченко

**А**

на початку виходу нас на ту «таку дорогу» самі собою, як епіграф, напрошуються рядки Дмитра Павличка опубліковані ще в тому далекому часі:

**«Це сталося якимось так неждано  
Як все хороше у житті...».**

Влітку 1962 року у видавництві «Молодь» за адресою Пушкінська, 28 до мене звернувся співробітник, завідувач редакцією піонерської

літератури – розумник Олександр Аврамчук: «Петре, через якусь годину до нас завітає цікавий молодик, який давненько хоче познайомитися з тобою. Він тебе знає заочно. Читає на пам'ять твої вірші. Прекрасно співає. Готується взяти участь у конкурсі співаків, що організовує Київська філармонія. Будь ласка, ближнім часом нікуди не відлучайся...».

Не проминуло й години, як крізь прочинені двері тринадцятої кімнати, де за столом сиділи-працювали редактори, жестом руки поманив мене на вихід той же Аврамчук. У коридорі біля нього стояв кремезненький, приємний на вигляд молодий чоловік. При знайомстві він простягнув руку, назвався Віктор Женченко.



Невдовзі до нас приєднався Дмитро Чередниченко – працівник редакції піонерської літератури. Наша увага зосередилася на особі прибулого Віктора Женченка. Хто він? Звідки взявся? Якого роду-племени? У дружній невимушеній розмові виявилось, що всі ми четверо належимо до покоління, дитинство якого було опалене війною – узагальнено кажучи. Тепер покоління Григора Тютюнника, Василя Симоненка...

Віктор Женченко розповів про своє сирітське дитинство (його батько Василь не повернувся з війни, а мати Марія загубилася десь на життєвих вибоїстих дорогах). Маленького Віктора після війни хворого забрав з дитячого будинку дідусь Яків, привіз у рідне село Оболонь що в Сименівському районі на Полтавщині. За матір Віктору Женченку була бабуся Параска – мати його батька, мудра, щиросердна українська селянка, наділена знахарськими знаннями

Після сільської школи Віктор поступив у Харківську консерваторію і закінчив її у 1960 році. Працював солістом у Донецькому театрі опери та балету, а пізніше співав у Великому театрі опери та балету імені Алішера Навої, у столиці Узбекистану – Ташкенті. Там вивчав узбецьку мову. Розказував, що душою він завжди рвався на Україну. І ось тепер його душа в обнадійливому, хвилюючому стані – він подав заявку взяти участь у всесоюзному конкурсі співаків оголошеним Київською філармонією.

Відчувалося, що українська мова не чужа нашому співбесідникові, але інколи в розмові він ніби зупинявся, шукаючи в своїй пам'яті те чи інше слово. Разом з тим, із його вуст часто проскакували

кацапізми – слова типу «относительно», «так сказать», «у первую очередь», «отсюда». Було зрозуміло, що роки розлуки з рідною землею позначилися на мові й вимові нашого співбесідника якому довелося перебувати в російськомовному і в зросійщеному середовищі.

Пізніше виявиться, що Віктор Женченко буде уперто працювати над своєю філологічною самоосвітою, що стане переконливим свідченням наявності в цій особистості іпостичного таланту. У час нашого знайомства він був визнаний як володар сильного, привабливого звучання голосу – басу! Це і привело його на сцену – служити його величності – Мистецтву.

Якось літнього вечора зустрілися на бульварі Шевченка. Прогулюючись, зайшли до мого помешкання. Віктор повідомив, що лишилося півтора тижня часу до початку прослуховування учасників всесоюзного конкурсу вокалістів, оголошеного Київською філармонією. А ще сказав, що він особисто зголосився взяти участь у тому мистецькому дійстві.

Тоді ж він сказав, що на прослуховуванні першим чином готується проспівати арію Богдана Хмельницького із однойменної опери Костянтина Данькевича, у якій славиться священна козацька дружба. І тут же Віктор заспівав. На його голос із сусідніх кімнат, затарабанили: «Что такое!? Откуда такой живой голос?»

А другим номером на конкурсі вокалістів Віктор Женченко планував заспівати пісню «Дивлюсь я на небо». Понад сто років минуло з часу написання тексту цієї пісні, над якою працювали



*Поети у рідному селі В. Женченка – Оболоні*





поет Михайло Петренко (з Донбасу родом) і композитор Владислав Заремба. Цьому твору судилося стати українською народною піснею. Однак радянська цензура над віршем попрацювала досить прискіпливо, навіть знущально: із шести катренів залишилося тільки два перші. Річ у тому, що у тексті цієї пісні, як у тому євшан-зіллі криється таємниче, приворожне чуття, яке пробуджує в душі слухача притягальну силу до рідного краю. А це вже збоку великодержавників «попахівало» націоналізмом. То ж із вуст знаменитих співаків Паторжинського і Гмирі можна було почути лише дві строфи тексту цієї глибокої і прекрасної пісні. А два останні рядки у другій строфі подавалися у зміненій редакції, а саме:

*«І ласки у зірок, у сонця прохать  
І в світлі їх яснім себе показать...»*

А на закінчення пісенного варіанту цього твору додавався рядок: «І долі шукать...» Оце й усе... Таким чином із пісні зникла головна думка – устремління душі вирватися із тісного бездуховного у світ розкряпаного волі...

Усі виконавці пісні «Дивлюсь я на небо» повинні строго дотримуватися цензурних правок – словесний авторський текст не брати до уваги.

Через день-два зустрілися з Віктором у Шевченківському парку. Сиділи на лавці. Він говорив що і вдома при зачинених дверях і вікнах «прогонять» усю програму свого виступу на майбутньому концерті, а на вулиці і в транспорті те саме повторює в думках.



Не попередивши співбесідника, я прочитав на пам'ять вірш Михайла Петренка «Дивлюсь я на небо». Віктор збуджений з тремтінням у голосі мовив: «Потрясаюче! Це так написано наче про мене і для мене... Де взяти ці слова?». Я дістав аркуш паперу і тут же переписав із своєї пам'яті давно мені відомий вірш...

А наступного дня рано-вранці Віктор зателефонував «Петре, не знаю чим тобі віддячити. Ти оживив мене віршем Петренка. Я цілу ніч озвучував такі рідні мені слова майже забутого поета. А він же говорить як наш сучасник. Я вже сам собі його співаю. Ось послухай!...».

У телефонній трубці басистий із легкою тугою голос «Дивлюсь я на небо та й думку гадаю...».

У час виступу на концерті Віктор Женченко дотримався повного тексту пісні у якому він глибоко відчув і передав у співі членам журі по суті болючу свою дитячу самотність сільського хлопчика-сироти.

Потім він казав мені: «Я на конкурсі відчув, що проникливим, хвилюючим, пронизливим співом сам себе підношу до небес і мій напружений голос пробуджує у присутніх членів журі співчуття до моєї не втішної хлоп'ячої долі».

*Бо долі ще змалку здаюся я не любий,  
Я наймит у неї, хлопцюга приплудний.  
Чужий я у долі, чужий у людей:  
Хіба ж хто кохає не рідних дітей?*

Я співав і відчував, як заскімила моя душа, рвалася у якусь невідворотну далечинь. А в непорушних, застиглих обличчях конкурсної комісії засвічувалися очі ... – я своїм співом мабуть зачепив у присутніх струни їхніх сердець...

*Кохаюся з лихом, привіту не знаю  
І гірко і марно свій вік коротаю  
І в горі спізнав я, що тільки одна –  
Далеко є небо – моя сторона.*

Я збуджено закінчив спів і вражений був оглушливими оплесками членів журі.  
**Дякую тобі, мій брате Петре! Ніколи не забуду!**

**Відтепер я назавжди в Україні!**

**ПЕТРО ЗАСЕНКО,**  
поет, лауреат літературних премій  
імені Павла Тичини,  
імені Андрія Малишка,  
імені Павла Чубинського



КНИЖКОВА  
ПОЛИЦЯ

Українська  
сучасна  
духовна  
музика

*для хорів а cappella*

